

สำนักพิมพ์

มติชน

ศาสนา

ทำไมไม่ดื่มน้ำ? ทำไมไม่กินผลไม้?

ภาคสอง

รัฐจวง อินทรกำแหง

ស្នាមមាត់កាយ?
កាយស្នាមមាត់?
.

สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์? : ภาคสอง

ดำเนินทิพย์

เจริญ

กรุงเทพมหานคร

๒๕๓๗

ริญจวน อินทรกำแหง

ISBN 974-7114-04-6

สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์? : ภาคสอง

รัฐจวน อินทรกำแหง

สุพจน์ แจ่มเร็ว : บรรณาธิการ

รวมพิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, กรกฎาคม, ๒๕๓๗
ราคา ๑๑๐ บาท

ออกแบบปกและรูปเล่ม : สุกัญญา เจริญชัย
พิสูจน์อักษร : ศรีวิไล ปานสีทา

ปก : ภาพถ่ายจากสวนโมกข์โดย ประสาท เพชรแสน

สำนักพิมพ์มติชน

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล, ประชาานิเวศน์ ๑, เขตจตุจักร, กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทรศัพท์ ๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๓๐๒ FAX 580-0552

จัดจำหน่ายโดย บริษัท งานดี จำกัด

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล, ประชาานิเวศน์ ๑, เขตจตุจักร, กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทรศัพท์ ๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ งานดี FAX 589-7183

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์แอนด์ พริ้นท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด

๔๗-๑๐๑ แพร่งสรรพศาสตร์, ถนนตะนาว, กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๒๒๓-๑๔๗๑-๕, ๒๒๓-๓๕๔๘-๕
นายไพโรจน์ สายหุ้ม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา, ๒๕๓๗

สารบัญ

๑. คำถามเกี่ยวกับสวนโมกข์	๑
๒. ความหมายของสวนโมกข์	๕
๓. ปณิธาน ๓ ประการ และธรรมะโดยอรรถะ	๑๗
๔. ธรรมะคือธรรมชาติและกฎไตรลักษณ์	๒๕
๕. กฎอิทัปปัจจยตาและธรรมะคือหน้าที่	๓๓
๖. คุณค่าของธรรมะ	๔๑
๗. การมีชีวิตคือการทำหน้าที่	๔๙
๘. ความมีดีสีขาว	๕๗
๙. สังคมมีจรรยาที่	๖๕
๑๐. ชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา	๗๓
๑๑. ความสำคัญของช่วงชีวิตการศึกษา	๘๑
๑๒. คีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก	๘๙
๑๓. คีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก (ต่อ)	๙๗
๑๔. คีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก (ต่อ)	๑๐๕
๑๕. สังคมวิปริต	๑๑๓
๑๖. สัมมาทิฐิคือรากแก้วของศีลธรรม	๑๒๑

๑๗. พุทธศาสนาคะจะช่วยแก้ปัญหาสังคมได้จริงหรือ?	๑๒๙
๑๘. พุทธศาสนาคะจะช่วยแก้ปัญหาสังคมได้จริงหรือ? (ต่อ)	๑๓๙
๑๙. พุทธศาสนาคะจะช่วยแก้ปัญหาสังคมได้จริงหรือ? (ต่อ)	๑๔๙
๒๐. อັตตะตา-ตัวตน	๑๖๑
๒๑. การสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ	๑๖๙
๒๒. อັตตะตา-อนัตตะตา	๑๗๙
๒๓. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ความมุ่งหมาย	๑๘๗
๒๔. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : สิ่งที่จะสอน	๑๙๓
๒๕. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนและสถานที่สอน	๒๐๑
๒๖. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน	๒๐๙
๒๗. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน (ต่อ)	๒๑๙
๒๘. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน (ต่อ)	๒๒๗
๒๙. โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน (ต่อ)	๒๓๗
๓๐. ที่สุดแห่งที่สุดของสวนโมกข์	๒๔๕

คำนำจากสำนักพิมพ์

ศาสตราจารย์คุณรัฐจวน อินทรกำแหง หรือ "อาจารย์รัฐจวน" ของบรรดาศิษย์ (ทั้งโดยตรงและโดยได้รับการบ่มเพาะจากงานเขียนของท่าน) เริ่มต้นเขียน สนวนโมกษ์ทำไม? ทำไมสนวนโมกษ์? ภาคสองเล่มนี้ เมื่อต้นเดือนสิงหาคมปีที่แล้ว หลังจากที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้มรณภาพแล้วราวเดือนหนึ่ง. เมื่อท่านเขียนเสร็จแล้ว ต้นฉบับนั้นก็ได้นำลงทยอยพิมพ์ในมติชนสุดสัปดาห์ติดต่อกัน. ตั้งแต่เดือนสิงหาคมนี้มาจนจบตอนสุดท้ายในเดือนพฤษภาคมของปีนี้.

ผู้ที่จับอ่านงาน สนวนโมกษ์ทำไม? ทำไมสนวนโมกษ์? ภาคแรก (สำนักพิมพ์มติชนจัดพิมพ์เมื่อปี ๒๕๓๑) มาก่อน บางทีจะเห็นถึงลักษณะที่แตกออกไปของหนังสือเล่มนี้กับเล่มอันนับเป็นภาคสองนี้. อาจารย์รัฐจวนเขียนหนังสือสองเล่มนี้ต่างกรรมต่างวาระกัน - นั้นสถานหนึ่ง. ประเด็นหรือจุดเริ่มอันนำไปสู่การเรียบเรียงก็ต่างกัน - นั้นก็อีกสถานหนึ่ง. อย่างไรก็ตาม, การที่อาจารย์กำหนดชื่อเล่มนี้ว่า เป็นภาคสอง ก็มิได้หมายเพียงว่ายั่งยืนดีในชื่อเก่าอยู่, หากมีนัยกว่านั้น. เราจะเห็นว่า ทั้งสองภาคนี้ยังมีความเกี่ยวเนื่องกันแก่กันอยู่ แม้แต่ละ

ภาคจะมีความบริสุทธิ์อยู่ในตัวของมันเอง. หากภาคแรกจะเป็นเสมอด้วยการวางรากฐานทางความคิดไว้แล้วส่วนหนึ่ง -- โดยเฉพาะในส่วนอันเป็นหลักสำคัญ. ภาคสองนี้ก็เป็นการคิดออกไปสู่แนวทางการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตในสังคม.

สำนวนภาษาที่ไพเราะสละสลวยของอาจารย์รัฐจวน ประกอบกับการนำเสนออย่างเป็นระเบียบ ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามและรับสาระอันหนักแน่นไปได้โดยง่ายและอย่างกระจ่างตั้งแต่ต้นจนจบ. นี่มิได้เป็นเพียงเสน่ห์ของงานเขียนของอาจารย์เท่านั้น หากต้องนับว่าเป็นลักษณะสำคัญและจำเป็นของหนังสือในทางธรรมเช่นนี้ด้วย. หากไม่มีหนังสือนั้นก็จะเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายและไม่อาจบรรลุเป้าประสงค์ที่หวังไว้แก่คนอ่านได้. ดังนี้เองกระมัง เมื่อหนังสือ สอนโมกข์ทำไม? ทำไมสอนโมกข์? ภาคแรก ออกวางจำหน่ายเมื่อ ๖ ปีก่อนนั้น ก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากผู้อ่าน จนขาดตลาดไปอย่างรวดเร็ว.

ทางสำนักพิมพ์มติชนหวังว่า สอนโมกข์ทำไม? ทำไมสอนโมกข์? ภาคสอง นี้ จะได้รับการต้อนรับจากท่านผู้อ่านในลักษณะการเดียวกันอีก. และก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เจตนประสงค์ของอาจารย์ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา จะได้เป็นที่ตระหนักกันโดยทั่วไป และจะได้บรรลุสัมฤทธิ์ผลขึ้นในสังคมไทยของเรา.

สำนักพิมพ์มติชน

บทกล่าวนำ

รัฐจวน อินทรกำแหง กั๊ววรรณกรรมแห่งปุจฉา สวนโมกข์ทำไม ? และ ทำไมสวนโมกข์ ?

กล่าวสำหรับผู้อ่าน “สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์?” ก่อนจะล่วงมาถึงคำตอบของคำถามนี้ ยังมีคำถามที่ต้องการคำตอบด่วนกว่าเร็วกว่า

นั่นก็คือ ทำไมต้อง รัฐจวน อินทรกำแหง

ในความเข้าใจดั้งเดิม รัฐจวน อินทรกำแหง เป็นเอตทัคคะทางด้านวิชาการบรรณารักษ์เป็นนักหนังสือตัวยง

ทั้งยังเป็น “นักหนังสือ” ที่มีความสามารถเป็นอย่างสูงในการถ่ายทอดออกมาเป็นการเขียน

แวดวงวิชาการยอมรับในความเป็นผู้บุกเบิกวิชาบรรณารักษศาสตร์ผู้ก่อตั้งสมาคมบรรณารักษ์แห่งประเทศไทย

เป็นคนเขียนเรื่องในเชิงวรรณกรรมวิจารณ์ที่มีมุมมองไม่เหมือนใคร

ไม่เพียงแต่เป็นอาจารย์ที่เอาการเอางานเป็นอย่างยิ่งในรายวิชาว่าด้วยวรรณกรรมปัจจุบันเท่านั้น หากงานเขียน “ภาพชีวิตจากนวนิยาย”

ของ รัฐจวน อินทรกำแหง ถือได้ว่าเป็นงานชิ้นเอก

เป็นงานที่เข้าถึงทั้งชีวิตและวรรณกรรมได้อย่างลึกซึ้งในขณะเดียวกัน

รัฐจวน อินทรกำแหง ในห้วงที่ยังเป็นนักเขียน นักพูดและนักวิชาการ เป็นข้าราชการของกระทรวงศึกษาธิการ

ทำงานใกล้ชิดกับ อาจารย์สนั่น สุมิตร ในกรมสามัญศึกษา

ต่อมา ก้าวหน้าในวิชาชีพราชการจนได้เป็นผู้อำนวยการกอง การต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง รัฐจวน อินทรกำแหง เป็นหนึ่งในจำนวนอาจารย์รุ่นบุกเบิกเช่นเดียวกับ อาจารย์กุหลาบ มัลลิกะมาส เพียงแต่ รัฐจวน อินทรกำแหง นั่งอยู่ที่ห้องสมุดกลาง ของมหาวิทยาลัย

ขณะเดียวกัน ก็สอนนิชาวรรณกรรมปัจจุบันของคณะมนุษย ศาสตร์ไปด้วย

ยังจำได้ว่า อาจารย์สอนรายวิชานี้ด้วยเทคนิคที่คึกคัก เมื่อถึง วรรณกรรมของ สุวรรณี สุคนธา ก็เชิญ สุวรรณี สุคนธา เข้าพบกับนักศึกษา โดยมีนักวิจารณ์จำนวนหนึ่งเกริ่นนำวรรณกรรมของ สุวรรณี สุคนธา อย่างคึกคัก

นักเขียนที่มีชื่อเสียงหลายคนจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงล้วน เคยเป็นศิษย์ของ รัฐจวน อินทรกำแหง มาแล้วก่อนออกภาคโฆษณา ใน ยุทธจักร

ไฉนจึงกลายเป็นอุปาสิกา รัฐจวน อินทรกำแหง

คำตอบของคำถามนี้หากใครอ่าน “สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวน โมกข์?” ภาคแรก ก็จะกระจ่างใจได้เป็นอย่างดี

แท้จริงแล้ว รัฐจวน อินทรกำแหง พยายามจะเริ่มที่วัด

หนองป่าพง

วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยคำแนะนำอันเปี่ยมด้วยความปรารถนาดีของน้องชาย สาทิส อินทรกำแหง ซึ่งเป็นศิษย์สาย พระอาจารย์ชา สุภัทโท ที่เหนียวแน่นมายาวนาน

น่าเสียดายที่ตอนนั้น พระอาจารย์ชา สุภัทโท อาพาธอย่างยาวนาน

จากวัดหนองป่าพงจึงจาริกมายังสวนโมกขพลารามแห่งอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลายเป็นกำลังสำคัญแห่งกองทัพธรรมของพุทธทาสภิกขุ

นี่แหละคือเหตุผลแห่งความเป็นมาของ “สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์?”

ภาคแรกของบทนิพนธ์เรื่องนี้ รัญจวน อินทรกำแหง รัตนาระหว่างที่พุทธทาสภิกขุ ยังไม่สลายธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม

เป็นการเขียนในบรรยากาศแห่งนิทรรศการธรรมะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรากฏว่า “สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์?” กลายเป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ได้รับคามนิยมเป็นอย่างสูง

ตีพิมพ์ซ้ำเป็นคำรบสองและสาม

ต่อเมื่อ พุทธทาสภิกขุ แดกสลายธาตุทั้ง ๔ นั้นหรือ รัญจวน อินทรกำแหง จึงนำเสนอ “สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์?” ภาคสอง อันเป็นความต่อเนื่อง

เป็นการสรุปรวบยอดแนวคิดอันเรียกกันว่าธรรมโมฆะ

และที่สุด ยุติอยู่ที่การศึกษาจะทำให้คนหลุดพ้นจากเครื่องร้อยรัดได้อย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการศึกษาที่มีได้ว่างเปล่า ลื่นล้อย หากแต่เป็นการศึกษาที่ประสานทฤษฎีกับการปฏิบัติเข้าด้วยกันอย่าง

เป็นหนึ่งในเดียว

นำยินดี นำยินดีเป็นอย่างยิ่ง

นำยินดีที่ รัญจวน อินทรกำแหง มอบความไว้วางใจให้กับ
“มติชนสุดสัปดาห์” มาโดยตลอด ในการนำเสนอแนวคิด

แนวคิดอันเป็นระบบและงดงามยิ่งผ่านรูปของถ้อยคำ

ถ้อยคำสำนวนอันเสมือนเงาสะท้อนของแนวคิดที่ตกผลึกแล้ว
อย่างสมบูรณ์

อดีตของ รัญจวน อินทรกำแหง คือการเป็นข้าราชการกระทรวง
ศึกษาธิการ การเป็นครู การเป็นนักหนังสือ การเป็นนักเขียน นัก
วิจารณ์

วิจารณ์วรรณกรรมและวิจารณ์สังคม

วันนี้ของ รัญจวน อินทรกำแหง คือการมีคำว่า “อุบาสิกา” นำ
หน้า และภาระหน้าที่หลักของชีวิตคือการศึกษาปฏิบัติธรรม

การเป็นผู้สืบทอดและเผยแผ่พระศาสนา การเป็นครูแห่งครู

สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์? มิได้เป็นวรรณกรรมเพื่อ
ตอบคำถามด้านเดียว ตรงกันข้าม ในคำตอบก็มีคำถามเป็นปจฺจยา
ย้อนกลับไปด้วยอย่างแหลมคมยิ่ง

เสถียร จันทิมาธร

บรรณาธิการบริหาร “มติชนสุดสัปดาห์”

สิงหาคม ๒๕๓๗

ស្រស់ដៃមកកម្រៃ?
ទាំងស្រស់ដៃមក?

๑.

คำถามเกี่ยวกับสวนโมกข์

นับแต่เจ้าประคุณท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุได้อาพาธหนัก ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ทราบจนท่านได้มรณภาพ ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ตลอดระยะเวลาที่นั้นจนบัดนี้ ได้มีคำถามด้วยความสงสัย ห่วงใย และปรารถนาดีอยู่ตลอดเวลา ว่า :

- สวนโมกข์จะเป็นอย่างไรต่อไป
- สวนโมกข์จะยังคงสภาพเหมือนอย่างเมื่อท่านอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ไหม
- สวนโมกข์จะยังสามารถอำนวยประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์อย่างทั่วถึงตามสถานะแห่งตนอยู่ได้อีกหรือไม่
- ผู้ใดจะช่วยรักษาและดำเนินงานสวนโมกข์ให้เหมือนเดิม ฯลฯ
- น่าเสียดาย ! น่าเสียดายนะ ! ถ้าสวนโมกข์จะต้องเปลี่ยนแปลง
- น่าเสียดายจริง ๆ ถ้าสวนโมกข์จะไม่เป็นเหมือนสวนโมกข์อีก

ต่อไป !

ในประเด็นคำถามเชิงปรารภนี้ จุดที่ชวนให้คิดก็คือ “สวนโมกข์” ที่เอ่ยถึงนั้น คืออะไร หรือหมายถึงอะไร

หากจะพูดถึงสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยตาเนื้อ “สวนโมกข์” ก็คือสภาพของป่าใหญ่ กว้าง ร่มเย็น และร่มรื่นด้วยไม้ยืนต้นที่สูงตระหง่าน ดูสงบ มั่นคง เป็นอิสระ ยังความมั่นใจและความอบอุ่นให้บังเกิดขึ้นในใจของผู้ที่เข้าไปในสถานที่นี้

ในบริเวณป่าอันน่ารื่นรมย์นี้ประกอบด้วยโรงมหรสพทางวิญญาณ ซึ่งเป็นที่รวบรวมภาพปริศนาธรรมที่ชวนให้เพลิดเพลิดในการใคร่ครวญคิดเพื่อประเทืองปัญญาที่เคยแต่หลับไหลอยู่ด้วยความหลงให้ตื่นขึ้น เพื่อเผชิญกับความจริง หรือความเป็นจริงของธรรมชาติที่คลุกเคล้าอยู่กับชีวิตและอยู่ในชีวิตของทุกชีวิตอยู่ทุกขณะ หากแต่ถูกมองอย่างผ่านเลยเพราะความขลาดและความเขลา

โรงปั้นที่มีท่านหลวงตาผู้ช่างเจรจาพร่ำบอกพร่ำสอนด้วยเมตตาและปรานีต่อทุกคนอย่างเสมอหน้ากัน ให้ได้ประจักษ์ในโทษทุกข์ของอบายมุขทั้งปวง โดยมีภาพปั้นและตุ๊กตาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่าที่ชวนใจผู้ฟังให้ติดตามด้วยความรื่นเริงเบิกบาน

และบางที พ่อ - แม่ - ลูก ที่มาพร้อมกันเป็นครอบครัว ยังได้หลังน้ำตาด้วยความปีติกันมาเสียนักต่อนัก อันเกิดจากความซาบซึ้งใจในคำบอกเล่าพรรณนาของท่านหลวงตาถึงความสัมพันธ์ของคำว่า “หน้าที่” และ “ความกตัญญูต่อบุคคล” ระหว่าง พ่อ - แม่ - ลูก ลูกที่เคยตื้อตึง หรือกระด้างอวดดีก็กลับอ่อนโยน ได้สำนึกในพระคุณของพ่อ-แม่

พ่อ-แม่บางคนที่กำลังจะสิ้นใจไหลจากการทำหน้าที่อย่างถูกต้องของความเป็นพ่อ-แม่ ก็สำนึกได้ทันและสามารถปรับใจให้อยู่ในความถูกต้องได้ก่อนที่จะสายเกินไป

สรรหาพีแอร์ที่โดดเด่นด้วยสัญลักษณ์ของ “ความโดดเด่น”
ที่อิสระและสงบเย็น แสดงสภาวะของความอยู่เหนือจากความข้องเกี่ยว
ผูกพันทั้งมวลคงดำรงอยู่ในความรู้เท่าทันของความเป็นธรรมดาที่เป็น
“เช่นนั้นเอง” อยู่เป็นนิত্য

ลานหินโค้งแสดงถึงความดำรงอยู่ที่เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ
เป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุทำวัตรสวดมนต์ แสดงธรรม ประชุม
สัมมนา ตลอดจนเป็นที่ฉันภัตตาหาร กิจทุกอย่างจะดำเนินบนพื้น
ทรายละเอียด มีก้อนหินใหญ่น้อยเรียงรายอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ

อาคารสี่เหลี่ยมหลังเล็ก ๆ อยู่เบื้องขวาของลานหินโค้ง มีชื่อว่า
“ศาลาธรรมโฆษณ์” เป็นสถานที่รวบรวมงานทั้งหมดของเจ้าประคุณ
ท่านอาจารย์ ทั้งงานหนังสือ เทป และอื่น ๆ หนังสือชุดปกแข็งสีดำ
ที่ชื่อว่า “ธรรมโฆษณ์” ก็เก็บไว้ ณ อาคารนี้

นี่เป็นส่วนหนึ่งที่สัมผัสได้ด้วยตาเนื้อ ดำรงอยู่อย่างสงบ เยือก
เย็น เป็นสุข ทั้งนี้ ด้วยความอุทิศสภาวะเพียรอย่างแรงกล้าของ
เจ้าประคุณท่านอาจารย์ที่มีเจตจำนงว่า “ให้คงสภาพเป็นธรรมชาติ
ใหญ่โต ร่มเย็น เพื่อว่า พอสักเข้ามาในบริเวณนี้ มันก็เย็นเอง
หยุดเอง สงบเอง ว่างเอง” (ภาพชีวิต ๘๐ ปีฯ หน้า ๑๐๑)

นี่เป็นส่วนหนึ่งแห่งความห่วงใยของบุคคลผู้คุ้นเคยกับสวนโมกข์
แหละก็ในสวนโมกข์นี้เอง ได้มีพระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา
รวมกว่าร้อยชีวิต พำนักอยู่ ณ สวนป่าแห่งนี้ ท่านเหล่านี้ได้ช่วย
กันรักษาสวนโมกข์ให้คงสภาพแห่งความสงบสงัดตามเจตจำนงของ
ท่านอาจารย์และได้ช่วยกันดำรงรักษาสวนโมกข์พลากรมแห่งนี้ให้เป็น
“สวนป่าที่เป็นกำลังแห่งความหลุดพ้น”...จากความทุกข์...ด้วยอำนาจ
แห่งธรรมตามกำลังของผู้ปฏิบัตินั้น ๆ ตามเจตนาธรรมณ์ของเจ้าประ
คุณท่านอาจารย์ที่มีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยว ยอมอุทิศชีวิตเพื่อที่
จะให้โลกได้รู้ในคุณของพระธรรม

แหละนี่ก็คือส่วนหนึ่งของคำถามด้วยความหวังใญ่นั้นว่า แล้ว พระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ผู้พำนักอยู่ ณ สวนโมกข์นี้ จะยังมีความอดุทธาหะพยายามที่จะอุทิศชีวิตเพื่อดำรงรักษา “ความเป็นสวนป่าอันเป็นกำลังแห่งความหลุดพ้น” นี้ไว้ได้มากน้อยเพียงใด

หากว่า ผู้ที่มีคำถามด้วยความหวังใญ่และปรารถนาดีต่อสวนโมกข์นี้ หาได้เคยไปเยี่ยมหรือสัมผัสสวนโมกข์ด้วยตนเองทุกคนไม่ ยังมีบุคคลจำนวนไม่น้อย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ไม่เคยได้มีโอกาสไปยังสวนโมกข์ด้วยตนเองเลย แต่กระนั้น ภายในใจก็ยังมีความรู้สึกคุ้นเคยผูกพันอยู่กับสวนโมกข์อย่างใกล้ชิด จนกระทั่งเกิดความรู้สึกใจหายเมื่อได้ยินว่าเจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้มรณภาพเสียแล้ว

ความอาลัยเช่นนี้ย่อมมีได้เกิดจากความผูกพันกับสถานที่ที่เรียกว่า “สวนโมกข์” และก็มีได้เกิดจากความผูกพันกับผู้พำนักอยู่ในสวนโมกข์

แต่หากเกิดจากความรู้สึกเสียตายเป็นได้ยิน “คำสอนธรรม” จากองค์ท่านอาจารย์ เสียตายเป็นได้มีโอกาสฟังคำบอกธรรม คำเตือนด้วยธรรม คำชี้ชวนให้ใคร่ครวญธรรม และให้เข้าถึงธรรมด้วยน้ำคำในท่วงทำนองที่เห็นใจบ้าง ตำหนึบบ้าง ดูบ้าง หรือกระตุกกระชากให้หันมาสู่หนทางธรรมด้วยถ้อยคำที่จี๋แทงใจบ้าง แต่ไม่ว่าจะเป็นคำพูดในลักษณะใดก็ตาม น้ำคำนั้นคงเต็มเปี่ยมอยู่ด้วยความเมตตาและความกรุณาอย่างไม่เสื่อมคลายและอย่างหาขอบเขตมิได้

บุคคลเหล่านี้ บ้างก็เป็นผู้กระหายในธรรมอย่างผู้รู้เท่าทันชีวิตสำนึกในคุณของพระธรรมว่าจะนำชีวิตเข้าสู่ความสว่างได้ บ้างก็เป็นผู้ยังตกจมอยู่ในความมืด คลำหาทางออกจากความมืดไม่ได้ จนกระทั่งได้ยินเสียงตะโกนร้องเรียกของเจ้าประคุณท่านอาจารย์

จึงพยายามตะเกียกตะกายคลานตามจนสามารถเข้าสู่หนทางสว่าง
บุคคลทั้งหลายเหล่านี้ย่อมเต็มตื่นอยู่ด้วยความสำนึกในพระคุณ
และยังคงมีความกระหายใคร่ธรรม เพราะยังไม่ถึงที่สุดแห่งความอิม
ดังนั้น “สวนโมกข์” ในความรู้สึกของท่านทั้งหลายเหล่านี้
ย่อมมุ่งเฉพาะอยู่ที่องค์เจ้าประคุณท่านอาจารย์ ผู้นำธรรมะขององค์
สมเด็จพระบรมศาสดามาบอกชี้ทางสว่าง ด้วยวิธีนำเดินเข้าสู่ทาง
ลัดตัดตรง แต่เมื่อสิ้นองค์กายของท่านอาจารย์เสียแล้ว สิ่งที่ยัง
เหลือเป็นอนุสรณ์แห่งสวนโมกข์ในใจของท่านเหล่านั้นก็คือ “องค์
ธรรม” ของท่านอาจารย์นั่นเอง

ดังนั้น เมื่อมีคำถามเกี่ยวกับ “สวนโมกข์” บางท่านผู้ถามอาจ
มุ่งเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือสถานที่ที่มีชื่อว่า “สวนโมกขพลาราม”
ตั้งอยู่ที่ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือบุคคลผู้
พำนักอยู่ในสวนโมกขพลารามแห่งนี้ และบางท่านก็อาจมุ่งเฉพาะ
นามธรรม คือคำสอนธรรมที่ยังคงก้องอยู่ในหูและดังอยู่ในใจ แต่
บางท่านก็นึกถึงทั้งสองอย่างคือทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม หมายถึง
ถึงทั้งสถานที่สวนโมกข์ บุคคลที่อยู่ในสวนโมกข์ และธรรมะที่ยังคง
ประทับอยู่ภายในใจนั้น

ฉะนั้น เมื่อย้อนกลับมาดูคำถามที่ถามกันด้วยความห่วงใยว่า :-
สวนโมกข์จะเป็นอย่างไรต่อไป กิติ :- สวนโมกข์จะยังคงสภาพ
เหมือนเมื่อเจ้าประคุณท่านอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ไหม กิติ :- สวน
โมกข์จะยังสามารถอำนวยประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์อย่างทั่วถึงตาม
สถานะแห่งตนได้อยู่หรือไม่ กิติ :- หรือผู้ใดจะช่วยรักษาและ
ดำเนินงานสวนโมกข์ให้เหมือนเดิมได้หรือไม่ กิติ :-

นี้ย่อมจำต้องย้อนกลับไปศึกษาถึงเจตนารมณ์ของเจ้าประคุณ
ท่านอาจารย์ครั้งเมื่อท่านได้ดำริการสร้างสวนโมกข์ว่า มีเหตุปัจจัยสิ่ง
ใดที่ผลักดันให้ท่านเกิดพลังใจอันใหญ่หลวงจนสามารถกระทำการนี้

ได้สัมฤทธิ์ผลอย่างน่าอัศจรรย์ ซึ่งอาจจะสรุปความได้จากที่หน้า ๓๑ ของ หนังสือภาพชีวิต ๘๐ ปี พุทธศาสนิกชน ได้ว่า :-

“เหตุปัจจัยนั้นเกิดจากเมื่อความสนใจของเจ้าประคุณท่าน อาจารย์ได้เบี่ยงเบนจากการมุ่งหน้าเรียนเพื่อสอบ เป็น การเรียนเพื่อรู้ และการรู้เพื่อปฏิบัติ และยังเมื่อท่านได้ศึกษาคัมภีร์ดั้งเดิมชั้นบาลีไตรปิฎก ความศรัทธาในอุดมคติสูงสุดตามที่พระบรมศาสดาวางไว้ก็ยิ่งเพิ่มพูนหนักแน่น จนท่านมั่นใจว่า **หนทางดำเนินไปสู่ความเป็นอริยบุคคลนั้น น่าจะเป็นไปได้จริงในท่ามกลางยุควัตถุนิยมอันซับซ้อน** ดังนั้น ท่านจึงล้มเลิกความตั้งใจโดยสิ้นเชิงในเรื่องการเรียนเพื่อสอบ แต่รวบรวมหนังสือตำราที่จำเป็นเดินทางกลับบ้านเกิด มุ่งหมายแสวงหาสถานที่สงบสงัดในละแวกบ้านเกิดนั่นเอง เพื่อศึกษาค้นคว้าหลักธรรมสำหรับปฏิบัติ เพื่อดับทุกข์ตามรอยบาทพระบรมศาสดาด้วยความเชื่อมั่นว่า **การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้สะอาดบริสุทธิ์ และมีคุณค่าต่อสังคมอีกครั้งหนึ่งนั้นเป็นไปได้ สวณโมกขพลารามจึงถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อการนี้”** เมื่อวันวิสาขบูชา ๒๔๗๕ เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

เมื่อได้ศึกษาเจตนารมณ์แรกเริ่มสุดของเจ้าประคุณท่าน อาจารย์แล้วย่อมเห็นได้ชัดว่า ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะแกะกะเทาะธรรมะเปลือกที่ห่อหุ้มธรรมะเนื้ออย่างหนาแน่นจนแทบจะสัมผัสกับธรรมะเนื้อไม่ได้เลยนั้น ให้ธรรมะเปลือกได้ปริแตก - ร่วง - หล่น - จางหายไป เพื่อเปิดเผยธรรมะเนื้อให้ได้ฉายแสงอันบริสุทธิ์ สะอาด เข้าสู่ใจของเพื่อนมนุษย์ นำความสะอาด สว่าง สงบ มาสู่ใจของเพื่อนมนุษย์ ในทุกวิถีทางที่ท่านสามารถกระทำได้ ท่านยอมอุทิศเวลาทุกนาทีของชีวิตเพื่อการนี้อย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเลยแม้สักนิด

- ขอเพียงเพื่อให้เพื่อนมนุษย์สามารถเข้าถึงแก่นหรือหัวใจของพระพุทธศาสนา

- ขอเพียงให้เพื่อนมนุษย์สามารถจิตใจของคนให้หลุดพ้นจาก
ความเป็นทาสของวัตถุนิยมให้จงได้ด้วยกันจงทุกคนเถิด :

จริงซี !

จริงซี !	เราบ้าบอก	ธรรมกัน
เพราะเหตุ	ที่ธรรมนำ	โลกแล้ว
ห่างทุกข์	สขุขุทัน	ใจอยาก
เป็นสุข	ที่เที่ยงแท้	จุงเห็น ฯ
ธรรม, ธรรม,	ธรรม, เท่านั้น	ที่สมาน
โลกนี้	โลกหน้า เย็น	ยั้งน้ำ
ใคร คบ	เสพ ธรรม ฐาน-	คู่ชีพ
ตนสุข,	เมีย, ลูก, ช้ำ	สุขตาม ฯ

พุทธทาส อินทปัญโญ

๒.

ความหมายของสวนโมกข์

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้ให้คำอธิบายต่อคำถาม “สวนโมกข์อยู่ที่ไหน” ไว้ในหนังสือ ๕๐ ปีสวนโมกข์ : เราพูดถึงเรา หน้า ๒๔๖ ซึ่งสรุปความได้ว่า สวนโมกข์อยู่ที่ไหน ? นั้น อธิบายได้ ๔ อย่าง

อย่างที่ ๑ : พูดภาษาคนธรรมดา คำตอบก็คือ อยู่ที่ หมู่ที่ ๖ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อย่างที่ ๒ : พูดโดยภาษาที่ดีกว่านั้น จริงกว่านั้น คือ ภาษาจิต อธิบายว่า จิตที่เห็นสวนโมกข์นั่นแหละมีสวนโมกข์

อย่างที่ ๓ : พูดภาษาธรรมะชั้นธรรมดา ๆ อธิบายว่า “โมกข์” แปลว่า “เกลี้ยง” คือ จิตเกลี้ยงจากกิเลส ฉะนั้น จิตเกลี้ยงจากกิเลส อยู่ที่ตรงไหน ตรงนั้นแหละเป็นสวนโมกข์ หรือเป็นที่โมกข์ (เกลี้ยง)

ภาษาธรรมะนี้ ไม่เอาพื้นที่ ไม่เอาเนื้อที่ ไม่เอาสมมติเป็นหลัก แต่เอาธรรมะเป็นหลัก ฉะนั้น อยู่ที่ไหนก็ได้ ถ้าผู้ใดมีจิตเกลี้ยง ผู้นั้นก็มีส่วนโมกข์

อย่างที่ ๔ : พูดเป็นภาษาธรรมะชั้นละเอียดอธิบายว่า สวน

โมกซ์อยู่ในจิตที่เกลี้ยง คือ ภาวะของจิตที่เกลี้ยงจากสิ่งหุ้มห่อ ประ
แต่ง ยึดถือภาวะนั้น (ภาวะที่ไม่มีสิ่งหุ้มห่อ ประแต่ง ยึดถือ) อยู่
ในจิตหรืออยู่ที่จิต จึงว่า สอนโมกซ์เข้าไปอยู่ที่จิต

คำอธิบายทั้ง ๔ อย่างนี้ อย่างใดถูกที่สุด คำตอบที่ว่า “สอน
โมกซ์อยู่ในหัวใจของคนที่จิตเกลี้ยง” นี้แหละถูกที่สุด แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่
ทำยากหรือปฏิบัติยากที่สุด นี่เป็นการพูดโดยภาษาธรรมที่ละเอียด
และลึกซึ้งที่สุด

ฉะนั้น จะสร้าง “สอนโมกซ์” กันที่ไหน ? ที่ถูกที่สุดก็คือ ต้อง
สร้างกันที่จิตใจ อันเป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของเจ้าประคุณท่าน
อาจารย์ ที่จะได้เห็นเพื่อนมนุษย์สามารถสร้างสอนโมกซ์ให้เกิดขึ้นให้
ได้ที่จิต คือฝึกปฏิบัติการทำจิตให้เกลี้ยง แม้จะเป็นงานที่ทำให้
สำเร็จได้โดยยากอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ งานหลักในช่วงแรกที่สุดของการมีสอนโมกซ์ ก็คือ
การศึกษาค้นคว้าและนำมาทดลองปฏิบัติ เพื่อจะได้นำมาบอก
กล่าวต่อเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้ เจ้าประคุณท่านอาจารย์ยังได้แสดง
ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ฝ่ายทฤษฎีและฝ่ายปฏิบัตินั้นจำเป็นต้อง
ประสานกัน การเรียนทางทฤษฎีต้องมุ่งหมายเพื่อการปฏิบัติ และการ
ปฏิบัติต้องอาศัยทฤษฎีที่ถูกต้องชี้นำ แทนที่ทั้งสองฝ่ายจะปฏิเสธกัน
และกัน หรือเห็นว่าประสานกันไม่ได้

นี่ท่านยังได้กล่าวย้ำไว้ใน ๕๐ ปี สอนโมกซ์ : เราพูดถึงเรา หน้า
๓๖ ว่า “มันต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง การปฏิบัติจึงจะเป็นผลดี”

ความข้อนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมส่วนมากย่อมเห็นจริงด้วยตนเองว่า
ความรู้ธรรมะที่ถูกต้องนั้นเป็นคุณประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง
เพราะเป็นเครื่องป้องกันมิให้การปฏิบัติหลงทาง ช่วยผลักดันให้การ
ปฏิบัติดำเนินไปได้รวดเร็ว ไม่ต้องอ้อมค้อม วากวน นอกจากนั้น
ยังเป็นเครื่องเตือนสติให้ผู้ปฏิบัติสามารถวิเคราะห์วิจารณ์การปฏิบัติ

ของตนได้เองอีกว่า กำลังดำเนินไปตามหนทางที่ถูกต้องหรือกำลังหลงทาง หรือกำลังเดินทางอ้อมวากวนอย่างไม่ควรเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์เลย

ด้วยความที่เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านเชื่อว่า “การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้สะอาด บริสุทธิ์ และมีคุณค่าต่อสังคมอีกครั้งหนึ่งนั้นเป็นไปได้” ท่านจึงได้พยายามที่จะแกะกะเทาะธรรมะเปลือกให้แตกให้หลุดให้จงได้ และให้เร็วที่สุดเท่าที่ท่านจะสามารถทำได้ ฉะนั้นเมื่อเจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้รับนิมนต์ให้บรรยายธรรมจากพุทธสมาคม (พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน) ที่กรุงเทพฯ ท่านจึงได้แสดงปาฐกถาธรรมพิเศษชื่อว่า “วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม” เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ อันเป็นปาฐกถาที่แสดงความชัดเจนแห่งเจตนาธรรมของเจ้าประคุณท่านอาจารย์ที่ต้องการจะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้สะอาด บริสุทธิ์ และมีคุณค่าต่อสังคมอีกครั้งหนึ่งให้จงได้ แม้ท่านจะถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือกระทั่งถูกกล่าวหา ก็มิได้เป็นสิ่งที่บั่นทอนความตั้งใจมั่นของท่านแต่ประการใด

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะชักชวนพุทธบริษัทให้ถอยออกมาเสียจากการเป็นทาสของอวิชชา อุปาทานที่หุ้มห่อจิตใจให้ตกจมอยู่ในธรรมะเปลือก ซึ่งจะเห็นได้จากหลายประเด็นที่ท่านได้นำมากล่าวย้ำไว้ในปาฐกถาธรรมเรื่องนี้เพื่อให้ได้ใคร่ครวญคิดเห็น :-

- อวิชชาเป็นเปลือกไซ้ที่ครอบอย่างยั้ง เมื่อเจาะถูกวิถี
- แต่ถ้าน้ำชาปริ่มถ้วยเสียแล้ว จะเต็มของใหม่ลงไปได้อย่างไร

เพราะความจริงย่อมเป็นข้าศึกต่อคนผู้เป็นมิตรกับความเท็จ

- การที่จะเข้าถึงพุทธธรรม จำเป็นที่จะต้องลอกเปลือกชั้นนอก กล่าวคือ สัตยชาติญาณแห่งการหลงติดในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ตั้งต้นด้วยการสำรวจอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้ว

พิจารณาให้เห็นความเหลวแหลกของมันในที่สุดด้วยอำนาจปัญญา ด้วยการพิจารณาดูให้แยกคายว่า ถ้าความงามหรือความอรร่ของโลกร ทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่เรียงรัดจิตมนุษย์แล้วไซ้ร้ แนวแห่ง ความคิดของมนุษย์จะเป็นอิสระสักเพียงไร

เมื่อเห็นได้ชัดในจุดนี้ นี่คือการทำลายกรงหรือเปลือกในชั้นนอก กล่าวคือ สัญชาตญาณแห่งการหลงคิดในภพมายาของโลกได้ชั้นหนึ่ง

ส่วนเปลือกหรือกรงชั้นกลางนั้น เจ้าประคุณท่านอาจารย์ชี้ว่า คือความยึดมั่นในความเชื่อ ความคิดเห็น หรือลัทธิที่มนุษย์ธรรมดา ย่อมติดอยู่ ไม่อย่างหนึ่งก็อย่างใดเสมอ

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวว่า “ความเชื่อของเราคือกรงขัง ดวงวิญญาณของเรา” ทำให้หมดอิสระ ฉะนั้น การทำลายเปลือกหุ้ม ในชั้นนี้ต้องมีอุคคคิดว่า ต้องให้จิตใจเป็นอิสระของตัวเอง มิใช่ ของความยึดมั่นยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะจะจำกัดวงของปัญญา ให้คับแคบ จะไม่อาจเข้าถึงพุทธธรรมได้เลย และความคิดอันเป็น อิสระชั้นสูง ก็จักเกิดขึ้นไม่ได้เลย

ส่วนการลอกเปลือกชั้นในสุดหรือชั้นสุดท้ายนั้น คือการเปลื้อง ตนออกเสียจากตน ด้วยการ :

- เปลื้องตนไป จนไม่มีใคร ที่เปลื้องตน
- พึ่งตนไป จนไม่มีใคร ที่ต้องพึ่งตนหรือพึ่งใคร
- หาดนไปจนพบว่า ไม่มีอะไร ที่ต้องหา
- รักตนสงวนตน จนไม่มีตน ที่ต้องรัก

นี่เป็นการเข้าใจยาก และการปฏิบัติก็ยิ่งยาก เจ้าประคุณท่าน อาจารย์จึงได้สรุปลำดับ “การเปลื้องตน” เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ดัง นี้ :-

ขั้นแรก : คือ การเปลื้องตนออกมาเสียจากความติดในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันเป็นเหยื่อของโลก หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ

กามารมณ์หรือเหยื่อโลก เป็นเปลือกชั้นหยาบที่สุดที่หุ้มห่อ

ขั้นที่สอง : คือ การเปลื้องตนเสียจากความผูกพันกับสิ่งภายนอกในทางความเชื่อหรือยึดเอาเป็นที่พึ่ง นั่นก็คือ ความผูกพันในทางความเชื่อถือสิ่งภายนอก เป็นเปลือกชั้นกลาง

ขั้นสุดท้าย : คือ การเปลื้องตนเสียจากตนเอง อันหมายถึง ความยึดติดตัวของตัวเอง เป็นเปลือกชั้นประณีต ซึ่งเป็นความยากสูงสุดทั้งในเรื่องของการศึกษาทำความเข้าใจและเรื่องของการปฏิบัติ ทั้งนี้ เจ้าประคุณท่านอาจารย์กล่าวว่า **เพราะอวิชชาสร้างตัวตนขึ้นมาสำหรับให้มันแบกตัวมันเอง**

วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรมให้ได้อย่างแท้จริง จึงไม่มีหนทางอื่นนอกจากการศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องของ “อัตตา” หรือ “ตัวตน” จนเห็นได้ชัดใจของตนเองว่ามีใช้ตัวตน หากมันเป็น “อนัตตา” คือความมิใช่ตัวมิใช่ตน เท่านั้นเอง

ด้วยเหตุฉะนั้น ในการประกาศธรรมและในการสั่งสอนอบรมธรรมของเจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้ยินเสียงท่านตะโกนกู่ก้องอยู่ตลอดเวลาในเรื่อง “ตัวกู - ของกู” เพื่อให้คนทั้งหลายได้สำเหนียกและสำนึกว่า ปัญหาทั้งหลายของชีวิต ทุกข์ทั้งปวงของมนุษย์นั้น เกิดจากสิ่งเดียวคือ “ตัวกู” หรือพูดให้ชัดกว่านี้ก็คือ ความรู้สึกมี “ตัวกู” แล้วเกิดความยึดมั่นใน “ตัวกู” ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นในจิตขณะใด ปัญหาเกิดขึ้นขณะนั้นทันที ความทุกข์เกิดขึ้นทันที

มันมีความเร็วปานสายฟ้าแลบถึงปานนี้ !

นี่เพราะเมื่อมีความรู้สึกว่า “ตัวกู” เกิดขึ้น ความรู้สึกว่ามี “ของกู” ก็ตามมาทันที ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แต่ “ของกู” ที่เกาะติดเหนียวแน่นอยู่ในใจก็คือ “ความคิดของกู - ความรู้ของกู - ความเชื่อของกู - ประสบการณ์ของกู - คักดีศรีของกู ฯลฯ” ต้องถูกต้องใช้ได้ ต้องดีกว่าของใคร ๆ อื่น ฉะนั้น “กูจึงยอมไม่ได้ !”

เพราะกุยอมนี่เอง “ตัวกู” กับ “ตัวกู” จึงออกมาพัดกัน
กัดกัน ด้วยวาจาบ้าง การกระทำบ้าง ส่วนภายในใจนั้น ไม่ต้องสงสัย
ย่อมเต็มไปด้วยความเร่าร้อนเผาไหม้อยู่ด้วยอารมณ์ของความโลภ
ความโกรธ ความหลง เพราะความยึดติดอยู่ใน “ตัวกู” นั้น แล้ว
ต่างก็มุ่งหน้าเบียดเบียนทำลายล้างซึ่งกันและกัน โดยหาได้สำนึกแม้
แต่น้อยหนึ่งว่า ความเร่าร้อนที่เกิดขึ้นหรือพิษร้อนที่พ่นเข้าใส่กันนั้น
มันเกิดมาจากพิษของความยึดมั่นถือมั่นใน “ตัวกู” ที่เกาะแน่นอยู่
ภายในใจนั่นเอง

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้พยายามจะบอกว่า

อันความจริง “ตัวกู” มิได้มี

แต่พอเฝ้า มันก็มี ขึ้นจนได้

พอหายเฝ้า “ตัวกู” ก็หายไป

หมด “ตัวกู” เสียได้ เป็นเรื่องดี

เหตุตั้งนั้น จงถอน ซึ่ง “ตัวกู”

และถอนทั้ง “ตัวกู” อย่างเต็มที่

คงมีแต่ ปัญญา และปรานี

หน้าที่ใคร ทำให้ดี เท่านั้นเอย

นี่เป็นถ้อยคำที่ฟังง่าย และหากพยายามทำความเข้าใจตามตัว
หนังสือหรือตามถ้อยคำที่พูดก็พอจะสามารถเข้าใจได้ แต่การที่จะ
ยอมอ่อนน้อมใจให้ “ยอมรับ” ความจริงอันเป็นสัจธรรมนี้เป็นการยาก
ยากที่จะเปิดใจให้ยอมรับ เพราะอำนาจของอวิชชาที่ห่อหุ้มหรือหุ้ม
ห่ออยู่นั้น

แต่อวิชชาที่เป็นเปลือกไข่ที่กรอบอย่างยิ่งเมื่อเจาะลูกวิธี

เปิด - เปิด - เปิด

เปิด - เปิด	ตา :	ให้รับแสง	แห่งพระธรรม
	ยิ่งมืดค่ำ	ยิ่งเห็นชัด	ถนัดถนี่
	สมาธิมาก	ยิ่งเห็นชัด	ถนัดดี
	นี้วิธี	เปิดตาใจ	ใช้กันมา ฯ
เปิด - เปิด	หู :	ให้ยินเสียง	สำเนียงธรรม
	ทั้งเช้าค่ำ	มีก้องไป	ในโลกหล้า
	ล้านล้านปี	ฟังให้ชัด	เต็มอตรา
	คือเสียงแห่ง	สุญญตา	ค่าสุดใจ ฯ
เปิด - เปิด	ปาก :	สนทนา	พูดจาธรรม
	วันยังค่ำ	อย่าพูด	เรื่องเหลวไหล
	พูดแต่เรื่อง	ดับทุกข์ได้	โดยสัจจนัย
	ไม่เท่าไร	เราทั้งโลก	พ้นโศก แล ฯ

พุทธทาส อินทปัญโญ

๓.

ปณิธาน ๓ ประการ และธรรมะโดยอรรถะ

สวนโมกข์ถือกำเนิดขึ้นมา สืบเนื่องจากที่เจ้าประคุณท่านอาจารย์มีความมั่นใจว่า การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้สะอาดบริสุทธิ์ และมีคุณค่าต่อสังคมอีกครั้งหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ท่านจึงได้สร้างสวนโมกข์ขึ้นมาเพื่อการนี้ และได้พยายามทุกทางที่จะสงวนสวนโมกข์ให้คงสภาพเป็นป่าธรรมชาติ.....ให้ใหญ่โตร่มเย็น และพยายามที่จะสร้างให้เป็นไปในลักษณะที่ว่า “พอเข้ามาในเขตนี้แล้ว จิตใจจะหยุดเอง สงบเอง ว่างเอง”

ชื่อเต็มของสวนโมกข์ คือ สวนโมกขพลาราม.....สวนป่าอันเป็นกำลังแห่งความหลุดพ้น

ให้หลุดพ้นเสียจากความวุ่น ให้หลุดพ้นเสียจากความร้อนที่เกิดจากความอยาก อยากที่จะเอาทุกอย่างทุกอย่างให้ได้อย่างใจของตน อยากที่จะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ให้ได้อย่างใจของตน อยากที่จะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้อย่างที่ใจของตนอยากจะได้

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ใน ๕๐ ปีสวนโมกข์ : เราพูดถึงเรา หน้า ๒๖ ว่า “เอาละ เป็นอันว่าที่สวนโมกข์นี้ เรามีความ

ปรารถนาที่เด็ดขาดแหละ ที่จะต่อต้านกิเลส ต่อต้านวัตถุนิยม ต่อต้านข้าศึกศัตรูของมนุษย์ เดียวนี้เราอยากจะเรียกว่า วัตถุนิยมเป็นข้าศึกศัตรูของมนุษย์อย่างยิ่ง แต่มนุษย์กลับเห็นเป็นของน่ารัก เหมือนกับลูกหนูตัวนั้น มันเห็นแมวน่ารัก เพราะหน้ามันนวล”

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวถึงเรื่องของวัตถุนิยมไว้ที่หน้า ๒๔ ในเล่มเดียวกันนี้ว่า “วัตถุนิยม” คือ สิ่งที่เราไม่รู้จักมัน แล้วไปบูชามัน แล้วมันก็ตลบมาฆ่าเรา ทำให้เราฆ่ากันเอง เรื่องนี้เคยนึกแล้ว มันก็เกิดเป็นอุปมาปรากฏออกมาในใจ เลยเขียนว่า :

หน้าไก่ถูกลูกหนูว่าน่ารักล้นรัก

หน้าแมวนวลน่ารักน่าเลื่อมใส

แม่หนูว่า ลูกเอ๋ยอย่าโง่ไป

ที่หน้ากลิ้งนั้นหน้าไก่ก็ไม่มี

ที่หน้ามนขาวนวลนั้นแหละร้าย

เป็นความตายของพวกหนูไว้ชี้”

ด้วยเหตุนี้เจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้พยายามที่จะให้พุทธบริษัทได้มีความเข้าใจและเข้าถึงแก่นหรือหัวใจของพระพุทธศาสนา ให้รู้จักว่าอะไรคือธรรมะเปลือก อะไรคือธรรมะเนื้อ ซึ่งปาฐกถาธรรมที่รวมพิมพ์เป็นเล่มในหนังสือชุดธรรมโฆษณชื่อ “ชุมนุมปาฐกถาชุดพุทธธรรม” เป็นสิ่งสนับสนุนเจตนารมณ์ประการนี้ของเจ้าประคุณท่านอาจารย์อย่างชัดเจน

ต่อมาเจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวเป็นปณิธานของท่านในการดำเนินงานเพื่อพระศาสนา ๓ ประการ คือ

- ให้พุทธศาสนิกชน และศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตามเข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน หนึ่ง
- ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา หนึ่ง
- ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากการเป็นทาสของวัตถุนิยม หนึ่ง

ในปณิธานประการแรกนั้น เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้เห็นชัดแล้วว่า トラบดิดที่พุทธศาสนิกชนยังไม่สามารถเข้าถึงธรรมะเนื้ออันเป็นแก่นหรือหัวใจของพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมไม่สามารถถอนใจออกมาเสียจากการเป็นทาสของกิเลสและวัตถุนิยมได้ และจากจุดนี้จะก่อให้เกิดปัญหาอุปถัมภ์ทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์ ท่านจึงได้พยายามกระทำทุกวิถีทางอย่างไม่เกรงใจผู้ใดในการที่จะดึงพุทธบริษัทให้เข้าสู่หัวใจของพระพุทธศาสนาให้จงได้ **เพราะสิ่งที่มนุษย์ควรต้องเกรงใจที่สุดคือพระธรรม** อันเป็นสิ่งเดียวที่สามารถนำความสุขสวัสดิมาสู่ชีวิตของมนุษย์

แต่ในประเทศไทยและในโลกทุกวันนี้ มนุษย์ยังต้องติดต่อสมาคมกันอยู่ มีศาสนิกในศาสนาต่าง ๆ ที่เป็นเพื่อนมนุษย์ทั้งร่วมชาติและร่วมโลกมีปัญหาคิดเกิดขึ้นแก่เพื่อนมนุษย์คนใดหรือกลุ่มใดนั้น ย่อมกระทบถึงเพื่อนมนุษย์อื่นทั้งที่อยู่ใกล้และไกล ฉะนั้น การที่จะช่วยกันเพื่อกระทำให้เพื่อนศาสนิกในศาสนาอื่นได้เข้าใจและเข้าถึงแก่นหรือหัวใจแห่งศาสนาของตน ย่อมเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะศึกษาในเนื้อหาและแก่นแท้ของทุกศาสนาแล้ว จะสรุปลงในจุดเดียวกันได้ว่า การเป็นศาสนิกที่ถูกต้องคือการเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว

ผู้ใดที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว ผู้นั้นย่อมมีความรักให้แก่เพื่อนมนุษย์ มีความรู้สึก “ร่วม” ทั้งในสิ่งที่เป็นความสุขและความทุกข์ ผู้ใดที่มีจิตใจเช่นนี้ ย่อมไม่สามารถเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้ เพราะจิตใจของผู้ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว ย่อมมีความรู้สึกที่พร้อมที่จะ “ให้” มิใช่มุ่งแต่จะ “เอา”

ความรู้สึกอบอุ่นเป็นสุขของมนุษย์เกิดขึ้นตรงนี้ คือ เมื่อสำนึกด้วยความแน่ใจว่าตนจะไม่ถูกเบียดเบียน จะได้รับการให้ออกาสอย่างเท่าเทียมกันตามสถานะแห่งตน และจะได้รับความเห็นใจและเข้าใจเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

เจตนาธรรมณ์ของปณิธานข้อแรกนี้มีความสัมพันธ์กับปณิธานข้อต่อไป การที่เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้เห็นเป็นความสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา ให้ศาสนาทุกศาสนาได้เข้าใจจุดหมายสำคัญของศาสนาแห่งตน ๆ ว่า คือ ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเมื่อสามารถมีความเข้าใจตรงกันเช่นนี้ได้ ต่างก็จะได้กระทำแต่สิ่งที่เกิดประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ เพราะศาสนามีขึ้นเพื่อนำความเย็นมาสู่โลกสู่มนุษย์ ศาสนามิได้มีไว้เพื่อเป็นสิ่งให้เกิดความแตกแยก หรือมีไว้เบียดเบียนกัน จนถึงการประหัตประหารกันที่สุดในที่สุด

ดังนั้น การทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาจึงเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำเพื่อให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เพื่อลดวิกฤตการณ์ของสังคมและของโลก และเพื่อนำสันติภาพให้บังเกิดขึ้นในสังคมและในโลกได้อย่างแท้จริง

ส่วนปณิธานข้อสุดท้าย คือ การดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากการตกเป็นทาสของวัตถุนิยม นั้น เป็นงานที่เป็นปัญหาสำคัญเฉพาะหน้า เป็นงานเร่งด่วนที่ต้องกระทำกันอย่างสุดกำลังความสามารถ ตามธรรมดานั้น ใจของมนุษย์มักมีความโน้มเอียงต่อการเป็นทาสของสิ่งยั่วยวนและยั่วยุที่ผ่านทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยง่ายอยู่แล้ว เมื่อมีการผลิตสิ่งเร้าที่ยั่วยุเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ในปริมาณที่ประมาณมิได้ดังที่เห็นกันอยู่ในทุกวันนี้บวกกับการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดุเดือดเร้าใจให้ตื่นตื่นร้อนรน ความนิยมยินดีในวัตถุนิยมก็เลยกลายเป็นค่านิยมที่รับรองกันโดยอัตโนมัติในสังคม ความหวีคุณของความรุนแรงที่ถาโถมเข้าหาวัตถุนิยมเพื่อสนองอารมณ์อยากที่หยุดไม่ได้ จึงเพิ่มอัตราที่รุนแรงอย่างน่ากลัว ในยุคนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นยุคของวัตถุนิยมที่ซับซ้อนอย่างน่าประหวั่นใจยิ่ง

ในการที่จะดำเนินการเผยแพร่พระศาสนาเพื่อให้ปณิธานทั้งสามประการสัมฤทธิ์ผลนั้น เจ้าประคุณท่านอาจารย์ทราบดีว่าเป็นเรื่อง

ที่ยากอย่างยิ่ง ยากจนเกือบจะเหลือความสามารถอย่างที่ท่านมักชอบเปรียบเสมอว่า เหมือน “จุงซ้างลอตรูเซ็ม” เอาทีเดียว แต่แม้กระนั้น ท่านก็ประจักษ์แก่ใจของตนเองแล้วว่าเป็นการฐานะที่ทอดทิ้งไม่ได้ จะลำบากยากเข็ญเหมือนเข็นครกขึ้นภูเขาเพียงใด ท่านก็ต้องกระทำต่อไป

ดังนั้น เจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้พยายามหาหนทางเผยแผ่พระธรรมสู่เพื่อนมนุษย์ด้วยศิลปะและวิธีการต่าง ๆ ในอันที่จะดึงเพื่อนพุทธบริษัทให้เข้าสู่หัวใจของพระพุทธศาสนา สิ่งที่เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้พยายามทำความเข้าใจให้ชัดเจนในหมู่พุทธบริษัท และผู้ที่สนใจในธรรมก็คือ ความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ซึ่งเป็นคำที่จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกัน เพื่อความสะดวกและความเข้าใจง่ายในการที่จะพูดกันในเรื่องนี้ต่อไป

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้อธิบายเรื่องของ “ธรรม” ไว้ในที่หลายแห่งและรวมอยู่ในหนังสือหลายเล่ม เล่มที่น่าสนใจอ่านเพื่อความเข้าใจในเรื่องของ “ธรรม” คือ หนังสือในชุดธรรมโฆษณเล่มที่ชื่อว่า “ธรรมศาสตร์” ซึ่งรวบรวมจากคำบรรยายพิเศษของเจ้าประคุณท่านอาจารย์ ซึ่งบรรยายแก่กลุ่มพระภิกษุนักศึกษารธรรมศาสตร์ที่สวนโมกขพลาราม เมื่อภาคฤดูร้อน ๒๕๑๖

ในที่นี้จะขอประมวลความของคำ “ธรรม” จากหนังสือธรรมโฆษณอรรถานุกรม ซึ่งจัดทำโดยกลุ่มปฏิบัติงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและได้แยกแยะคำอธิบายของคำออกในหลายแง่มุมถึง ๒๔ ลักษณะ แต่จะขอนำมากล่าวเท่าที่จำเป็นพอแก่การเข้าใจ

ธรรมโดยพยัญชนะ (โดยตัวหนังสือ) : คือทรงตัวเอง

นี้ยังเข้าใจได้ยากว่า “ทรงตัวเอง” คืออย่างไร จึงควรดูในลักษณะต่อไป คือ :

ธรรมโดยอรรถะ (โดยความหมาย) :

๑. **ธรรม** หมายถึงธรรมชาติ ซึ่งไม่มีความหมายว่า สุข ทุกข์ ดี ชั่ว ฯลฯ แต่เป็นที่ตั้งแห่งการบัญญัติของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์บัญญัติไปตามความรู้สึกของตน ๆ เช่น บัญญัติสิ่งที่พอใจว่า “ธรรม” ส่วนที่ไม่พอใจว่า “อธรรม”

แต่ทั้งธรรมและอธรรมก็คือธรรมอยู่นั่นเอง เป็นธรรมของสัตว์บุรุษและของพาลชน

พาลชน คือผู้ที่มีความเขลา ย่อมบัญญัติสิ่งต่าง ๆ ตามความรู้สึก ถ้าถูกใจก็ว่าเป็น “ธรรม” ถ้าไม่ถูกใจก็ว่าเป็น “อธรรม” แต่สัตว์บุรุษผู้มีปัญญาย่อมเห็นทุกสิ่งเป็น “ธรรม” เสมอเหมือนกันหมด

๒. **ธรรม** หมายถึงสิ่งทุกสิ่งที่เป็นเหตุตัวผล ตัวปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตัวคำสอน ตัวการปฏิบัติ ตัวผลของการปฏิบัติ ทั้งที่มีรูปและไม่มีรูป ทั้งสังขตะและอสังขตะ ทั้งฝ่ายดี ฝ่ายชั่ว ฝ่ายเหนือดี เหนือชั่ว สรุปความทุกสิ่งล้วนแต่เรียกว่า “ธรรม” ในความหมายของคำว่าธรรมชาติเสมอเหมือนกันหมด

๓. **ธรรม** หมายถึงธรรมชาติ ซึ่งมีความหมายแยกออกได้เป็น ๔ อย่าง :

- ตัวธรรมชาติ (สภาวะธรรม)
 - กฎธรรมชาติ (สังขธรรม)
 - หน้าที่ของสิ่งมีชีวิตตามกฎธรรมชาติ (ปฏิบัติธรรม)
 - ผลที่ได้จากการทำหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ (ปฏิเวธธรรม)
- ทั้ง ๔ อย่างนี้เรียกว่า “ธรรม” คำเดียวหมด

๔. **ธรรม** คือ ระบบปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ความรอดทั้งทางกายและทางจิต ทุกขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการของชีวิตทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น

๕. การปฏิบัติในทางพุทธศาสนา แยกตัวพุทธศาสนาเป็นปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม ปฏิเวธธรรม ทั้ง ๓ อย่างนั้นก็รวมอยู่ในคำว่า

ธรรม

๖. โดยสรุป **ธรรม** หมายถึงหน้าที่ที่สิ่งมีชีวิตจะต้องทำเพื่อความรอดอยู่ได้

จากอรรถะหรือความหมายของคำ “ธรรม” ทั้ง ๖ ข้อที่นำมากล่าวข้างต้น เชื่อว่าท่านผู้อ่านจะสามารถมองเห็นความหมายของคำ “ธรรม” โดยสรุปรวมได้ว่า ถ้าต้องการจะแปลคำ “ธรรม” โดยศัพท์ศาสตร์ ก็จะไม่อาจแปลเป็นคำใดคำหนึ่งในภาษาใดภาษาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่อาจจะแปลไปเป็นคำ ๆ เดียวที่ใช้ได้ในทุกภาษาคือ แปลว่า “สิ่ง” (thing) เพราะไม่มีสิ่งใดเลยที่จะไม่รวมอยู่ในคำว่า “ธรรม” ทุก “สิ่ง” รวมอยู่ในคำว่า “ธรรม” ทั้งสิ้น

ดังนั้น หากผู้ที่สนใจธรรมจะลองฝึก “มอง” ทุกสิ่งทีประสบไม่ว่าจะผ่านมาหรือผ่านไป หรือเวียนวนอยู่รอบตัว แม้กระทั่ง “ใน” ตัวเอง ให้เห็นว่ามันเป็นเพียงสักว่า “สิ่ง” ที่เป็น “ธรรม” เสมอเหมือนกัน

เชื่อว่าผู้นั้นจะสามารถลดจำนวนของปัญหาที่เผชิญอยู่หรืออัตราของความทุกข์ที่อัดแน่นอยู่ในใจให้ผ่อนคลายเย็นลงได้อย่างน่าอัศจรรย์ทีเดียว

๔.

ธรรมะคือธรรมชาติ และกฎไตรลักษณ์

ความหมายของ “ธรรม” โดยอรรถะตามที่ได้กล่าวไว้ ๖ ข้อ ในตอนที่แล้วนั้น ข้อที่ควรนำมาขยายความเพื่อให้ความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น คือ ข้อที่ ๓ : ธรรม หมายถึง ธรรมชาติ ซึ่งมีความหมายแยกออกได้เป็น ๔ อย่าง :-

- ตัวธรรมชาติ (สภาวะธรรม)
 - กฎธรรมชาติ (สังขธรรม)
 - หน้าที่ของสิ่งมีชีวิตตามกฎธรรมชาติ (ปฏิบัติธรรม)
 - ผลที่ได้จากการทำหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ (ปฏิเวธธรรม)
- ทั้ง ๔ อย่างนี้เรียกว่า “ธรรม” คำเดียวหมด

ความหมายของ “ธรรม” โดยอรรถะข้อนี้ เป็นคำอธิบายให้ความหมายของคำ “ธรรม” พร้อมทั้งแนววิถีศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมอย่างรอบด้าน ด้วยการแยกความหมายของคำ **ธรรมชาติ** ออกเป็น ๔ อย่าง เป็นการให้แนวทางการทำความเข้าใจในคำนี้ที่ละขั้นตอนอย่างต่อเนื่องกัน

เมื่อปรารถนาจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำ “ธรรม” ก็ต้องทำ

ความเข้าใจในเรื่องของ “*ธรรมชาติ*” เพราะ “*ธรรม*” หมายถึง “*ธรรมชาติ*” และธรรมชาติในที่นี้มีได้หมายถึงการรำลึกถึงป่าเขา ลำเนาไพร น้ำทะเล ภูเขา หรือทัศนียภาพที่ประทับใจ แต่หมายถึงการศึกษาเข้าไปในสภาวะของตัวธรรมชาติเพื่อให้มองเห็นและเข้าใจว่าธรรมชาติที่หมายถึงในแง่ของธรรมะนี้มีสิ่งใดที่ต้องศึกษาบ้าง

สิ่งที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจประการแรกก็คือ **ตัวธรรมชาติ หรือสภาวะธรรม** การพยายามทำความเข้าใจกับเรื่องของสภาวะธรรม ให้ชัดเจนจะเป็นหนทางให้เกิดความเข้าใจในความหมายของธรรมะ และเข้าใจวิธีที่จะศึกษาใคร่ครวญในคำ “*ธรรมะ*” ให้ลึกซึ้งขึ้น

สภาวะธรรม คือธรรมที่เป็นได้เองหรือเป็นอยู่เอง ฉะนั้น สภาวะธรรม จึงหมายถึงทุกสิ่งที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ หรือธรรมชาติ ที่ทรงตัวอยู่ได้เอง

คำที่ยากแก่การเข้าใจคือคำว่า “*ทรงตัวอยู่ได้เอง*” หรือ “*เป็นอยู่เอง*” นี้หมายความว่าอะไร ในจุดนี้หรือประเด็นนี้จะต้องศึกษา และใคร่ครวญซ้ำ ๆ ในใจ ใคร่ครวญด้วยความสังเกต ด้วยความรู้สึก ให้เป็นความรู้สึกที่สัมผัสกับอาการที่ “*ทรงอยู่เอง*” หรือ “*เป็นอยู่เอง*” นั้นได้ในใจหรือในภายใน หากใคร่ครวญจนสัมผัสความรู้สึกเช่นนี้ได้ นั่นคือได้เข้าใจแล้วและเห็นแล้วในความ “*เป็นอยู่เอง*” หรือ “*ทรงตัวอยู่ได้เอง*” ของธรรมชาติ

ธรรมชาติที่ทรงตัวอยู่ได้เอง แบ่งเป็น ๒ ชนิด :

ชนิดที่หนึ่ง : ทรงตัวอยู่ได้เองด้วย **อนิจจสภาวะ** คือ สภาวะที่ไม่เที่ยง **สภาวะที่เปลี่ยนแปลงเรื่อย** มันมีกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งไหลไปไม่มีหยุด ไม่มีสิ้นสุด เพราะมีสิ่งที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยปรุงกันมาเรื่อย เรียกว่ามีปัจจัยปรุงแต่งต่อเนื่องกันเรื่อยอย่างไม่มีหยุด ไม่มีสิ้นสุด มันจึงมีการทรงตัวอยู่ได้ คือทรงตัวอยู่ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่สืบกันมาเรื่อยอย่างไม่ขาดตอนนั้น จึง

เรียกสภาวะธรรมชนิดนี้ว่า อนิจจสภาวะ คือ สภาวะที่ไม่เที่ยง ที่เปลี่ยนแปลงเรื่อย และธรรมที่เปลี่ยนแปลงเรื่อยเพราะถูกเหตุปัจจัยปรุงแต่งนี้มีชื่อเรียกว่า สังขตธรรม

การที่จะให้เห็นการ “ทรงตัวอยู่ได้เอง” ของสังขตธรรม ที่มีสภาวะที่ไม่เที่ยง ที่เปลี่ยนแปลงเรื่อยนั้น ศึกษาได้จากการสังเกตด้วยความตั้งใจด้วยความสงบภายในอย่างพอสมควรในทุกสิ่ง ทั้งที่อยู่รอบตัวเอง เช่น บ้าน บุคคลใกล้ชิด ต้นไม้ ภาพหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ร่างกาย เสียง กลิ่น รส สัมผัส และสิ่งที่เกิดอยู่ภายในตนเอง เช่น ความคิด ความรู้สึก ความจำ เป็นต้น

เมื่อสังเกตแต่ละสิ่งอย่างพินิจอย่างใส่ใจ เช่น บุคคลใกล้ชิด จะสามารถเห็น “ความเป็นอยู่เอง” หรือ “ความทรงตัวอยู่ได้เอง” ของบุคคลนั้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงของกายบ้าง ของจิตใจบ้าง เพราะมีสิ่งที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยปรุงแต่งกันอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาอย่างไม่ขาดตอน ปัจจัยปรุงแต่งของกายก็เช่น อาหาร การเปลี่ยนอิริยาบถ การบริหารกาย การบำรุงรักษาร่างกาย เป็นต้น นี้กล่าวอย่างหยาบ ๆ เพื่อพื่อให้มองเห็นภาพรวม ๆ แต่ในการปรุงแต่งที่ทำให้เกิดสภาวะที่เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยนั้น ปัจจัยเหล่านี้ได้ทำการปรุงแต่งอย่างถี่ยิบต่อเนื่องจนกระทั่งผู้ที่ไม่ได้ตั้งใจศึกษาหรือมองดูด้วยความสังเกตุอย่างใส่ใจพินิจ ไม่สามารถจะมองเห็นการทรงตัวอยู่ได้ของกายนั้นด้วยสภาวะของการเปลี่ยนแปลงนี้ ทั้งนี้ เพราะความรวดเร็วอย่างถี่ยิบของการปรุงแต่งของปัจจัยแต่ละอย่าง ๆ นั้น มีอาการอย่างที่สุดกันว่า “เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป”

ทั้งนี้ เพราะพอปัจจัยนี้ปรุงแต่งสิ่งนี้เสร็จ ปัจจัยนั้นก็ปรุงแต่งสิ่งอื่นต่ออีกอย่างติดต่อกันไม่ขาดสาย จึงมีอนิจจสภาวะหรือความไม่เที่ยงปรากฏขึ้นอย่างถี่ยิบต่อเนื่องกันอย่างไม่ทิ้งช่วงจังหวะเลย ธรรมชาติของกายนี้จึงทรงตัวอยู่ได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการ

ปรุ้งแต่งของปัจเจยแต่ละอย่าง ๆ เหล่านี้เอง

ปัจเจยปรุ้งแต่งของจิต ก็เช่น การศึกษา การอบรม ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น นี่ก็กล่าวอย่างหยาบ ๆ อีกเหมือนกันพอให้มองเห็นภาพรวม ๆ จิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องถึยบด้วยการปรุ้งแต่งของปัจเจยแต่ละอย่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงของความคิด การเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกติดต่อกันไปอย่างไม่ขาดตอน

ที่เรียกว่าปัจเจยก็คือของปรุ้ง เมื่อปรุ้งสิ่งนี้ขึ้นมาแล้ว สิ่งนั้นก็ปรุ้งสิ่งอื่นต่อไป มีอาการของการเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป อย่างต่อเนื่องกัน มันจึงมีความไม่เที่ยงปรากฏขึ้น และปรากฏอยู่เช่นนั้นอย่างไม่ทั้งช่วงจังหวะเลย

การจะศึกษาหาความชำนาญเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติที่ทรงตัวอยู่ได้เองด้วยอนิจจสภาวะนั้น จำเป็นจะต้องทำแบบฝึกหัดให้มาก ๆ บ่อย ๆ และอย่างสม่ำเสมอ หยิบทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องมาเป็นแบบฝึกหัดศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ สิ่งที่เกี่ยวข้องอาจกล่าวรวม ๆ ให้เห็นได้ง่ายขึ้น ก็คือ รูปที่ผ่านทางตา เช่น ต้นไม้ แผ่นดิน ก้อนหิน ภูเขา ทะเล ลูกสุนัข รถยนต์ เป็นต้น หรือเสียงที่ผ่านทางหู หรือกลิ่นที่ผ่านทางจมูก หรือรสที่ผ่านทางลิ้น หรือสัมผัสที่ผ่านทางกาย หรือความรู้สึกนึกคิดที่ผ่านทางใจ หยิบสิ่งเกี่ยวข้องทุกอย่างมาเป็นแบบฝึกหัดของการศึกษา ตลอดจนคำว่า "ชีวิต" ดูให้เห็นว่าชีวิตนี้ทรงตัวอยู่ได้เองด้วยอนิจจสภาวะได้อย่างไร

การศึกษารธรรมชาติที่ทรงตัวอยู่ได้เองชนิดที่หนึ่ง คือ ทรงตัวอยู่ได้เองด้วยอนิจจสภาวะนี้ยังไม่ยากเกินไป เพราะยังสามารถรู้สึกรู้สียงได้ง่าย ๆ ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตามธรรมดา ซึ่งเป็นกรง่ายแก่การศึกษาและทำความเข้าใจมากกว่าอีกชนิดหนึ่ง

ชนิดที่สอง : ทรงตัวอยู่ได้เองด้วยอนิจจสภาวะ คือสภาวะที่เที่ยงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะไม่มีเหตุปัจจัยใดปรุ้งแต่งได้ ไม่มีอาการแห่ง

การเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ไม่มีอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จะคงเป็นอยู่เช่นนั้นตลอดไป ธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะไม่มีเหตุปัจจัยใดจะสามารถปรุงแต่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ได้นี้เรียกว่า อสังขตธรรม เช่น สิ่งที่เรียกว่า กฎธรรมชาติ นิพพาน เป็นต้น

นิจอสภาวะ หรือ สภาวะที่เป็นของเที่ยงนี้ ไม่อาจรู้ได้ เห็นได้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตามธรรมดา แต่จะรู้สึกได้เห็นได้ด้วยสติปัญญาที่ลึกซึ้งที่อบรมมาดีเป็นพิเศษอย่างถูกต้องและถึงที่สุดแล้ว อย่างไรก็ตาม นี่ไม่ใช่สิ่งที่สูงสุดความสามารถหรือสุดวิสัยสำหรับบุคคลผู้มีจิตใจที่มุ่งมั่นในพระธรรมอย่างยอมอุทิศชีวิตเพื่อสิ่งนี้แต่สิ่งเดียว

การที่จะรู้จักสิ่งที่เรียกว่าตัวธรรมชาติ หรือสภาวะธรรมได้นั้น จำต้องสังเกตให้ดี ศึกษาให้ดี อย่างที่เรียกว่า หลับตาหู คือ พิจารณา ดู สังเกตดู ทำความรู้สึกดูอยู่ทุกขณะ จนรู้สึกสัมผัสในธรรมชาติของสภาวะธรรมนั้นชัดขึ้น ๆ อยู่ภายในนั้นยิ่งขึ้น ๆ จนถึงที่สุด

สิ่งที่ต้องศึกษาต่อจากนี้เป็นข้อที่สอง ก็คือ **กฏธรรมชาติ** หรือ **สังขธรรม** สังขธรรม คือธรรมที่เป็นสังขจะที่เรียกว่าเป็นกฏ แต่เป็นกฏที่เป็นอยู่เองตามธรรมชาติ จึงเรียกว่า **"กฏธรรมชาติ"** อันเป็นกฏที่จริงอยู่เสมอ ไม่มีหลอก ไม่มีเป็นอย่างอื่น เพราะเป็นกฏที่ถึงที่สุดแล้ว เป็นกฏตายตัว ไม่มียกเว้น ไม่จำกัดเวลาและไม่จำกัดยุคสมัย

สิ่งที่เรียกได้ว่าเป็นกฏธรรมชาติ ก็คือ กฏไตรลักษณ์ หรือ กฏแห่งสามัญลักษณ์ ๓ ประการ กฏอิทัปปัจจยตา เป็นต้น

การที่จะรู้จักกฏธรรมชาติก็สืบเนื่องมาจากการศึกษาตัวธรรมชาติ หรือสภาวะธรรมนั่นเอง ในขณะที่ศึกษาเพื่อให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่าสภาวะธรรมหรือตัวธรรมชาติอยู่อย่างละเอียดลึกซึ้ง ผู้ศึกษาจะค่อย ๆ ซึมซาบสัมผัสกับสังขธรรมของธรรมชาติได้เองทีละน้อย ๆ โดยอัตโนมัติ

กฎไตรลักษณ์หรือกฎแห่งสามัญลักษณ์ ๓ ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นธรรมชาติขั้นหัวใจในพระพุทธศาสนา มีคุณประโยชน์อย่างยิ่ง คือ ทำให้เกิดความสลัดสังเวชนเกิดความรู้สึกอย่างถึงที่สุดว่า แท้ที่จริงแล้ว ไม่มีสิ่งใดที่น่าเอาหรือที่น่าเป็นเลวสักอย่างเดียว เมื่อได้พิจารณาจนประจักษ์แจ้งในสภาวะของความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา แล้วนั้น

อนิจจัง คือ ไม่เที่ยง ไม่คงที่ คงมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะตามเหตุปัจจัยที่ปรุงแต่ง ไม่ว่าจะเป็นรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด ล้วนแล้วแต่ไม่คงที่ ไม่เคยหยุดนิ่ง ไหลเรื่อยไปตามเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ว่าสวยงามน่ารักบ้าง ว่าซีทร่อน่าขังบ้าง ว่าพอใจบ้าง ว่าไม่พอใจบ้าง ว่ารักบ้าง ว่าเกลียดบ้าง มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้จบ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่เพราะความเขลาที่เกิดจากความไม่เคยฝึกดูหรือศึกษาสภาวะของอนิจจัง จึงทำให้มีความยึดมั่นถือมั่นเป็นจริงจังแล้วก็เกลือกกลิ้งไปด้วยความทุกข์

ทุกขัง คือ สภาวะที่ทนได้ยาก หรือทนอยู่ไม่ได้ตามอำนาจของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้น ทั้ง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และความรู้สึกนึกคิด แต่เพราะไม่เคยฝึกสังเกต ไม่เคยดู จึงยึดมั่นถือมั่นว่ามั่นเป็นอยู่อย่างนั้น นี่ก็เนื่องจากมองไม่เห็นสภาวะของอนิจจังนั่นเอง

อนัตตา คือ สภาวะของความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ซึ่งเมื่อได้มองเห็นสภาวะของอนิจจังและทุกขังแล้วก็จะเกิดความรู้สึกประจักษ์ขึ้นภายในเองว่า ไม่มีสิ่งใดที่เป็นตัวตนจริง ๆ เลวสักอย่าง ไม่ว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ความรู้สึกนึกคิด แม้แต่ชีวิตร่างกายนี้ก็ล้วนแต่ไหลเรื่อยไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ไม่มีสิ่งใดเที่ยงคงที่หรือคงทนได้เลวสักอย่างเดียว แม้ร่างกายที่จับต้องได้อยู่ทุกวันเวลานี้ ก็หาใช่ตัวใช่ตนที่แท้จริงไม่ มันคงไหลเรื่อยตาม

กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงอยู่เช่นนั้นเอง

เมื่อใดที่สามารถมองเห็นกฎไตรลักษณ์หรือกฎแห่งสามัญลักษณ์ ๓ ประการได้ เมื่อนั้น จะเกิดความรู้สึกสลดสังเวชในสภาวะแห่งความเป็นจริงนั้น จนเห็นชัดอยู่ในใจว่า แท้จริงแล้ว มนุษย์ไม่จำเป็นต้องตะเกียกตะกายยื้อแย่งเบียดเบียนกันเลย เพราะไม่มีสิ่งใดให้ “เอา” ได้ หรือ “เป็น” ได้จริง ๆ เลยสักอย่าง มันมีแต่อาการของการเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป อยู่เช่นนั้นเอง แล้วในที่สุดก็จะสำนึกได้ว่า สิ่งที่มนุษย์พึงกระทำคือการทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกหน้าที่ให้เต็มกำลังความสามารถให้ทุกขณะ เพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างปราศจากความยึดมั่นในตนเอง หรืออย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว โดยไม่ต้องมองจับจ้องเพ่งโทษผู้อื่น คงเพ่งดูแต่การกระทำตามหน้าที่ของตนให้ถูกต้องที่สุดอยู่เสมอ เพียงเท่านั้น ชีวิตก็จะหมดปัญหา จะมีแต่ความอิมใจ และเบิกบานใจอยู่เป็นนิตย์

นี่คือประโยชน์สูงสุดของกฎธรรมชาติที่ชื่อว่า กฎไตรลักษณ์ หรือกฎแห่งสามัญลักษณ์ ๓ ประการ ที่แสดงความเที่ยงตรงต่อมนุษย์ทุกคนอย่างเสมอหน้ากัน

๕.

กฏอทิปปัจจยตา และธรรมะคือหน้าที่

กฏของธรรมชาติอีกกฏหนึ่งที่ควรต้องศึกษา เพราะเป็นกฏที่เกี่ยวข้องอยู่ในชีวิตมนุษย์ทุกขณะ คือกฏที่ชื่อว่ากฏอทิปปัจจยตา

กฏอทิปปัจจยตา เป็นธรรมะชั้นหัวใจของพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่มียู่ในชีวิตประจำวันของคนทุกคน ในทุกส่วนและทุกขณะของชีวิต มีใจความแห่งความหมายของกฏนี้ว่า “เมื่อมีสิ่งนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ ๆ ย่อมเกิดขึ้น” และในทางกลับกันก็ว่า “ถ้าไม่มีสิ่งนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น” ซึ่งอาจยกตัวอย่างอย่างง่าย ๆ ได้ เช่น “เมื่อมีการทำหน้าที่อย่างถูกต้องเป็นปัจจัย ความสุขก็ย่อมเกิดขึ้น” และในทางกลับกัน “ถ้าไม่มีการทำหน้าที่อย่างถูกต้องเป็นปัจจัย ความสุขก็ย่อมไม่เกิดขึ้น” เป็นต้น

การทำหน้าที่อย่างถูกต้อง หมายถึงการทำหน้าที่นั้น ๆ อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว

กฏอทิปปัจจยตา เป็นกฏที่มีความหมายกว้างครอบคลุมหมดทุกสิ่ง ไม่มีสิ่งใดในโลกที่มีได้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่า “อิทิปปัจจย

ตา” เพราะไม่ว่าชีวิตของคนหรือชีวิตของสรรพสิ่งทั้งปวงย่อมต้องดำเนินไปตามเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็ความเจริญรุ่งเรืองหรือความหายนะ ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่ถูกหรือการกระทำเหตุปัจจัยที่ผิดต่อกฎที่ปัจจัยตา นั่นก็คือหมายความว่า “เมื่อมีการกระทำหน้าที่อย่างถูกต้องเป็นปัจจัยความเจริญรุ่งเรืองย่อมเกิดขึ้น” และในทางกลับกัน “ถ้าไม่มีการทำหน้าที่อย่างถูกต้องเป็นปัจจัย ความหายนะก็ย่อมเกิดขึ้น” นี่เป็นความจริง หรือจะตามกฎที่ปัจจัยตา

ดังนั้นกฎที่ปัจจัยตาจึงเป็นกฎธรรมชาติที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมันทั้งสิ้น และมันเกิดต่อเนื่องกันเป็นกระแสตามเหตุปัจจัยนั้น ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงเป็นกฎที่แสดงย้าให้มนุษย์ได้สำเหนียกว่า “ชีวิตนี้ทั้งชีวิตของเรา ชีวิตของเขา ตลอดจนชีวิตของสรรพสิ่งทั้งปวง ล้วนแล้วแต่เป็นไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัยทั้งนั้น ไม่มีสิ่งใดให้ยึดมั่นอย่างจริงจิงได้ว่า เป็นฉัน เป็นเรา เป็นเขา เป็นท่าน หรือเป็นมันได้เลยสักอย่างเดียว” ฉะนั้น สิ่งที่มนุษย์พึงกระทำเพื่อความสวัสดิแก่ชีวิตก็คือ การประกอบเหตุปัจจัยให้ถูกต้องอยู่เป็นประจำ เพื่อความมีชีวิตที่ชุ่มชื่นเบิกบานและเยือกเย็นผ่องใสอยู่เป็นนิตย์

กฎที่ปัจจัยตา มีประโยชน์สูงสุดคือ แสดงให้มนุษย์ได้รู้สึก ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในทุกขณะของชีวิตนั้นย่อมเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ได้กระทำ ถ้าประกอบเหตุปัจจัยด้วยความถูกต้อง คือปราศจากความยึดมั่นถือมั่นด้วยความเห็นแก่ตัว ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ไม่มี ความทุกข์ ชีวิตไม่มีปัญหา แต่ถ้าประกอบเหตุปัจจัยด้วยความยึดมั่นถือมั่นด้วยความเห็นแก่ตัว ผลที่เกิดขึ้นย่อมต้องเป็นความทุกข์อยู่ด้วยความวิตกกังวลรุ่มนวยสับสน และปัญหาต่าง ๆ ก็จะมียับยั้ง

ซับซ้อน เพราะจิตใจที่หุนหันพลันแล่นและปัญญาที่จะแก้ไขปัญห
อย่างถูกต้อง แล้วชีวิตที่สุขสงบเย็นก็ยิ่งห่างไกล

ดังนั้น ถ้าผู้ใดลองใช้เวลาใคร่ครวญพิจารณาดูสิ่งที่เกิดขึ้นใน
ชีวิตด้วยใจสงบและเป็นกลางอย่างไม่มีเดิมนั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน
แห่งตนแต่ฝ่ายเดียว หรืออย่างไม่เข้าข้างตัวเอง ผู้นั้นย่อมประจักษ์
ชัดด้วยใจของตนเองว่า เพียงแต่พยายามกระทำเหตุปัจจัยให้ถูก
ต้องโดยไม่เห็นแก่ตัวเท่านั้น ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องในชีวิตก็จะดำเนินไป
ด้วยความถูกต้อง เกิดความเบาสบาย จิตใจแจ่มใสเบิกบาน แม้
หากเผชิญมีปัญหาใดเกิดขึ้น จิตใจที่สงบแจ่มใสที่พร้อมอยู่ด้วยสติ
ที่รวดเร็ว ย่อมสามารถนำปัญญาที่ประกอบด้วยความรู้และประสบ
การณ์มาแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

นี่แหละคือการกระทำสิ่งที่เป็นพรให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต และยังเป็น
เป็นความมงคลที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ โดยไม่ต้องอาศัยการวิงวอน
ขอพรในลักษณะใดทั้งสิ้น

นี่คืออิสรภาพสูงสุดที่กฎอภิปัจจยตาได้มอบให้แก่มนุษย์

ทั้งหมดนี้ คือความหมายของธรรมะอันหมายถึงธรรมชาติ
ประการที่สอง ที่หมายถึงกฎธรรมชาติที่เรียกว่ากฎไตรลักษณ์ กฎ
อภิปัจจยตาอันเป็นกฎที่มีอยู่ในตัวธรรมชาติหรือสภาวะธรรมนั่นเอง
เป็นกฎที่คงเป็นอยู่อย่างนั้น ไม่มีเปลี่ยน ไม่มีเป็นอื่น จึงเป็นสิ่งที่
มนุษย์ต้องศึกษาให้รู้จักจนประจักษ์ในความศักดิ์สิทธิ์และความ
เที่ยงตรงของกฎธรรมชาติที่มีต่อทุกสรรพสิ่งอย่างเสมอหน้ากัน

ดังนั้น มนุษย์จึงไม่จำเป็นต้องเสียเวลาเพื่อกระทำการเบียดเบียน
เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพียงเพื่อให้ได้มากกว่าเขา ให้มีมากกว่าเขา
หรือให้เป็นอะไร ๆ ที่เด่นกว่าเขา แล้วก็ยังต้องเดือดร้อนกังวลอยู่
กับความกลัวที่จะต้องสูญเสียสิ่งที่ได้ สิ่งที่มี สิ่งที่เป็นนั้นให้แก่ผู้อื่น
ซึ่งนี่มิใช่เป็นความฉลาดเลย จึงเป็นสิ่งที่น่าคิดว่า ทำไม่หนอ มนุษย์

จึงไม่ยอมใช้สติปัญญาในสถานะของความเป็นมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการฝึก กระทบเหตุปัจจัยให้ถูกต้องอยู่ทุกขณะเท่านั้น แล้วมนุษย์ก็จะได้ทุกอย่างอย่างไม่คาดฝันเลย โดยไม่ต้องตั้งความหวังไว้เลยสักนิดด้วยซ้ำไป

ความหมายของธรรมะ คือ ธรรมชาติ ข้อที่สาม คือ หน้าที่ของสิ่งมีชีวิตตามกฎธรรมชาติ (ปฏิบัติธรรม)

เมื่อมนุษย์ได้ประจักษ์แล้วในความศักดิ์สิทธิ์และความเที่ยงตรงของกฎธรรมชาติที่มีต่อทุกสรรพสิ่งอย่างเสมอเหมือนกัน ไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าคนนั้นหรือสิ่งนั้นจะเป็นอะไร อยู่ในฐานะเช่นไร ก็คงต้องอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติอย่างเท่ากัน เสมอหน้ากันแล้วเช่นนั้นมนุษย์ควรจะปฏิบัติอย่างไร ?

มนุษย์ผู้ฉลาดย่อมสำนึกได้เองว่า สิ่งที่ต้องกระทำคือการทำหน้าที่ในการดำรงชีวิตทั้งในส่วนตัวและการทำงานให้เป็นไปอย่างถูกต้องและอย่างสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ

กฎไตรลักษณ์ แสดงให้เห็นชัดแล้วว่า ทุกสิ่งไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน เป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป เป็นกระแสที่ไหลเรื่อยต่อเนื่องกันไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด **เช่นนั้นเอง !**

กฎอิทัปปัจจยตา เป็นกฎธรรมชาติที่แสดงให้เห็นมนุษย์ได้รู้สึกอย่างประจักษ์ว่า ทุกชีวิตจะรอดพ้นจากปัญหา รอดพ้นจากความทุกข์ได้ ถ้าประกอบเหตุปัจจัยในการกระทำทุกสิ่งทั้งในเรื่องส่วนตัวและการทำงานอย่างถูกต้อง นั่นคืออย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว ให้เห็นแต่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น อันจะนำความสุข ความเบิกบานมาสู่ผู้ที่เกี่ยวข้องและเพื่อนมนุษย์ แล้วผู้กระทำเองก็ยังมีแต่ความอิมเอิบใจในการที่ได้กระทำอย่างนั้น

ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์ผู้บรรณาสันติสุขควรได้กระทำก็คือ การพยายามฝึกบังคับใจให้ปฏิบัติหน้าที่ทุกหน้าที่ทั้งในส่วนตัวและการ

งานอย่างพยายามที่จะไม่ยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นฉัน หรือเป็นของฉัน
เอาแต่เพียงกระทำการนั้นให้เต็มสติกำลังความสามารถโดยไม่ต้องหวัง
หากทำได้เช่นนี้ นั่นคือการปฏิบัติธรรม เพราะการกระทำอย่างนั้น
เป็นธรรมชาติอยู่ในตัวเอง ผู้กระทำก็จะมีแต่ความเย็นใจสบายใจตั้งแต่
ก่อนกระทำ ระหว่างกระทำ จนกระทั่งได้กระทำเสร็จแล้ว เพราะ
ตลอดช่วงเวลานั้น จิตใจไม่มีความทุนทุรายอยู่ด้วยความหวัง ไม่
มีความห่วงกังวลว่าจะไม่ได้เช่นนั้นอย่างนี้ หรือกลัวว่าจะมีผู้ใดมา
ช่วงชิงผลงานความดีความชอบ เพราะได้ตั้งจิตไว้แต่ต้นแล้วว่า “ทำ
งานเพื่องาน ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่” อย่างแท้จริง จึงไม่มีความกังวล
จะต้องสูญเสียสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตรงกันข้าม จะมีแต่ความรู้สึกอิ่มใจ
เป็นสุขที่ได้กระทำและสามารถกระทำอย่างนั้นได้

นี่คือหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตตามกฎธรรมชาติ

แม้มนุษย์ส่วนใหญ่จะเข้าใจและเห็นจริงด้วยว่าชีวิตควรจะมี
การกระทำอย่างนี้ แต่ความคุ้นเคยต่อการกระทำตามใจกิเลสมาเป็น
เวลาเนิ่นนานตลอดชีวิต จะมาเปลี่ยนเป็นการกระทำอย่างไม่เอาใจ
กิเลสอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว ย่อมเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะ
เป็นไปได้ จนดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เหลือวิสัยเอาทีเดียว

แต่ก็อีกนั่นแหละ ถ้าจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตคือความ
ปรารถนาความสุข ความสุขที่แท้จริงคือความสุขที่เกิดจากความอิ่ม
ใจ ความพอใจที่ได้กระทำหน้าที่อย่างถูกต้องเพื่อสันติสุขแก่ลูก
หลานญาติมิตรตลอดจนเพื่อนมนุษย์ อันเป็นหนทางที่นำความสุข
สงบเย็นมาสู่ทั้งครอบครัวและสังคมนี้ ย่อมเป็นความสุขที่ประเสริฐ
อย่างคุ้มค่าแก่ความเป็นมนุษย์ มีใช่หรือ ?

ดังนั้น เมื่อได้ตั้งปณิธานแล้วว่าจะทำ ก็จงเร่งลงมือทำทันทีเกิด
อาการอคอยให้ผู้อื่นลงมือทำก่อนเลย เพราะผู้ใดทำ ผู้นั้นก็ย่อมได้
รับผลทันที ความรู้สึกเบิกบานใจในความมีค่ามีศักดิ์ศรีของชีวิตจะ

ทำให้เกิดความรู้สึกว่า “ชีวิตนี้เต็ม !” เต็มเปี่ยมจนไม่รู้สีกว่ายังมีสิ่งใดขาดไปเลยสักอย่างเดียว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความหมายของธรรมชาติข้อที่สามคือ หน้าที่ของสิ่งมีชีวิตตามกฎธรรมชาตินี้ เป็น **ตัวการปฏิบัติ** ของชีวิตทุกชีวิต จึงถือได้ว่า เป็นหน้าที่ที่มนุษย์ต้องกระทำทีเดียว

ความหมายของธรรมะคือธรรมชาติข้อที่สี่หรือข้อสุดท้าย คือ **ผลที่ได้จากการทำหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ (ปฏิเวธธรรม)** นี้ ถ้าหากได้มีการกระทำที่ถูกต้องดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผลของการกระทำนั้นย่อมเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติตามกฎอิทัปปัจจยตา นี้จะเห็นได้ว่ากฎอิทัปปัจจยตาได้แสดงให้เห็นประจักษ์ชัดอยู่ในทุกส่วนของธรรมชาติ จึงเป็นกฎที่ยิ่งใหญ่ปกคลุมทุกสิ่งทุกขณะของชีวิต

- หากประกอบเหตุปัจจัยด้วยความเห็นแก่ตัว ผลก็คือ จะต้องเผชิญกับปัญหาและความทุกข์อย่างแน่นอน

- หากประกอบเหตุปัจจัยอย่างถูกต้องโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว ผลก็คือ ความรอดพ้นจากปัญหาและความทุกข์

นี่คือกฎธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์เหนือกว่ากฎใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะมันจะคงทรงตัวเองอยู่อย่างนี้อย่างไม่มีวันเปลี่ยนแปลงเป็นอื่น

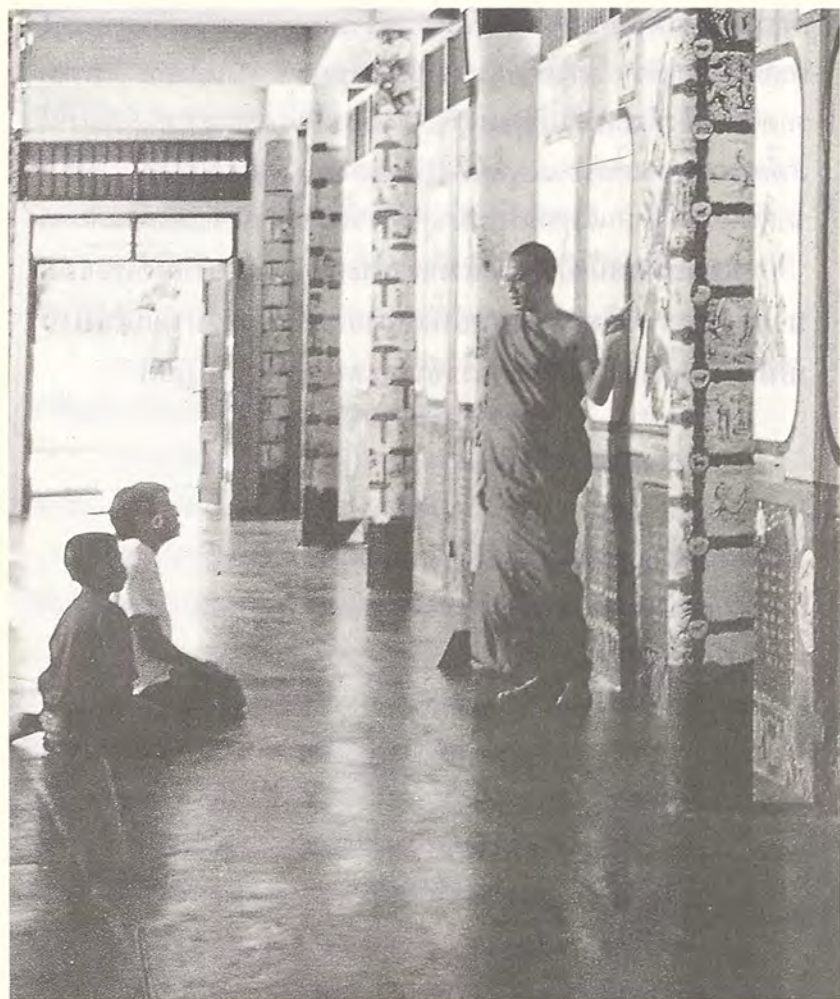
จากความหมายของธรรมะ คือ ธรรมชาติที่แยกออกได้เป็น ๔ อย่าง ดังกล่าวแล้วข้างต้นนี้ ย่อมเป็นการให้ความเข้าใจในความหมายของคำ “ธรรมะ” ได้กว้างขวางชัดเจน และในขณะเดียวกันยังชี้ให้เห็นอีกด้วยว่า การปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น จะต้องประกอบด้วยส่วนสาม คือ ปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม และปฏิเวธธรรม จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งเสียไม่ได้ โดยเฉพาะปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรมย่อมต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ส่วนปฏิเวธธรรมนั้น ก็กล่าวได้อีกว่าย่อมเกิดขึ้นตามมาตามเหตุปัจจัยแห่งการกระทำตามกฎอิทัปปัจจยตาอีกเหมือนกัน

นอกจากนี้ ยังจะเห็นได้ว่า “ธรรมะเป็นระบบปฏิบัติที่ถูกต้อง
แก่ความรอดทั้งทางกายและทางจิตทุกชั้นตอนแห่งวิวัฒนาการของชีวิต
ทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น”

ความรอดเพียงเพื่อตนเองยังไม่ใช่ความรอดที่แท้จริงและยิ่งใหญ่
เพราะยังเป็นความรอดที่คิดเพียงเอาตัวรอด ยังอยู่บนพื้นฐานของ
ความเห็นแก่ตัว มนุษย์อยู่รวมกันเป็นชุมชน เป็นสังคม ความ
รอดที่แท้จริงที่จะนำสันติสุขมาสู่ชีวิต ต้องเป็นการกระทำที่แผ่แผ่ให้
เกิดความรอดแก่เพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันด้วย ความ
รอดนั้นจึงจะนำสันติสุขที่ถาวรมาสู่ชีวิต ทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคม

ธรรมะคือหน้าที่ นี่คือนิยามที่เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้พยายาม
บอกแก่พุทธบริษัทและมนุษย์ทั้งหลายมาเป็นเวลานานแสนนาน
เป็นความหมายที่ง่ายทั้งแก่การจำและการจะนำไปปฏิบัติ

๖.

คุณค่าของธรรมะ

ธรรมะคือหน้าที่ หากสามารถเข้าถึงความหมายของความ
จริงนี้ได้ ทุกคนจะสำนึกได้ว่า แท้ที่จริงแล้ว ตนกำลังปฏิบัติ
ธรรมอยู่แล้วทุกขณะของชีวิต เพียงแต่ว่าจะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง
หรือยังไม่ถูกต้องเท่านั้นเอง หากผู้ใดปฏิบัติถูกต้อง ผู้นั้นก็
จะรู้สึกถึงความรื่นรมย์ราบรื่นของใจที่ไม่มีอาการกระโดดขึ้นลง
หรือซัดส่ายซ้ายขาดด้วยอารมณ์ของความรัก ความโกรธ ความ
เกลียด ความกลัว ความวิตกกังวล หรือความอาลัยอาวรณ์ ความ
อิจฉาริษยา เป็นต้น มันจะมีแต่ความพึงพอใจ และความชุ่มชื้น
ใจที่ได้สามารถกระทำตามถูกต้องอันยังประโยชน์และความสุข
ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์

ถ้าหากเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง จิตใจก็จะมีแต่ความเดือด
ร้อนทวนวาย เพราะไม่ได้ใส่ใจของตน แล้ววันเวลาก็ผ่านไปด้วยความ
ฮึดฮัดขัดใจ เพราะการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องนี้ เป็นการปฏิบัติที่
อยู่บนพื้นฐานของความเห็นแก่ตัวที่เอาแต่ใจของตัวเองเป็นใหญ่ เป็น
ประธาน จึงเป็นการปฏิบัติที่มุ่งแต่จะเอาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน

แต่ฝ่ายเดียว

นี่เพราะยังไม่เข้าถึงสัจธรรมที่ว่า **ธรรมะคือหน้าที่** จึงมองไม่เห็นว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องอยู่กับการทำหน้าที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการทำหน้าที่เป็นธรรมชาติของชีวิตไม่ว่าจะพอใจหรือไม่พอใจ จะยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ตาม ถ้าผู้ใดไม่ยอมทำหน้าที่ ผู้นั้นย่อมต้องตายอย่างแน่นอน

ความตายแบ่งออกได้เป็นสองอย่าง คือ ความตายทางร่างกายอย่างหนึ่ง และความตายทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง

ความตายทางร่างกายก็คือ เมื่อร่างกายหยุดหายใจ หยุดการเคลื่อนไหวทั้งปวง นอนรอรับการสลายคืนสู่ธรรมชาติอันเป็นสิ่งที่มนุษย์ผู้ไม่เข้าใจว่า “ธรรมะคือหน้าที่” พากันคร่ำครวญทวนให้อาลัยหาด้วยถือว่าเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่สามารถยื้อยุดผู้เป็นที่รักให้รอดพ้นจากสิ่งที่เรียกว่า “ความตาย” ได้ มนุษย์รู้จักคุ้นเคยแต่กับความตายชนิดนี้ จึงพากันเกรงกลัว หวั่นไหว เมื่อสำเหนียกถึงภัยของความตายว่ากำลังคืบคลานเข้ามาใกล้

อันที่จริงความตายทางร่างกายนี้ก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดาของธรรมชาติ เช่นนั้นเอง ! และเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวในชีวิต จะเรียกว่าการตายทางร่างกายนี้เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของชีวิตก็ยิ่งได้

ความตายอีกอย่างหนึ่งคือ ความตายทางจิตใจ ซึ่งเป็นความตายที่มนุษย์ไม่ค่อยรู้สึก และซ้ำไม่รู้ว่ามีความตายอย่างนี้อยู่ด้วย เพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ แม้จะได้สัมผัสกับความตายอย่างนี้อยู่บ่อย ๆ แต่ก็ยังไม่ยอมรับ มิหนำซ้ำบางที่ยังมองไปเสียว่ามันเป็นสิ่งธรรมดา ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วมันไม่ใช่สิ่งธรรมดาเลย

เมื่อไปเห็นเสียว่า ความตายทางจิตใจไม่มี หรือหากมีก็เป็นสิ่งธรรมดาเสียแล้ว จึงไม่สนใจที่จะค้นหาให้ได้ประจักษ์อย่างชัดเจนว่า “มันคืออะไร มันมาจากสาเหตุอะไร ถ้าระงับหรือกำจัดสาเหตุของ

มันเสียได้แล้ว ผลของมันจะเป็นอย่างไร และสุดท้ายจะต้องทำอย่างไร จึงจะสามารถกำจัดสาเหตุนั้นเสียได้ เพื่อว่าจะได้ประสบผลอันน่ายินดีอยู่เช่นนั้นตลอดไป”

ความตายทางจิตใจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นที่ละน้อย ๆ อันเกิดจากการที่ได้สะสมมันไว้ทีละนิด ๆ โดยไม่รู้ตัว เพราะไม่ได้ใส่ใจ ด้วยความประมาทและความมกง่ายต่อชีวิต พอรู้สึกตัวบางทีก็สายเกินกว่าจะแก้ไข

การที่จะรู้จักความตายทางจิตใจ จำต้องเริ่มด้วยการศึกษาข้างใน สังเกตลักษณะและอาการของมันที่ทำความรู้สึกปั่นป่วนให้เกิดขึ้นทีละนิด ๆ เหมือนระลอกคลื่น หรือบางครั้งอาจเกิดขึ้นอย่างโครมครามเหมือนคลื่นลูกใหญ่ ๆ ก็เป็นได้เหมือนกัน

ภายนอกนั้นมีลักษณะของความอึดอัดขัดเคืองหรือกลุ่มกัณฑ์ยึดหรือหุดหู่เศร้าหมอง หรือเมื่อหน้าอ้อนเปลี้ย เพราะหมดพลังของความอดทนที่จะเผชิญกับสิ่งยั่วยุ่นั้น

ส่วนอาการที่เกิดขึ้นภายใน อาจเริ่มตั้งแต่หม่นหมองนิด ๆ จนหม่นหมองมาก ท้อแท้ หุดหู่เหี่ยวแห้ง แล้วบางทีก็สลับกับอาการของความรู้สึกเคียดแค้นชิงชัง จนถึงอาฆาตมาดร้าย มีอาการของความผิดหวังจนถึงสิ้นหวัง อาการเหล่านี้อาจแปรเปลี่ยนไปได้เรื่อย ๆ จนสุดท้ายอาจเหลือแต่อาการของความรู้สึกที่ สุดจะทนจนกระทั่งอยากร้องกรี๊ด ๆ ให้สุดเสียงให้ขาดใจตายไปเลยก็มี

ทั้งนี้ เพราะในระหว่างที่ลักษณะอาการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นบุคคลนั้น ๆ มิได้สนใจที่จะรับรู้หรือสังเกตอาการที่ผิดปกติเหล่านี้ เพราะไปคิดเสียว่ามันคือความปกติธรรมดา อาการเหล่านี้จึงเพิ่มอัตราทวีคูณจนพอรู้สึกตัวก็ดูจะเกินกำลังแก้ นี่คือการของความตายทางจิตใจได้เกิดขึ้นแล้ว เพราะแม้ร่างกายจะยังหายใจอยู่เคลื่อนไหวได้ แต่ก็ใกล้ไปในลักษณะของการเป็นเพียงซากที่เดินได้

ส่วนภายในจิตใจนั้นไม่มีความชุ่มชื้นแห่งความมีชีวิตเหลืออีกแล้ว เพราะมองไม่เห็นความมีคุณค่าของการมีชีวิตแห่งตน

นี่ก็เพราะได้ปล่อยเวลาให้ผ่านไปด้วยความประมาทและมั่งง่าย มีความคิดอยู่แต่ว่า “ชีวิตนี้เป็นของฉัน ฉันจะทำอย่างไรกับมันก็ได้” นี่เป็นความเข้าใจผิดอย่างมหาดล ฉะนั้น จึงมองไม่เห็นความจริงว่า “ชีวิตนี้หาใช่เป็นของเรา ของเขา หรือของบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งไม่ แต่เป็นสิ่งที่ยืมขามา ยืมมาจากธรรมชาติ และเป็นสิ่งยืมที่จะต้องระมัดระวังรักษาให้ดีที่สุด ด้วยการปฏิบัติต่อชีวิตอย่างถูกต้อง ทั้งทางกาย ทางจิตใจ และทางสติปัญญา”

การปฏิบัติต่อชีวิตอย่างถูกต้องก็คือ การทำหน้าที่ต่อการรักษาชีวิตให้ถูกต้องทั้งสามทางนั่นเอง เพื่อที่จะไม่ต้องประสบกับความตายทางจิตใจอยู่ทุกขณะ

ในการรักษาความถูกต้องทั้งสามทางนั้น การรักษาความถูกต้องในทางสติปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด สติปัญญาที่ถูกต้อง ในแนวทางของสัมมาทิฐิย่อมรู้จักประจักษ์ในเรื่องความจริงของชีวิตว่า :

- ชีวิตนี้เป็นสิ่งที่ยืมมาจากธรรมชาติ
- ชีวิตนี้ไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ของเรา
- ชีวิตนี้คือการทำหน้าที่ให้ถูกต้องโดยธรรม เพื่อประโยชน์

และความสุขแห่งตนและเพื่อนมนุษย์

ฉะนั้น มนุษย์จึงไม่มีสิทธิ์ที่จะเห็นแก่ตัว แต่มนุษย์มีหน้าที่ที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อช่วยกันสร้างสรรค์จักรวาลโลกและสังคมในห้วงดงาม อบอุ่นอยู่ด้วยสันติสุขส่วนบุคคลและสันติภาพในส่วนรวม

หากจะแบ่งช่วงชีวิตของมนุษย์อย่างง่าย ๆ ก็แบ่งได้เป็นสองช่วง คือ ช่วงชีวิตแห่งการแสวงหาและช่วงชีวิตแห่งการบริโภคชีวิต

ในสองช่วงชีวิตนี้ ช่วงชีวิตแห่งการแสวงหาย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตต่อไป เป็นช่วงเวลาที่มนุษย์จำต้องศึกษา

คิดค้นใคร่ครวญให้ประจักษ์ว่า “อะไรคือสิ่งที่ต้องแสวงหา และ แสวงหาทำไม หรือเพื่ออะไร” แต่เพราะมนุษย์ส่วนมากไม่เห็นความสำคัญของการแสวงหาอย่างถูกต้องจึงพากันแสวงหาอย่างฉาบฉวยอย่างมักง่ายตาม ๆ กันไป ตามอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง ตามอำนาจของค่านิยมมิชฌาติลลิกซ์ของสังคม มนุษย์ส่วนมากจึงแสวงหาด้วยการยอมตนเป็นทาสของวัตถุนิยม เป็นทาสของความเจริญจอมปลอม เป็นทาสของเกียรติยศชื่อเสียงที่ฉาบหน้า เป็นทาสของเงิน เป็นทาสของอำนาจที่เห็นแก่ตัว แล้วก็หลงบริโภคสิ่งเหล่านี้ว่า “นี่แหละคือความสุขของชีวิต!” บริโภคกันอย่างหน้ามืดตาบวม อย่างกระเสือกกระสนอยู่กับความตายทั้งเป็น

นี่เป็นการแสวงหาชีวิตและการบริโภคชีวิตอย่างดูถูกคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างที่สุด !

ถ้าผู้ใดพากเพียรพยายามด้วยความอุตสาหะในการใช้ช่วงชีวิตแห่งการแสวงหาจนสามารถพบจุดหมายสูงสุดของชีวิต และประจักษ์ชัดในใจว่า จุดหมายสูงสุดของชีวิต คือการทำหน้าที่ของมนุษย์ให้ถูกต้องทั้งทางกาย ทางจิตใจ และทางสติปัญญา เพื่อยังสันติสุขให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์ เช่นนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมสามารถบริโภคชีวิตด้วยความชุ่มชื่นเบิกบานและอิมเอบใจที่ได้กระทำหน้าที่ของมนุษย์อย่างถูกต้องโดยธรรมและอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ส่วนผู้ที่ยังแสวงหาไม่พบเพราะเดินไม่ถูกทางมักจะบริโภคชีวิตด้วยการชดเชยไปวันหนึ่ง ๆ ชดเชยด้วยการชวนกันไปร้องกรี๊ด ๆ ให้สุดเสียง หรือไปเหวี่ยงเนื้อเหวี่ยงตัวให้สุดแรง เพื่อถ่ายเทความเครียด ความแข็ง หรือความอะไร ๆ ที่อัดแน่นอยู่ภายในให้ไหลหลังออกไปเสียบ้าง ก็มี

หรือบ้างก็ชดเชยด้วยการกิน ๆ ๆ ให้มากขึ้น ด้วยการเล่นเกม

ให้มากขึ้น อย่างหัวปักหัวปำ เพื่อจะได้หยุดคิด หยุดเครียด หยุด
แข่งสักชั่วครู่ช่วยยาม แล้วพอโง่หัวขึ้นก็เครียดก็แข่งต่อไปก็มี หรือ
บ้างก็ชดเชยด้วยการใช้ทุกสิ่งที่มี เช่น อำนวยทรัพย์สินเงินทอง
ชื่อเสียงเกียรติยศ ความรู้ ความเก่ง ฯลฯ เบียดเบียนย่ำยีเพื่อน
มนุษย์ด้วยกันอย่างย่ำใจ อย่างปราศจากความเมตตากรุณา เพียง
เพื่อให้สะใจกิเลส สะใจตัณหา ด้วยการยึดถือเอาประโยชน์ของตน
เองเป็นสำคัญ นี้ก็มี

แล้วก็หลงไปว่า นี่แหละคือความสำเร็จความสุขของชีวิตโดย
ไม่ยอมลืมหูลืมตารับรู้ความร้อนรุ่มแผดเผาที่เกิดขึ้นภายในขณะที่
กระทำการสนองความอยาก หรือหาหนทางกระทำการเบียดเบียน
เพื่อนมนุษย์ด้วยความเห็นแก่ตัวอย่างหน้ามืดตามัวนั้น นั่นก็
เป็นการกระทำที่ได้เบียดเบียนทำร้ายตนเองไปด้วยในขณะเดียวกัน

นี่เป็นการบริโภคชีวิตที่เป็นมัจฉาทิฐิ เพราะสร้างปัญหาและ
ความทุกข์ที่เป็นความตายทางจิตใจให้เกิดขึ้นด้วยการบริโภคชีวิตที่
ทวนกระแสของธรรมชาติ ผืนกฎธรรมชาติ แล้วก็ยังคงกระทำอยู่
อย่างนั้น เพราะความไม่รู้ จนถึงจุดสุดท้ายของลมหายใจ หรือบาง
คนอาจเกิดความรู้สึกลึบขยะแฉงในการดำเนินชีวิตเยี่ยงนี้ ก็เลยรีบ
หนีตายไปเสียเพื่อให้พ้นจากชีวิตระทมที่เกิดจากความตายทางจิตใจ

ความตายอย่างนี้ เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านกล่าวว่า **ตาย
ท่าไม่เพียงให้เขาโง่ลง ตายโง่ลงนั่นคือตายเสียก่อนตาย**

เพียงแต่ยอมรับรู้ ว่า “ธรรมะคือหน้าที่” แล้วก็พยายามกระทำ
หน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกหน้าที่โดยธรรม ก็จะสามารถมีชีวิตอยู่อย่าง
“ตายเสียก่อนตาย” ได้ นี่คือหมายถึงการมีชีวิตอยู่อย่างปราศจาก
ปัญหา ปราศจากความระทมทุกข์ มีแต่ความอึดเอิบพองใจที่สามารถ
กระทำหน้าที่ทุกหน้าที่ได้อย่างถูกต้องอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว
การพัฒนาสติปัญญาให้อยู่ในแนวทางของสัมมาทิฐิต้องเกิด

จากการพัฒนาข้างในด้วยการดูข้างในที่เรียกว่า การปฏิบัติธรรม หรือ การปฏิบัติหน้าที่ทุกหน้าที่อย่างสอดคล้องกับกฎธรรมชาติตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕

กฎไตรลักษณ์ ช่วยให้จิตใจเป็นอิสระจากความยึดมั่นถือมั่น โดยเฉพาะความรู้สึกลึกซึ้งมั่นในความเป็นตัวตน

กฎอัฐปัจจัยตา ช่วยให้เกิดความประจักษ์ใจว่า แท้จริงแล้ว ไม่จำเป็นต้องยึดว่า ใครทำ เพราะความสำคัญอยู่ที่ การกระทำเดี๋ยวนี้ ขณะนี้ ถ้าเป็นการถูกต้องแล้ว ก็หมดปัญหา

การปฏิบัติธรรมต้องเป็นการดูด้านในหรือข้างใน แล้วผู้ปฏิบัติธรรมนั้นก็จะเป็นประจักษ์พยานแก่ตนเองได้ว่า การมองด้านนอกหรือข้างนอกมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้จิตใจตกเป็นทาสของอารมณ์มากยิ่งขึ้นเท่านั้น แต่การมองด้านในหรือข้างในจะทำให้จิตใจเป็นนายเหนืออารมณ์ คือไม่มีสิ่งกระทบใดที่ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้นในจิตใจได้ จิตจะเป็นอิสระขึ้นมาทันที ฉะนั้น การดับทุกข์ที่แท้จริงจึงต้องดับทุกข์ที่ด้านในหรือข้างใน เพื่อให้ชีวิตรอดพ้นจากการตายทางจิตใจได้อย่างสิ้นเชิง

ผู้ปฏิบัติธรรมคือผู้ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องเต็มกำลังความสามารถอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว ดังนั้น ผู้ใดปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องโดยธรรม ผู้นั้นได้ชื่อว่ากำลังปฏิบัติธรรมอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องไปอยู่ที่วัดหรือไปอยู่ในป่า

ความจริงที่ต้องยอมรับกันในปัจจุบันนี้ก็คือ สังคมต้องการผู้ปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง ให้มีผู้ปฏิบัติธรรมที่บ้าน ผู้ปฏิบัติธรรมในที่ทำงาน ผู้ปฏิบัติธรรมในท้องถนน และผู้ปฏิบัติธรรมในที่ทุกแห่งทุกวงการอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ให้เป็นการปฏิบัติธรรมกันอย่างจริงจังเป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์และความสุขที่จะเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์

- ธรรมะเป็นของสำหรับมนุษย์ ถ้าไม่มีธรรมะก็ไม่มีมนุษย์
- ธรรมะเป็นของคู่กับชีวิตยิ่งกว่าสิ่งใด
- มีธรรมะเพียงอย่างเดียว มนุษย์จะอยู่ร่วมกันด้วยความรู้สึก

ที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว

- ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นแหละ คือธรรมะสูงสุด”

บางข้อความจากหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ ชื่อ “ธรรมบรรยายระดับมหาวิทยาลัย” ที่รวบรวมจากคำบรรยายแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๑๑

๓.

การมีชีวิตคือการทำหน้าที่

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวมาแล้วอีกตลอดเวลว่า ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นแหละคือธรรมะสูงสุด ฉะนั้น การปฏิบัติหน้าที่อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว นั่นก็คือการปฏิบัติธรรมอย่างสูงสุด

ผู้ที่ได้ฟังส่วนใหญ่สามารถเข้าใจได้และยอมรับว่าเป็นความจริงเช่นนั้น ถ้าเพียงแต่มนุษย์เราจะต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง โดยเห็นแก่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอย่างไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ มนุษย์ย่อมอยู่ร่วมกันด้วยความสุขสดชื่น เบิกบาน และจะมีกำลังใจที่จะทำอะไรต่ออะไรเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทั้งส่วนตนและส่วนสังคมให้คงามยิ่งขึ้นได้อย่างคาดไม่ถึง

ทุกชีวิตมีหน้าที่ เกิดมาเป็นคน ไม่มีใครสามารถปฏิเสธ "หน้าที่" ได้ แม้จะอ้างว่าไม่มีหน้าที่การงานที่รับผิดชอบก็ยังมีสักหนึ่ง "หน้าที่" ไม่ได้อยู่นั่นเอง เพราะอย่างน้อยที่สุด ทุกคนมีหน้าที่ต่อการบริหารชีวิตของตนเองให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ

ผู้ใดไม่ทำหน้าที่ต่อร่างกายด้วยการบริหารกายให้ถูกต้องด้วยน้ำ

อาหาร อากาศ ที่ถูกต้องต่อสุขภาพกาย ด้วยการกิน การนอน การขยับถ่าย ตลอดถึงการพักผ่อน การออกกำลังกายที่เหมาะสม ร่างกายย่อมทรุดโทรม เป็นการให้โอกาสแก่โรคต่าง ๆ เข้าเบียดเบียน นี้ **ย่อมเป็นไปตามกฎที่ปัจจัยตา**

แต่ถ้าผู้ใดทำหน้าที่ต่อร่างกายด้วยการประกอบเหตุปัจจัยให้ถูกต้อง ในเรื่องของอาหาร น้ำ อากาศ การกิน การนอน การขยับถ่าย ตลอดจนการพักผ่อนออกกำลังกายอย่างถูกต้องเหมาะสม ผลก็คือ มีสุขภาพกายที่แข็งแรงคล่องแคล่ว สามารถใช้ประโยชน์จากร่างกายได้เต็มที่ในการประกอบกิจการงานทั้งส่วนตัวและส่วนรวม **นี่ก็เป็นไปตามกฎที่ปัจจัยตาอีกเช่นเดียวกัน**

ผู้ใดไม่ทำหน้าที่ในการรักษาจิตให้ถูกต้อง กล่าวคือ ปล่อยให้จิตต้องทำงานหนักด้วยการคิดวิตกกังวลหรือเพื่อเจ้อไร้อาระ หรือคิดตระเวงสงสัย ตระหนกตกใจอย่างปราศจากเหตุผล หรือคิดเคียดแค้นชิงชัง หม่นหมองระทมอยู่ตลอดเวลา จิตที่ตกเป็นทาสของการคิดนึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ อยู่อย่างไม่ว่างเว้นเช่นนี้ ย่อมเป็นจิตที่เสียพลังอย่างยิ่ง ผลที่สุดก็จะมีแต่ความรู้สึกเหน็ดเหนื่อยอ่อนเปลี้ยเพลียแรง ละห้อยละห้อยอยู่ตลอดเวลา มองสิ่งรอบตัวด้วยความเบื่อหน่ายชิงชัง แล้วยกก็ค่อย ๆ สูญสิ้นศรัทธาต่อการมีชีวิตอยู่ไปที่ละน้อย ๆ จนกระทั่งเห็นการมีชีวิตอยู่เป็นการทรมานที่เจ็บปวดขมขื่นอย่างยิ่ง **นี่ก็เป็นไปตามกฎที่ปัจจัยตา**

แต่ถ้าผู้ใดทำหน้าที่รักษาจิตด้วยการประกอบเหตุปัจจัยให้ถูกต้อง ด้วยการระมัดระวังจิตไม่ให้คิดปรุงแต่งไปตามอารมณ์หรือตามสิ่งยั่วยุให้คิดเมื่อจำเป็นต้องคิด เช่น ในการศึกษาเล่าเรียน ในการทำงาน ในเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น และเมื่อได้คิดลุล่วงเรียบร้อยแล้วก็หยุดคิดปิดสวิตซ์การคิดนั้นเสียทันที เพื่อให้จิตได้มีโอกาสพัก จิตนั้นก็จะ เป็นจิตที่มีความหนักแน่นมั่นคง มีพลังที่จะทำงานต่อไปด้วยความ

ว่องไวเฉียบคมและผ่องใสเบิกบาน นี่ก็เป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตาอีก
เช่นเดียวกัน

กฎอิทัปปัจจยตาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อยู่ทุกขณะเช่นนี้
อย่างที่มีมนุษย์ไม่มีวันจะหลีกเลี่ยงหลบหนีไปไหนได้ สิ่งที่ถูก
อิทัปปัจจยตาพยายามบอกแก่มนุษย์ตลอดเวลาก็คือ การให้สำนึก
ในความจริงที่ว่า การมีชีวิตคือการทำหน้าที่อย่างปราศจากความเห็น
แก่ตัว ถ้ามนุษย์ประกอบเหตุปัจจัยในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง (คือ
อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว) อยู่ทุกขณะแล้ว ชีวิตนี้ย่อมประสบ
ความสุขสวัสดิ์อยู่นิ่งนิত্য

แต่เมื่อใดที่มนุษย์บิดพลิ้วต่อการทำหน้าที่หรือประกอบเหตุ
ปัจจัยในการทำหน้าที่อย่างไม่ถูกต้อง (คือด้วยความเห็นแก่ตัว) เมื่อนั้น
ชีวิตย่อมประสบกับความเจ็บปวดขมขื่นชอกช้ำทรมานอยู่เป็นนิตย์อีก
เหมือนกัน

ธรรมะคือหน้าที่ การมีชีวิตคือการทำหน้าที่อย่างปราศจาก
ความเห็นแก่ตัว การทำหน้าที่อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัวคือการ
ปฏิบัติธรรมอันสูงสุด เพราะธรรมะสูงสุดคือความไม่เห็นแก่ตัว

แล้วทำอะไรเล่าจึงจะสามารถให้เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายได้
สำเหนียกและสำนึกในความจริงที่ยิ่งใหญ่ และมีความสำคัญอย่าง
ยิ่งยวดต่อชีวิตนี้ได้ ? มิใช่เพื่อประโยชน์อื่นใด แต่เพื่อประโยชน์แห่ง
ความสวัสดิ์ที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์เอง

นี่เป็นประเด็นที่เราทั้งหลายควรจะได้ทุ่มเทกำลังแห่งสติปัญญา
ให้เต็มที่เพื่อช่วยกันคิดว่า เราจะทำอะไรจึงจะสามารถฉุดความ
จริงอันมีคุณค่าสูงสุดนี้เข้าสู่ใจของมนุษย์ทุกวัยได้ ให้ได้ซึมซาบ
อย่างฝังลึกและแนบแน่นอย่างไม่มีวันถอยถอนออกจากใจได้ให้มีความ
สั่งวรอยู่ตลอดเวลาว่า **ธรรมะคือหน้าที่** การมีชีวิตคือการทำ
หน้าที่ให้ถูกต้องโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว นี่คือการปฏิบัติธรรม

อันสูงสุด ทั้งนี้ เพื่อยังความสุขสำราญใจให้เกิดขึ้นทุกขณะทั้งในชีวิต
ส่วนตนและส่วนสังคม

นี่คือชีวิตที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา ปรารถนาความสุขที่แท้จริง
จากภายใน ปรารถนาที่จะยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันและกัน เพราะความ
ยิ้มแย้มด้วยน้ำใจที่มีต่อกันย่อมนำความสว่างความเบาสบายมาสู่ใจ
อันทำให้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้ช่างงดงามและน่าอยู่เสียนี้กระไร !

แต่แล้วทำไมมนุษย์จึงให้สิ่งนี้ต่อกันไม่ได้ ? นี่ก็เพราะไม่รู้และ
ไม่เข้าใจว่า **ธรรมะคือหน้าที่** เป็นหน้าที่ของทุกชีวิตที่จะต้อง
ปฏิบัติให้ถูกต้องอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว ผู้ใดปฏิบัติได้ ผู้นั้น
คือ**ผู้มีธรรมะ** การยิ้มแย้มต่อกันด้วยน้ำใจจริงเป็นหน้าที่ของมนุษย์
เป็นสิ่งที่มิพลงกันมิให้เกิดใจที่คิดเบียดเบียน จะมีแต่ใจที่คิด
ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันด้วยใจที่พร้อมจะแบ่งปันในทุกสิ่งให้แก่กัน
และกันด้วยความเต็มใจ ลองคิดดูเถิดว่า ถ้าหากเป็นได้เช่นนี้ โลกนี้
จะสวยงามน่าอยู่สักเพียงใด เพียงแต่ขอให้มนุษย์ทุกคนต่างทำหน้าที่
ของมนุษย์อย่างถูกต้องด้วยความไม่เห็นแก่ตัว นี่จะเป็นการสร้าง
โลกมนุษย์ที่สุขสุดใสดุให้เกิดขึ้นแล้วในทันที

มีผู้ที่มีความเห็นความรู้สึกร่วมกันในสิ่งเดียวกันนี้เป็นจำนวน
ไม่น้อย โดยเชื่อแน่ว่าการจะพัฒนาคน พัฒนาสังคม ตลอดจน
พัฒนาโลก ให้เป็นคนผู้มีความปรานีต่อกัน ให้เป็นสังคมแห่งความ
เมตตาปรานี ให้เป็นโลกแห่งความรักความปรานีต่อกันโดยอยู่บน
รากฐานของความไม่เห็นแก่ตัวนั้น ต่างก็ได้พยายามช่วยกันเผยแพร่
ความจริงอันประจักษ์แล้วนี้ให้แพร่หลายในหมู่เพื่อนมนุษย์อย่าง เต็ม
กำลังของตน แต่การที่จะเผยแพร่ความจริงอันมีค่าสูงสุดนี้ โดยเพียง
การบอกเล่าต่อ ๆ กัน หรือต่างคนต่างทำ ย่อมไม่เป็นการเพียงพอ
เพราะไม่อาจกระทำให้สิ่งนี้ฝังรากลึกลงไปในจิตใจจนเกิดเป็น
ธรรมชาตินิสัยขึ้นได้ จึงจำต้องกระทำเป็นระบบ และต้องเป็นระบบ

ที่ต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดตอนอีกด้วย เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมะคือหน้าที่ของทุกชีวิตที่จะต้องกระทำให้ถูกต้อง อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว ได้มีโอกาสหยั่งรากลึกลงในจิตใจมนุษย์ ทุกวัยที่ละน้อย ๆ จนสนิทแนบแน่นอย่างไม่คลอนแคลน เพื่อให้ได้ช่วยกันทำหน้าที่ของมนุษย์ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์สมควรแก่การได้ชื่อว่าเป็นโลกของมนุษย์

ระบบที่จะกระทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ได้อย่างฝังรากลึกจนเป็นรากของชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีอยู่เพียงระบบเดียวในโลกคือ ระบบการศึกษา เพราะระบบการศึกษาเป็นระบบของการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง เป็นระบบที่ต้องดำเนินไปตลอดชีวิตและทุกชั้นตอนของชีวิตอย่างรอบด้านอีกด้วย

ถ้าหากการจัดการศึกษาไม่นำความจริงอันมีคุณค่าสูงสุดต่อชีวิตมนุษย์นี้มาเป็นเป้าหมายของการศึกษา การจัดการศึกษานั้นย่อมต้องล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่สามารถสร้างคนให้เป็นมนุษย์ขึ้นมาได้

โลกของมนุษย์ถ้าปราศจากมนุษย์เสียแล้ว โลกนั้นจะมีความหมายแห่งความเป็นโลกมนุษย์ที่ตรงไหน ?

การศึกษาเป็นสิ่งสร้างคนให้เป็นมนุษย์ สร้างสังคมให้เป็นสังคมของมนุษย์ สร้างโลกให้เป็นโลกของมนุษย์ เพราะการศึกษาที่ถูกต้องจะช่วยให้เกิดความรอดแก่มนุษย์ ให้เกิดความรอดแก่สังคม ให้เกิดความรอดแก่โลก นั่นคือการรอดพ้นจากปัญหา อันก่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานและความทุกข์ระทมให้แก่คน แก่สังคม และแก่โลก

การมีชีวิตรอดจากปัญหา รอดจากความทุกข์ ย่อมทำให้มนุษย์ได้รู้สึกถึงคุณค่าของการมีชีวิต และพร้อมที่จะร่วมใจกันสร้างสังคมและสร้างโลกให้เป็นสถานที่อันมีคุณค่าแก่การมีชีวิตอยู่สำหรับเพื่อนมนุษย์ ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากคนต้องประสบกับปัญหา

และความทุกข์อยู่ทุกเมื่อเชื่อวันจนจิตใจเต็มไปด้วยความเครียดและความแข็งแล้วย่อมจะไม่มีพลังแห่งการสร้างสรรค์นอกจากพลังแห่งการแก้แค้นทำลายล้างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำลายล้างสังคมเพื่อให้สาสมแก่ใจที่ต้องมีชีวิตอยู่อย่างเผชิญหน้ากับปัญหาและความทุกข์อย่างหาทางให้รอดพ้นไปไม่ได้

ดังนั้น จุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นที่การสามารถให้มนุษย์ได้มีความองงามก้าวหน้าอย่างถูกต้อง นั่นคือการก้าวล่วงพ้นจากความเห็นแก่ตัวไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัว

ความเห็นแก่ตัวนำไปสู่การก่อให้เกิดปัญหา เพราะเมื่อมีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นในจิตใจ จิตใจนั้นก็ย่อมมุ่งคิดแต่จะ “เอา” เพื่อให้ได้มากกว่าเขา มีมากกว่าเขา และเป็นอะไรๆ ที่เด่นๆ ดังๆ มากกว่าเขา แล้วจิตก็จะมีความดิ้นรนเรวร้อนอยู่ตลอดเวลา ด้วยความรู้สึกที่จะต้องทำการแย่งชิง ต้องเบียดเบียนแข่งขันอย่างถือความจะ “เอา” ตามใจของตนเองเป็นสำคัญ แล้วทุกเวลานาทีที่ผ่านไปก็จะมีแต่ความรู้สึกว่าชีวิตนี้ช่างมีปัญหา ชีวิตนี้ช่างมีความทุกข์หนัก แม้บางครั้งจะได้อย่างที่อยากจะได้ แต่จิตใจก็ยังคงเป็นทุกข์อยู่นั่นเองด้วยความวิตกกังวลเกรงกลัวว่าเดี๋ยวจะต้องสูญเสียบ้าง ด้วยความกระวนกระวายอยากจะได้ให้มากขึ้นอีกบ้าง เมื่อเป็นอยู่อย่างนี้ ชีวิตนี้ก็จะเป็นนรกอยู่ตลอดเวลา แล้วจะมีแก้ไขที่จะชื่นชมกับสิ่งที่ดีที่ตรงตามที่ยังมีอยู่อีกมากในโลกนี้ได้อย่างไร เมื่อใจมัวมิดอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัว ก็ย่อมมองไม่เห็นแสงสว่างแม้จะเป็นเวลาเพียงวันที่แสงแดดกำลังแผดจ้า

การดำรงชีวิตในลักษณะเช่นนี้ ย่อมเป็นการไร้ค่าของการมีชีวิต แม้ในสายตาของสังคมจะมองเห็นว่าเป็นคนที่มีการศึกษาสูง มีความสำเร็จ มีเกียรติยศชื่อเสียง แต่ตราบโศกที่จิตใจนั้นเรวร้อนแห่งเกรียมราวถูกเผา จิตใจเช่นนั้นย่อมขาดสมรรถนะในการสร้าง

สรรค์ทั้งแก่ นเองและสังคม เพราะทุกขณะจะมีแต่ความทรมานทรมาย อยู่ด้วยความเห็นแก่ตัว

นี่จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารการศึกษาที่ต้อง มุ่งพัฒนา “คน” ให้เป็น “มนุษย์” ด้วยการสร้างคนให้ก้าวล่วงพ้น จากความเห็นแก่ตัวไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณ ภาพชีวิตอย่างแท้จริง มิฉะนั้นแล้ว การจัดการศึกษาจะไม่รอดพ้น ไปจากคำว่า “ล้มเหลว” ไปได้เลย

มีข้อความที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการศึกษาใน “กฎบัตรพุทธบริษัท” ที่เกิดขึ้นจากการประชุมพุทธบริษัท ในโอกาสครบรอบ ๕๐ ปีแห่ง ส่วนโมกขพลาราม เมื่อวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๒๕

ข้อ ๖๒ : มีความว่า “การศึกษาในโลกมีลักษณะเป็นมหาทางด้วน คือสอนกันแต่หนังสือและอาชีพ ไม่สอนการเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง”

ข้อ ๖๓ : มีความว่า “เรากำลังขาดแคลนมหาวิทยาลัยต่อทางมหา สำหรับสอนวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดมาจากการศึกษาไม่สมบูรณ์นั่นเอง” ซึ่งข้อนี้มีความขยายต่อไปว่า “การศึกษาแห่งยุคปัจจุบัน ยิ่งก้าวหน้า เเท่าไร ยิ่งทำให้คนเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้นเท่านั้น ปัญหาที่ยิ่งเพิ่มขึ้นเพราะ การศึกษาชนิดมหาทางด้วนนั่นเอง”

ข้อความใน “กฎบัตรพุทธบริษัท” ทั้งสองข้อนี้ ย่อมชี้ชวนให้ บัณฑิตหรือปัญญาชนที่แท้จริง ได้พิจารณาด้วยวิจารณญาณที่สุชุม คัมภีรภาพ เพื่อให้ประจักษ์ในความเป็นจริงของความจริงที่ประจักษ์ กันอยู่แล้วว่าเป็นอย่างไร

ในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งการศึกษาแผ่กระจายกว้างขวางมากที่สุด ทั้งการศึกษาเด็กเล็ก การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียน การ ศึกษาสารพัดอาชีพ โรงเรียนเพิ่มปริมาณมากขึ้นอย่างรวดเร็ว กระจายอยู่ทั่วทุกจังหวัดและอำเภอ มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอย่างมาก หลายทั้งของรัฐและของเอกชน ผู้ที่เรียนจบในระดับอุดมศึกษา ทั้ง

ปริญญาตรี โท เอก มีมากอย่างเทียบกันไม่ได้กับยุคที่ผ่านมาที่มีผู้จบปริญญา โดยเฉพาะปริญญาเอกอย่างนับตัวได้ แต่ก็ไม่มียุคสมัยใดที่นักเรียนนักศึกษาจะมีชีวิตแห่งการศึกษาที่ต้องเครียดและแข็งเท่าในยุคปัจจุบัน

การศึกษาที่เน้นการแข่งขันในเรื่องของวิชาความรู้ ในเรื่องของความเป็นคนเก่ง ความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้มีความสำเร็จในอาชีพ ได้กระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนต้องผจญกับความเครียดตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กจนถึงอุดมศึกษา เครียดเพราะต้องแข่ง เครียดเพราะกลัวจะทำได้ตามเป้าหมายของการเป็นคนเก่งของโรงเรียนของมหาวิทยาลัย ของสังคม เครียดเพราะกลัวจะไม่เป็นคนเก่งที่ได้รับคามนิยมนับถือจากเพื่อนฝูง ได้รับคามชื่นชมจากพ่อแม่ ได้รับคำชมเชยจากครู อาจารย์ จิตใจจึงเครียด เพราะทุนทุรายอยู่กับความที่จะต้อง “เอา” ให้ได้ “เป็น” ให้ได้ตามที่ถูกกำหนดไว้แล้วโดยเป้าหมายการศึกษาที่ยั่วให้เกิดความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น ๆ การมุ่งเบียดเบียดกันจึงรุนแรงดังที่ปรากฏอยู่ทางสื่อมวลชน

นี่คืออันตรายของเป้าหมายของการศึกษาที่มุ่งวัตถุและสิ่งฉาบทาภายนอกยิ่งกว่าการมุ่งพัฒนาข้างในคือจิตใจที่เป็นสิ่งนำชีวิตของมนุษย์ ชีวิตจึงไม่อาจเข้าใกล้ธรรมะอันสูงสุด คือความไม่เห็นแก่ตัว

๘.

ความมืดสีขาว

การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นแต่ให้มีวิชาความรู้และความเก่งในเรื่องอาชีพ คือการจัดการศึกษาที่ผลักดันให้ตกอยู่ในความมืดสีขาว และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ตกอยู่ในความมืดสีขาวต่อไปอีกด้วย ถ้าหากหาทางออกไม่ได้ก็จะตกจมอยู่ในความมืดสีขาวตราบนานแสนนาน นี่เป็นสิ่งที่อันตรายอย่างร้ายกาจที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลในชีวิตอย่างไม่ทันรู้ตัวเพราะความที่รู้ไม่เท่าทันมัน

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวถึงเรื่องความมืดสีขาวไว้ในหนังสือชุดธรรมโมฆะณัณเฑาะว์ที่ชื่อ “ชุมนุมลัทธิอายุ เล่ม ๑” หน้า ๒๕๐ - ๒๕๑ มีความว่า :

“ความมืดสีขาวนี้เป็นอย่างไร ? เราอาจจะเข้าใจได้ง่าย ๆ ก็คือ การดูที่เมฆหรือหมอกควันสีขาว ถ้ามีหมอกสีขาวปิดบัง มันก็มองไม่เห็นอะไร เห็นเป็นสีขาวไปหมด แต่ก็ไม่เห็นอะไรอยู่นั่นเอง ฉะนั้นสิ่งที่เป็นแสงสว่างที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่สีดำ ไม่ใช่สีขาว ถ้ามันเกิดมีสีอะไรสักอย่างหนึ่งแล้ว มันก็ไม่ใช่เป็นแสงสว่างเป็นแน่นอน

แสงสว่างนั้นควรจะพูดว่าไม่มีสีอะไร คือเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ เดิมแท้ ยังไม่มีสีอะไรเกิดขึ้นเลย ถ้าเป็นสีขาวเหมือนกับเมฆกับหมอก มันก็บัง นี่เป็นเรื่องที่ปิดบังอันเป็นวัตถุ แต่ถ้าเป็นเรื่องสติปัญญาแล้ว มันก็บังมากยิ่งขึ้น คือบังยิ่งกว่าหมอกที่บัง เพราะหมอกทางสติปัญญานั้นปิดบังใจในลักษณะที่หลอกให้เข้าใจผิดเป็นอย่างอื่นเป็นรูปอื่น เหมือนกับที่กำลังเป็นอยู่เดี๋ยวนี้ ทุกคนควรพิจารณาให้เห็นความมืดสีขาวที่ปิดบังจิตใจ

...หมอกชนิดไหนก็ตาม จะเป็นสีอะไรก็ตาม ย่อมปิดบังทั้งนั้น ในทางจิตใจนี้ก็เหมือนกัน ย่อมมีหมอกที่มีลักษณะอาการต่าง ๆ และโดยเฉพาะที่ละเอียดลึกซึ้งมาก ก็คือหมอกที่เกิดจากวิชาความรู้...

...ความรู้ที่เป็นหมอก ที่ปิดบัง ไม่ให้เห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง... หมายถึงความรู้ที่ทำให้เขว

...คำว่า "เขว" ในที่นี้หมายถึงเขวไปจากความถูกต้องหรือความจริง เป็นความรู้ที่ใช้ไปเพื่อแสวงหาเหยื่อสำหรับกิเลส เป็นความรู้ที่กำลังหลงใหลกันมากที่สุด ยิ่งกว่าความรู้ใด ๆ"

นี่เป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นว่า โลกกำลังตกอยู่ในหมอกแห่งวิชา กำลังตกอยู่ในความมืดสีขาวที่เป็นภัยอันตรายที่ร้ายกาจ เพราะมันทำให้ไม่รู้รู้สึกตัว แต่กลับยิ่งหลงใหลยึดติดอยู่ในมัน เพราะเขาไปคิดว่ามันเป็นสิ่งดี สิ่งเจริญ สิ่งถูกต้อง จึงยิ่งพากันถลาลึกอย่างถอนใจไม่ขึ้น ความมืดสีขาวจึงเป็นเหตุปัจจัยให้จิตนี้เป็นมิจฉาทิฐิ คือมีความคิดเห็นที่ตั้งไว้ผิด ก็เลยพาให้พูดผิด ทำผิด นั่นคือคิด พูด กระทำด้วยความเห็นแก่ตัว เป็นความเห็นแก่ตัวอย่างหยาบข้าง อย่างละเอียดบ้าง อย่างประณีตบ้าง

จิตที่เป็นมิจฉาทิฐิ เป็นจิตที่ยึดมั่นอยู่ในความคิดเห็นของตนเองอย่างเหนียวแน่น เมื่อจิตเห็นอย่างนี้ถูกต้อง ก็ต้องถูกต้องอย่างนี้เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ถ้าเห็นอย่างนี้ผิด ใช้ไม่ได้ อย่างนี้ก็ตั้งผิด

จะเป็นไม่ผิดไม่ได้ ความถูกต้องหรือความผิดพลาดตามกำหนดนี้ ล้วนแล้วอยู่บนพื้นฐานของความคิดเห็น **ของฉัน** ที่ตัดสินจากความ รู้ความคุ้นเคยหรือความเคยชิน หรือประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม การ อบรมที่ **ฉัน** ได้ผ่านมาแล้วทั้งสิ้น **ฉัน** จึงยอมรับอย่างอื่นไม่ได้ ถ้าผู้ใดไม่เห็นด้วยก็ต้องโต้เถียงจนบางที่ถึงวิวาทกัน และกลายเป็นคน ที่คบกันไม่ได้หรือเป็นศัตรูกันไปในที่สุดก็มี ส่วนผลของการคิด การ พุด การกระทำอย่างนั้นจะกระทบผู้อื่นอย่างไรบ้างก็ไม่คำนึงถึง เพราะ มีความต้องการแต่จะให้ได้ให้เป็นไปตามที่ **ฉัน** คิดว่าดีแล้ว ถูก ต้องแล้วเท่านั้น นี่คือทิวทัศน์ที่ตั้งอยู่บนความเห็นแก่ตัว ตั้งอยู่บนความ ยึดมั่นถือมั่นในอัตตาของตนแต่อย่างเดียว **จึงเป็นทิวทัศน์ที่เป็นมัจฉา**

ยิ่งเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้มากถึงขั้นปริญญา ได้ รับการสอนอบรมในเรื่องวิชาชีพอ่างให้เป็นผู้ชำนาญการแก่การเป็น ผู้มีความสำเร็จในวิชาชีพนั้น ก็มักยังมีความแน่ใจยึดมั่นในความรู้ ความฉลาดความเก่งของตนเอง ซึ่งก็แน่นอนที่ว่า ความรู้ความเก่งที่ ใ้ได้รับจากการสอนการอบรมมานั้นก็ใช้ประโยชน์ได้จนสามารถใช้ ความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนนั้นมาประกอบอาชีพ จนมีตำแหน่งการงานเป็นหลักฐาน มีชื่อเสียงเกียรติยศอยู่ในระดับ ที่น่าพอใจ แต่จิตใจนั้นก็ยังคงตกอยู่ในความมืดสืขาวคือภายใต้เมฆ หมอกแห่งวิชาความรู้ ยึดมั่นอยู่ในความรู้ความเก่งความฉลาดแห่ง ตน ที่ได้รับการรับรองจากประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตร หรือ จากตำแหน่งหน้าที่การงานหรือจากชื่อเสียงเกียรติยศที่ได้รับจากสังคม อันล้วนแล้วแต่เป็นความน่าชื่นใจ น่าพอใจ มันจึงกลายเป็นเมฆ หมอกปิดบังไม่ให้มองเห็นประโยชน์อีกอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งกว่า ประโยชน์ทางวัตถุที่ได้รับจากอาชีพการงาน หรือความพอใจยินดีใน เกียรติยศชื่อเสียง คำสรรเสริญยกย่องที่มีอาการแห่งความเกิด - ดับอยู่ตลอดเวลา จึงมีความรู้สึกนึกถึงแต่ประโยชน์แห่งตนเป็นส่วนใหญ่

จนยากที่จะแบ่งปันโอกาสให้เพื่อนมนุษย์ได้มีด้วยกัน ได้สุขด้วยกัน ได้มีความอบอุ่นด้วยกัน หรือได้มีความสำเร็จด้วยกัน

นี่เพราะมีแต่ความฉลาดที่เกิดจากวิชาความรู้หรือจากอาชีพการงาน แต่ขาดความฉลาดอีกอย่างหนึ่งที่พิเศษกว่าที่สามารถช่วยควบคุมความฉลาดธรรมดานั้น ๆ ให้สามารถใช้มันให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

ผู้ที่มีวิชาความรู้แล้วมีหิริเช่นนี้ จึงเรียกว่าเป็นผู้ที่ตกอยู่ในความมืดสีขาวย เพราะควรจะได้มีชีวิตที่อยู่ในความสว่างอย่างแท้จริง มีความสุขสงบเย็นอยู่ด้วยการใช้วิชาความรู้ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แต่กลับมากถูกเมฆหมอกแห่งความทะนงในวิชาความรู้ของตนจนเกิดความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองอย่างสูงส่ง แล้วจิตใจก็ถูกกักอยู่ด้วยความยึดมั่นในอัตตาให้เจ็บปวดแปลบปลาบอยู่เนื่องๆ แต่ก็หาได้รู้สึกไม่ถึงสาเหตุของการถูกกักนั้น เพราะฉะนั้น ความมืดสีเทาจึงเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะมันเป็นภัยอันตรายที่แฝงอยู่ในสิ่งที่ดูเป็นความดีความงามความถูกต้อง มันจึงมองไม่เห็นความไม่ดีจริง ความไม่งามจริง ความไม่ถูกต้องจริง ที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังนั้น เมื่อหลงคิดว่ามันดี มันงาม มันถูกต้อง แล้วก็ทำไปตามนั้นก็ยิ่งตกจมลึกลงไป ๆ อย่างถอนได้ยากอย่างยิ่ง ยิ่งกว่าการตกอยู่ภายใต้ความมืดสีดำ ที่ใคร ๆ ก็สามารถมองเห็นได้ว่ามันไม่ดี ไม่งาม ไม่ถูกต้อง จึงสามารถถอนตัวถอยใจออกมาได้ง่ายกว่าและเร็วกว่าการตกอยู่ภายใต้ความมืดสีเทาเป็นอันมาก

ความมืดสีเทาอันเกิดจากความหลงอยู่ในวิชาความรู้จึงน่ากลัว และเป็นอันตรายอย่างยิ่งเช่นนี้ เพราะมันเป็นเพียง วิชา มันไม่ใช่ วิชา ที่เป็นแสงสว่าง มันจึงเป็นเมฆหมอกมาปิดบัง และมันปิดบังอย่างละเอียดลึกซึ้ง จึงเห็นยาก หลุดจากมันยาก จนกว่าจะหันมาสนใจสิ่งที่เรียกว่า วิชา

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ว่า :

“วิชามีตัว ช ข้าง ๒ ตัว อ่านว่า วิช - ชา และวิชา มี ช ตัวเดียว อ่านว่า วิ - ชา สิ่ง que เรียกว่าวิชาในพุทธศาสนานั้น ไม่มีทางที่จะเป็นหมอกได้ มีแต่จะเป็นแสงสว่าง แต่คำว่าวิชาในภาษาของชาวบ้านนั้น พร้อมที่จะเป็นหมอก เป็นเมฆที่ปิดบังเสมอ

เพราะว่าวิชาของชาวบ้านนั้นเป็นไปตามความต้องการของชาวบ้าน ชาวบ้านต้องการวิชาตามกิเลสตัณหาของเขา เมื่อเป็นอย่างนี้ วิชา มันขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหาของชาวบ้าน ดังนั้น วิชาจึงเป็นเมฆหรือเป็นหมอกไป

แต่ถ้า วิชาตามแบบของพุทธศาสนา หรือของพระพุทธเจ้า แล้ว มันไม่ขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหา แต่เป็นเครื่องปราบปรามกิเลสตัณหา ดังนั้น สิ่ง que เรียกว่าวิชาจึงไม่ใช่เมฆ ไม่ใช่หมอกที่จะปิดบัง คุ้มห่อความจริง มันผิดกันไกลกับคำว่าวิชาความรู้ตามภาษาชาวบ้าน ที่มันขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหาของชาวบ้านนั่นเอง เพราะฉะนั้น ยังมีวิชาชนิดนี้มากขึ้นเท่าไร ก็ยังเป็นเมฆหมอกปิดบังความจริงมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

บางคนอาจจะคัดค้านว่า วิชาความรู้ของชาวบ้านก็เป็นเรื่องจริง หรือเป็นความจริง ข้อนี้ถูกแล้ว แต่มันจริงอย่าง que ไม่มีประโยชน์ก็มี มันจริงอย่าง que ปิดบังเสียด้วยซ้ำซึ่งประโยชน์อันสูงสุดก็มี สิ่ง que เรียกว่าวิชาความรู้ของชาวบ้านจึงเป็นเรื่องจริงแต่ในทาง que จะให้เกิดความทุกข์ เพราะวิชานั้นขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหาที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เมื่อเป็นดังนี้ เราก้จะเห็นได้ทันทีว่า วิชาความรู้ของชาวบ้านตามธรรมดา นั้น เป็นเมฆหมอกที่ปิดบังความจริง หรือปิดบังธรรมะที่เป็นของจริง ส่วนวิชาของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนานั้น ไม่ปิดบัง เป็นแสงสว่างอันแท้จริง”

วิชา เป็นแสงสว่าง เพราะช่วยละลายความมืดสืขาวที่เกาะอยู่ในจิตใจให้สลายหายไป จึงสามารถมองเห็นความจริงอันเป็น

สัจธรรมด้วยจิตที่เป็น **สัมมาทิฐิ** คือด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้องตรงต่อความจริงอยู่เป็นนิตย์

สัมมาทิฐิ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง มีคำเปรียบเทียบกับว่า สัมมาทิฐิเป็นเสมือนเข็มทิศของชีวิต เข็มทิศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกับต้นที่เป็นหัวหน้าควบคุมการเดินทาง ไม่ว่าจะทางเรือ ทางอากาศ หรือทางบก เมื่อมีเข็มทิศอยู่ในมือ ย่อมช่วยให้กับต้นสามารถรู้ทิศทางหรือกำหนดทิศทางของการเดินทางต่อไปอย่างรวดเร็วพ้นจากการหลงทาง รอดพ้นจากอันตรายระหว่างทาง จนสามารถเดินทางถึงที่หมายได้โดยสวัสดิภาพ ไม่เฉพาะแต่ตนเอง แต่ยังสามารถนำผู้อื่นที่ร่วมทางเดียวกันให้ถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัยอีกด้วย

มนุษย์ทุกคนต่างก็เป็นกับต้นของเรือชีวิตของตน และทุกคนต่างประสงค์ที่จะเดินทางให้ถึงจุดหมายปลายทางของชีวิตได้อย่างรวดเร็ว ราบรื่นและปลอดภัย แต่ถ้าหากปราศจากเสี้ยวซึ่งสัมมาทิฐิซึ่งเป็นประหนึ่งเข็มทิศของชีวิตแล้ว ย่อมจะหลงทางอยู่ในป่าชีวิตเสียเกือบทั้งนั้น การหลงทางอยู่ในป่าชีวิตนั้น ทารุณร้ายกาจอย่างไม่อาจบรรยายได้สาสม มันเป็นความระหกระเหินยับเยินอย่างไม่คุ้มค่าแก่การลงทุนชีวิตเช่นนั้นเลย เพราะมันเป็นการลงทุนชีวิตอย่างปราศจากจุดหมายที่ชัดเจน เสมือนหนึ่งเดินคลำทางอยู่ในที่มืดจนกว่าจะได้พบ **วิชา** ที่ช่วยฉายแสงสว่างแห่งสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในจิต จึงจะสามารถพาชีวิตให้ออกพ้นจากการหลงอยู่ในป่าชีวิตได้

นอกจากจะเปรียบสัมมาทิฐิเสมือนหนึ่งเข็มทิศแล้ว ก็ยังมีคำอุปมาอีกว่า สัมมาทิฐินั้นเปรียบเสมือนแผนที่ แต่เป็นแผนที่วิเศษที่ให้ความสว่างของรายละเอียดอย่างถึถ้วนชัดเจน ผู้ใดมีแผนที่วิเศษนี้เก็บไว้ในดวงใจ ผู้นั้นย่อมมีแสงสว่างส่องทางชีวิต ให้เกิดความคิดที่ถูกต้องว่าควรเดินไปทิศทางใดจึงจะถึงที่หมายอย่างปราศจากขวากหนามทิ่มแทงให้เจ็บปวด หรือปราศจากอุปสรรคที่บั่นทอน

กำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาให้เกิดความอ่อนล้าหมด
เรี่ยวแรงที่จะเดินไปให้ถึงจุดหมายได้ เพราะแผนที่สัมมาทิฐิจะช่วย
ให้มีความคิดที่กว้างไกลและเห็นรอบ ไม่คับแคบติดตันอยู่แต่เพียง
กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนหมดหนทางไป

ชีวิตที่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ จะช่วยให้มีความคิดที่ถูกต้อง มี
คำพูดที่ถูกต้อง มีการกระทำที่ถูกต้อง คำว่า “ถูกต้อง” ในที่นี้หมายถึง
ความว่า สำเร็จประโยชน์ตามต้องการและเกิดประโยชน์ต่อเพื่อน
มนุษย์ไปพร้อม ๆ กันด้วย

ชีวิตที่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ จะป้องกันไม่ให้เกิดความคิดเห็นที่
ผิดที่นำไปให้เกิดปัญหาหรือความทุกข์ เช่น การแย่งกันเป็นผู้นำจน
จะไม่มีมารยอมเป็นผู้ตาม การคิดแย่งกันเรียกร่องสิทธิ แต่
พยายามหลีกเลี่ยงหน้าที่จนประชาติปไตยที่แท้จริงไม่อาจเกิดขึ้นได้

ชีวิตที่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ จะป้องกันไม่ให้เห็นผิดเป็นถูก เช่น
การแข่งขันกันเพื่อเอาดีเอาเด่นเฉพาะตัวแล้วผลักไสคนอื่นให้พ้นทาง
ของตนด้วยความเห็นแก่ตัว แต่สัมมาทิฐิจะส่งเสริมการแข่งขันที่ไม่
นำทุกข์โทษมาสู่ชีวิต นั่นคือการแข่งขันกับตัวเองด้วยการกระทำ
ด้วยการพยายามกระทำสิ่งที่ถูกต้องโดยธรรมให้ยิ่งขึ้น ๆ เพื่อให้เกิด
ประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์

ตนเองก็จะมีแต่ความอึดใจ ความพอใจที่ได้กระทำสิ่งที่นำความ
สุขสงบเย็นเป็นประโยชน์มาสู่เพื่อนมนุษย์ ยิ่งได้กระทำมากเท่าใด
ความรู้สึกล้อใจอึดใจก็ยิ่งเพิ่มเป็นทวีคูณ นี่เป็นการแข่งขันที่มีคุณ
ค่าสูงยิ่ง เพราะเป็นการแข่งขันของผู้ที่เป็นมนุษย์ เป็นการแข่งขันที่
สร้างสรรค์อย่างแท้จริง ทั้งแก่ตนเอง สังคม และเพื่อนมนุษย์

สังคมจะเจริญก้าวหน้าองงามอย่างแท้จริงได้ สังคมนั้นย่อม
ต้องประกอบด้วยสมาชิกของสังคมที่มีจิตเป็นสัมมาทิฐิ และบุคคล
ใดที่ได้มีโอกาสอยู่ในสังคมที่เป็นสัมมาทิฐิ บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีบุญมี

โชคอันประเสริฐ เพราะชีวิตของเขาจะได้ประสบแต่แสงสว่างของชีวิต
อยู่ตลอดเวลา

การจัดการศึกษาที่ถูกต้องเท่านั้น จึงจะสามารถสร้างสังคม
ที่เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นได้ เพื่อความอยู่รอดอย่างทั่วหน้ากัน
ของสมาชิกแห่งสังคมนั้น

๕.

สังคมมีจิตวิญญู

สังคมสัมมาทิฐิ สร้างคนหรือสมาชิกของสังคมให้เป็นคนที่ มีจิตสัมมาทิฐิ สมาชิกของสังคมสัมมาทิฐิก็จะช่วยสร้างและ ป้องกันรักษาสังคมสัมมาทิฐิให้มั่นคงยั่งยืนต่อไป เพื่อให้เป็น สังคมที่เย็นและเป็นประโยชน์และมีความชุ่มชื้นเบิกบานกันถ้วน หน้า

ส่วนสังคมมีจิตวิญญู ก็จะกระทำให้สมาชิกของสังคมพลอยเป็น มีจิตวิญญูไปด้วย แทนที่จะช่วยกันสร้างสรรค์หรือป้องกันรักษา ก็ กลับจะช่วยกันทำลายสังคมด้วยความรู้ไม่เท่าทันจิตที่เป็นมีจิตวิญญู เพราะถูกหล่อหลอมโดยไม่รู้ตัว ให้เข้าใจผิดไปว่า การคิด การพูด การกระทำอย่างนั้นเป็นการสร้างสรรค์ ทั้ง ๆ ที่เป็นการทำลายตนเองและสังคมให้อ่อนแอ เปราะบาง และหมดกำลังไปที่ละน้อย จน ที่สุดอาจจะไม่เหลือสิ่งใดที่คงงามไว้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลานเลยก็เป็นได้

การที่จะมองเห็นภาพของสังคมสัมมาทิฐิได้ชัดเจน จำต้อง เปรียบเทียบกับสังคมมีจิตวิญญู

มีจิตวิญญู คือความเห็นที่ผิด ความคิดที่ผิด อันเป็นเหตุให้

พูดผิด และทำผิด คำว่า “ผิด” ในที่นี้หมายถึง การคิด การพูด การกระทำที่เป็นการเบียดเบียนในลักษณะอาการต่าง ๆ กัน เช่น เบียดเบียนให้เสียหาย ให้มีปัญหา ให้ขัดแค้นเจ็บใจ ให้เกิดความกลัว ให้เกิดความหวาดวิตกกังวล ให้ล้มเหลวสับสน ให้สิ้นหวังท้อแท้ ให้จิตใจเป็นทุกข์ ตกอยู่ในความเครียดตลอดเวลา จนที่สุดเกิดความแข็ง ต่อการมีชีวิต

แต่ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ ในขณะที่จิตคิดเบียดเบียนผู้อื่นอยู่นั้น ก็ได้มีการเบียดเบียนตัวเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเบียดเบียนตนเองนี้ ได้เกิดขึ้นก่อนการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยซ้ำไป

สัญลักษณ์ของสังคัมมิฉชาติฐิที่เห็นได้ง่ายและเห็นได้ชัดก็คือ อาการของความเครียด บรรยากาศในสังคัมมิฉลักษณะของความเครียด ครอบคลุมอยู่ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นวงการธุรกิจ การเมือง การศึกษา หรือวงการใด ๆ ก็หนีไม่พ้นอาการของความเครียด แม้แต่วงการ บ้านเทียงก็ยังมีเครียด แม้จนกระทั่งอากาศที่สุดเข้าไปก็ยัง อึดอัด ๆ ไม่ปลอดโปร่ง ผู้คนในสังคัมมิฉมีอาการของความท้อเหี่ยว แห่งแล้งเหมือนมีชีวิตอยู่เพียงครั้งเดียว

ความเครียดก็คือความรู้สึกที่ตึงเขม็งอัดแน่นอยู่ข้างใน เป็น ความรู้สึกที่อึดอัด ๆ เหมือนราวกับจะระเบิด เมื่อเครียดอึดอัดแน่น มาก ๆ เข้า ผลที่สุดก็จะระเบิดออกมา ระเบิดใส่พ่อแม่ พี่น้อง ระเบิดใส่ลูก ระเบิดใส่เพื่อน ระเบิดใส่คนแปลกหน้า หรือระเบิด ใส่อะไร ๆ ก็ได้ หรือใครก็ได้ เพื่อให้ความเครียดนั้นได้ระบายออกมา แต่ก็...เพื่อที่จะได้เครียดต่อไปตามผลของการระเบิดของความ เครียดตามเหตุปัจจัยที่ได้กระทำไปแล้ว ตามกฎอิทัปปัจจยตา

หรือบางที อาการของความเครียดอาจไม่ออกไปในทางระเบิด อย่างรุนแรงก็ได้ แต่จะมีปฏิกิริยาไปในทางเงิบ ๆ อย่างซึม ๆ เศร้า ๆ มองโลกอย่างว่างเปล่า มองสิ่งแวดล่อมอย่างไม่มีความหมาย

สิ้นเรี่ยวแรงที่จะกระทำความดีหรือสิ่งที่เกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะเพื่อตนเองหรือผู้อื่น หรือแม้แต่เพื่อบุคคลผู้เป็นที่รัก

จิตที่เป็นมิจฉาทิฐิเป็นจิตที่ทำร้ายเบียดเบียนโดยรู้ไม่เท่าทัน คนก็เบียดเบียนชีวิตตนเองให้เครียด ให้เกิดปัญหา ให้เป็นทุกข์ สังคมก็ถูกกระทำให้สถานะของสังคมเป็นปัญหา เกิดความแตกแยก รักกันไม่ได้ รวมกันไม่ได้ มีแต่การเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกันมากกว่าจะเอื้ออาทรต่อกัน ความเห็นแก่ตัวครอบงำบรรยากาศในสังคม ก่อให้เกิดความร้อนระอุอยู่ทั่วไป

คนที่ประกอบอาชีพการกรม บางทีไม่ใช่เพราะมีสันดานของความเป็นผู้ร้ายเสมอไป แต่เป็นเพราะความเครียดที่หาทางระบาย ออกอย่างถูกต้องไม่ได้ เพราะจิตถูกครอบงำอยู่ด้วยมิจฉาทิฐิ จึงกระทำการเบียดเบียนทำร้ายคนอื่น แล้วผลนั้นก็ย้อนมาทำร้ายและทำลายตนเองตามกฎอิทัปปัจจยตา

ธรรมดอันเป็นธรรมชาติของแม่ย่อมรักลูกดังดวงชีวิต แต่แม่ที่ฆ่าลูกก็เพราะความเครียดด้วยปัญหาชีวิตที่หาทางออกไม่ได้ จึงแก้ปัญหาอย่างผิดธรรมชาติของมนุษย์

พ่อแม่ที่ขายลูกสาวหรือผลักใส่ลูกให้ไปเป็นโสเภณีก็นื่องเพราะความเครียดที่เกิดจากปัญหาของความแร้นแค้นบ้าง หรือบางทีก็เครียดเพราะเป็นเหยื่อของวัตถุนิยมบ้าง จึงผลักใส่ลูกให้ตกนรก ทั้งเป็นด้วยความลืมหุนในหน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ นี่ยังเพราะจิตมิจฉาทิฐิ จึงทำให้มีความคิดเห็นผิดจนสามารถกระทำสิ่งที่ทำรุนแรงต่อลูกอย่างขาดมนุษยธรรม

แต่บางทีเด็กสาวหรือหญิงสาวก็พอใจเต็มใจที่จะได้เงินด้วยวิธีง่าย ๆ อย่างนี้ก็มี นี่ยังเพราะความเครียดที่เกิดจากการที่ต้องทนดูเพื่อนฝูงหรือคนอื่น ๆ ที่เขามีเขาเป็นในสิ่งที่ตนขาด อยากมีอยากเป็นอย่างนั้นบ้าง แล้ก็มีไม่ได้เป็นไม่ได้จึงคิดหาทางลัดเผื่อโชคจะช่วย

แต่ผลที่สุดกลับยิ่งถลาลึก ยิ่งเครียด แต่ก็สายสุดจะแก้ไข

บางคนในวันหนึ่ง ๆ ใช้เวลาให้หมดไปด้วยการนั่งรถเมล์จนสุดสาย นั่งไปแล้วก็นั่งกลับอย่างปราศจากจุดหมาย หรือนั่งตามคอฟฟี่ช็อป ละเลียดเครื่องดื่มอย่างมิได้รู้รส หรือเดินเที่ยวเตร่ไปเตร่มาตามห้างสรรพสินค้าโดยไม่มีความมุ่งหมายว่าจะซื้ออะไร บางทีอาจเพราะ เกิดความคิดขึ้นมาว่า การเดินปนเปเบียดเสียดกับคนมาก ๆ คงจะ นำความอบอุ่นมาสู่หัวใจบ้างกระมัง แต่ก็ผิดหวัง เพราะแม้จะต้อง เดินชนกับผู้คนทีละคลออย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่ข้างในก็ยังคงเหงา ว่างเวงอยู่ด้วยความแข็งเพราะความเครียดอยู่นั่นเอง

บางคนก็เครียดเพราะความต้องการที่จะเป็นผู้พยายามเข้าใจ และเอาใจคนทุกคน ยิ่งพยายามจะให้เข้าถึงทุกคนก็ยิ่งเครียดมาก เครียดไปเครียดมากก็เลยเกิดความเรียกร้องต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจตน บ้าง เอาใจตนบ้าง เมื่อไม่ได้ตามต้องการก็เกิดความเครียด ความ แข็งเป็นทิวคูณเพราะความไม่สมหวัง นี่ก็เพราะมีจิตวิญญู ทำให้ไม่รู้ จักความพอเหมาะพอดี

บางครอบครัวที่อยู่ด้วยกันอย่างแข็งเกรียว หันหน้าเข้าหากัน อย่างเพื่อพดกัน กัดกัน ไม่ใช่หันหน้าเข้าหากันเพื่อปรึกษาหารือ บ้านจึงกลายเป็นเพียงที่อาศัยนอน แต่ก็นอนอย่างสะดุ้งและฝันร้าย ไม่ได้นอนอย่างอบอุ่นเป็นสุข เพราะนอนด้วยความเครียด และ ความแข็งต่อชีวิต จิตมีจิตวิญญูไม่ช่วยให้สามารถหาหนทางแก้ไข ปัญหาชีวิตให้ลุล่วงได้อย่างถูกต้อง อย่างไม่ให้เกิดปัญหาซ้อนปัญหา ตาม ๆ กันมา การเป็นครอบครัวก็เลยกลายเป็นภาวะที่หนักหน่วง

จิตมีจิตวิญญูจึงเป็นจิตที่ทำลายจริง ๆ สังคมมีจิตวิญญูก็เป็น สังคมที่ทำลายตัวเอง ทำลายคนในสังคมให้กลายเป็นคนอ่อนแอ ขาดสติปัญญาที่ถูกต้องที่จะชี้นำชีวิตให้เจริญอกงาม หากมีแต่จะ นำชีวิตคนและสังคมให้ไปสู่ความเสื่อมทรุดและรกรุงรังอยู่ด้วย

ปัญหาและความทุกข์

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า สังคมมีจิตวิญญูสร้างค่านิยมมีจิตวิญญู

ค่านิยมมีจิตวิญญูที่ร้ายกาจที่สุดก็คือ ค่านิยมแห่งการเป็นทาส
ของวัตถุนิยมอย่างงอแงไม่ขึ้น

ค่านิยมในวัตถุนิยมขึ้นสมอง โดยเฉพาะวัตถุที่มีชื่อว่า “เงิน”
มันช่างมีอิทธิพลทำให้คนล้มตาย แม้จะได้เห็นตัวอย่างมาเสียนักต่อนัก
กว่าเงินนั้นซื้อความตายไม่ได้ แต่พอนึกถึงเงินก็ล้มความตาย ลืมไปว่า
แม่จะกอบโกยด้วยความเห็นแก่ตัวสักเท่าใด ผลที่สุดก็ต้องตายอยู่ท่ามกลาง
กองเงินที่ยื้อแย่งมาด้วยความทรมานลำบาก แล้วในที่สุดก็หาสามารถนำติดตัว
ไปด้วยได้ไม่

บัดนี้ เป็นที่น่าเสียดายและเสียใจยิ่งนัก ที่ค่านิยมในวัตถุกำลัง
ครอบงำสังคม ครอบงำจิตใจของคนในสังคมอย่างประหนึ่งถูกมัน
พันนาการจนกระดิกไม่ได้ มันทำให้คนเห็นคนด้วยกันเป็นเพียง
วัตถุอย่างหนึ่ง มองผ่านความจริงที่ว่าชีวิตประกอบด้วยกายและใจ
หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะเป็นเพียงก้อนเนื้อก้อนหนึ่งเท่านั้นเอง
ไม่ใช่ชีวิต ฉะนั้น ชีวิตจึงต้องมีทั้งกายและใจจึงจะเจริญงอกงาม
แสดงถึงภาวะของความมีชีวิต หากมีแต่กาย มันก็มีแต่จะนำเปื่อยเหี่ยว
แห้งสลายไป แล้วชีวิตจะมีความหมายอะไรเล่า ?

แต่เมื่อเป็นมีจิตวิญญูเสียแล้ว จึงมองเห็นแต่เพียงกายที่มัน
สามารถมองเห็นได้ง่าย ๆ ด้วยตาเนื้อ มองข้ามความสำคัญของสิ่งที่
เรียกว่าจิตใจ ทั้ง ๆ ที่เมื่อเวลารู้สึกเจ็บปวดก็เจ็บปวดที่ใจ ขมขื่น
ก็ขมขื่นที่ใจ สมหวังสิ้นหวังก็รู้สึกอยู่ที่ใจที่ข้างในนี้ ไม่ใช่ที่กาย ที่
แขนขา ใบหน้าหรือลำตัว หรือแม้กระทั่งที่หัวใจ ซึ่งเป็นเพียงวัตถุ
ที่ทำหน้าที่เป็นอวัยวะอย่างหนึ่งของกายเท่านั้น ไม่สามารถมีความ
รู้สึกได้ แต่เมื่อมีจิตวิญญูครอบงำ ก็ทำให้เห็นไปว่า ไม่มีสิ่งใดสำคัญ
ยิ่งไปกว่าวัตถุ ยิ่งไปกว่าเงิน

ด้วยเหตุนี้ ในสังคมมิชฉาติฐิ จึงมีค่านิยมสูงสุดอยู่ที่วัตถุ โดยเฉพาะวัตถุที่เรียกว่า “เงิน” ทุกอย่าง ตลอดจนคนก็ถูกตีค่าราคาเป็นเงิน และมีอยู่เช่นนี้ในทุกวงการ นายจ้างบางคนเมื่อโยนเงินให้ลูกจ้าง ก็ถือว่าแลกเปลี่ยนกันแล้ว และเป็นบุญคุณที่ลูกจ้างจะต้องทดแทนอีกด้วย ลูกจ้างก็เรียกร่องวัตถุคือเงินให้เพิ่มมากขึ้น แต่ขาดน้ำใจที่จะตอบแทนพอให้สมดุลกัน

แพทย์บางคนรักษาคนไข้อย่างมองดูเป็นเพียงวัตถุสิ่งหนึ่ง ไม่มีน้ำใจเหยาะลงไปในการรักษา มองดูแล้วเหมือนกับเป็นการรักษาของเครื่องจักร พยาบาลบางคนจับแขนคนไข้ฟุ้งกระบอกฉีดเข้าสูบลีือดอย่างลึมนึกไปว่า นี่เป็นแขนที่มีเลือด เนื้อ มีจิตใจที่มีความรู้สึกทั้งนี้ทั้งนั้น เพราะคุ้นเคยอยู่กับค่านิยมในวัตถุจนเกิดเป็นความเคยชินไปเองโดยอัตโนมัติ

ค่านิยมมิชฉาติฐิเช่นนี้ จึงเป็นค่านิยมที่ทำลายมิใช่สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความคิดผิด ความเห็นผิด ไปจนกระทั่งถึงนิยมการใช้วัตถุเลี้ยงลูก นั่นคือการใช้ “น้ำเงิน” เลี้ยงลูกแทนการใช้ “น้ำรัก” เลี้ยงลูก ฉะนั้น ลูกเด็ก ๆ จึงเติบโตขึ้นมาด้วยความกระด้าง เย็นชา เต็มไปด้วยความที่จะเอาแต่ใจของตัวเองอย่างปราศจากความเห็นอกเห็นใจในพ่อแม่ที่แม้อย่างไรก็ยังมี ความห่วงหาอาทรในลูก แต่ก็เพราะพ่อแม่เองก็ได้ถูกหล่อหลอมมาในสังคมวัตถุนิยม ดังนั้นจิตใจที่เป็นมิชฉาติฐินั้น จึงมีอิทธิพลจงใจทำให้คิดไปว่า ถ้ามี “เงิน” เสียอย่างเดี๋ยวนั้นนั้น ย่อมเลี้ยงลูกให้ได้อย่างใจ ซึ่งบัดนี้ พ่อ-แม่จำนวนไม่น้อยก็ได้ประจักษ์แล้วว่ามันเป็นความคิดที่หลงผิดไปแท้ ๆ เทียว

เพราะเมื่อพ่อ-แม่ให้บ้านซึ่งเป็นอาคารไม้บ้าง อิฐปูนบ้างเลี้ยงลูก ลูกก็ย่อมเติบโตด้วยความว่างเปล่าเหมือนบ้านที่ว่างเปล่า ปราศจากความรักความอบอุ่นที่เกิดจากน้ำมือของพ่อ-แม่

เมื่อพ่อ-แม่ให้ตุ๋นเลี้ยงลูก ลูกก็ยอมเติบโตด้วยความเย็นชา
ที่ไร้สเหมือนตุ๋น

เมื่อพ่อ-แม่ให้โทรศัพท์เลี้ยงลูก ลูกก็ยอมเติบโตด้วยความก้าว
ร้าวดุเดือดเหมือนที่ได้ดูตัวอย่างจากหนังญี่ปุ่นบ้าง หรือเติบโตด้วยความ
ความฟุ้งซ่านเพื่อฝันเหมือนละครที่ไร้สาระคุณธรรมที่ได้ดูอยู่ทุกคำ
คืนนั้นบ้าง

เมื่อพ่อ-แม่ปล่อยให้วิดีโอเลี้ยงลูก ลูกก็อาจเติบโตเป็นชาติสัตว์
บ้าง หรือมัวเมาอยู่ในโลกีย์บ้าง

เมื่อพ่อ-แม่ใช้เงินเลี้ยงลูก ลูกก็เกิดค่านิยมขึ้นในใจโดยอัตโนมัติ
ว่า เงินนี้แหละเป็นพระเจ้า ซื้อมันได้ทุกอย่าง มีเงินเสียอย่างเดียว ชีวิต
นี้ไม่มีปัญหา

นี่แหละค่านิยมมิฉฉาธิฐิของสังคมมิฉฉาธิฐิที่ได้ทำลายคุณค่า
ของความรัก ทำลายคุณค่าของความเป็นเพื่อน แม้กระทั่งความเป็น
พ่อ-แม่-ลูก มันก็ทำลายได้ ทำลายความซื่อสัตย์ ความกตัญญูที่
เป็นคุณธรรมของมนุษย์ มันทำลายทุกอย่างที่เป็นคุณธรรมความดี
อันจะช่วยจรรโลงความเป็นมนุษย์ให้ดำรงอยู่ได้

ค่านิยมมิฉฉาธิฐิที่ได้ทำลายสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของสังคมไทย
แต่โบราณกาลก็คือสิ่งที่เรียกว่า “น้ำใจ” ในยุคสมัยของปู่ย่าตาทวด
ย้อนหลังขึ้นไป สังคมของเราอยู่กันด้วยน้ำใจที่เอื้ออาทรต่อกัน ชีวิต
จึงอบอุ่นทั้งที่บ้าน ที่ในท้องถนนและในที่ทุกแห่ง มีแต่ความแยม
ยิ้มอยู่ด้วยไมตรีจิตมิตรภาพที่พร้อมจะ “ให้” มากกว่าที่คอยจ้องจะ
“เอา” ดังนั้น สังคมในสมัยโน้นจึงอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข
มากกว่าความรู้สึกที่เครียดและแข็ง

สังคมมิฉฉาธิฐิทำให้สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ด้วยความ
ความระแวงซึ่งกันและกัน ด้วยความรู้สึกว่ามีความแบ่งแยกเกิดขึ้น
ในสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” มีความไม่เชื่อใจในการให้โอกาส

อย่างเท่าเทียมกันตามสถานะแห่งตน เพราะค่านิยมที่เป็นทาสของ
วัตถุนิยมคือเงินเป็นอุปสรรคสำคัญ

เมื่อเป็นเช่นนี้ ความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย ซึ่งเป็นความ
ต้องการพื้นฐานของมนุษย์ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ ความระแวงเคลือบ
แคลงในกันและกันคงดำเนินต่อไป และต่างก็ป้องกัน “การเสีย” ของ
ตนด้วยการ “ต้องเอา” ให้ได้ให้มากกว่า แล้วความเห็นแก่ตัวก็ครอบ
ครองสังคมนิจจาธิฐิอย่างไม่มีเหลือเนื้อที่ว่าง

การจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาคนให้ก้าว
ล่วงพ้นเสียได้จากความเห็นแก่ตัวไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัวเท่านั้น
ที่จะสามารถแก้ไขสังคมนิจจาธิฐิให้กลับคืนสู่ความเป็นสังคม
สัมมาธิฐิได้ นอกจากนี้แล้วเป็นอันสิ้นหนทาง

๑๐.

ชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา

ชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา และพัฒนาได้ แต่จะพัฒนาอย่างไรจึงจะเจริญงอกงามอย่างปราศจากปัญหา และมีความเป็นชีวิตอย่างแท้จริง ไม่ใช่การพัฒนาที่นำไปสู่ความซับซ้อนและรกรุงรังไปด้วยปัญหา นี่เป็นสิ่งที่ต้องคิดด้วยสติและปัญญา

สังคมก็เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา และพัฒนาได้ โดยอาศัยสมาชิกของสังคมที่เป็นผู้พัฒนาแล้วนั้นมาร่วมใจกันคิดด้วยสติและปัญญา เพื่อพัฒนาให้เป็นสังคมที่มีความเจริญที่แท้จริงอย่างไม่รกรุงรังด้วยปัญหาที่ซ้อนปัญหา แต่ให้เป็นสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันด้วยน้ำใจที่ใสเย็น

ยุคนี้สมัยนี้ เป็นยุคแห่งการพัฒนายิ่งกว่ายุคใดสมัยใด เราได้ยินคำ “พัฒนา” เข้าหู กระทบตาแต่เข้าย่นคำ สิ่งที่เป็นผลของการพัฒนา ที่เห็น ๆ กันก็คือ มีถนนหนทางมากขึ้น สะพานลอย สะพานด่วนที่สลับซับซ้อนเต็มเมืองกรุงเทพฯ รถยนต์ทั้งรถนั่งและรถบรรทุกเต็มท้องถนน การจราจรติดขัดยาวเหยียดจนเกิดครอบครัวกลางถนนตามระยะทาง

มีโรงเรียน มหาวิทยาลัย กระจายอยู่ทั่วประเทศ บัณฑิตเพิ่ม
จำนวนจนล้นงานเดินหลักกันไม่พ้น มีโครงการยักษ์ใช้เงินเป็น
หมื่น ๆ ล้าน คอนโดมิเนียมสูงค่าหัว บ้านเรือนระเกะระกะอยู่ทั่วไป
มีรีสอร์ท สนามกอล์ฟ แข่งสี่เขี้ยวกับธรรมชาติ ขยะส่งกลืนอยู่ตาม
ชายหาดและแม่น้ำลำคลอง ควันพิชิตลบเมือง ทำให้เกิดสี่ตำแหน่ง
สี่เขี้ยว

ต้นไม้ สัตว์ป่าถูกทำลาย ต้นน้ำลำธารแห้งขอด ผู้คนสะดุ้งใจ
เมื่อจะเลือก ผัก ปลา อาหารกินแต่ละครั้งด้วยความกลัวที่จะต้อง
ตายแบบผ่อนส่ง คนส่วนใหญ่ต่างหน้าดำคร่ำเครียดด้วยความที่
ต้องแย่งกันกิน แย่งกันใช้ แย่งกันหาโรงเรียนให้ลูก แย่งกันหางาน
แย่งกันเอาตำแหน่ง แย่งกันหาเงิน หาบ้าน ฯลฯ แล้วยังถูก
พันธนาการด้วยระบบผ่อนส่ง จนบางคนต้องขายตัวในวันรับเงินเดือน

ชีวิตเหน็ดเหนื่อยอ่อนล้าทั้งที่ยังอยู่ในวัยฉกรรจ์ หัวเราะยิ้ม
กันด้วยเพียงปากเพียงฟัน แต่ตาแห้งใจแห้งเหมือนกับมีชีวิตอยู่เพื่อ
หลอกกัน หลอกตัวเอง หลอกคนอื่น หลอกว่า “นี่เป็นสังคมของเรา”
ทั้งที่รู้้อยู่แก่ใจว่า **นี่มันเป็นสังคมของชีวิตเดียว ! ตัวใครตัวมัน !**

นี่เป็นการพัฒนาที่หลงทาง เพราะมุ่งพัฒนาที่วัตถุอย่างเป็นยอด
ของการพัฒนา ทุ่มเทกำลังทั้งหลายลงไปเพื่อวัตถุอย่างเดียว จน
เกิดค่านิยมในวัตถุเป็นจุดหมายของชีวิต แล้วก็ยึดยึดค่านิยม
จอมปลอมนี้ลงไปใใจของคนในสังคม โดยเฉพาะลูกเด็ก ๆ ที่เกิด
มาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นทาสของวัตถุนิยมแล้วเติบโตขึ้นด้วยความ
ความมีวัตถุนิยม โดยเฉพาะ “เงิน” เป็นเป้าหมายของชีวิต นี่
เป็นการพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมของความแก่งแย่งแข่งดีด้วยความ
เห็นแก่ตัว แล้วส่วนมากก็ลงเอยด้วยอาการของโรคประสาทจนเกือบ
จะทั่วหน้ากัน

นี่เป็นการพัฒนาที่หลงทาง เป็นการพัฒนาด้วยมีมิจฉาปฏิเป็น

ตัวนำ เพราะยังพัฒนาที่ยังเจริญด้วยปัญหา ไม่ใช่เจริญออกมาด้วยความสมบูรณ์ของความสุขด้วยการมีกิน มีใช้ มีอยู่อย่างทั่วหน้ากัน ตามสถานะแห่งตน

คำว่า “ตามสถานะแห่งตน” หมายความว่า ตามเหตุปัจจัยที่เหมาะสมแห่งตน ๆ นั้น คือ จะหวังให้ทุกคนมีบ้านหลังเท่า ๆ กัน มีตำแหน่งการงานเหมือน ๆ กัน มีเงินฝากธนาคารเท่า ๆ กัน มีรถยนต์คันใหญ่ขนาดเดียวกัน ได้รับปริญญาเอกอย่างเท่าเทียมกัน อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะขัดต่อเหตุปัจจัยตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล เช่น ความแตกต่างกันในเรื่องสุขภาพ อนามัย สติปัญญา ความถนัดตามธรรมชาติ เป็นต้น ฉะนั้น การที่จะให้ทุกคนมีทุกอย่างอย่างเท่าเทียมกันเหมือนใช้ไม้บรรทัดวัด นี่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และเรามีได้หวังว่าจะให้เป็นเช่นนั้น

แต่สิ่งที่ทุกคนควรต้องได้มีอย่างเท่าเทียมกันตามสถานะแห่งตนนั้น คือ **โอกาส** โอกาสที่เท่าเทียมกัน โอกาสที่จะได้รับการเรียนรู้ โอกาสที่จะได้ทำงาน ได้มีที่อยู่อาศัย ได้รับการยกย่องนับถือ ได้มีความภาคภูมิใจ รวมความว่า得有โอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีตามสถานะแห่งตน เพื่อให้ได้มีความพอใจในคุณค่าของความมีชีวิต ไม่มีความรู้สึกที่ด้อยในความเป็นมนุษย์แห่งตน

ความรู้สึกมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนเรามีความมั่นใจได้ว่า ไม่ว่าเหตุปัจจัยพื้นฐานตามธรรมชาติของตนจะเป็นอย่างไร ระดับไหน แต่ย่อมมีโอกาสเสมอที่จะพิสูจน์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามสถานะแห่งตน ๆ ทั้งนี้ ด้วยความใจกว้างของสังคมและด้วยความมีน้ำใจของเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกันนี้จึงจะเป็นการพัฒนาที่นำสังคมไปสู่ความเจริญงอกงามที่แท้จริง

แต่ถ้ายังพัฒนาแล้วปัญหายังเกิด แล้วยังกระทำให้คุณธรรมที่หล่อเลี้ยงใจคนให้สามัคคีกลมเกลียวกันหายไป จนเกิดความแค้น

น้ำใจอย่างปราศจากเยื่อใยในระหว่างผู้คนในสังคมเดียวกัน การพัฒนาในลักษณะเช่นนี้ เป็นการพัฒนาที่หลงทางอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะมีฉันทิฐิเป็นตัวนำ นี่จึงเป็นการพัฒนาที่ต้องแก้ไข เปลี่ยนตัวนำของการพัฒนาให้เป็นสัมมาทิฐิ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมอย่างคุ้มค่าแก่การพัฒนา

คุณธรรมที่เคยมีประจำใจกันมาแต่สมัยปู่ย่าตาทวด ก็คือ ความกตัญญูรู้คุณ

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านได้กล่าวอยู่เสมอว่า “โลกรอดได้แม้ด้วยความกตัญญู”

เพียงด้วยความกตัญญูรู้คุณที่มนุษย์มีต่อกันว่าทุกชีวิตต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย ที่ทำงาน ตลอดจนในสังคม และในที่ทุกหนทุกแห่ง มนุษย์ย่อมจะดำเนินชีวิตที่อยู่ร่วมกัน เรียนร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ด้วยความมีมารยาทที่ติงามต่อกัน ด้วยความรักความเห็นอกเห็นใจในกันและกัน และด้วยความมีเมตตากรุณาต่อกัน มนุษย์จะไม่สามารถเบียดเบียนทำร้ายต่อกันด้วยความเห็นแก่ตัวได้เลยเป็นอันขาด

ด้วยคุณธรรมประจำใจเช่นนี้ มนุษย์จะยังมีความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติเป็นอย่างสูงด้วยความสำนึกในพระคุณของธรรมชาติที่ได้ให้ทั้งชีวิตและสิ่งทีบำรุงเลี้ยงชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ มนุษย์จะไม่บังอาจกตัญญูต่อธรรมชาติด้วยการทำร้ายและทำลายธรรมชาติอย่างโหดเหี้ยมเหมือนดังที่คนบางกลุ่มบางหมู่ได้กระทำอยู่

ปู่ย่าตาทวดของเราอาจมีเคยได้ยินคำว่า “พัฒนา” เลยก็ได้ในสมัยของท่าน แต่ท่านก็ได้เป็นบุคคลที่ได้พัฒนาแล้วอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดจิตสำนึกอันเป็นสัมมาทิฐิ ท่านเหล่านั้นจึงเป็นผู้มีจิตอันเจริญอยู่ด้วยความกตัญญูรู้คุณอันเป็นคุณธรรมของมนุษย์ เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้มนุษย์อยู่รอด สังคมอยู่

รอดและโลกอยู่รอด คือรอดพ้นจากปัญหาและความทุกข์เพราะด้วย
จิตที่กตัญญูรู้คุณต่อกัน มนุษย์จึงยอมที่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่
กันและกัน หากเผชิญมีปัญหาคิดเกิดขึ้น ต่างก็ยอมพร้อมที่จะช่วย
กันแก้ปัญหาด้วยความเต็มใจอย่างสุดความสามารถ

นี่จึงจะเป็นสังคมที่สมแก่การมีชื่อว่า "พัฒนา" ได้อย่างภาคภูมิใจ
และสมศักดิ์ศรี ซึ่งสังคมที่จะพัฒนาในลักษณะเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้
จำต้องมุ่งการพัฒนาไปสู่สิ่งที่น่าชีวิตคือ "จิตใจ" มิใช่ที่วัตถุ

นั่นคือต้องมีธรรมะเป็นรากฐานของการพัฒนา ไม่ใช่ใช้วัตถุนิยม
เป็นรากฐาน เพราะมีแต่จะก่อให้เกิดปัญหาและกลายเป็นอุปสรรคที่
ร้ายกาจที่ทำให้การพัฒนาก้าวหน้าไปได้โดยยาก เพราะต้องมัวเสีย
เวลาและแรงงานแก้ปัญหาที่เป็นปลายเหตุไม่รู้จบรู้อิ้น

ในยุคพัฒนาแห่งวัตถุนิยมนี้ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะได้ยินคำ
กล่าวแก่เสมอ ๆ ว่า

- เพราะประชากรเพิ่มขึ้น ปัญหาจึงมากขึ้น
- เพราะระบบครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง
- เพราะทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย
- เพราะเงินทองมีค่ามากกว่าคน
- เพราะค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยม
- เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพการ

เมืองที่อ่อนด้อยจริยธรรม

- เพราะความชาชินและความตายด้านต่อจริยธรรม
- เพราะการขาดความศรัทธาในศาสนา

ฯลฯ

ถ้าหากพิจารณาเหตุผลของการกล่าวแก่ทุกข้อดังที่ยกมาเป็น
ตัวอย่างข้างต้นนี้ คงไม่มีผู้ใดปฏิเสธว่าเหตุปัจจัยแห่งปัญหาทั้งปวง
ล้วนเริ่มมาจาก "คน" ทั้งสิ้น เป็นปัญหาเกิดจากคน กระทบไปหา

คน - แล้วก็ย้อนไปสู่คนอื่นอีก เป็นวงจรรออยู่เช่นนี้

ถ้าหากประชากรที่เพิ่มขึ้น เป็นประชากรที่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเพื่อความเจริญงอกงามที่แท้จริง ย่อมไม่สร้างปัญหาด้วยความเห็นแก่ตัว มีแต่จะช่วยกันพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

ระบบครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เงินทองมีค่ามากกว่าคน ล้วนแล้วแต่เกิดจากความนึกถึงแต่ประโยชน์ของตนด้วยความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น ระบบของครอบครัวที่เคยอบอุ่น จึงกลายเป็นห่างเหิน เกิดช่องว่างระหว่างคนในครอบครัวเดียวกัน

ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ให้เป็นสุขสดชื่นด้วยความเขียวชอุ่ม กลับกลายเป็นวิปริตแห้งแล้งผิดฤดูกาล จนกระทั่ง “คน” ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดก็พลอยถูกทำลายสมรรถนะและศักยภาพให้ลดลงไปด้วยอย่างน่าสุดเสียดาย ด้วยเหตุที่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม ทุกสิ่งทุกอย่างจึงถูกตีราคาเป็นเงินทอง แล้วคุณค่าของความเป็นคนก็ถูกเมิน

โลกทุกวันนี้กลายเป็นโลกของเศรษฐกิจ ไม่ใช่โลกของมนุษย์ไปเสียแล้ว !

ข้อความที่กล่าวถึงสภาพที่อ่อนด้อยทางจริยธรรมในวงการต่าง ๆ กิติ ความซาซึนและความตายด้านต่อจริยธรรมกิติ การขาดศรัทธาในศาสนา กิติ ล้วนเป็นประจักษ์พยานอยู่ในตัวว่า สิ่งที่เป็นรากฐานของการพัฒนาที่ถูกต้องที่จะขาดเสียมิได้เลย ก็คือสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ ที่ช่วยสรรค์สร้างคุณธรรมให้ดำรงอยู่ในจิตใจของมนุษย์

ความละอຍในการที่จะพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นจิตใจมนุษย์ เพราะเห็นไปว่าเป็นสิ่งคร่ำครึล้าสมัยไม่ทันกาลนั้นคือการทอดทิ้งหัวใจของการพัฒนา แล้วกลับไปเก็บเศษขยะมาพัฒนาแทน ดังนั้นแม้จะพัฒนาไปอีกสักกี่สิบปี ก็จะมีหน้าไม่พ้นคำว่า “ด้อยพัฒนา” อยู่

นั่นเอง !

การพัฒนาสังคมที่สัมฤทธิ์ผลนั้น ต้องสามารถนำความรู้สึกที่
อบอุ่นและปลอดภัยมาสู่ใจของคนในสังคม ให้เกิดกำลังใจที่จะใช้
ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม ถ้าหากทำไม่ได้ ก็คือ
การพัฒนานั้นล้มเหลว !! ไม่ว่าจะใช้เงินในการพัฒนาก็มีมันล้าน ผู้
เชี่ยวชาญก็ชาติ ก็ภาษา ถ้าในสมองของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นคงมีแต่
คำว่า "วัตถุ ! วัตถุนิยม !" ละเลยการสร้าง "คน" ให้เป็น "มนุษย์"
การพัฒนานั้นคือความสูญเปล่า ล้มเหลวและสูญเปล่า ! เพราะ
เป็นการทำลายทั้งชีวิตและวิญญาณของสังคมนั้น

อย่ารังเกียจกรรมะนักเลย ผู้ใดรังเกียจกรรมะก็เท่ากับผู้นั้น
รังเกียจความสุขสวัสดิ์ของชีวิตของตน

อย่ารังเกียจการปลุกฝังคุณธรรมในจิตใจของคนนักเลย ผู้ใด
รังเกียจคุณธรรม ผู้นั้นย่อมกำลังทรยศต่อตนเองและเพื่อนมนุษย์

จิตใจที่ปราศจากคุณธรรม เป็นจิตใจที่ปราศจากน้ำใจของความ
เป็นมนุษย์ จะมีแต่ความกระหายหิวตะกละตะกلام มุ่งหน้าแต่จะ
"เอา" อย่างเดียวด้วยความหน้ามืด เพราะถูกรอบงำด้วยความเห็น
แก่ตัว

จิตใจที่ปราศจากคุณธรรม ย่อมไม่มีคำว่า "สัจจะ" ของมนุษย์
อยู่ในใจ สัจจะกลายเป็นเพียงน้ำลายที่ถ่มจากปากแล้วก็ถูกลิ้ม

ท่านมหาตมะ คานธี ได้กล่าวถึงสัจจะไว้ว่า :-

- *Truth is my God.* (สัจจะคือพระเจ้าของข้าพเจ้า)

- *Mankind would die if there is no exhibition of divine in man.*

(มนุษย์ชาติจะสูญพันธุ์ หากความเป็นพระเจ้า (สัจจะ) ไม่ปรากฏ
ในตัวมนุษย์)

การที่จะปลุกฝังคุณธรรมให้ดำรงอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นสิ่ง
ที่ต้องเริ่มปลุกฝังตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ๆ ตั้งแต่พอรู้ความ และต้อง

ทำเป็นระบบ จัดเป็นความมุ่งหมายสูงสุดของระบบการศึกษา ทั้ง การศึกษาที่บ้านและที่โรงเรียน เป็นการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องไม่ขาด ตอนจนตลอดชีวิต

ช่วงชีวิตของการศึกษาในวัยเด็ก เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต เพราะเป็นช่วงชีวิตของการเริ่มรู้จักคิด รู้จักจำ จึงเป็นช่วงชีวิตที่กำลัง พร้อมที่จะรับสิ่งที่เป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตในช่วงต่อไปว่าจะ พาชีวิตก้าวไปสู่ความมีชีวิตที่ร้อน หรือความมีชีวิตเย็นที่เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์

นี่คือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา "คน" ให้เป็น "มนุษย์" ที่ สามารถเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมที่ถูกต้องอย่างประหยัดทั้ง แรงงานและงบประมาณอีกด้วย

ผู้บริหารการศึกษาที่มีคุณสมบัติของความกล้าหาญและ ความจริงใจที่แท้เท่านั้น จึงจะสามารถฝ่าตัดระบบของการจัดการ ศึกษาเพื่อการพัฒนาชีวิตคน ชีวิตสังคม เพื่อเป็นการธำรงรักษา ประเทศชาติให้สถาพรยืนยงอยู่ได้อย่างร่มเย็นและสว่างาม

๑๑.

ความสำคัญของช่วงชีวิตการศึกษา

ชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาและพัฒนาได้ ฉะนั้น เรื่องของชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจกันอย่างละเอียดถี่ถ้วน

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ในเรื่อง “ชีวิตคืออะไร?” ในหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ที่ชื่อ “อะไรคืออะไร?” ว่า “ชีวิตคือสิ่งที่มีความสดชื่นอยู่” นี่หมายถึงความสดชื่นทั้งทางกายและทางจิตใจ ถ้าหากจิตใจไม่มีความสดชื่น นั่นคือชีวิตที่ตายแล้ว

แต่ชีวิตคือสิ่งที่ต้องพัฒนาและพัฒนาได้ นี่จึงเป็นหน้าที่ของ มนุษย์ที่จะต้องรับผิดชอบในการพัฒนาชีวิตอย่างที่จะปฏิเสธหรือ หลีกเลี่ยงไม่ได้เลย จะต้องพยายามพัฒนาให้เกิดความเจริญงอกงาม จนเป็นความสดชื่นที่แท้จริงให้จงได้ นั่นคือสดชื่นทั้งทางกายและทางจิตใจ จึงเป็นชีวิตที่รอดพ้นจากการคุกคามของสิ่งที่เรียกว่าความทุกข์

เมื่อลองย้อนนึกดูถึงชีวิตของเราและชีวิตของผู้อื่น จะเห็นได้ว่าชีวิตนี้มีการแบ่งลำดับตอนของชีวิตอย่างเป็นไปตามธรรมชาติโดย อัตโนวัติ นั่นคือแบ่งเป็น :

- ชีวิตแห่งการศึกษา

- ชีวิตแห่งการเผชิญชีวิต
- ชีวิตแห่งการบริโภคผลชีวิต
- ชีวิตแห่งความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ต่อโลก

แต่น้อยคนนักจะารู้สึกว่าชีวิตได้แบ่งเป็นลำดับตอนของชีวิตอย่างนี้ เพราะส่วนมากจะรู้สึกแต่ว่า ชีวิตทั้งชีวิตดูจะเป็นชีวิตของการเผชิญชีวิตอยู่ตลอดเวลา แล้วก็รู้สึกอีกด้วยว่า เป็นการเผชิญชีวิตที่ต้องต่อสู้อย่างทรหดอดทน แล้วก็ยังมองเห็นแต่ว่ามันเป็นการต่อสู้กับมนุษย์ด้วยกันเพื่อการแก่งแย่งแข่งดีให้ "ฉัน" ได้มีอย่างเขา ได้เป็นอย่างเขา แล้วก็ให้ได้มากกว่าเขาด้วย ถ้าหากไม่ได้มี ไม่ได้เป็นอย่างเขา ก็เกิดความเศร้าระทมขมขื่น เกลียดชังโลก สบประมาทชีวิต กลายเป็นการบริโภคผลชีวิตที่เต็มไปด้วยความทรมาณ วันเวลาแห่งความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ต่อโลกนั้นยิ่งห่างไกลแสนไกลอย่างชนิดเอือมไม่ถึง

ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะมนุษย์ได้ละเลยหรือไม่ใส่ใจต่อช่วงชีวิตที่สำคัญที่สุดของชีวิต ที่จะเป็นรากฐานแห่งการดำเนินชีวิตตลอดไป จนถึงสุดท้ายแห่งชีวิตนั้น ช่วงชีวิตที่สำคัญที่สุดก็คือช่วงชีวิตแห่งการศึกษานั้นเอง

ชีวิตแห่งการศึกษาจะเป็นช่วงชีวิตที่สำคัญที่สุด เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องคู่กับชีวิต เป็นช่วงชีวิตที่นอกจากจะเป็นรากฐานของชีวิตแล้ว ยังเป็นเส้นทางการศึกษาจนตลอดชีวิตอีกด้วย ซึ่งในช่วงของชีวิตต่อไปจะเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิ หรือมีจฉาทิฐิ ย่อมขึ้นอยู่กับช่วงชีวิตแห่งการศึกษานี้เองว่าได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง

เพราะการศึกษาเป็นบ่อเกิดของทิฐิ จะเป็นมีจฉาทิฐิ คือมีทิฐิที่เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว หรือเป็นสัมมาทิฐิ คือเป็นทิฐิที่ประจักษ์ว่ามนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างสุขสงบเย็น ก็ต้องมีน้ำใจเห็นแก่ผู้อื่น

หรือเพื่อนมนุษย์ให้มากกว่าความเห็นแก่ตัวเอง สังคมจึงจะร่มเย็นเป็นสุข เพราะเป็นสังคมของมนุษย์ที่ต่างก็สร้างสรรค์ความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ให้แก่กันและกัน

นี่จึงกล่าวได้ว่า ช่วงชีวิตแห่งการศึกษาเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตทั้งชีวิต ชีวิตจะดำเนินต่อไปอย่างถูกต้องหรือผิดพลาด จึงขึ้นอยู่กับช่วงชีวิตแห่งการศึกษานี้โดยไม่ต้องสงสัย

นอกจากนี้ การศึกษาที่ถูกต้องยังเป็นเครื่องมือป้องกันและกำจัดลักษณะคุณอย่างสัตว์ที่จะเกิดขึ้นครอบงำจิตใจของมนุษย์ เพราะจิตใจที่เป็นสัมมาทิฐิ เนื่องจากการศึกษาอย่างถูกต้อง ย่อมไม่สามารถเบียดเบียนทำลายล้างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะด้วยจิตสำนึกที่ระลึกรู้ตลอดเวลาว่า มนุษย์คือเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันและเหมือนกันทั้งหมด ทั้งสิ้น ย่อมสำนึกได้อย่างประจักษ์ใจว่า ความเจ็บปวดของเขาก็คือความเจ็บปวดอย่างเดียวกับที่เราเคยเป็น ความขมขื่นทรมานของเขาก็คือความขมขื่นทรมานที่เราเคยชอกช้ำมาแล้ว ความสุขความสบายใจของเขาหรือที่เขาปรารถนา ก็คือสิ่งที่เราใฝ่ฝัน และพยายามไขว่คว้าอยากจะทำให้เกิดให้มีอยู่เสมอในชีวิตของเราเช่นเดียวกัน

ฉะนั้น ความต้องการที่จะทำร้ายหรือทำลายล้างกันเยี่ยงสัตว์ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ในจิตใจสัมมาทิฐิของมนุษย์ที่ได้รับการศึกษามาอย่างถูกต้อง

อุดมคติหรือจุดหมายสูงสุดของการศึกษาตามที่เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวย่อ ๆ ก็คือ “เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรจะได้” สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรจะได้ก็คือ “ความรอดในทุกความหมาย อันประกอบกันเป็นชีวิตมนุษย์” นั่นคือความรอดทั้งทางกาย ทางจิต และทางวิญญาณ

วิญญาณ ในพระพุทธศาสนาในที่นี้ หมายถึง **สติปัญญา สติ**

ปัญญาเป็นสิ่งที่นำชีวิต ถ้าหากวิญญานหรือสติปัญญาได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องย่อมนำจิตให้มีความนึกคิดที่ถูกต้อง คือในทางที่ไม่เกิดเป็นปัญหาหรือความทุกข์ แต่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นไม่ว่าความนึกคิดนั้นจะเกิดจากความรู้สึกหรือความจำ ย่อมส่งเสริมให้มีความรู้สึกที่ถูกต้อง คือไม่รู้ด้วยความยึดมั่นถือมั่นอย่างเห็นแก่ตัว ไม่จดจำด้วยความยึดมั่นถือมั่นอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัว แล้วจิตนั้นก็จะมีแต่ความปลอดภัยโปร่งแจ่มใส มีความว่องไวเฉียบคมในการที่จะรับรู้หรือทำการงาน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม มีความสามารถในการตัดสินใจที่ถูกต้องในการกระทำอันจะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ ยังเป็นจิตที่เต็มไปด้วยความมั่นคงหนักแน่นอยู่ในความสงบ ความผ่องใส และความรู้สึกตัวที่พร้อมอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา

วิญญานหรือสติปัญญาเช่นนี้ ที่สามารถนำจิตให้มีลักษณะอาการอย่างน่าพึงพอใจเช่นนี้ จึงย่อมเป็นวิญญานและจิตใจที่สามารถรักษากายและบริหารกายอย่างถูกต้องต่อสุขภาพอนามัย มีความแข็งแรงและความสมบูรณ์พร้อมที่จะเป็นเครื่องมือรับใช้ชีวิตตามความต้องการของจิตและวิญญานที่เป็นสัมมาทิฐิแล้วนั้น

ชีวิตที่ประกอบด้วย กาย จิต วิญญาน ที่สมบูรณ์ได้พร้อมเช่นนี้ ย่อมมีพลังอย่างสูงในการช่วยพัฒนามนุษยชาติ พัฒนาสังคม พัฒนาโลกให้เป็นสถานที่อันงดงามรื่นรมย์และสมบูรณ์อย่างควรแก่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สังคมมนุษย์ และโลกมนุษย์

นี่จึงคือสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรจะได้ คือได้สิทธิของมนุษยชนที่ถูกต้องอย่างแท้จริง คือสิทธิที่สามารถรอดพ้นเสียได้จากความทุกข์ในทุกความหมาย

ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาคือการมีหน้าที่ในการสร้างชีวิต :- ชีวิตของคน ชีวิตของครอบครัว ชีวิตของสังคม

และชีวิตของชาติบ้านเมือง ให้เป็นชีวิตที่อยู่ในความเป็นสัมมาทิฐิ เพื่อให้เกิดความรอดอย่างถูกต้องแท้จริง ให้คน ให้ครอบครัว ให้สังคม ให้ชาติประเทศสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยควมมีสันติสุข ในส่วนบุคคลและสันติภาพในส่วนรวม

นี่จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกขั้นตอน หากผู้จัดการศึกษาปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบในการสร้าง "คน" ให้เป็น "มนุษย์" แล้วไซ้ร้ นั้นย่อมมิใช่การจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์สุขของสังคม และประเทศชาติอย่างแน่นอน

ฉะนั้น การวัดผลหรือการประเมินผลการศึกษาที่แท้จริงจึงต้องวัดผลความสำเร็จของการศึกษาตรงที่ ความสามารถในการพาชีวิตให้รอดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่ใช้วัดผลกันด้วยประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร

ในทำนองเดียวกัน การวัดผลความสำเร็จของชีวิต ก็ต้องวัดผลกันที่ความสมบูรณ์พร้อมของกาย จิต วิญญาณ ที่ประกอบกันเป็นชีวิตที่อยู่เหนือปัญหาและความทุกข์ ไม่ใช่ใช้วัดกันที่ทรัพย์สินเงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจหน้าที่หรือสิ่งฉาบทาภายนอกอื่น ๆ อันล้วนแล้วแต่กระตุ้นให้จิตวิญญาณตกเป็นเหยื่อของวัตถุนิยม เพราะถูกครอบงำด้วยมิจฉาทิฐิแห่งความเห็นแก่ตัวแต่ฝ่ายเดียว แล้วก็มีผลกระทำให้สังคมลูกเป็นไฟที่เกิดจากความร้อนของการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

การจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดดังกล่าวข้างต้น จำต้องมีวิธีการให้การศึกษารอบคอบถี่ถ้วนและรอบด้าน จะให้การศึกษเพียงเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งย่อมขาดความสมบูรณ์ วิธีการให้การศึกษเพื่อควมมีชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต และทางวิญญาณ จำต้องให้การศึกษให้พร้อมทั้งด้านนอกและด้านใน หรือทั้งข้างนอกและข้างใน

ถ้าหากให้การศึกษาด้านนอก หรือมุ่งที่เรื่องข้างนอกเป็นหลัก แม้ผู้รับการศึกษาจะมีความรู้กว้างขวางในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างมากหลาย และสามารถนำมาใช้ประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมได้ส่วนหนึ่งก็ตาม แต่ผู้รับการศึกษาก็ยังมักจะตกอยู่ในความมืดสีชาวยุ้นนั่นเอง เพราะอดเป็นทาสของวัตถุนิยมไม่ได้ อดบูชาเงินเป็นพระเจ้าไม่ได้ ยังคงหลงใหลอยู่ในชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจหน้าที่อันเป็นมายาที่ตกอยู่ในอนิจจังสภาวะ คือภาวะของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ

นี่คือการพาชีวิตให้ตกอยู่ในอำนาจของภาพมายาที่สามารถนำชีวิตให้เกิดความผิดพลาด ตกอยู่ในปัญหาและความทุกข์

นอกจากนั้น การจัดการศึกษาที่มุ่งอยู่ที่การพัฒนาด้านนอก โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจ ผลที่สุดการจัดการศึกษาในลักษณะนั้น ก็กลายเป็นการจัดการศึกษาเพื่อรับใช้เศรษฐกิจและการเมือง มิใช่การจัดการศึกษาเพื่อรับใช้สังคม เพราะมิได้นำสันติสุขและสันติภาพมาสู่สังคมโดยแท้จริง

ในทางตรงกันข้าม กลับทำให้คนในสังคมมีความรู้ลึกถึงการแบ่งแยกความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสที่ควรมีหรือควรได้รับตามสถานะแห่งตน

นี่ก่อให้เกิดความเอาตัวรอดด้วยความเห็นแก่ตัวแล้วต่างก็พากันหลีกเลี่ยงการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง แต่พอใจที่จะเรียกร้องสิทธิให้มากยิ่งขึ้น จนบางทีก็เกินความที่ควรได้ควรเป็น ด้วยเหตุนี้ประชาชาติไทยจึงไม่มีโอกาสได้ถึงความสมบูรณ์ トラบไตที่การเรียกร้องสิทธิมาก่อนการยอมรับทำหน้าที่ให้ถูกต้อง

วิธีการเอาตัวรอดที่เห็นกันอยู่อย่างหนาตาก็คือ ความนิยมการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของผู้อื่น แล้วก็ลงเอยด้วยการเพ่งโทษผู้อื่นว่าเป็นต้นเหตุแห่งความผิดพลาดเสียหาย โดยไม่ยอม

มองย้อนเข้ามาดูเจตนาแห่งการกระทำแห่งตนเลย

ฉะนั้น การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นแต่วิชาความรู้ในด้านนอก เป็นหลักแต่อย่างเดียว ย่อมเป็นการศึกษาที่เอียง เป็นไปในทางสุดโต่งแต่ด้านเดียว ชีวิตก็ย่อมดำเนินไปอย่างเอียง ๆ อย่างสุดโต่งขาดความสมดุลของชีวิต ชีวิตเช่นนี้ย่อมจะถึงซึ่งความสมบูรณ์ยังไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ การให้มีการศึกษาด้านในจึงเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้เลยในระบบของการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาด้านในส่งเสริมให้เกิดความรู้อีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “วิชา” อันเป็นแสงสว่างที่จะพัฒนาชีวิตให้พร้อมอยู่ด้วยสติและปัญญาที่ทำหน้าที่ควบคุมความฉลาดที่เกิดจากการศึกษาวิชาความรู้จากข้างนอกนั้น ให้สามารถใช้ความรู้ความฉลาดนั้นได้อย่างถูกต้อง คือให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ชีวิตตนและผู้อื่น

สติและปัญญาที่เกิดจาก “วิชา” จะคอยควบคุมใจมิให้ลุแก่อำนาจของความอยากด้วยความเห็นแก่ตัวจนเกิดการกระทำอันเป็นการเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์

ดังนั้น สติและปัญญาที่เกิดจาก “วิชา” จึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ชีวิตอยู่ในความสมดุล เพราะสามารถดำรงชีวิตและดำเนินชีวิตให้อยู่ในทางสายกลางที่เกิดจากสัมมาทิฐิในทุกระดับ เพราะได้ประจักษ์แล้วในกฎธรรมชาติอันเป็นสัจธรรม

การศึกษาด้านใน จึงเป็นการพัฒนาจริยธรรมให้เป็นรากฐานของชีวิต ชีวิตที่ปราศจากจริยธรรมเป็นชีวิตที่เปรียบเสมือนการไม่นุ่งผ้า เพราะมีจิตใจที่ปราศจากความละอาย สามารถกระทำสิ่งผิดที่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ได้อย่างไม่มีขอบเขตและไม่จำกัดทั้งกาลเทศะและบุคคล

การศึกษาด้านใน ไม่ต้องอาศัยสถานที่ อุปกรณ์ หรือบุคคล

เหมือนการศึกษาด้านนอก เพราะธรรมชาติได้ให้เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาด้านในมาพร้อมแล้ว โดยผู้ศึกษาไม่ต้องลงทุนเลย เพียงแต่ให้เริ่มทำการศึกษด้วยความจริงจังเท่านั้น

เครื่องมือการศึกษาที่ธรรมชาติได้ให้มาก็คือร่างกายนี้ พร้อมด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

การศึกษาด้านใน ต้องเริ่มการศึกษาที่ตัวเอง เปลี่ยนวิธีการศึกษาจากการคิดเป็นการดู ตูลงไปด้วยความรู้สึกที่สามารถสัมผัสได้ด้วยใจ ด้วยการฟังความรู้สึกจดจ่อลงไปทีความรู้สึกที่เกิดอยู่ภายใน จดจ่ออยู่เช่นนั้นด้วยการฟังดูด้วยความรู้สึกแต่อย่างเดียว ตูลงไปจนเห็นตัวเอง รู้จักตัวเอง จนสามารถวิจยวิจารณ์ตัวเองได้ แล้วกระทำตามผลของการวิจยวิจารณ์นั้น เพื่อให้เกิดทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น

นี่คือ "วิชา" ได้เกิดขึ้นแล้วในภายใน เป็นปัญญาที่ทำให้สามารถควบคุมความฉลาดที่เกิดจากวิชาให้ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

ชีวิตที่มีพร้อมทั้งวิชาและวิชา จึงเป็นชีวิตที่สมดุลและสมบูรณ์ อันจะมีได้ก็เพราะการได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องเท่านั้น

๑๒.

ศีลธรรมของเยาวชน คือสันติภาพของโลก

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวมานานแล้ว และกล่าวอยู่บ่อย ๆ แม้กระทั่งใกล้วาระสุดท้ายแห่งชีวิต ท่านก็ยังกล่าวว่า :

ศีลธรรมของเยาวชน คือ สันติภาพของโลก

นี่ย่อมแสดงถึงความสำคัญและความเป็นหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องกระทำ คือ การสร้างเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมของความเป็นมนุษย์เพื่อนำสันติภาพมาสู่โลก

เยาวชนที่ขาดคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ย่อมก่อให้เกิดปัญหาหายน่าประการแก่ครอบครัว แก่สังคม แก่ชาติบ้านเมือง โดยไม่จำต้องเอ่ยเลยก็ได้ว่า ในส่วนตัวของเยาวชนเองนั้น ต้องเผชิญกับปัญหาที่สับสนมืดมนสักเพียงใด

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดแก่เยาวชน เป็นความปวดร้าวในดวงใจของพ่อ-แม่ ครู-อาจารย์ และผู้ใหญ่ทุกคน

เพราะว่าเยาวชนเป็นที่รัก เป็นความหวัง เป็นอนาคตของพ่อ-แม่ ญาติพี่น้อง ครูอาจารย์และชาติบ้านเมือง

ถ้าหากเยาวชนเดินทางผิดพลาดเสียแล้ว ความหวังและอนาคต

ที่คาดไว้ว่าจะสดใสสดงามด้วยความอบอุ่นแห่งมิตรภาพและสันติภาพย่อมล่มสลาย

ดวงใจของพ่อ-แม่ก็แตกทำลาย

สังคมก็ระส่ำระสายด้วยปัญหาและการตามแก้ปัญหาที่ไม่มีวันจบสิ้น

สันติสุขส่วนบุคคลก็อันตรธาน สันติภาพส่วนสังคมและชาติบ้านเมืองก็สูญสิ้น

ด้วยเหตุนี้ เจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้ย้ำว่า “ศีลธรรมของยุวชน คือ สันติภาพของโลก”

ถ้าหากสร้างยุวชนให้เป็นผู้มีศีลธรรมไม่ได้แล้ว สันติภาพเป็นอันหมดหวัง

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ในหนังสือชุดธรรมโฆษณที่ชื่อ “เยาวชนกับศีลธรรม” หน้า ๑๒๖ ว่า :

“เราต้องการมนุษย์ที่ดีกว่ามนุษย์ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้ เพราะมนุษย์ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้ไม่ทำให้โลกมีสันติภาพ มีแต่ยังสร้างวิกฤตการณ์ คือ ความทุกข์ ลำบาก ยุ่งยาก ระส่ำระสายมากขึ้น ๆ เราไม่ต้องการมนุษย์ชนิดนี้ ต้องการมนุษย์ที่ดีกว่านี้ คือ สร้างสันติภาพ

รวมความว่า จะต้องมียุวชนที่ดีกว่านี้ เพื่อโลกนี้จะได้มีความน่าอยู่ น่าดู ทั้งน่าอยู่และน่าดู คิดดูให้ดี”

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านขอให้ “คิดดูให้ดี” เมื่อคิดอย่างไรก็ควรด้วยใจเป็นกลางจริง ๆ ก็จำเป็นต้องยอมรับในคำกล่าวของท่านที่ว่า :

ต้องการมนุษย์ที่ดีกว่านี้ คือ สร้างสันติภาพ และมนุษย์ดังที่ว่านี้จะต้องมาจากเยาวชนที่ดีกว่านี้

แล้วเราจะได้เยาวชนที่ดีกว่านี้มาได้อย่างไร ?

ก็ต้องได้มาจากผู้ใหญ่นั้นแหละ ผู้ใหญ่ที่ยังมีจิตสำนึกถึงความสำคัญอย่างแรงด่วนของเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องที่ต้องลงมือกระทำทันที ไม่มีเวลาที่จะรื้อกันอีกแล้ว ต้องกระทำอย่างอุทิศชีวิตจิตใจเพื่อสร้าง “คน” ให้เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมเพื่อสันติสุขแห่งตนและสันติภาพส่วนสังคม

การสร้างเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่ดีกว่านี้ จำต้องทำกันเป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีเป้าหมายที่ชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ ระบบที่ต้องรับผิดชอบในการจัดการเรื่องนี้โดยตรงก็คือ ระบบการศึกษานั้นเอง เพราะว่าเป็นระบบที่มีหน้าที่ในการพัฒนาคนโดยตรง

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านได้ให้ความเห็นไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ ในเรื่องการสร้างเยาวชนว่า ต้องใช้ “ศาสตร์” ในการสร้างเยาวชน

“ศาสตร์” แปลว่า เครื่องตัด เป็นของมีคมที่จะตัดได้ เป็นศาสตรา ผู้มีศาสตราแล้วก็ตัดอะไรได้ทุกอย่าง ตัดสิ่งที่จะต้องตัด หรือควรตัด ตัดความโง่ ตัดปัญหา

เมื่อความหมายเดิมของคำว่า “ศาสตร์” มีดังว่านี้ จึงควรที่จะได้นำความหมายของคำ “ศาสตร์” มาใช้ให้ถูกต้อง คือใช้เป็น “เครื่องตัด” จึงควรพิจารณาดูว่า ในระบบการศึกษานั้น ได้ใช้ “ศาสตร์” ในฐานะเป็นเครื่องตัด หรือไปใช้ในทางตรงกันข้าม คือ สร้างสิ่งที่จะต้องตัดให้มากขึ้น จนรกรุงรังไปหมด จนเต็มไปด้วยสิ่งที่ควรจะถูกตัด ไม่ได้เติมไปด้วยเครื่องมือสำหรับตัดหรือการตัด

นี้เรียกว่า เราไม่ได้ใช้ศาสตร์อย่างศาสตร์

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านได้กล่าวไว้ชัดเจนที่หน้า ๑๓๒ ว่า :

“การศึกษาในโลกนี้ มันจัดไปในลักษณะที่ศาสตร์กลายเป็นเครื่องสร้างปัญหาให้มากขึ้น ไปเรียนศาสตร์ชนิดที่ไม่จำเป็นจะต้องเรียน เพิ่มศาสตร์ชนิดนี้ขึ้นมาในโลกก็ไม่ได้ทำให้โลกนี้มันเกลี้ยง

หรือสะอาดขึ้น แต่มันกลับทำให้รกรุงรังมากขึ้น

ฉะนั้น ดูให้ดี ๆ ว่า ศาสตร์ทั้งหลายที่กำลังมี กำลังหลง กำลังคลั่งกันอยู่นั้น มันเป็นศาสตร์ที่ควรตัด หรือมันเพิ่มสิ่งที่ควรตัด ? อาจมายังมองไปในทำนองที่ว่า มันเพิ่มสิ่งที่ควรจะต้องตัด โลกนี้จึงไร้สันติภาพ และเต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ทั้งหลาย”

ดังนั้น ข้อเท็จจริงก็คือ ในระบบการศึกษาปัจจุบัน สิ่งที่เราเรียกว่า “ศาสตร์” ไม่ได้ถูกใช้อย่างเป็นศาสตร์ ถ้าได้ใช้คำว่า “ศาสตร์” อย่างถูกต้อง จะเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างเยาวชนได้

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้ตั้งคำถามขึ้นว่า ถ้าได้ใช้สิ่งที่เรียกว่า “ศาสตร์” อย่างถูกต้องแล้ว เราควรจะได้อะไรจากการใช้สิ่งที่เรียกว่า “ศาสตร์ ?” ซึ่งท่านก็ได้ให้คำตอบไว้ที่หน้า ๑๓๓ ว่า :

“อาจมาก็หนักแล้วนี่อีก และก็น่าสงสารที่ว่า ในที่สุดมันก็ไปพบสิ่งที่เขาถือกันว่าครี ๆ กระ ๆ บ้า ๆ บอ ๆ มาเป็นสิ่งที่พึงประสงค์จะได้ในการใช้ศาสตร์ เพราะเหตุว่า เราต้องการใช้ศาสตร์ตัดสิ่งที่ควรตัด ให้มันเกลี้ยงจากปัญหา ให้มันเกลี้ยงจากอันตราย ให้มันเกลี้ยงจากอุปสรรค ให้มันเกลี้ยงจากอุปหวัชทั้งหลาย ให้มันเกลี้ยงกลางจากความไม่เหมาะสมทั้งปวงในโลกนี้ ในที่สุดเราก็ได้สิ่งซึ่งอยากจะเรียกกันว่า ความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม สัก ๕ อย่างก็พอแล้ว นี่มันออกจะครีกระเติมที่คนสมัยนี้เขาเห็นว่าคำโบราณครีกระ”

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้ขยายความของสิ่งทั้ง ๕ อย่างไว้ว่า :

“ความจริง เราเรียกกันว่า สัจจะ ถ้ามองเห็นจะเป็นตัวเป็นตน เป็นตัวเป็นตนแห่งสัจจะ เราเคยเรียกกันว่า “ธรรมสัจจะ” ตัวตนแห่งสัจจะเป็นความแน่นอน เป็นความไม่เปลี่ยนแปลง นี้เรียกกันว่า ความจริง

ความดี คือ มันมีคุณ มีประโยชน์โดยตรง มันเป็นอริยะ คือ

ประเสริฐ เพราะว่ามันทำลายสิ่งที่เป็นข้าศึกได้

อริยะ แปลว่า ทำลายสิ่งที่เป็นข้าศึกได้ หรือพ้นไปเสียจากข้าศึก มันเป็นคนเป็นประโยชน์ นี่เราจึงเรียกว่า **ความดี** ไม่ใช่ดีเพราะได้กิน เพราะได้เล่น ดีเพราะได้เอร็ดอร่อย เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ นั้นอีกความหมายหนึ่งต่างหาก

ในที่นี้ หมายถึงดีจริง ดีที่มาจากจริง หรือจะเรียกว่าดีจริงก็ได้ อย่าเอาไปปนกับคำว่าดีในภาษาชาวโลก ซึ่งได้แล้วก็ดี ในภาษาธรรมนี้ ไม่ต้องได้จึงจะดี

ความงาม คือ มันไม่รุงรัง และมันสะอาด มันต้องสะอาด ต้องบริสุทธิ์ มันจึงจะงาม ไม่รุงรัง ไม่ใช่ทาแป้ง แต่งตัว เขียนสี ประดับแก้วแหวนเงินทอง เป็นต้น แล้วจะเรียกว่าความงาม นั้นมันความงามอย่างคนบ้า

ถ้าความงาม มันก็ต้องหมายถึง สะอาด บริสุทธิ์ ไม่รุกรุกตา

ความถูกต้อง นี้หมายถึงภาวะแห่งความสมควร ความเหมาะสม มันมีความหมายเฉพาะอยู่ในนั้น

ขอให้สังเกตดูให้ดีว่า มันเหมาะสมที่จะมีสันติสุขหรือสันติภาพ ไม่เหมาะสมอย่างอื่น เราเรียกว่าความถูกต้อง ชาวบ้านเขาจะบัญญัติความถูกต้องกับอย่างอื่น ถูกใจเขาก็เรียกความถูกต้อง เดียวนี้เราไม่เอาอย่างนั้น

ถ้าถูกต้อง ก็ต้องหมายถึง ถูกต้องสำหรับจะมีสันติสุขส่วนบุคคล จะมีสันติภาพในส่วนสังคม

ความเป็นธรรม หรือ **ความยุติธรรม** ถ้าพูดตามทางธรรม ตามภาษาธรรมที่ธรรมชาติต้องการ ก็ต้องหมายถึง ความปกติ ความสงบ ไม่วุ่นวาย นี่ความเป็นธรรม หรือความยุติธรรมตามธรรมชาติ

แต่ถ้าเป็นเรื่องยุติธรรม หรือความเป็นธรรมตามความหมายของมนุษย์ชาวบ้านที่เขาบัญญัติขึ้น มันก็ไปอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งมันมัก

จะไปตามความนิยมที่เขาบัญญัติขึ้น หรือแม้แต่เรื่องของกฎหมาย ก็ดี มันยังขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ที่เป็นพยาน เป็นหลักฐาน เป็นบุคคลบ้าง เป็นสิ่งของบ้าง อะไรบ้าง ซึ่งก็เป็นไปตามที่มนุษย์เขาบัญญัติกันขึ้นว่ายุติธรรมอย่างไร

แต่นี้เป็นเรื่องของธรรมเนียมชนิตธรรมเนียมชาติ ความเป็นธรรมก็คือ ถูกต้องตามธรรมชาติ ถ้าถูกต้องตามธรรมชาติ มันก็จะปกติหรือจะสงบตามความหมายของคำว่า สี-ละ หรือศีลธรรมนั่นเอง

การพูดนี้คล้าย ๆ กับขอร้องวิงวอน ให้กลับไปหาสิ่งที่เขาทิ้งขว้างกันหมดแล้วว่า ความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรมนี้ เขาถือว่ามันครีคระเต็มที่แล้ว ไม่มีใครสนใจที่จะหยิบขึ้นมาดู คนในปัจจุบันนี้ไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้ ไม่ต้องการผลของศาสตร์ทั้งหลายอย่างนี้ เขาต้องการประโยชน์อย่างป็นวัตถุ เป็นเนื้อหนังเพื่อส่งเสริมกิเลส มันจึงเป็นคู่ตรงกันข้าม”

ดังนั้น ถ้าใช้ศาสตร์หรือศาสตร์ออกไปอย่างถูกต้อง ก็ได้ผลที่แท้จริง หรือถูกต้อง เป็นความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม

คำว่า “ศาสตร์” จึงต้องคงความหมายเดิมไว้ คือ เป็นสิ่งที่สามารถจะตัด ตัดสิ่งที่ควรตัด ให้เกลี้ยงจากปัญหา จากอันตราย จากความไม่เหมาะสมทั้งปวง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ควรจะยื่นศาสตร์ชนิดไหนให้แก่เยาวชน เพื่อให้เขารู้จักสร้างอะไรขึ้นมา เพื่อตัดสิ่งที่ควรตัดออกไปเสีย แล้วทำให้เกิดมีสิ่งที่พึงประสงค์ขึ้น ?

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้เสนอให้คิดและพิจารณาใช้พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังฆศาสตร์ เป็นศาสตร์ในการสร้างเยาวชน

พุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ต้องทำให้รู้ คือรู้วิชาที่เป็นสังฆธรรมของธรรมชาติ

ธรรมศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับการปฏิบัติ และต้องปฏิบัติให้ได้ตามที่ได้เรียนรู้แล้วนั้น

สังฆศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ต้องทำความสัมพันธ์กันในระหว่างคนทุกคน การอยู่กันเป็นหมู่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน ต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการที่จะทำให้หมู่ที่ตั้งอยู่ได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ศาสตร์ทั้งหลายในโลกนี้จะมีอยู่เท่าใด ก็ย่อมรวมอยู่ในสามศาสตร์นี้ คือศาสตร์ที่เป็นความรู้ ศาสตร์ที่เป็นการปฏิบัติ และศาสตร์ที่เป็นการทำความผูกพันกันระหว่างคนทุกคน

หรือถ้าจะเอาความหมายเป็นหลัก คือให้เห็นความหมายชัดเจน จะเรียกเสียใหม่ว่า :

พุทธศาสตร์ เรียกว่า **พุทธิศาสตร์** ก็ได้ พุทธิ แปลว่า ความรู้ พุทธิศาสตร์ ก็คือศาสตร์ว่าด้วยความรู้

ธรรมศาสตร์ เรียกว่า **จริยศาสตร์** ก็ได้ จริยะ แปลว่า ต้องประพฤติ หรือควรประพฤติ จริยศาสตร์ ก็คือ ศาสตร์ที่ต้องประพฤติ

สังฆศาสตร์ เรียกว่า **สัมพันธ์ศาสตร์** ก็ได้ คือ ศาสตร์ที่ทำความสัมพันธ์ เพราะเราอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้ เมื่อต้องอยู่กันเป็นหมู่ ก็ต้องสัมพันธ์กัน กฎเกณฑ์ที่ให้สัมพันธ์กันอย่างถูกต้องนี้ เราจะเรียกว่า **สัมพันธ์ศาสตร์**

เมื่อถือตามหลักนี้ แทนที่จะเรียกว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ก็เรียกเสียใหม่ว่า พุทธิศาสตร์ จริยศาสตร์ สัมพันธ์ศาสตร์ ก็เห็นความหมายได้ง่ายขึ้น

ทั้งสามศาสตร์นี้เป็นศาสตร์ที่ตัดปัญหาทั้งปวงได้ มันเป็นเสมือนกับกฎของสากลจักรวาล คือมีความรู้ มีการปฏิบัติ แล้วมีการร่วมมือกัน มันจึงมีอำนาจ มีสมรรถภาพ ที่จะแก้ปัญหาได้ทั้งหมด

นี่จึงควรต้องจัดให้ศาสตร์ทั้งสามเป็นรากฐานของการศึกษา

ทั้งปวง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีสติปัญญา สามารถควบคุมความฉลาดให้อยู่ในหนทางที่ถูกต้อง และสรรค์สร้างคุณประโยชน์ให้เกิดแก่ตน แก่สังคม และแก่โลกได้อย่างแท้จริง

๑๓.

ศีลธรรมของเยาวชน

คือสันติภาพของโลก (ต่อ)

ถ้าเยาวชนมีศีลธรรม จะรู้จักการต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง เพราะการแก้ปัญหาทุกชนิดและทุกระดับ ไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้อธิบายและชี้แจงไว้ในหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ เรื่อง “เยาวชนกับศีลธรรม” เกี่ยวกับคำศีลธรรมและศีลธรรมแห่งการต่อสู้สำหรับเยาวชนไว้ว่า :-

“ศีลธรรม” คือ สิ่งที่ทำให้ความปกติ เมื่อทุกอย่างเป็นปกติ มีความสงบสุข ก็เรียกว่ามีศีลธรรมทั้งนั้น

ปัญหาทั้งหลายเกิดขึ้น เพื่อทำความไม่ปกติ การแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ ก็เพื่อทำความปกติ เพราะฉะนั้น กิริยาอาการของการแก้ปัญหา นั้นย่อมเป็นศีลธรรมอยู่ในตัวมันเอง

การต่อสู้ที่ไม่เขลา คือ การต่อสู้อย่างมีศีลธรรมหรือเพื่อศีลธรรม หรือโดยศีลธรรมและสำเร็จเป็นศีลธรรม คือ มีความสงบสุข

ทำไมศีลธรรมจึงเป็นการต่อสู้ ? เพราะว่าเป็นสิ่งที่ต้องประพฤติ ต้องกระทำ หรือส่วนมากเป็นเรื่องที่ต้องฝืนใจกระทำ เพราะว่ากิเลส

มันชักชวนแต่ในทางที่จะให้ทำชั่ว ความมีศีลธรรมต้องฝึกกิเลส ต้องต่อสู้กับกิเลสหรือเพื่อจะฆ่ากิเลสเสีย ในที่สุดนี้จึงมองดูศีลธรรมในความหมายที่ว่าเป็นการต่อสู้

การต่อสู้มีมากมายหลายแบบ แต่ในที่สุดก็แยกออกได้เป็น ๒ แบบ คือว่า ลู้กันอย่างธรรมะ หรือว่าลู้กันอย่างกิเลส

การต่อสู้อย่างกิเลส คือ เห็นอีกฝ่ายเป็นข้าศึก ก็มุ่งร้ายต่อกัน และพยายามทำลายกันให้วินาศ

การต่อสู้แบบธรรมะ คือ เห็นทุกคนเป็นเพื่อน เหมือนหนึ่งอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ให้นึกเสียว่าขณะนี้เขากำลังเข้าใจผิด จะต้องพยายามช่วยดึงกลับมาสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง และทำความเข้าใจไว้ใใจเสมอว่า โลกนี้เป็นครอบครัวใหญ่ ย่อมมีการเข้าใจผิดในกันและกันเกิดขึ้นได้เสมอ

การต่อสู้ทางธรรมะมีทั้งภายในและภายนอกตัวเอง

การต่อสู้ภายในก็คือ การต่อสู้กับตัวเอง ในความรู้สึกของตัวเองเป็น ตัวเองฝ่ายต่ำ คือ กิเลส และ ตัวเองฝ่ายสูง คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มันเหมือนเกิดเป็นตัวเองขึ้นมา ๒ ตัว ก็ต้องต่อสู้กัน

ถ้าตัวเองฝ่ายชั่วชนะ มันก็ทำชั่ว มันก็วินาศ นี่เราไม่ต้องการเราต้องการให้ตัวเองฝ่ายดีมันชนะ แล้วก็ประสบความสำเร็จ ตามความหมายของความมรอตของมนุษย์เรา

การต่อสู้กับชีวิตนี้ มีใจความสำคัญว่า ชีวิตมีวิวัฒนาการ การมีวิวัฒนาการนั้นควบคุมยาก มันจะวิวัฒนาการไปตามสัญชาตญาณ คือ ไม่ดีขึ้น หรือบางทีก็เลวลง

ฉะนั้น จึงต้องมีการต่อสู้ คือ ปรับปรุงให้ชีวิตนั้นเป็นไปในทางที่ดีขึ้น

หรือจะพูดอย่างภาษาชาวบ้านธรรมดาที่ได้ว่า การมีชีวิตอยู่ในโลกนี้มันยากลำบากเหลือเกิน อย่างน้อยมันก็ต้องหากิน แล้วก็หา

ได้ด้วยความยากลำบาก มันจึงต้องต่อสู้ให้รอดอยู่ได้

หรือจะมองดูอีกทางหนึ่งว่า ชีวิตนี้มันมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา มันก็ต้องแก้ไป อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นการต่อสู้ภายใน คือ เป็นการต่อสู้กับตัวเองหรือชีวิต

การต่อสู้ภายในนี้สำคัญที่สุด สำคัญกว่าการต่อสู้ภายนอก เพราะว่าถ้าชนะในภายในแล้วจะง่ายตาย ในการชนะภายนอก เราจะทำอะไรให้สำเร็จไม่ได้ก็เพราะบังคับตัวเองไม่ได้ เมื่อตัวเองก็บังคับไม่ได้แล้ว จะไปบังคับคนอื่นได้อย่างไร เอาชนะตัวเองไม่ได้แล้ว จะเอาตัวเองไหนไปชนะคนอื่น

ดังนั้น ต้องบังคับตัวเองได้ ต้องชนะตัวเองได้ นี้เรียกว่าชนะภายใน การต่อสู้ภายในจึงสำคัญหรือจำเป็นก่อนการต่อสู้ภายนอก ชนะการต่อสู้ภายในแล้ว ก็ชนะการต่อสู้ภายนอกได้โดยอัตโนมัติ ด้วยซ้ำไป หรืออย่างน้อยก็โดยง่ายตาย

นี่จึงขอให้สนใจทำสงครามภายในให้เสร็จสิ้นเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำสงครามกับสิ่งที่เรียกว่ากิเลส

ถ้าจะพูดให้หมดจดสิ้นเชิง เราก็จะต้องแบ่งการต่อสู้ภายในนี้ออกเป็น ๒ ชนิด คือ การต่อสู้ทางกายหรือทางวัตถุชนิดหนึ่ง แล้วก็ต่อสู้ทางจิตหรือทางวิญญาณ นี่อีกชนิดหนึ่ง

เมื่อพูดถึงการต่อสู้ทางกาย ทุกคนก็พอจะมองเห็นได้ ว่าร่างกายของเราจะต้องทำอะไรบ้าง ? อย่างน้อยที่สุด เราจะต้องบริหารกายให้มันรอดชีวิตอยู่ได้ นี่ก็เป็นการต่อสู้อยู่แล้ว

เราชี้เกียดจะทำให้มันเหน็ดเหนื่อย แต่แล้วมันก็ต้องทำ นั่นแหละเรียกว่าการต่อสู้

ถ้าปล่อยตามความรู้สึกแล้ว จะชี้เกียดอาบน้ำ ชี้เกียดทำความสะอาด สะอาดร่างกาย เป็นต้น กระทั่งว่าถ้าทำได้ก็จะได้ไม่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะด้วยซ้ำไป มันมีความชี้เกียด แต่แล้วมันจะปล่อยอย่างนั้นไม่ได้ มัน

ก็ต้องต่อสู้ คือ ทำการบริหารร่างกายไปกระทั่งทำงานอาชีพหาเลี้ยงชีวิตไปกระทั่งว่าหน้าที่การงานอื่น ๆ แม้มิใช่อาชีพที่ต้องทำก็ยังมี

แต่ถ้าจะใช้ความหมายของคำ "อาชีพ" ให้อกว้าง ๆ แล้ว ก็เรียกว่าอาชีพได้ทั้งนั้น คือ "อาชีพ" แปลว่า "ดำรงชีวิตอยู่ได้" ทุกอย่างทำเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ จะเป็นการทำมาหากิน หรือการสมาคม การอะไรก็ตาม เพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น ก็เรียกว่าอาชีพได้

การต่อสู้ทางกาย ก็คือว่า โดยพื้นฐานแล้วทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ทางกาย

เรายังมีอุปสรรคอื่น เช่น โรคภัยไข้เจ็บ เราก็ต้องต่อสู้ เพื่อจะชนะอุปสรรคนั้น ๆ

นี่เป็นการต่อสู้ในทางกาย เมื่อต่อสู้ได้ก็มีศีลธรรมในข้อนี้ ในส่วนนี้

เราจะให้ลูกเด็ก ๆ ของเรามีศีลธรรมในวันนี้โดยที่ไม่ต้องบงการ่องลูกเด็ก ๆ ของเราซึ่งเกียจบัง เห็นผิดบ้างก็ทำผิดในเรื่องนี้ จึงนับว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่จะต้องสนใจช่วยเหลือให้เขาทำถูก

นั่นเป็นเรื่องทางกาย ซึ่งยังไม่สำคัญเท่ากับเรื่องทางจิต

การต่อสู้ภายในต้องแยกเป็นทางจิตและทางวิญญาณ

การต่อสู้ทางจิตนี้ ขอแยกออกเป็น ๒ ชนิด หรือ ๒ ระดับ คือ

การควบคุมจิต และ การควบคุมกิเลส

การควบคุมจิต ก็คือ ทำให้จิตนั้นแหละเป็นจิตที่ปกติ อย่ายเป็นจิตที่ฟุ้งซ่าน หดหู่ หรือว่าไร้สมรรถภาพ

ควบคุมจิตให้มีสมรรถภาพ ควบคุมจิตให้เหมือนนามยทางจิต

การควบคุมกิเลส นั้น หมายถึง รากะ โทสะ โมหะ แล้วแต่จะเรียก กิเลสทั้งหลายเหล่านั้นมันมิได้แม่แก่จิตที่เหมือนนามยดี

ถ้ามีกิเลสแล้ว มันก็เป็นทุกข์เป็นร้อนไปหมด ฉะนั้น จึงต้องควบคุมกิเลสของจิตอีกทีหนึ่ง อย่างหลังนี้แหละ เรียกว่า ทาง

วิญญาน

ต่อสู้อ่างจิต ทำให้จิตมีอนามัยของจิต มีสมรรถภาพของจิต ส่วนต่อสู้อ่างวิญญานนั้นทำให้ไม่มีกิเลสเกิดขึ้นแก่จิต

ถ้าเยาวชนลูกเด็ก ๆ ของเรา เขาไม่รู้จักมองอย่างนี้ ก็ต้องพยายามให้เขารู้จักมองอย่างนี้ เขามักจะรู้สึกคลุม ๆ กันไปหมด ว่าตัวกู ตัวกูต้องการอะไร ก็ต้องเอาให้ได้ ก็ต้องต่อสู้ไปตามที่กูอยากจะได้ อย่างนี้มันก็มีแต่ทางที่จะผิด

แม้ว่าเขาอยากจะได้ เขาก็ยังไม่ได้ เพราะเขาไม่มีจิตที่ประกอบไปด้วยสมรรถภาพ ในที่สุดก็ต้องเรียนทางลัด การเรียนทางลัด ก็คือ ไปทำชั่ว ไปหาความชั่ว ใช้ความชั่วเป็นที่พึ่ง

แล้วการต่อสู้ในกรณีนี้คือ การต่อสู้ภายในทั้งทางจิตและวิญญานนั้น จะต้องทำอย่างไร ?

กล่าวโดยหลักทั่วไปนั้น การต่อสู้ใด ๆ ก็ตาม มันมีคู่ของมัน เป็นคู่ ๆ คือจะเป็นคู่ปรับ เราจะเรียกว่าธรรมสังจะ

ธรรมสังจะคือตัวแท้จริงแห่งธรรมเฉพาะกรณี

อุปสรรคหรือปัญหาหรือศัตรูมีอยู่อย่างไร ก็มีธรรมสังจะที่จะเป็นคู่ปรับแก้ปัญหานั้นเป็นคู่ ๆ ไป จึงเรียกว่าธรรมสังจะเฉพาะเรื่อง เช่นว่าร่างกายไม่มีอนามัย ก็มีธรรมสังจะเฉพาะเรื่องนั้นที่จะทำให้ร่างกายแข็งแรง มีอนามัยดี ซึ่งมีกล่าวไว้ในตำราที่หาดูได้

ถ้าเราควบคุมจิตไม่ได้ คือ จิตไม่เป็นสมาธิ ไม่ปลอดภัย ก็ มีธรรมสังจะสำหรับเรื่องนั้นอยู่แล้ว คือว่า จะฝึกสมาธิอย่างไร ให้จิตนี้บริสุทธิ์ ให้จิตนี้ตั้งมั่น ให้จิตนี้่องไวต่อหน้าที่การงาน นี่เป็นธรรมสังจะโดยตรง เพื่อจะต่อสู้ในเรื่องนี้หรือกรณีนี้

ถ้าจิตหนกอยู่ด้วยกิเลส โสกะ โทสะ โมหะ ก็มีธรรมสังจะ คือระบบปัญญา หรือวิปัสสนาเพื่อใช้ในการต่อสู้ เพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ ได้สืบไป

ทั้งหมดนี้เป็นการต่อสู้ภายใน มีธรรมสัจจะเฉพาะเรื่อง

สรุปความว่า การต่อสู้ภายใน เป็นการต่อสู้กับตัวเอง หรือต่อสู้กับชีวิต ซึ่งสำคัญที่สุด ต้องทำให้เสร็จก่อน แล้วจึงจะต่อสู้ภายนอกได้

การต่อสู้ภายในนี้ต้องทำให้ดีทั้งทางกาย ทั้งทางจิต และทั้งทางวิญญาณ

การต่อสู้ภายนอก คือ การต่อสู้ร่างกายหรือนอกตัวตน แบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิดเหมือนกัน คือ :-

- ต่อสู้กับธรรมชาติอย่างหนึ่ง และ
- ต่อสู้กับคน บุคคลหรือมนุษย์ด้วยกัน น้อย่างหนึ่ง

การต่อสู้กับธรรมชาติที่น่ากลัวคือ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือชีวิตของคนและสัตว์

ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ก็เช่น พายุ น้ำท่วม แผ่นดินไหว หรือมีความเปลี่ยนแปลงในทางธรรมชาติจนเกิดความเจ็บไข้ทั้งบ้านทั้งเมืองก็มี นี่เรียกว่าธรรมชาติที่แวดล้อมนั้นเกิดเป็นปัญหาขึ้นมา

ที่เกี่ยวกับธรรมชาตินี้ พอจะแยกออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ ธรรมชาติชนิดที่พอจะอยู่ในอำนาจของเรา คือ แก้ไขได้ และธรรมชาติชนิดที่ไม่อยู่ในอำนาจของเราเสียเลย คือ ควบคุมไม่ได้ เช่น แผ่นดินไหว

ถ้าต่อสู้กับธรรมชาติที่พอจะควบคุมได้ แก้ไขได้ ก็ต้องใช้อาวุธ คือการพัฒนาให้มันเป็นอันตรายน้อย หรือไม่เป็นอันตรายเลย เช่น การสร้างรถ สร้างเรือ สร้างบ้าน ก็เพื่อต่อสู้กับธรรมชาติในส่วนที่พอจะต่อสู้ได้ ก็พัฒนาให้ดี ๆ คืออย่าพัฒนาจนเพื่อจนกลายเป็นปัญหาขึ้นมาใหม่

นี้เรียกว่าต่อสู้ด้วยการพัฒนา แก้ปัญหาที่เกิดมาจากธรรมชาติชนิดที่เราพอจะควบคุมได้

ส่วนธรรมชาติที่เราควบคุมไม่ได้ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม

เราที่ต่อสู้ในลักษณะที่อย่าให้มันทำให้เราเป็นทุกข์ได้ คือทำจิตใจของเราเสียใหม่อย่าให้ต้องเป็นทุกข์ได้

นี่คือธรรมะในพระพุทธศาสนาก็มีอยู่ว่า เมื่อสิ่งต่าง ๆ มันเป็นไปตามธรรมชาติ ก็ยอมรับตามธรรมชาติ แล้วก็จะไม่เป็นทุกข์ คือ มีธรรมส์จะเฉพาะเรื่องด้วยการมองเห็นและยอมรับอนิจจสภาวะ คือ สภาวะของความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลงที่ย่อมเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย แล้วจิตนั้นก็ปลงลงไปได้

หรือต้องปลงไว้ล่วงหน้าแบบที่เรียกว่า ตายเสียก่อนตาย นี่ เครื่องมือต่อสู้กับธรรมชาติ ชนิดที่ไม่อยู่ในอำนาจของเราเลย

ถ้ายังควบคุมได้ แก้ไขได้ก็แก้ไขไป เมื่อแก้ไขไม่ได้มันก็ต้องตาย

แต่ก็ไม่ได้แพ้ อย่าคิดว่าตายแล้วแพ้ ตายเป็นเพียงเรื่องของร่างกาย แต่เรื่องของจิตใจนั้น ไม่ได้ถูกครอบงำโดยความตาย ยังมีจิตใจเป็นอิสระ อยู่เหนือความทุกข์คือไม่เป็นทุกข์

นี่คือการต่อสู้ภายนอก ต่อสู้กับธรรมชาติ และนี่เป็นศีลธรรมแห่งการต่อสู้ที่ควรสอนให้เยาวชนได้รู้จัก

๑๔.

ศีลธรรมของยุวชน คือสันติภาพของโลก (ต่อ)

ศีลธรรม มีประจำ อยู่คู่โลก
ยิ่งกว่าโชค ไฉไล ไฉไล ที่ไผ่ผืน
โชคจะดี หรือร้าย อย่างไรกัน
มันสำคัญ อยู่ที่ มีศีลธรรม

พุทธทาส อินทปัญโญ

ศีลธรรมของยุวชน คือ สันติภาพของโลก การสอนและการอบรมเยาวชนให้มีศีลธรรม ต้องสอนให้เขารู้จัก “ศีลธรรมแห่งการต่อสู้” การต่อสู้ที่ไม่เขลา คือการต่อสู้อย่างมีศีลธรรม หรือเพื่อศีลธรรม หรือโดยศีลธรรม และสำเร็จเป็นศีลธรรม คือ มีความสงบสุข

นี่เพื่อให้เยาวชนสามารถสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลกได้ด้วยความมีศีลธรรม

ศีลธรรมเป็นการต่อสู้ เพราะว่าเป็นสิ่งที่ต้องประพฤติ ต้องกระทำ และส่วนมากเป็นเรื่องที่ต้องฝืนใจกระทำ

เพราะฉะนั้น การต่อสู้เพื่อให้มีศีลธรรม เป็นการต่อสู้ที่ต้องกระทำทั้งภายในและภายนอกตัวเอง

การต่อสู้ก็เพื่อการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น
ให้ชีวิตได้อยู่รอดอย่างดี คือ ไม่ต้องมีความทุกข์

การต่อสู้ภายในสำคัญที่สุด เพราะถ้าชนะในภายในแล้ว ย่อม
สามารถชนะภายนอกได้อย่างง่ายดาย

วิธีการต่อสู้ภายในต้องอาศัยการศึกษาข้างใน และต้องรู้จักวิธี
การศึกษาข้างใน ด้วยการดูเข้าไปข้างใน จนรู้จักสิ่งที่เป็นอุปสรรค
ขัดขวางอยู่ข้างในนั้น แล้วสามารถเอาชนะมันได้ด้วยธรรมส์จะ
เฉพาะเรื่องนั้น ๆ ในแต่ละกรณี จนในที่สุดสามารถชนะมันได้หมด
สิ้น หรืออย่างสิ้นเชิง

การต่อสู้ภายใน จะต้องมีการควบคุมจิตและควบคุมกิเลส
ควบคุมจิตให้เป็นจิตที่ปกติ ให้เป็นจิตที่มีสมรรถภาพ มี
อนามย์ทางจิต

ควบคุมกิเลสอย่าให้มารบกวนจิตได้ จนเป็นจิตที่สะอาด ผ่อง
ใส ปลอดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

นี่เป็นการต่อสู้ภายในที่ได้รับชัยชนะแล้ว

การต่อสู้ภายนอก เป็นการต่อสู้กับธรรมชาติอย่างหนึ่ง และ
ต่อสู้กับคน บุคคล หรือมนุษย์อีกอย่างหนึ่ง

ธรรมชาติที่ต้องต่อสู้นั้น บางอย่างพอควบคุมได้ คือแก้ไขได้
แต่บางอย่างก็อยู่นอกอำนาจที่จะควบคุมได้

สำหรับธรรมชาติที่พอจะควบคุมได้นั้น ก็แก้ไขด้วยการพัฒนา
มันเสียให้ถูกต้อง ให้เป็นอันตรายน้อยลง หรือไม่เป็นอันตรายเลย
อย่าพัฒนาจนเพื่อ จนกลายเป็นปัญหาอย่างอื่นขึ้นมาต่อไปอีก

ส่วนธรรมชาติที่ควบคุมไม่ได้ เช่น แผ่นดินไหว ก็แก้ไขที่ใจ
ปรับจิตใจให้ยอมรับความจริงตามธรรมชาติ แล้วจิตนั้นจะยอมปลง
ลงได้ จะเป็นจิตที่เป็นอิสระ อยู่เหนือความทุกข์ คือไม่เป็นทุกข์

ในการต่อสู้กับคน บุคคล หรือมนุษย์นั้น ถ้ามองดูให้ดี จะ

เห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องต่อสู้อยู่ตลอดเวลา แล้วก็ต่อสู้ในลักษณะหรือในแบบต่าง ๆ

ต่อสู้กับคนที่รักก็เป็นแบบหนึ่ง ต่อสู้กับคนที่เกลียดก็เป็นแบบหนึ่ง ต่อสู้กับคนที่ไม่รักไม่เกลียดก็เป็นอีกแบบหนึ่ง

คนหรือบุคคลนี้ เป็นบุคคลภายในครอบครัวก็ได้ หรือเป็นอย่างชนิดที่เป็นข้าศึกก็ได้

ข้าศึกนี้ จะเป็นข้าศึกอย่างสงครามเย็นก็ได้ เช่น ข้าศึกทางการเมือง ข้าศึกทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

หรือเป็นข้าศึกอย่างสงครามร้อน คือใช้อาวุธประหัตประหารกันโดยตรงก็ได้

เยาวชนจะต้องมีศีลธรรม รู้จักต่อสู้ข้าศึกไม่ว่าชนิดใดด้วยคุณธรรมอันสูงสุด คือการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะเราทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น อย่าได้ตั้งหน้าทำลายล้างกันและกัน เพราะจะไม่มีทางยุติหรือสลายสิ่งที่เป็นข้าศึกได้เลย

การต่อสู้ภายนอกอีกอย่างหนึ่งที่เราไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ก็คือ การต่อสู้กับสังคมนิยม

สังคมนิยม ก็คือ สังคมที่ปราศจากศีลธรรม เป็นสังคมมิฉฉา ทิลลี มีความพิรุณทางศีลธรรมไปหมด อยู่กันอย่างมิฉฉาทิลลี จะโดยเหตุปัจจัยอะไรก็ตาม

เมื่อการศึกษาเดินไปผิด ทำให้คนหลงในเนื้อในหนังในความเอร็ดอร่อยทางเนื้อหนัง ก็บุชากามารมณกันเป็นการใหญ่ จัดสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความรู้สึกทางกามารมณกันเต็มบ้านเต็มเมือง อาชญากรรมทางเพศเกิดขึ้นทั่วทุกที่

แล้วก็ยังกระทำให้เกิดความหลงใหลในอบายมุข ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดความสูญเสียชีวิต เสียเงิน เสียสุขภาพ

สังคัมวิปริตเกิดจากความเห็นที่วิปริต คือไปทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ
นี้เพราะถูกครอบงำด้วยมิจฉาทิฐิ

ดังนั้น เมื่อตกไปอยู่ในสังคัมวิปริต ก็ต้องต่อสู้แก้ไขความ
วิปริตนั้นอย่างสุดความสามารถของสติปัญญา แต่เมื่อแก้ไขไม่ได้
เพราะอยู่นอกเหนืออำนาจที่จะควบคุมได้ ก็ต้องใช้ธรรมสังจะ
สำหรับจะปลงลงไป เพื่อให้สามารถรักษาใจให้เป็นอิสระ ไม่ต้องเป็น
ทุกข์ แต่ยังคงกระทำทุกสิ่งด้วยความถูกต้องอย่างสุดความสามารถ
เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป **สิ่งที่จะต้องสู้ข้าศึกทั้งหลายทั้งภายนอกและภายในทุกอย่าง ก็คือ สัมมาทิฐิ**

เป็นสัมมาทิฐิที่สร้างขึ้นมาจากด้วยธรรมสังจะเฉพาะเรื่อง เฉพาะ
กรณี แล้วก็จรดจากความทุกข์ได้ด้วยสัมมาทิฐิอันนั้นเอง

การต่อสู้กับปัญหา ต่อสู้กับความทุกข์ แล้วใช้สัมมาทิฐิโดย
ประการทั้งปวง นี้เรียกว่าเป็นการต่อสู้ด้วยศีลธรรม หรือการกระทำ
อย่างนี้ก็เรียกว่าศีลธรรมแห่งการต่อสู้ ซึ่งควรมอบให้แก่เยาวชน

เยาวชนควรได้เรียนรู้ว่า "สัมมาทิฐิ" คือความรู้ ความเห็น
ความเข้าใจอันถูกต้องนี้ จะแก้ปัญหามากมายได้ทุกอย่าง แล้ว
สัมมาทิฐิยังเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันการเขวออกไปนอกทางได้อีกด้วย

การเขว ก็คือ การหลีกออกไปจากหนทางที่ตรงหรือถูกต้อง
หรือการแหวกแนวจากทางที่ถูกไปสู่ทางที่ผิด เช่น เข้าไปหลงใหลใน
รสอร่อยของวัตถุนิยม จนออกนอกทางของศาสนา ของธรรมะ หรือ
บางทีก็เขวเลยเถิดไปถึงว่า ศาสนาเป็นยาเสพติด เป็นต้น

ทางมาแห่งเหตุของการเขว มีได้หลายทาง เป็นต้นว่า

- การขยายตัวของสติปัญญาที่ไม่ได้รับการแวดล้อมอย่างถูกต้อง
ทั้งจากที่บ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคม ในขณะที่ความเจริญ
เติบโตทั้งทางกาย ทางใจ และทางสติปัญญาได้เป็นไปตามธรรมชาติ

แต่สิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยในการเสริมสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้น
สติปัญญาจึงเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือเขวออกนอกทางที่ถูกต้อง
กลายเป็นมิจฉาทิฐิไปเสีย

ดังนั้น มูลเหตุแห่งการเขวที่สำคัญ ก็คือ การศึกษาที่ไม่
ป้องกันการใช้เขว แล้วยังส่งเสริมให้เกิดการใช้เขวอีกด้วย

การศึกษาที่ไม่ป้องกันการใช้เขว ก็คือ การศึกษาที่ไม่ได้สอนให้รู้
จักตัวเอง สอนแต่ให้เป็นทาสของวัตถุนิยม ไม่ได้สอนให้รู้จักตัวเอง
ว่าจะต้องเป็นอิสระอย่างไร ไม่รู้จักความถูกต้องของสิ่งที่เรียกว่าตัว
เอง ก็เลยปล่อยไปตามความรู้สึกของกิเลส คือการเป็นทาสของวัตถุ
นิยม ที่มีแต่จะทำให้ยิ่งเขวออกไปจากหนทางที่ถูกต้อง เขวไป
จากความรู้สึกผิดชอบชั่วดี แหกแนวออกไปจากหนทางของศีลธรรม

การศึกษาชนิดนี้เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการใช้เขว ไม่มีส่วนที่จะ
ทำให้เจริญด้วยศีลธรรม แล้วในที่สุดก็จะเกิดความรู้สึกที่เป็น
ปฏิปักษ์ต่อธรรมะหรือต่อศาสนา เห็นธรรมะหรือศาสนาใช้ไม่ได้
อย่างที่กล่าวหาว่า “ศาสนาเป็นยาเสพติด” ทำลายมนุษยธรรมนี้เป็นต้น

คนที่มีการศึกษาอย่างนี้เห็นกันว่า ธรรมะใช้ไม่ได้กับโลกปัจจุบัน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับระบบการเมือง เขาถือเสียว่า ศาสนาไม่
เกี่ยวกับการเมือง ศาสนาเอามาใช้กับการเมืองไม่ได้ ถ้าฝืนเอา
ศาสนามาใช้กับการเมือง ก็จะทำให้เสียหายเสียเปรียบ

ดังนั้น การศึกษาก็เลยดึงไปแต่ในทางที่จะส่งเสริมความเขว คือ
เขวออกไปจากทางแห่งสันติสุข หรือสันติภาพของโลก

เพราะฉะนั้น เขาชนจึงควรได้รับการสอนและการอบรมให้
เข้าถึงความมีสัมมาทิฐิ คือให้มีความรู้ ความเห็น และความเข้าใจ
อันถูกต้องในเรื่องของศีลธรรม จนมีความประจักษ์ชัดอยู่ในใจว่า ถ้า
มีศีลธรรมอยู่ในแผ่นดิน อยู่ในโลก อยู่ในประชาชนแล้ว การเศรษฐกิจ
การสังคม การปกครอง การเมือง การทหาร หรือการอะไร ๆ ย่อมจะ

ถูกต้อง และมีผลสมบูรณ์ตามที่ควรปรารถนา

ถ้าสามารถให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในแง่นี้ได้ว่า **ศีลธรรมอย่าง**เดียวจะแก้ปัญหาทั้งหลายได้ เมื่อเขาโตขึ้น เขาย่อมจะจัดการบ้านเมืองให้มีความถูกต้องได้หมด ทั้งในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการปกครอง ทางการเมือง และทางอื่น ๆ

ถ้าเพียงแต่สมาชิกของสังคมจะช่วยกันเรียกร้องขอความมีศีลธรรมให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคม ทุกอย่างในสังคมย่อมจะพัฒนาไปด้วยความเจริญงอกงามอย่างแท้จริงด้วยความเป็นสุขใจ

แหละนี่คือการร้องขอศีลธรรม เพื่อความมีศีลธรรมของเยาวชนที่จะเป็นผลตามมาโดยอัตโนมัติ

แต่การจะวิงวอนร้องขอแต่เพียงอย่างเดียวดูเป็นเพียงความหวังที่เป็นแค่ความฝัน เพราะฉะนั้น จึงต้องหาวิธีให้เกิดเป็นการกระทำจนเป็นการปฏิบัติได้ นั่นคือ **ต้องเปลี่ยนจากการบอกกล่าวเรื่องศีลธรรม หรือการสอนศีลธรรม ให้มีการกระทำที่เป็นการอบรมหรือการชุกเกล้าไปด้วย**

เพราะว่า เพียงแต่การสั่งสอนก็เหมือนเป็นเรื่องเพียงบอกกล่าวให้จดจำกันได้ ไม่ซำกัลิ้ม เพราะไม่มีการกระทำที่ซึ่งลงไปถึงจิตใจ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

ถ้าเป็นเรื่องของการอบรม จะต้องมีการกระทำหลายอย่าง ไม่เพียงแต่สั่งสอนอย่างเดียว แต่จะต้องแวดล้อมกันรอบด้าน จนทำให้เกิดความรู้สึกในจิตใจ แล้วก็มี การเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจ

มีเครื่องสังเกตสำคัญอยู่อย่างหนึ่ง ก็คือ **“ความสลดสังเวช”** ถ้าไม่ทำให้เกิดความสลดสังเวช จิตใจจะยังไม่เปลี่ยน จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

ถ้าเยาวชนไม่เคยมีอะไรมาทำให้เกิดความสลดสังเวช ไม่มีโอกาสแห่งความสลดสังเวช ก็จะพุ่งเพื่อเห่อเหิมไปตามแบบที่เคยชิน

ไม่มีความรู้สึกสำนึกในอันตรายที่กำลังมีอยู่รอบด้าน หรือกำลังจะท่วมทับอยู่แล้ว เพราะที่ไม่เคยมีความสลดสังเวช จึงไม่สามารถที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

ปัจจุบันนี้ เรามัวแต่สอนกันอย่างเดียว ตั้งแต่โรงเรียนประถม มัธยม วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ไม่มีการอบรมให้เกิดความสลดสังเวช ลูกเด็ก ๆ จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ มีแต่ความเพลิดเพลินเริ่ดอ้อยอยู่ในเรื่องกิน กาม เกียรติ ซึ่งเป็นศัตรูอันร้ายกาจของมนุษย์

นี่เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่และผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาควรต้องขั้ันอันตรายที่เกิดขึ้นเพราะเรื่องนี้ให้เยาวชนได้ประจักษ์ จนเขาเกิดความสลดสังเวช เพื่อที่จะไม่หลงในเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ ให้รู้สึกว่าการเกิดมานี้ไม่ใช่เพื่อมาอยู่กับความเริ่ดอ้อย และไม่ใช้อยู่ด้วยความเริ่ดอ้อยจนตลอดชีวิต

ทำอย่างไรจึงจะให้เยาวชนได้รู้สึกสำนึกว่าความอ้อยคือบาป เพราะมันนำมาซึ่งโทษทุกข์ให้แก่ชีวิตที่จะต้องดิ้นรนแสวงหามันเพื่อมาเสพมาบำเรอใจตนอย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด และมันนี้แหละ-ความอ้อยนี้แหละ คือยาเสพติดที่มนุษย์พากันตกเป็นเหยื่อของมันเกือบทั่วทุกตัวคน

มันเป็นบาป เพราะมันทำให้ต้องเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ เพื่อแย่งความอ้อยกัน มันเป็นบาป เพราะว่ามันเป็นตัวผลักดันให้ชีวิตต้องห่างไกลศีลธรรม ศีลธรรมไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงในจิตใจที่หลงไหลและตกเป็นทาสของรสอ้อย

บัดนี้ จึงถึงเวลาแล้วที่ผู้ใหญ่ทุกคนควรต้องเสียสละความสนุกสนาน ความเริ่ดอ้อยส่วนตน เพื่อช่วยกันสร้างสรรค์หล่อหลอมศีลธรรมให้เกิดในเยาวชน เพื่อสันติภาพของสังคมและของโลก

๑๕.

สังคมวิปริต

ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศีลธรรมให้เกิดขึ้นในยุวชนคือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวยุวชน ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน และสังคมที่แวดล้อมอยู่โดยทั่ว

หากสิ่งแวดล้อมนั้นวิปริต คือผิดปกติ ปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว สภาพความวิปริตของสังคมนั้นเองย่อมกลายเป็นอุปสรรคที่ใหญ่หลวงอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังศีลธรรมในยุวชน

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า “สังคมวิปริตเป็นสังคมที่มีความพิรุณทางศีลธรรมไปหมด อยู่กันอย่างมีจลาทิลุ เห็นชั่วเป็นดี ไปทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ”

สังคมวิปริตย่อมสร้างวิกฤตการณ์ คือ ความทุกข์ ความลำบากยุ่งยาก ระส่ำระสาย ด้วยการเบียดเบียนกันเพราะความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น ๆ

สังคมวิปริตกระทำคนให้กลายเป็นเหยื่อ ที่ถูกสูบ ถูกกัดกิน จนเหลือแต่ซาก

แต่คนที่เป็นเหยื่อหาู้สึกสำนึกไม่ว่ากำลังถูกสูบ ถูกกัดกิน

เพราะมีฉันทิฐิที่กำลังครอบงำจิตใจ ทำให้เห็นไปว่ากำลังเสวยสุข กำลังได้ กำลังมี กำลังเป็นอย่างที่ต้องการ ทั้ง ๆ ที่ภายในจิตใจ กำลังเต้นร่า ๆ อยู่ด้วยความอยากและความระแวงกังวล

เรื่องสั้นที่ชื่อเรื่อง “เหยื่อ” ของโบตัน ได้แสดงภาพเหยื่อของ สังคมวิปริตให้เห็นได้ชัดเจนและอย่างน่าสลดสังเวช

เนื้อเรื่องย่อกล่าวถึงสามีภรรยาคนหนึ่ง เป็นคนดี ทำมาหากิน โดยสุจริตด้วยความอุตสาหะพยายามเพื่อความมั่นคงของครอบครัว ตามค่านิยมของสังคมปัจจุบัน

พ่อไปทำงานต่างจังหวัด สดสัปดาห์จึงจะกลับบ้านครั้งหนึ่ง พร้อมด้วยของฝากและความรักความคิดถึงลูกภรรยาผู้ชายสองคน แม่ทำงานบริษัทเพราะรายได้ดี แต่ก็ถูกเขาใช้งานจนคุ้มเงิน ออกจากบ้านแต่เช้าตรู่เพื่อให้ถึงที่ทำงานให้ทันเวลา กว่าจะได้กลับถึงบ้านก็เป็น เวลายืนหรือค่าทุกวันพร้อมด้วยความรู้สึกที่เหน็ดเหนื่อยอ่อนล้า ไม่มีเรี่ยวแรงเหลือที่จะสนทนาโต้ถามทุกข์สุขหรือปัญหาใด ๆ ที่ลูกได้ผ่าน พบในชีวิตแต่ละวัน

ทั้งนี้ก็ด้วยความแน่ใจว่าพ่อ-แม่ได้หาวัตถุทุกอย่างไว้ให้ลูกพร้อม หมดแล้ว ลูกมีบ้านที่น่าสบายอยู่ มีตุ๋นที่เติมไปด้วยอาหาร ขนม ผลไม้ มีเงินทองจับจ่ายใช้สอยตามที่ลูกต้องการ แล้วลูกยังได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่พ่อ-แม่เลือกแล้วว่าจะอบรมลูกให้เป็นคนดีมีความรู้ พ่อ-แม่จึงวางใจ และเชื่อว่าลูกจะเข้าใจและเห็นใจว่าพ่อ-แม่ยอมทำงานหนักเหน็ดเหนื่อยก็เพราะลูกและเพื่อลูก เมื่อกลับถึงบ้านพ่อ-แม่จึงขอ เวลาได้พักบ้าง เพื่อสะสมเรี่ยวแรงไว้ทำงานหาเงินมาเพื่อลูกในวันต่อไป

แต่พ่อ-แม่ได้ลืมนึกเสียสันทว่า บ้านคือวัตถุ หรือมันเป็นเพียง วัตถุที่เย็นกระด้างด้วยไม้ด้วยอิฐปูน มันไม่มีหัวใจ มันแสดงความรัก ความอาทรต่อลูกไม่ได้ มันให้ความอบอุ่นแก่หัวใจที่โหยหาไม่ได้ มันตอบปัญหาต่าง ๆ ในใจของลูกไม่ได้ ลูกมองไปทางไหนมัน

มีแต่ความว่างเปล่าที่วังเวงแห่งแล้งไร้ความหมายของคำว่า “บ้าน” ในหัวใจของลูก มันเป็นไปได้เพียงแค่ว่าชุกหัวนอน

กายอิมจริง แข็งแรงจริง แต่ใจนั้นหิว อ่อนระโหย โหยหาความรัก ความอบอุ่น โหยหาผู้รับฟังคำถามที่พรั่งพรูอยู่ในใจที่ใคร่รู้ใคร่เห็น สิ่งเหล่านี้บ้านชดเชยให้ไม่ได้ ตู๋เย็นก็ให้ไม่ได้ เงินทองก็ตอบสนองสิ่งที่ขาดเหล่านี้ไม่ได้

เมื่อลูกที่ขี้เขี้ยวรุ่นทั้งสองคนชาติที่พึ่งที่ปรึกษาในบ้าน ทั้งสองคนก็แสวงหาเอาเอง เพื่อชดเชยความเปล่าเปลี่ยว ชดเชยความมีเวลาว่างที่ไม่รู้จะทำอะไรที่เป็นแก่นสาร และเพื่อเป็นการแสวงหาคำตอบสนองความสงสัยใคร่รู้ตามสัญชาตญาณ การแสวงหาของหนุ่มน้อยทั้งสองก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นจากสิ่งที่สังคมเชิญชวนให้ล้มลอง เพราะนี่เป็นค่านิยมที่นิยมกันและรับรองกันว่าคนมีระดับเขาต้องมืออย่างนี้ เป็นอย่างนี้ ทำอย่างนี้

เพราะฉะนั้น หนุ่มน้อยสองคนก็ใช้เงินที่พ่อ-แม่ให้ไว้ด้วยความรักไปเลือกซื้อหาวิดีโอที่สนองความต้องการตามสัญชาตญาณ คนน้องที่เพิ่งเริ่มเข้าวัยรุ่นไปเลือกหาซื้อวิดีโอเทปที่แสดงเรื่องราวทารุณโหดเหี้ยมต่อสัตว์ต่อคนด้วยวิธีการที่วิตถารสยดสยอง ตามที่ได้เคยดูจากภาพยนตร์ทางโทรทัศน์มาบ้างแล้ว ก็ติดใจ จึงได้หาซื้อหาเข้ามาดูเพิ่มเติมให้มันสะใจยิ่งขึ้น

คนที่เข้าสู่วัยรุ่นเต็มตัวก็สนใจในเรื่องเพศตามความต้องการตามสัญชาตญาณ แล้วยังได้รับการกระตุ้นเร้าจากภาพยนตร์ทางโทรทัศน์จนเกิดความรุ่มร้อน จึงต้องไปหาเช่าซื้อวิดีโอเทปอย่างนี้มาแอบดูเพิ่มเติมรอสอยอยู่ในห้องคนเดียว ให้มันเกิดความเร้าร้อนทรมานทุรายยิ่งขึ้น

ทั้งสองคนยิ่งดูแล้วก็ยิ่งเกิดความอยากทดลองของจริงให้รู้รสชาติว่าจริง ๆ แล้วมันจะสักแค่ไหน คนน้องก็ทดลองกับแม่ที่บ้าน

จับมันมาทำอาหารชนิดร้ายต่าง ๆ นานา จนกระทั่งมันสิ้นใจอย่างทรมาณ โดยตัวเองไม่มีความสงสารหรือเห็นใจในความเจ็บปวดทรมาณของแมวเลยแม้แต่นิด นอกจากความรู้สึกลึกลับที่ได้กระทำอย่างสมใจอยาก

ส่วนคนที่ทำโอกาสทดลองกับสาวใช้ครึ่งญาติที่อยู่ช่วยดูแลบ้าน แต่สาวน้อยไม่ยอมเล่นด้วย เจ้าน้องชายใจเหี้ยมที่แอบคอยดูเป็นกองเชียร์ก็เกิดความขัดใจที่พี่ชายไม่สามารถจัดการกับแม่สาวน้อยได้ตามปรารถนา เพราะเจ้าหล่อนตื่นรนต่อสู้อย่างสุดฤทธิ์ จึงคว้าค้อนเข้าไปตีที่หัวของหญิงสาวเพื่อช่วยพี่ชาย แต่เผชิญไปถูกที่สำคัญสองคนพี่น้องจึงกลายเป็นผู้ร้ายฆ่าคนตายโดยไม่ได้เจตนา

แต่ทั้งบ้านในขณะนั้นไม่มีใคร สองคนพี่น้องจึงช่วยกันลากร่างของหญิงสาวไปโยนทิ้งในบ่อในบ้าน และหาวัสดุสิ่งของมาถมมาปิดให้แน่นอย่างดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ แล้วบอกพ่อแม่ว่าหญิงสาวใช้ลากกลับบ้าน

ไม่ช้าแม่ก็หาสาวใช้มาให้ใหม่อีกคน พี่ชายก็พยายามหาโอกาสทดลองเรื่องเพศสัมพันธ์กับหญิงสาวใช้คนใหม่อีก เผอิญสาวน้อยคนใหม่เคยมีประสบการณ์และชอบสนุก จึงร่วมมือกับคนที่เขินอายแต่ไม่ยอมเผื่อแผ่ไปเล่นสนุกกับน้องชายด้วย เพราะอาจจะยังไม่ใจแตกถึงขนาดล่าสอน เจ้าน้องชายจึงกล่าวอาฆาตว่า “ระวังนะ เดี่ยวจะเหมือนอีสาวยีกคน” (สาวยก็คือสาวน้อยที่ตายไปแล้ว) สาวน้อยคนใหม่เป็นคนมีไหวพริบ ประกอบกับข่าวลือที่เคยได้ยินเกี่ยวกับหญิงสาวใช้คนแรกที่หายไป รวมกับกลิ่นเหม็นที่โชยมาจากบ่อนั้นบ่อย ๆ แม่สาวคนนี้ก็เลยนึกคิดประติดประต่อเรื่องราวพอสรุปเรื่องกับตัวเองได้แล้วก็รีบวิ่งไปแจ้งความที่โรงพัก กล่าวหาสองคนพี่น้องกระทำการฆาตกรรมสาวใช้ที่หายไป

วันนั้นเป็นวันสุดสัปดาห์ พ่อกลับจากทำงานต่างจังหวัด หิว

ข้าวของมาฝากลูกรัก พอถึงบ้านพ่อรู้สึกแปลกใจ ทำไมวันนี้ที่บ้าน
มีผู้คนคึกคักนัก เป็นบุคคลในเครื่องแบบเสียด้วย กำลังทำอะไรกัน
อยู่ตรงบ่อน้ำ แล้วลูกชายสองคนก็ยืนหน้าซีดอยู่ในกลุ่มคนนั้นด้วย

เมื่อพ่อเดินไปถึง ตำรวจก็แจ้งให้พ่อได้รับทราบ ว่า จำต้องขอ
จับลูกชายทั้งสองคนในข้อหาฆ่าคนตาย ซึ่งมีประจักษ์พยานอยู่พร้อม
โดยไม่ต้องสืบสวนอะไรอีกต่อไปแล้ว

พ่อได้ฟังแล้วก็ซาอ้อน ใจหวิวเหมือนจะขาดใจ พ่ออุตส่าห์
เหนื่อยยากทำงานหาเงินก็เพื่อลูก ให้ลูกได้อยู่ดี ได้กินดี ได้เรียนดี
พ่อ-แม่จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายทุกอย่างให้ลูกรัก พ่อ-แม่
แน่ใจว่าลูกมีวัตถุทุกอย่างที่ลูกต้องการอย่างไม่น้อยหน้าผู้ใด พ่อ-แม่
เชื่อว่าลูกได้อยู่ในที่ที่ปลอดภัยแล้ว บ้านลูกก็มีอยู่ อาหารดี ๆ ลูก
ก็มีกิน เงินทองลูกก็มีใช้ แล้วลูกยังได้เล่าเรียนในโรงเรียนดีมีชื่อ
พ่อ-แม่ยอมเหน็ดเหนื่อยหาเงินก็เพื่อความสุขของลูก เพื่อความ
สำเร็จแห่งชีวิตของลูก แล้วทำไม ? ทำไม ?...ลูกจึงต้องมาตกอยู่ใน
สภาพเช่นนี้

ลูกอาจจะเจ็บ ลูกอาจจะตาย อันเป็นธรรมดาของชีวิต พ่อ-
แม่ก็คงต้องเสียใจเป็นธรรมดา แต่พ่อ-แม่ก็คงจะไม่รู้สึกเจ็บปวด
ทรมานเหมือนอย่างนี้ อย่างเมื่อได้ยินเขาบอกว่า ลูกเป็นฆาตกร
มันเป็นไปได้อย่างไร ?

ส่วนแม่นั้น เมื่อได้ทราบข่าวก็มีแต่เสียงร้องครวญครางโหย
ทวนจนสิ้นเสียงไปเอง ไม่มีความสูญเสียใด ๆ ในชีวิตจะยิ่งใหญ่ไป
กว่านี้อีกแล้ว ลูกเป็นดวงตาดวงใจ เป็นชีวิตของพ่อแม่ จะให้พ่อ
แม่ตายเสียเองหรือจะให้แลกกับอะไร ๆ ก็ขอยอมทุกอย่าง เพียง
แต่ขอให้ลูกรักที่บริสุทธิ์ไร้มลทินกลับคืนมา

แต่มันสายสุดจะแก้ไขเสียแล้ว

เรื่องสั้นเรื่องนี้มีชื่อว่า "เหยื่อ" เมื่อวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเพื่อหา

ตัว “เหยื่อ” ก็จะได้คำตอบว่า ทั้งหมดทุกคนนั้นแหละล้วนเป็นเหยื่อด้วยกันทั้งนั้น เป็นเหยื่อของค่านิยมของสังคมวิปริตที่ยกย่องบูชาวัตถุ ยกย่องความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุว่าเป็นยอดของความเจริญ บูชายกย่องทรัพย์สินเงินทองว่ามีค่ายิ่งกว่าคน ยิ่งกว่าชีวิตของคน บูชายกย่องความสำเร็จของชีวิตตรงที่สามารถหาเงินได้มากกว่า ปีนขึ้นตำแหน่งสูงได้รวดเร็วกว่า สามารถมีอำนาจมีบริวารได้ครอบคลุมอย่างกว้างขวางกว่า บูชายกย่องปริญญาบัตรมากกว่าคุณธรรมในจิตใจของมนุษย์ แม้แต่คนดี ๆ อย่าง “สาย” ก็ยังตกเป็นเหยื่อของสังคมที่มีความพิรุณทางศีลธรรม

ทุกคนในเรื่องนี้จึงตกเป็นเหยื่อของค่านิยมของสังคมวิปริต พ่อ-แม่มองคุณค่าของเงินประหนึ่งว่าเป็นพระเจ้า มีเงินแล้วก็เหมือนมีแก้วสารพัดนึก แม้จะนึกให้เงินเลี้ยงลูกก็เชื่อว่าได้ แต่แล้วลูกรักก็ถูกฆ่าให้ตายทั้งเป็นด้วยเงินนั่นเอง

เงินนั้นมันเย็นกระด้าง แข็งแล้ง เมื่อให้เงินเลี้ยงลูก แล้วจะหวังให้ลูกนุ่มนวลอ่อนโยน มีจิตสำนึกที่ดั่งดงามได้อย่างไร เพราะเงินมันขี้เหงา มันมีแต่จะต้องกอบโกยเพื่อหาเพื่อนเงินมาอยู่รวมกันให้มาก ๆ เพราะมันอุ่นใจดี แต่ถ้าผู้ใดจะมองด้วยตาในสัณนิทก็จะมองเห็นอันตรายที่ร้ายกาจที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังนั้น

ใจเป็นสิ่งนำชีวิต ไม่ใช่กาย ฉะนั้น จึงต้องใช้ น้ำใจ - น้ำรัก อุ่นอบอุ่นเลี้ยงลูก ไม่ใช่ใช้น้ำเงินที่แห้งแล้ง กระด้างเย็นชา

ตามกฎของธรรมชาติที่ชื่อว่าอิทัปปัจจยตาได้บ่งชี้ไว้ชัดเจนแล้วว่า กระทำเหตุอย่างใด ผลย่อมเป็นอย่างนั้น ผลอย่างใดย่อมมาจากเหตุอย่างนั้น จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้เลย

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ นั้นให้ประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมอย่างแน่นอน ถ้าหากผู้ผลิตและผู้ใช้จะเป็นผู้ที่มีจิตใจอยู่เหนือค่านิยมวิปริตของสังคม คือผลิตเพื่อคุณค่าในการสร้างสรรค์

ไม่ว่าจะเป็นในการสื่อสารให้ข่าวให้ความรู้หรือให้ความบันเทิง หากผลิตเพื่อเป็นไปในทางสร้างสรรค์พัฒนามนุษย์แล้ว ย่อมเป็นคุณประโยชน์ทั้งสิ้น

แต่ความเป็นจริงที่เห็น ๆ กันอยู่ทั่วไปก็คือ ทั้งผู้ผลิตและผู้ใช้ส่วนใหญ่ตกอยู่ในวังวนของความวิปริตของสังคม จึงมุ่งผลิตเพื่อเงินให้ได้เงินให้มาก ผลกระทบจะออกมาในรูปใดไม่คำนึงถึง เพราะจะขอรับผิดชอบแต่เพียงให้ได้เงินมาให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ

ส่วนผู้ใช้ก็ตกอยู่ในแวดวงของความพิรุณทางศีลธรรม จึงรับสิ่งผลิตเหล่านี้มาใช้อย่างย่ำใจ อย่างสนุกเมามั่น เพราะมันสนองความต้องการตามสัญชาตญาณได้สะใจนัก แล้วยังสอดคล้องกับค่านิยมจอมปลอมของสังคมวิปริตได้อย่างเป็นหนึ่งเดียวกันเสียอีกด้วย

ลูกสองคนเริ่มชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ไร้เดียงสา แต่แล้วชีวิตนั้นก็ค่อย ๆ มัวสลับแปดเปื้อนด้วยมลทินของความวิปริตของสิ่งแวดล้อมทั้งในสังคม ที่บ้าน ที่โรงเรียน ที่ละน้อย ๆ ไม่ให้โอกาสได้สัมผัสกับคำว่า “สติ-สัมปชัญญะ” เมื่อถูกสิ่งเร้าสิ่งกระตุ้นจึงไม่สามารถจะควบคุมหรือจัดการกับมันให้อยู่ในความถูกต้องได้ เพราะขาดกลไกการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ คือ สติ-สมาธิ-ปัญญา-สัมปชัญญะ ผลที่สุดจึงตกเป็นเหยื่อของสังคมวิปริตอย่างน่าสมเพชที่สุด

เพราะฉะนั้น ศีลธรรมของยุวชนจึงถูกทำลาย และสันติภาพของโลกก็ล่มสลาย

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า “การสอนศีลธรรมแก่ยุวชนต้องเริ่มต้นที่การสอนให้เขารู้จักตนเอง ถ้าตนเองไม่ได้แล้ว จะเอาตัวเองไหนไปชนะคนอื่น”

การหยุดภาวะของสังคมวิปริต ต้องเริ่มต้นที่หยุดการพูดการสอนที่พร่ำเพ้อพรรณนา แต่เริ่มการสอนโดยให้รู้จริงถึงหัวใจของ

ศีลธรรม แล้วอบรมให้มีการประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง จนเห็นผล
ของการปฏิบัติคือสันติสุขที่ปรากฏขึ้นในใจและสันติภาพที่ดำรงอยู่
อย่างสถาพรในสังคม

การอบรมต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมรอบด้าน เพื่อให้เกิดความ
หยั่งลึกของศีลธรรมลงในจิตใจของเยาวชน จนมีการเปลี่ยนแปลงใน
ทางจิตใจอันเป็นสัมมาทิฐิเกิดขึ้น

สัมมาทิฐินี้แหละคือรากแก้วของศีลธรรม

๑๖.

สัมมาทิฐิคือรากแก้วของศีลธรรม

สัมมาทิฐิ คือ รากแก้วของศีลธรรม

สัมมาทิฐิ คือ แสงสว่างส่องทางเพื่อให้ชีวิตได้หลุดพ้นจากการหลงป่าชีวิต

สัมมาทิฐิ คือ สิ่งที่น่าอิสรภาพมาสู่ชีวิตอย่างคุ้มค่าแก่ความเป็นมนุษย์

สัมมาทิฐิจะค่อย ๆ พัฒนาและฝังรากลงภายในจิตใจได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์รู้จักหยุดพักการฝึกฝนกับสิ่งข้างนอกเสียบ้าง ให้เวลาแก่จิตได้หยุดพักเพื่อย้อนกลับเข้าสู่ภายใน ศึกษาภายในจิตของตนเองถึงธรรมชาติของจิตหรือพื้นของจิต ให้สามารถรู้จัก “ตัวจริง” แห่งจิตของตน ด้วยจิตที่ปราศจากอคติ

เมื่อศึกษาด้วยความรู้สึกที่เป็นกลาง โดยไม่ยึดมั่นในสิ่งที่ได้พบภายในจิต มีแต่ความรู้สึกอยากจะซุดคุ้ยให้พบสิ่งที่ปรากฏในจิตที่ปรากฏบ่อย ๆ บ้าง ที่ปรากฏนาน ๆ ครั้งบ้าง และให้รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏนั้นมีอิทธิพลต่อจิตอย่างไรบ้าง มันกระทำให้จิตต้องกระเพื่อมซัดส่าย โยนขึ้นโยนลง หรือกระเสือกกระสนทุรนทุราย

มากน้อยเพียงใด ให้คุณหรือให้โทษแก่ชีวิตอย่างไร และเพียงใด

กำหนดความรู้สึกให้รู้อยู่ด้วยสติและปัญญาที่เกิดขึ้นทีละน้อยจากการศึกษาภายในนั้น ในลักษณะแห่งการปฏิบัติเช่นนี้ สัมมาทิฐิ คือความคิดเห็นที่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็จะเกิดขึ้นตามมาทีละน้อยตามกำลังแห่งการศึกษาปฏิบัตินั้น เป็นความคิดเห็นที่ประกอบอยู่ด้วยสติและปัญญาที่สามารถพิจารณาได้ว่า ความคิดเห็นอย่างใดถูกต้อง ความคิดเห็นอย่างใดไม่ถูกต้อง

การพิจารณาความถูกต้องหรือความไม่ถูกต้องมีหลักอยู่ตรงจุดของความไม่เป็นทุกข์ ถ้าเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง ความรู้สึกเป็นทุกข์จะไม่เกิด มีแต่ความแจ่มใสที่ได้ประจักษ์ชัดในสังขารนั้น แม้จะประจักษ์เพียงชั่วคราว แต่ก็ชัดเจนพอที่จะนำความสว่างเบิกบานให้เกิดขึ้นในจิต

หากพบว่ามีปัญหาเกิดขึ้น ก็ให้เห็นหนทางที่จะแก้ปัญหานั้น ด้วยความรู้และสติปัญญาอย่างสงบโดยที่ไม่เสียความรู้สึกหนักแน่น มั่นคงและความเบาสบายภายในจิต

ถ้าเป็นความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้อง ความรู้สึกเป็นทุกข์ย่อมเกิดขึ้น เป็นความรู้สึกที่อยู่บนพื้นฐานของความเห็นแก่ตัวอันเนื่องอยู่ด้วยความรักบ้าง ความกลัวบ้าง ความโกรธความเกลียดบ้าง ความวิตกกังวลในเรื่องของความได้ความเสียบ้าง ตลอดจนความรู้สึกอื่น ๆ ที่ล้วนแล้วแต่กระทำใ้ภายในจิตนั้นมีความขัดส่ายระส่ำระสายอยู่ไปมาด้วยความเห็นแก่ตัว จนไม่สามารถจะมองเห็นความถูกต้องตามความเป็นจริงได้ นอกจากความถูกต้องตามความคิดเห็นของตัวตนของตนแต่เพียงฝ่ายเดียว

แล้วชีวิตก็ถูกพันธนาการอยู่กับความเห็นแก่ตัวนั้นจนลัดไม่หลุด กระเสือกกระสนทวนทวนอย่างหนักเหน็ดเหนื่อยเหมือนช้างที่ต้องลากซุงหนักขึ้น-ลงดลิ่งสูงอยู่ทุกวันทุกคืน หอบเหนื่อย ปากอ้า

น้ำลายฟูม ขาเปลี้ย หมดแรง แต่ก็ทำได้อริสสิกสำนึก คงพึงพอใจเรื่อง
ร่าอยู่กับชีวิตที่เป็น **ซาก** โดยมองข้าม **ชีวิต** ที่อยู่ในซากนั้นด้วยความ
ความเขลาจนมองไม่เห็น **“ความมีชีวิต”** นั้นแหละเป็นหน้าที่
ของมนุษย์ที่จะต้องพัฒนาให้เจริญงอกงามจนถึงที่สุด

นี่เพราะถูกมิจฉาทิฐิตามค่านิยมของสังคมวิปริตเข้าครอบงำจิต
แท้ ๆ จึงหลงอยู่กับซากแทนที่จะมีชีวิตอยู่กับ**ความมีชีวิต**

ความคิดเห็นอันเป็นมิจฉาทิฐินี้มันสามารถแฝงเร้นอยู่ในจิตใจ
ของมนุษย์ได้อย่างแนบเนียน เพราะมันให้ภาพมายาที่ดูสวยงาม มี
รสอร่อยที่กระตุ้นเร้าใจให้กระโดดเข้าหา กระโจนเข้าใส่ เพราะมัน
สนองตัณหาตามสัญชาตญาณดิบได้ตรงใจนัก ใจที่อยากได้อะไร
เอาใจที่อยากมีอยากเป็น เร่งเร้าให้ความเห็นแก่ตัวเติบโตใหญ่ขึ้น
มนุษย์จึงมองไม่เห็นความคิดอันคงอที่ทรยศต่อคุณธรรมของความ
เป็นมนุษย์ที่แอบแฝงเร้นอยู่เบื้องหลังนั้น

นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง “ตลิ่งสูง ชุงหนัก” ของ นิคม รายยาว -
ฉายให้เห็นภาพของมนุษย์ที่ดำรงชีวิตอย่างเป็นทาสที่อยู่ใต้อำนาจ
ของมิจฉาทิฐิ และการต่อสู้ชีวิตของมนุษย์บางคนที่ได้พยายามอย่าง
สุดกำลัง เพื่อให้อยู่เหนืออำนาจของมิจฉาทิฐินั้น

บุคคลที่แสดงภาพการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันไปตามวิถีของ
ตนอย่างเห็นได้ชัดที่ควรกล่าวถึงจากในเรื่องนี้คือ **ค่างาย** และ **พ่อ
เลี้ยง**

ค่างายปรากฏตัวอย่างเปิดเผยตั้งแต่เริ่มเรื่องจนอวสาน พ่อ
เลี้ยงปรากฏตัวในเรื่องน้อยที่สุดแต่มีบทบาทแฝงเร้นอยู่ในเรื่องโดยตลอด
ทั้งค่างายและพ่อเลี้ยงมีธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต

ในธรรมชาติที่เกี่ยวข้องอย่างเด่นชัดนั้น สำหรับพ่อเลี้ยง มีคน
สัตว์ ต้นไม้ ต้นไม้ที่นำมาใช้มากที่สุดคือต้นสัก พ่อเลี้ยงโค่นมันมา
เป็นซุงทั้งเพื่อขายและเพื่อใช้แกะสลัก ที่แกะสลักแล้วขายได้ราคา

ดี คือการแกะสลักเป็นตัวช้าง ยิ่งสามารถแกะสลักได้ขนาดใหญ่เท่าตัวช้างจริงหรือใหญ่กว่า ราคาก็ยิ่งแพง ส่วนสัตว์ที่พ่อเลี้ยงใช้มากที่สุดคือช้าง

พ่อเลี้ยงถือเอาธรรมชาติที่เขาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะป็นต้นไม้ สัตว์หรือคน เป็นเพียงวัตถุที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งเท่านั้น เป็นวัตถุเครื่องมือที่ทำเงินให้เขาได้ พ่อเลี้ยงไม่เคยรู้สึกถึงความมีชีวิตเลือดเนื้อ ไม่ว่าจะป็นคนงานที่มีฝีมืออย่างค่างายหรือช้างที่เข่งงานอย่างพลายสุด เพราะในความรู้สึกของพ่อเลี้ยง สิ่งเหล่านั้นมันเป็นเพียงวัตถุที่จะใช้สำหรับเป็นสื่อต่อวัตถุอื่นคือเงินมาให้เขาเท่านั้นเอง มันมีประโยชน์เพียงเท่านั้นในความรู้สึกของพ่อเลี้ยง เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่เคยใส่ใจไยดีในความรู้สึกเป็นทุกข์ทรมาน หรือความเจ็บปวดทรมองหม่นไม่ว่าของช้างหรือของคน

ส่วนค่างายนั้น เขาแทรกตัวเองให้เข้าไปซึมซาบอยู่ในธรรมชาติ ไม่ว่าจะป็นต้นไม้ คน สัตว์ สายหมอก กระแสน้ำหรือท่อนซุง ค่างายถือว่าทุกสิ่งทีแวดล้อมตัวเขาล้วนป็นสิ่งทีมีความหมายทีจะต้องทำความรู้จักและศึกษาให้เข้าถึงทั้งสิ้น

เมื่อค่างายแกะสลักখনไม้ซิงชันขอนใหญ่ให้ป็นตัวช้างทีสูงใหญ่กว่าพลายสุด เขาก็ใส่ทั้งกำลังใจ ความอดทน ความทุกข์ ความสุข ความกลัว ความกล้า และอะไรร ักอีกเยอะแยะลงไปในตัวช้างแกะสลักนั้น และเมื่อเขาเพ่งพิจารณามันอย่างครุ่นคิดอยู่ภายใน ค่างายก็ได้ข้อสรุปกับตัวเองว่า :

“ตัวมันจริง ัก คือต้นไม้ แต่คนกลับไม่เห็นความสวยและความมีค่าของมันตอนมันมีร่วมเงาและมีชีวิต กลับโค่นมัน ลิดกิ่งตัดใบให้เป็นซากไม้แล้วเอามาแกะให้เหมือนซากช้าง ซีนชมมันมากกว่าได้เห็นช้างจริง หรือต้นไม้ทีมีชีวิตเสียดีก ทำไปทำมาก็จะไม่มีของจริงเลยสักอย่าง ไม่ว่าจะช้างหรือต้นไม้”

เมื่อร่างกายทำสตัฟฟ์ซากสัตว์ต่าง ๆ ให้พ่อเลี้ยงตามคำสั่ง ซึ่งทำจากสัตว์ป่าที่พรานหามาขายบ้าง หรือเพื่อนของพ่อเลี้ยงไปหา ยิงมาจากในป่าบ้าง ร่างกายก็ได้ทำงานเพียงเพื่อให้เสร็จ แต่เขาทำไปด้วยความไม่ใคร่ครวญพิจารณาที่จะให้รู้จกสิ่งที่เขากำลังทำอยู่นั้นว่า มันคืออะไรแน่ แล้วเขาก็รำพึงว่า :

“คนเรานี้แปลก ควักไส้พุงมันออก ปลิดหัวใจมันทิ้ง แล้วมองหาชีวิตจากซากของมัน...เราจะฆ่าชีวิต เพื่อสร้างชีวิตได้อย่างไร ?”

เมื่อร่างกายทำหน้าที่เป็นความชั่วช้าของปลายสุด เขาก็มีความรู้สึกเป็นเสมือนหนึ่งเดียวกับปลายสุด ร่างกายปฏิบัติต่อมันด้วยความกรุณาและปรานี เขาพูดคุยกับมันเหมือนเพื่อนสนิท ร่างกายสามารถสัมผัสกับความมีเลือดเนื้อ มีชีวิตวิญญาณของปลายสุด จนเขาเห็นได้ว่า ระหว่างเขากับปลายสุดนั้น ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เมื่อปลายสุดเจ็บปวดทรมองหม่น เขาก็รู้สึกด้วย เมื่อปลายสุดรำเรง เบิกบาน เขาก็รู้สึกด้วย จนในที่สุด เขาก็สรุปกับตัวเองว่า :

“เราเพียงมาพบกัน มารู้จักกัน เราไม่ได้มาเพื่อเอาอะไร จากกัน แต่มาเพื่อให้แก่กัน”

แต่สำหรับพ่อเลี้ยงนั้น สิ่งเดียวที่เขารู้จักมาตลอดชีวิต คือ การเอา การให้เป็นอย่างไร พ่อเลี้ยงไม่เคยได้สัมผัส ดังนั้น จึงไม่น่าประหลาดอัศจรรย์ที่พ่อเลี้ยงสามารถส่งรถบรรทุกและรถยกไปบรรทุก ข้างไม้ตัวใหญ่ยิ่งกว่าข้างจริงที่ร่างกายแกะสลักไว้เพื่อขอแลกกับปลายสุดที่เขารักและเห็นใจ ในทันทีที่เขาได้รู้ข่าวว่าร่างกายและปลายสุด ต้องตายอย่างลำบากทรมานจากการที่ถูกพ่อเลี้ยงใช้ให้ลาก ขอนไม้ ลักมที่หมาที่ริมตลิ่งสูงชันอันตรายนั้น โดยไม่มีสิ่งใดตอบแทนแก่ มะจันภรรยาที่สงบเงียบของร่างกายแม้แต่บาทเดียว การยื้อแย่งเอา ให้ได้ท่ามกลางความเจ็บปวดสูญเสียชีวิตของคนอื่นนั้น เป็นสิ่งธรรมดาสามัญมากสำหรับพ่อเลี้ยง

แต่นั้นแหละ ก็เหมือนอย่างที่กำลังเคยบอกกับตัวเองว่า
“ทุกคนมีข้างของตัวเอง ของใครของมัน ต่างคนต่างแคะ ทำแทนกัน
ไม่ได้”

กำลังซึ่มซึบในธรรมชาติ เขาใช้วันเวลาที่ผ่านไปศึกษา
พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างที่แวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งที่เกิดหรือที่ปรากฏ
ภายในความรู้สึกของเขา ทั้งในทางบวกและทางลบ แล้วสังเคราะห์
ค่อย ๆ ปรากฏขึ้นในใจของเขาที่ละเอียดละน้อยตามลำดับ

เมื่อกำลังสตัฟฟ์ซากสัตว์ เขามีคำถามขึ้นในใจว่า

“ถ้าจะสตัฟฟ์ชีวิต จะต้องทำอย่างไร ?” แล้วเขาก็ได้คำตอบ
ขึ้นมาเองว่า “ก็อย่าไปฆ่ามันสิ...ง่ายนิดเดียว ถ้าอยากเก็บชีวิตไว้ ก็
ต้องเลี้ยงมัน รักมัน ถนอมมัน แบบนี้้ง่ายกว่าทำสตัฟฟ์ซากสัตว์ตั้ง
เยอะ”

ดังนั้น เมื่อเขาสนใจเด็กมอมแมม เด็กกำพร้าเร่รอนที่ใคร ๆ
ว่าเหมือนซากสตัฟฟ์ แต่เมื่อกำลังเพ่งดูเด็กมอมแมมอย่างพิถีพิถันแล้ว
เขาก็มองเห็นความมีชีวิตเลือดเนื้ออยู่ในตัวเด็กที่ถูกทอดทิ้งนั้น
แล้วเขาก็ได้สำนึกว่า :

“ฉันม่่วรักษาซากที่ไม่มีชีวิต แต่ไม่เคยรักษาชีวิตที่อยู่ในซาก
เลย”

เขามองเห็นว่า ชีวิตเหมือนการลากซุง ทุกคนกำลังลากซุงอยู่
ทั้งนั้น แต่เป็นซุงที่มองไม่เห็น

การดำเนินชีวิตด้วยมีมีจฉาที่ฐิเป็นตัวนำ ก็เหมือนการลากซุง
หนักขึ้นตลิ่งสูงขึ้นเพียงเพื่อนำซุงนั้นไปสร้างสิ่งที่เป็นซากชีวิตที่ไร้
คุณค่าที่แท้จริง

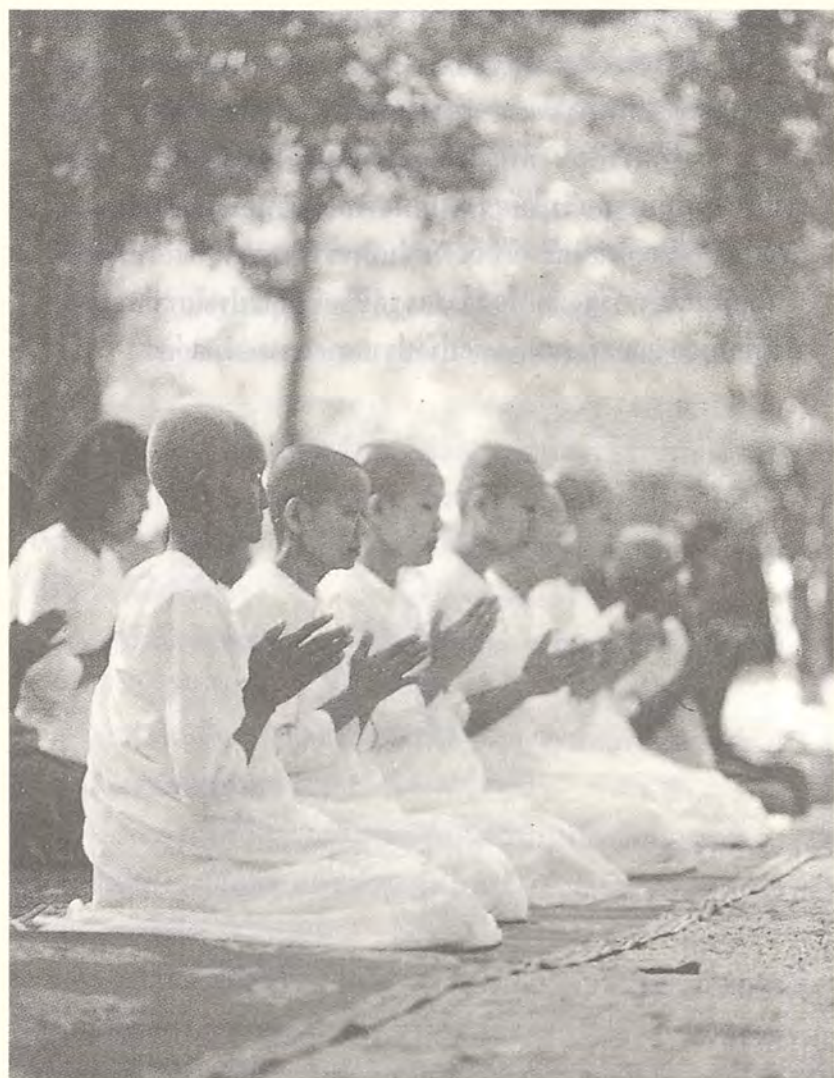
แต่การดำเนินชีวิตด้วยมีสัมมาที่ฐิเป็นตัวนำก็เหมือนการลาก
ซุงหนักขึ้นตลิ่งสูงขึ้นเหมือนกัน แต่เพื่อเป็นการสร้างชีวิตให้เป็นชีวิต
ที่มีคุณค่าอันประเสริฐอย่างคุ้มแก่ความมีชีวิต

การให้การศึกษาที่พร้อมทั้งการศึกษาภายนอกและการศึกษา
ภายใน - ย่อมสร้างสรรค์สัมมาทิฐิอันเป็นรากแก้วของศีลธรรมให้
เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชน

การให้การศึกษาที่พร้อมทั้งการศึกษาภายนอกและการศึกษา
ภายใน - ย่อมทำให้เยาวชนสามารถพิจารณาแยกแยะด้วยสติและปัญญา
จนกระทั่งมองเห็นความแตกต่างระหว่าง “ซาก” กับ “ชีวิต”

การให้การศึกษาที่พร้อมทั้งการศึกษาภายนอกและการศึกษา
ภายใน - ย่อมส่งเสริมให้เยาวชนเกิดสติปัญญาที่จะรู้จักใช้ซากและ
รักษาซากที่มีอยู่โดยไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นซากของตน แต่สามารถใช้
มันเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตที่มีคุณประโยชน์อันสูงค่า
ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อนมนุษย์อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว

๑๓.

พุทธศาสนาจะช่วยแก้ปัญหาสังคม ได้จริงหรือ ?

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ในหนังสือชุดธรรม
โฆษณเล่มที่ชื่อว่า "ศีลธรรมกับมนุษยโลก" หน้า ๔๗๗ ว่า :

"มันมีความจริงอยู่อย่างหนึ่งว่า เดียวนี้เราพูดถึงคำว่าศีล
ธรรมนี้น้อยไป หรือไม่ได้พูดกันเลย ไม่หยิบยกเอาปัญหาทางศีล
ธรรมมาพูดกัน เจียบในเรื่องนี้มากขึ้น ๆ ไปพูดปัญหาเศรษฐกิจ
ปัญหาการเมือง ปัญหาทางทหาร การค้าอะไรต่าง ๆ โดยที่ไม่รู้ว่า
ปัญหาเหล่านี้มันเกิดขึ้นมาได้ในโลก ก็เพราะว่ามนุษย์ไร้ศีลธรรม
มนุษย์ไร้ศีลธรรมจนมีจิตทราม จึงสร้างปัญหาทางการเมือง ทาง
เศรษฐกิจทุก ๆ อย่างที่มันเป็นปัญหาอยู่เวลานี้

.....พวกเรasmัยนี้ให้ความหมายทางศีลธรรมเพี้ยนไปมาก มัน
จะเป็นไปในลักษณะที่ว่า คนเดี๋ยวนี้เขาเห็นกันว่าศีลธรรมอันดี
ของประชาชนก็คือว่า ให้ได้อยู่ดี กินดี อย่างเห็นแก่ตัวที่สุด และมี
เกียรติที่สุด นั่นแหละคือศีลธรรมอันดีของประชาชนสมัยนี้...

...แต่ถ้าว่าเป็นอย่างสมัยก่อน ไม่มีความหมายอย่างนี้ มันตั้ง
รากฐานอยู่บนความเมตตา กรุณา สงสารแก่เพื่อนมนุษย์ ศีลธรรม

อันดีก็คือ ไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินสมบัติ หรือประโยชน์อะไรของผู้อื่น และยังแถมช่วยเหลือกันด้วย ช่วยเหลือเขาด้วย ฉะนั้น ศีลธรรมอันดีก็เต็มไป ด้วยการช่วยเหลือ...

...เพราะฉะนั้น ปัญหาหนักของคนและสังคมในทุกวันนี้ คือ โรคเกลียดศีลธรรม”

แต่แล้วก็อีกเหมือนกัน ที่ในปัจจุบันนี้เรามากได้ยินการพูด การอภิปราย ทั้งในวงการสนทนาส่วนตัวและในวงการสาธารณะว่า พุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาสังคมได้จริงหรือ ?

การกล่าวถึงเรื่องของพุทธศาสนาก็หมายถึงเรื่องของธรรมะ เรื่องของศีลธรรมนั่นเอง ว่าเป็นไปได้หรือที่สิ่งที่ดูครึ ๆ คุระ ๆ งุ่มง่ามล้าสมัยอย่างนี้จะมาแก้ปัญหาที่ยุ่งเหยิงซับซ้อนในยุคสมัยที่สังคมเจริญรุ่งเรืองด้วยการศึกษาและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างยิ่งยงยงนี้ ในเมื่อการศึกษาในระดับสูงและเทคโนโลยีที่ทันสมัยยังแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ลุล่วงเรียบร้อยไปไม่ได้

การที่คนเราหันมาพูดกันถึงเรื่องของธรรมะกันบ้างประปราย ก็ดูเหมือนประหนึ่งว่าเป็นสิ่งสุดท้ายที่อยากจะลองดู เพื่อว่าจะมีหนทางบ้าง โดยไม่ได้สำนึกหรือสำเหนียกเลยสักนิดว่า แท้จริงแล้ว **พระธรรมนี่คือสถาบันที่จะคุ้มครองสัตว์โลกให้อยู่โดยปลอดภัย** ตั้งแต่เริ่มต้นจนสุดท้ายแห่งชีวิตของสัตว์โลกนั้น ๆ

เมื่อมีคำถามว่า “พุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาสังคมได้จริงหรือ ?” ก็ต้องมีคำย้อนถามบ้างว่า :

- สังคมต้องการให้พุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาของสังคมอย่างจริงจังหรือเปล่า ?
- สังคมต้องการมีพระธรรมเป็นที่พึ่งจริง ๆ หรือ
- สังคมต้องการศีลธรรมเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริงหรือไม่ ?

ทั้งนี้ก็เพราะว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ ทุกปัญหา ต้องมีการร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายอย่างเต็มใจและเต็มที่ จึงจะสำเร็จประโยชน์ นั่นคือ ความร่วมมือระหว่างผู้มีปัญหาและผู้ให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหา จะกระทำไปแต่เพียงฝ่ายใดแต่ฝ่ายเดียวไม่ได้ ไม่ว่าจะปัญหาหาระหว่างพ่อ-แม่กับลูก ปัญหาหาระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ปัญหาหาระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้าน ปัญหาหาระหว่างแพทย์กับคนไข้ ปัญหาหาระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ต้องการความร่วมมืออย่างเต็มใจและอย่างจริงใจต่อกันทั้งสองฝ่าย

ผู้ช่วยแก้ปัญหา ให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และบางทีก็รวมไปถึงการให้วัตถุอุปกรณ์เกี่ยวข้องที่จำเป็น ผู้มีปัญหารับฟังคำแนะนำด้วยความตั้งใจที่พร้อมจะเรียนรู้จนมีความเข้าใจชัดเจน แล้วให้ความร่วมมือที่จะปฏิบัติตามอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ปัญหา นั้น ๆ จึงจะคลี่คลายจนหมดสิ้นไปได้ในที่สุด แม้แต่การช่วยคนตกน้ำ ผู้กระโดดลงไปช่วย ก็ด้วยความมีน้ำใจที่เมตตากรุณาอย่างยิ่ง แต่ถ้าผู้ที่กำลังจะจมน้ำไม่ร่วมมือไม่ยอมมอมุโลมตามวิธีการช่วยเหลือ มีการพยายามแข็งขันตัวหรือไขว่คว้ายึดตัวผู้ที่กระโดดลงไปช่วยไว้แน่นอย่างไรสติ การช่วยชีวิตก็กลายเป็นการได้รับผลอย่างตรงกันข้าม

ดังนั้น ถ้าหากคนในสังคมมีความต้องการพระพุทธรักษา หรือพระธรรมให้เป็นหลักในการแก้ปัญหาของสังคม สังคมนั้นก็ต้องให้ความร่วมมือกับพระธรรมอย่างเต็มกำลังความสามารถ หรือจะพูดว่าอย่างสุดชีวิตจิตใจก็ได้ เพราะเมื่อชีวิตมีปัญหา หรือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแก่ชีวิตมากขึ้นอย่างซับซ้อนยุ่งเหยิง ภายในจิตใจก็ย่อมเต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ในขณะที่นั้น ความรู้สึกจะเป็นเสมือนหนึ่งกำลังจะขาดใจตายด้วยความล้าล้าความทุกข์อยู่แล้ว ถ้าไม่ดิ้นรนแก้ไขอย่างสุดชีวิตจิตใจ ย่อมไม่มีทางรอด หรือหากจะมีก็เป็นเพียงแสงริบหรี่ ๆ เท่านั้น ทางรอดที่เป็นไปได้ก็คือ การให้

ความร่วมมือกับพระพุทธศาสนา หรือพระธรรม ทั้งทางกาย ทาง วาจา และทางใจอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อสร้างสรรค์ ศีลธรรมให้เป็นรากฐานของสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ให้ ลุล่วงโดยเรียบร้อยให้จงได้

ความร่วมมือประการแรกที่สังคมต้องให้แก่พระธรรมก็คือ ความ ศรัทธาในพระธรรม ว่าพระธรรมนั้นเป็นที่พึ่งแก่ชีวิตได้อย่างแท้จริง เพราะพระธรรมที่แท้นั้นมีแต่การให้ที่บริสุทธิ์ ไม่มีการเรียกร้องให้ ตอบแทน

แต่ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาหรือพระธรรมในลักษณะเช่นนี้ จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนในสังคมได้ศึกษาและเรียนรู้ให้ถึงแก่นแท้ แห่งพระธรรม

เพราะฉะนั้น **ความร่วมมือประการที่สองก็คือ สังคมต้อง พร้อมที่จะศึกษาและเรียนรู้ในพระธรรม จนมีความเข้าใจถึงแก่น หรือหัวใจของพระพุทธศาสนา หรือพระธรรมได้อย่างถูกต้อง** เพื่อ ไม่ให้เกิดความเข้าใจเขวในเรื่องของพระพุทธศาสนาหรือพระธรรม อย่างคิดนึกเอาเองตามใจ หรือว่าตาม ๆ เขาวกกัน ความเข้าใจเขว เช่นนี้เป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นมิให้เข้าถึงพระธรรม และยังเป็นการปิด หนทางของการที่จะได้มีพระธรรมมาเป็นสิ่งนำทางการแก้ปัญหาทั้ง ในส่วนตนและสังคม ทำให้เกิดความสูญเปล่าแก่ชีวิตอย่างไม่คุ้มค่า แก่การที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

ความร่วมมือประการที่สามของสังคมต่อพระธรรมก็คือ ต้อง นำความรู้ความเข้าใจในพระธรรมอย่างถูกต้องชัดเจนแล้วนั้น มาฝึก ปฏิบัติ จนประจักษ์ในผลของการปฏิบัตินั้นด้วยใจของตนเอง จึงจะ เกิดความปีติเบิกบานในธรรม แล้วพลังแห่งศรัทธาก็จะเต็มเปี่ยมขึ้น เองภายในใจจนกระทั่งเกิดความมั่นใจและแน่ใจว่า ชีวิตนี้จะปลอดภัย จากปัญหาและความทุกข์ตราบเท่าที่สามารถควบคุมชีวิตให้ปฏิบัติ

อย่างถูกต้องตรงต่อพระธรรม

ถ้าหากสังคมให้ความร่วมมือด้วยการอุทิศเวลาเพื่อศึกษาเรียนรู้แก่นแท้ของพระธรรมจนเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจน แล้วนำความรู้ความเข้าใจนั้นมาทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ในสังคมนั้น ว่าหากปฏิบัติตามนี้ได้จริง ชีวิตก็จะสามารถรอดพ้นจากปัญหาได้จริง แต่ทั้งหมดนี้ต้องปฏิบัติกระทำด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดจะสามารถทำแทนแก่กันได้ ผู้ใดปฏิบัติ ผู้นั้นก็รอดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ ผู้ใดไม่ปฏิบัติก็ยอมตกจมอยู่ในท่ามกลางปัญหาและความทุกข์อย่างที่หาทางออกไม่ได้

เมื่อได้ปฏิบัติจนประจักษ์ชัดในผลแห่งการปฏิบัตินั้นด้วยใจแห่งตนเอง ความศรัทธาในพระธรรมก็ยิ่งมั่นคงหนักแน่น เป็นศรัทธาในแนวทางแห่งพุทธศาสตร์ คือด้วยปัญญาที่ชัดแจ้งแห่งตนเองว่าชีวิตนี้จะมั่นคงปลอดภัยและเบิกบานผ่องใส ก็ด้วยอาศัยการกระทำที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์และความเกื้อกูลกันในระหว่างเพื่อนมนุษย์ ด้วยการกระทำที่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ

นี่เป็นการกระทำที่เป็นอิสระอย่างยิ่ง ต่างคนต่างกระทำอย่างมีเป้าหมายหรืออุดมคติอันเดียวกัน คือเพื่อประโยชน์และความเกื้อกูลกันในระหว่างเพื่อนมนุษย์ มิตรภาพระหว่างมนุษย์ในสังคมเดียวกันย่อมมีขึ้นอย่างแน่นอน

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ว่า :
“ที่ได้มีมิตรภาพ ที่นั้นมีศีลธรรม ที่ได้มีสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพ ที่นั้นย่อมมีศีลธรรม เพราะมิตรภาพนั้น หมายถึงการไม่เบียดเบียนกัน มีความไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีการเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย อยู่กันด้วยความรักความพอใจในความเป็นอยู่”

นี่คือสภาวะของสังคมที่ปลอดจากปัญหาและความทุกข์

เพราะฉะนั้น สิ่งแรกที่สังคมหรือคนในสังคมต้องศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ก็คือเรื่องของปัญหาหรือความทุกข์นั่นเอง

เพราะปัญหานั้นแหละคือความทุกข์ ขณะใดที่ชีวิตมีปัญหา ขณะนั้นจิตใจก็เป็นทุกข์ หรือขณะใดที่จิตใจมีความทุกข์ ขณะนั้นนั่นแหละ ชีวิตกำลังเผชิญกับปัญหา

เมื่อปัญหาคือสิ่งที่สังคมต้องการแก้ไขให้ลุล่วงเรียบร้อย ฉะนั้น จึงต้องศึกษาเรื่องของปัญหาหรือความทุกข์เป็นสิ่งที่แรกทันที และอย่างรีบด่วนด้วย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตระหนักดีว่า สิ่งที่เป็นอันตรายอย่างมหันต์แก่มนุษย์ก็คือสิ่งที่เรียกว่าปัญหาหรือความทุกข์นั่นเอง ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ หลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้ว พระองค์จึงทรงสอนอยู่เรื่องเดียวคือ เรื่องความทุกข์และการดับทุกข์

สิ่งที่จะต้องศึกษาในเรื่องของความทุกข์ก็คือ ศึกษาให้รู้จักลักษณะอาการของความทุกข์ ว่าสิ่งที่เรียกว่าความทุกข์นี้ เมื่อมันเกิดขึ้น มันมีลักษณะอย่างไร มีอาการอย่างไร

วิธีการที่จะสังเกตลักษณะอาการของความทุกข์นั้น ไม่สามารถจะสังเกตได้ด้วยการมองดูด้วยนัยน์ตาเนื้อสองข้าง และไม่สามารถสังเกตได้ด้วยการคิดด้วยสมองหรือด้วยความรู้ที่ได้เล่าเรียนศึกษามา แต่จะต้องใช้วิธีการศึกษาภายใน คือ ด้วยการดูข้างใน นั่นคือ ด้วยการย้อนความรู้สึกเข้าไปสัมผัสกับอาการของความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิต ในขณะที่ใจกระทบกับสิ่งที่รู้สึกว่าเป็นปัญหา นี่ก็คือความทุกข์ ขณะนั้นภายในจิตมีความรู้สึกอย่างไร

หากผู้นั้นได้ย้อนความรู้สึกเข้าไปดูภายในด้วยใจที่จดจ่ออย่างเพ่งพินิจ ก็จะได้พบว่า :

ลักษณะอาการของความทุกข์หรือปัญหานี้ ไม่น่าพึงปรารถนาเลย เพราะมันน่ากลัว มันเผาผลาญจิตใจให้ไหม้เกรียม มันเสียบแทง

ใจให้เจ็บปวด มันผูกมัดจิตใจให้ยึดมันอยู่กับมันอย่างที่ดิ้นรนเท่าใดก็ไม่หลุดพ้นไปได้

ความทุกข์จึงมีลักษณะของการกัด การดึงทิ้งอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้ชีวิตมีความนิ่งสงบได้ แต่เมื่อเฟื่องพินิจเข้าไปภายในให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็พบว่าปัญหาหรือความทุกข์นั้นก็ไม่คงที่ มันมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประเดี๋ยวก็ปัญหาเรื่องนี้ ประเดี๋ยวก็ความทุกข์เรื่องโน้น มันสลับสับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ มันจึงมีลักษณะที่น่าเกลียดจริง ๆ ไร้ใจมันไม่ได้ ยึดมันในมันไม่ได้ มันจะหลอกลวงอยู่ตลอดเวลา

แต่ใจของผู้ที่กำลังตกอยู่ในปัญหาหรือความทุกข์มักจะมองไม่เห็นลักษณะที่น่าเกลียดน่ากลัวของความทุกข์ เพราะใจมัวแต่พวงยึดมันอยู่กับคำว่า "ปัญหา-ความทุกข์" จึงลืมการย้อนมองดูข้างใน เพื่อให้รู้จักลักษณะของมัน

ส่วนอาการของความทุกข์นั้น อาจแยกได้เป็นสองนัย

นัยที่หนึ่ง : คืออาการที่เป็นไปตามอำนาจของธรรมชาติ เช่น ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้ สิ่งนั้น เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้หรืออาการเหล่านี้ เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ คือ กฎไตรลักษณ์ และกฎอิทัปปัจจยตา (ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๔ และ ๕) ฉะนั้น มนุษย์จะฝ่าฝืนไม่ยอมตามหรือไม่ยอมรับว่ามันเป็นอาการของธรรมชาติ ก็จะไม่มีโอกาสให้จิตได้พักนิ่ง เพื่อใช้สติปัญญาใคร่ครวญแก้ไขปัญหาหรือความทุกข์ให้ลุกล่วงได้

เมื่อความแก่ ความเจ็บเกิดขึ้น หรือสัญญาณของความตาย ไกลเข้ามา หน้าที่ของมนุษย์ผู้มีปัญญาก็ควรหาทางแก้ไขหรือปรับใจ เพื่อตั้งรับสิ่งเหล่านี้ ในลักษณะที่ว่า แก่อย่างไรจึงจะสง่า เจ็บอย่างไร

จึงจะไม่ทรمان ตายอย่างไรจึงจะสงบ นี่จึงจะเป็นวิธีแก้ไขปัญหา ด้วยจิตที่เบิกบาน ด้วยปัญญาที่เฉลียวฉลาดแจ่มใส เป็นการแก้ปัญหาหรือความทุกข์ ที่ทำให้เกิดความเคารพยกย่องจากลูกหลานญาติมิตร และยังนำความอุ่นใจมั่นใจให้แก่บุคคลผู้นั้นยิ่งขึ้น

นัยที่สอง : คืออาการที่เป็นไปตามอำนาจของกิเลส เช่น ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความวิตกกังวล เป็นต้น ถ้าผู้ใดได้ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องของกิเลส คือสิ่งที่ทำให้จิตใจสกปรกเศร้าหมองที่มีอยู่สามอย่างคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็จะสามารถตามอาการของปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นอาการอย่างใด มันล้วนแล้วแต่เป็นไปตามอำนาจของกิเลสทั้งสิ้น

เมื่อจับมันได้ ไล่มันทัน อำนาจอิทธิพลของมันก็ต้องลดลง อ่อนกำลังลง จนในที่สุดมันก็จะไม่สามารถมาก่อให้เกิดปัญหาหรือความทุกข์แก่ชีวิตได้อีก

ปัญหาหรือความทุกข์นี้เป็นข้าศึกที่ร้ายกาจของมนุษย์ เมื่อมันเข้ามาครอบงำจิตใจ มันจะทำให้จิตนี้เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงวุ่นวายอย่างที่ท่านกล่าวว่า

“มันยุ่งเหยิงวุ่นวายเหมือนปมด้ายที่ยุ่ง คือด้ายที่เป็นปมเล็ก ๆ ใหญ่ ๆ มีเศษผสมกันยุ่งจนเหลือวิสัยที่จะคลี่ได้”

จิตใจ เช่นนี้เป็นจิตใจที่สับสนพร้อมที่จะก่อปัญหาต่าง ๆ ให้ยุ่งเหยิงวุ่นวายซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งแก่ตนเอง แก่เพื่อนมนุษย์ และแก่สังคม

เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจะช่วยแก้ปัญหาได้ก็ต่อเมื่อสังคมหรือคนในสังคมนินยอมที่จะศึกษาเรื่องของปัญหาหรือความทุกข์เป็นครั้งแรกและอย่างรีบด่วนด้วย

สังคมต้องยินยอมที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาหรือความทุกข์

อย่างองอาจกล้าหาญ อย่างยอมรับความจริง เพื่อพร้อมที่จะแก้ไข
ให้เกิดความถูกต้องอย่างถูกต้องต่อไป

ถ้าเป็นในลักษณะเช่นนี้ พุทธศาสนาหรือพระธรรมย่อมมี
ทางช่วยแก้ไขปัญหาลังคมได้อย่างแน่นอน

๑๘.

พุทธศาสนาจะช่วยแก้ปัญหาสังคม ได้จริงหรือ? (ต่อ)

พุทธศาสนาจะช่วยแก้ปัญหาของสังคมได้จริงหรือ ?

พุทธศาสนาจะช่วยแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อ :

- สังคมมีความศรัทธาอย่างพุทธศาสตร์ เห็นคุณค่าของพระพุทธรูปหรือพระธรรมว่าเป็นสิ่งที่แก้ปัญหาของชีวิตได้

- สังคมพร้อมที่จะเรียนรู้และศึกษาให้ถึงแก่นหรือหัวใจของพระพุทธรูปหรือพระธรรมอย่างถูกต้องด้วยความซื่อตรงและด้วยความจริงใจ

- สังคมพร้อมที่จะนำความรู้ความเข้าใจในพระธรรมนั้นมาทดลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง จนประจักษ์ชัดว่า พุทธศาสนานั้นเป็นวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง และเป็นสิ่งที่สามารถทดลองพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยการทดลองค้นคว้าของผู้อื่นเลย

- สังคมมีความพร้อมที่จะศึกษาปัญหาและแก้ไขปัญหาของสังคมตามแนวทางแห่งพระพุทธรูปหรือพระธรรม

ถ้าหากสังคมมีใจที่พร้อมจะรับพระพุทธรูปหรือพระธรรม

เป็นหลักในการแก้ไขปัญหของสังคมอย่างแท้จริงแล้ว สังคมก็ย่อมพร้อมที่จะเรียนรู้และศึกษาพระธรรมอย่างถึงแก่นหรือหัวใจอย่างไม่ลังเลรอเวลาให้เนิ่นช้า เพราะสังคมได้เสียเวลาไปมากแล้วอย่างประมาณค่ามิได้ในการลองผิดลองถูก จนปัญหาของสังคมได้ทับถมซับซ้อนเป็นทวีคูณจนเกือบสุดทางที่จะแก้ โดยได้มองข้ามผ่านเลยสิ่งที่อยู่ในชีวิตของคนและชีวิตของสังคมมาโดยตลอดว่าเป็นสิ่งที่ครีครະไม่ทันสมัย ไม่มีประโยชน์ ทั้งที่ปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นอย่างเนืองนองมาตลอดเวลา...ก็เพราะสังคมขาดสิ่งนี้

บัดนี้ เมื่อมีการทวนมนานี้ถึง และตั้งคำถามว่า พระพุทธศาสนาหรือพระธรรมนั้นจะช่วยแก้ไขปัญหของสังคมได้จริงหรือ ? จึงต้องเริ่มต้นด้วยการที่สังคมต้องถามใจของสังคมเองก่อนให้แน่นอนว่า สังคมต้องการพระธรรมมาช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมอย่างสุจริตใจจริง ๆ หรือ ? ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเตือนใจสังคมให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เคยสับสนประมาทดูหมิ่นต่อพระพุทธศาสนาหรือพระธรรม ให้เป็นทัศนคติที่ถูกต้องตามคุณค่าที่แท้จริงของพระธรรม แล้วสังคมจึงจะมีศรัทธาและกำลังใจ ที่จะอุทิศเวลา และสติปัญญาศึกษาปฏิบัติในพระธรรมจนรู้จักและเข้าถึงพระธรรม จึงจะสามารถแก้ไขปัญหสังคมตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาหรือพระธรรมได้

เพราะว่า การแก้ปัญหใด ๆ จะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันด้วยความเต็มใจของทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายที่มีปัญหา และฝ่ายที่จะช่วยแก้ปัญห หากเป็นความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว ย่อมไม่มีหนทางที่จะประสบความสำเร็จได้

เมื่อสังคมได้คำตอบให้แกใจของสังคมเองอย่างชัดเจนแล้ว ว่าต้องการพระพุทธศาสนาหรือพระธรรมให้เป็นหลักในการแก้ไขปัญหของสังคม สิ่งแรกที่สังคมต้องเริ่มศึกษาก็คือเรื่องของปัญหาหรือความทุกข์ของสังคมตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาหรือพระธรรม

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๑๗

การศึกษาปัญหาหรือความทุกข์ของสังคมด้วยการศึกษาด้าน
ในอย่างสุขุม สงบเยือกเย็นและด้วยใจที่เป็นกลาง จะช่วยให้สังคม
ได้ค่อย ๆ มองเห็นปัญหาแต่ละปัญหานั้นชัดขึ้น ด้วยใจที่ไม่ถูก
ครอบงำด้วยอคติ จะค่อย ๆ สามารถสำรวจค้นหาต้นตอของปัญหา
และจะค่อย ๆ มองเห็นมันชัดขึ้น ๆ จะมองดูผลสะท้อนของปัญหา
ที่กำลังเกิดและจะเกิดต่อไป ด้วยใจที่ไม่ตื่นตระหนกจนเกินควรใน
ขณะนั้น ภายในจะรู้สึกมีความมั่นคงหนักแน่น และมีหลักใจที่จะ
ตั้งรับปัญหาด้วยสติปัญญาที่แหลมคมขึ้น

ด้วยการศึกษาภายในนี้ สังคมจะค่อย ๆ สำเนียงและสำนึก
ได้เองว่า การที่สังคมพยายามกล่าวอ้างแต่ว่า เพราะขณะนี้สังคมมี
พลเมืองเพิ่มมากขึ้น เพราะเศรษฐกิจขยายตัวรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะ
วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างตามเกือบไม่ทัน เพราะการเมืองที่
กำลังจะเป็นประชาธิปไตย และเพราะอะไร ๆ อีกมากอย่าง ซึ่งเมื่อ
ฟังแล้วก็น่าจะเป็นสิ่งที่น่ายินดีทั้งนั้น แล้วมันมากลายเป็นต้นเหตุ
ของปัญหาได้อย่างไรกัน ?

การที่พลเมืองเพิ่มจำนวนมากขึ้น ก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดี จะได้เป็น
กำลังช่วยกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้รวดเร็วขึ้น เศรษฐกิจ
เติบโตขยายตัวก็น่าจะทำให้พลเมืองของสังคมได้มีความเป็นอยู่ที่ดี
ขึ้นอย่างทั่วถึงและถาวรหนา วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง ก็น่าจะเป็น
สิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวยขึ้นชม ยกเว้นแต่ว่า ถ้าหากมัน
กลายเป็นความมรกรู้งร่าร้างเกลียดเดียดฉันท์ นั้นก็ทำให้สิ่งที่ควรรับ
มาเป็นวัฒนธรรมไม่ หรือการเมืองที่กำลังจะเป็นประชาธิปไตย ก็
เป็นสิ่งที่ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการ เพราะอายุของประชาธิปไตย
ของสังคมก็เข้าวัยเกษียณแล้ว จึงควรแก่การที่จะเป็นประชาธิปไตย
ที่สมบูรณ์เสียที

แต่แล้วเหตุไฉน สิ่งที่น่าจะยินดีเหล่านี้จึงกลายมาเป็นต้นเหตุของปัญหาร้าย ๆ เช่น การจราจรที่เป็นอัมพาต จนทำให้เกิดความสูญเสียอย่างยิ่งในเกือบทุกทาง ตลอดจนถึงสุขภาพอนามัยทางกายและทางจิตก็พลอยเสื่อมทรุด สิ่งแวดล้อมเกิดเป็นพิษทั้งบนดิน ในน้ำ ในอากาศ จนสังคมเกือบจะไม่มีที่จะอยู่ ไม่มีที่จะไป ธรรมชาติถูกทำลายอย่างเกือบย่อยยับอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาแต่ก่อน ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมอยู่ในภาวะที่น่าตระหนกอกสันขวัญบินอย่างยิ่ง แม้แต่โรคเอดส์ก็กล่าวกันว่าแพร่กระจายในสังคมนี้ด้วยอัตราเร็วที่สุดในโลก และยังอะไรต่ออะไรที่ล้วนแล้วแต่ยังให้เกิดความสลดหดหู่ใจ นี่มันเป็นไปได้อย่างไรกัน ?

ด้วยการศึกษาด้านนี้ด้วยความสงบและมั่นคง สังคมก็จะพบต้นตอหรือรากเหง้าของปัญหาได้อย่างประจักษ์ลึกลับชัดเจนในใจเองว่า **ความเห็นแก่ตัวนั่นเอง** คือตัวรากเหง้าของปัญหา แม้แต่สังคมเอง สังคมก็ยังเห็นแก่ตัว

จากการศึกษาด้านนอก สังคมจะมองเห็นแต่ว่า คนอื่นเห็นแก่ตัว แม้ว่าบางแวบ สังคมอาจมีจิตสำนึกขึ้นมาว่า สังคมก็เห็นแก่ตัวเหมือนกัน แต่มันก็จะรู้สึกอยู่ได้เพียงแวบเดียวแล้วก็ผ่านไป

แต่เมื่อศึกษาจากด้านในหรือภายใน สังคมสามารถมองเห็นได้ชัดขึ้น และมีความรู้สึกยอมรับด้วยว่า สังคมเองก็เห็นแก่ตัว และบางทีก็เห็นแก่ตัวอย่างมากเสียด้วย

เมื่อใจเริ่มยอมรับ แม้จะด้วยความรู้สึกที่ต่อต้านอยู่บ้าง แต่ด้วยศรัทธาและความสุจริตใจที่จะแก้ไขปัญหาสังคม จะค่อย ๆ มีกำลังบังคับใจที่เห็นแก่ตัว ยึดมั่นในความเป็นตัวตนของตนเองนั้นให้ค่อย ๆ อ่อนลงทีละนิด ๆ เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขของส่วนรวม ซึ่งก็รวมทั้งสังคมนั่นเองด้วย

เมื่อศึกษาในภายใต้นี้ซ้ำลงไปอีก สังคมก็ยิ่งประจักษ์ได้เองว่า ความยึดมั่นในความเป็นตัวตนหรือ อัตตา นี้ มันร้ายกาจและรุนแรงมาก มันทำให้เกิดความจะเอาเสียทั้งหมด ไม่มีการยอมแบ่งปัน ไม่เฉพาะแต่ของนอกกาย แม้แต่ความดี ความเด่น ความดัง ที่ไม่มีรูปไม่มีร่าง มันก็ยังยึดไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ยอมให้ใครมาเทียบได้ จะต้องปิดให้กระเด็นออกไปให้หมด ความเห็นแก่ตัวด้วยความยึดมั่นในอัตตาเช่นนี้ มันก่อปัญหาให้เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายใน เพราะจิตมันมัวแต่หมกมุ่นวนเวียนอยู่ในเรื่องของความจะเอาให้ได้ แต่ไม่ยอมเสียของตัวเองอยู่อย่างเดียว

ภายนอกก็ไปทำให้การจรรยาบรรณติดขัดยิ่งขึ้น เกิดอุบัติเหตุในท้องถิ่นมากขึ้น การกบฏแย่งชิงเบียดเบียนกันเพิ่มมากขึ้น แม้แต่ธรรมชาติก็ถูกเบียดเบียนถูกล้น มีมลพิษคลุ้งทั่วในสังคม การทะเลาะท้าวเถียงกันโหวกเหวกทั้งในสภาและนอกสภา เป็นที่น่าอัศจรรย์มากทีเดียว ไม่ว่าจะมามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นที่ใด เมื่อใด จะต้องมีความเห็นแก่ตัวเข้าไปเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งนั้น

ส่วนภายในนั้น ก็ดิ้นรนกระสับกระส่ายอยู่ด้วยความหวาดระแวงวิตกกังวลเพราะความกลัวจะไม่ได้ กลัวแต่ว่าจะต้องเสียถ้าเผชิญกับความสูญเสียเกิดขึ้น ก็ทุรนทุรายตัวดิ้นด้วยความเจ็บปวดเมื่อใดเกิดความได้อย่างที่ใจนี้ก็อยากได้ ก็ถึงโลดเต้นดิ้น เป็นอันว่าชีวิตทั้งภายนอกและภายในมีแต่การดิ้นรนกระเสือกกระสนอยู่ตลอดเวลา กระทำให้สังคมขาดพลังของความเข้มแข็งมันคงที่จะดำเนินชีวิตด้วยความเป็นปกติได้

ความเห็นแก่ตัวนี้ ทำให้สังคมหลง หลงไปว่ามันทำให้มีแต่ได้ มันทำให้สนุก มันให้ประโยชน์ จึงหลงเฮอร์ดอโรยไปกับมัน จนหลงลืมไปว่า ในขณะที่สังคมดิ้นรนจะเอาให้ได้นั้น ขณะนั้น สังคมก็ได้รับความเจ็บปวดขมขื่นไปพร้อม ๆ กันด้วย และบางทีมันก็แผดเผา

สังคมจนใหม่เกรียมไปก็มี

เมื่อได้ศึกษาในภายหลัง สังคมจึงได้มองเห็นความร้ายกาจของมัน มองเห็นความเป็นตัวก่อปัญหาหรือความทุกข์ให้เกิดแก่สังคม ฉะนั้น จึงเชื่อว่าเมื่อสังคมได้ศึกษาจนรู้จักตัวจริงของมัน สังคมย่อมมีความกล้าหาญพอที่จะชดเชยความเสียหายที่ตนสูญเสีย เพื่อไม่ให้มันก่อปัญหาให้เป็นที่เดือดร้อนลำเค็ญแก่สังคมได้อีก

ความเห็นแก่ตัว ทำให้จิตของสังคมคับแคบ แบ่งปันเผื่อแผ่ไม่ได้ ชีวิตสังคมจึงคับแคบอยู่กับปัญหา หรือความทุกข์ จนอึดอัด ๆ แล้ว ในที่สุด ความเห็นแก่ตัวนี้เอง ก็สูบเอาจิตวิญญาณของสังคมไป จนสังคมเหลือแต่ซาก

ด้วยเหตุนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้ศึกษาและให้รู้จักเรื่องของ อนัตตา คือความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน เพื่อให้ได้ประจักษ์ว่า อตฺตา-ตัวตน นี้เป็นสิ่งที่ธรรมชาติมิให้ไว้ เพื่อเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตเท่านั้น ไม่ใช่เป็นตัวตนที่ถาวรสำหรับให้ยึดมั่นถือมั่น จนเป็นเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัว กิดกัน หวง กัน ทุกสิ่งไว้เพื่อ “อัตตา-ตัวฉัน” นี้แต่ผู้เดียว

เมื่อมี อัตตา-ตัวฉัน ก็ทำให้มีสิ่งที่เป็น “ของฉัน” ติดตามมา อีกมากมายหลายสิบอย่าง อันล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดภาระหนักที่ต้องแบกหามและเพิ่มอัตราของความเห็นแก่ตัวให้สูงและรุนแรงยิ่งขึ้น จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม อย่างที่ตามแก้จนสุดกำลังแล้ว ก็ยังดูเหมือนกับจะสิ้นหนทาง

เพราะเมื่อเอาความเห็นแก่ตัวไปแก้ปัญหา มันก็กลายเป็นการไปเพิ่มปัญหา ไม่ใช่เป็นการลดหรือแก้ไข้ปัญหา

เรื่องของ อนัตตา หรือความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนนี้ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ครีคราะห์หรือล้าสมัย ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เลือนลอย ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่ากลัว และไม่ใช่เป็นสิ่งที่เรียนรู้ไม่ได้ - หากเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุดต่อสังคม

ที่จะช่วยชีวิตของสังคมให้รอดพ้นจากการเป็น **ซาก** เพราะตกอยู่ภายใต้ความบีบคั้นของปัญหาหรือความทุกข์

การศึกษาเรื่องของ **อนัตตา** หรือความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนนี้ ไม่ใช่เป็นการทำให้สังคมอ่อนแอ ท้อแท้หรือหมดหวัง บางทีสังคมอาจจะคิดว่า เมื่อไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของฉันเสียแล้ว ฉันจะอยู่ไปทำไม หรือจะเล่าเรียนศึกษา หรือจะทำงานการไปเพื่ออะไร แล้วจะเอาตัวตนที่มีอยู่นี้ไปทิ้งเสียที่ไหน ?

อันที่จริงแล้ว การศึกษาและเรียนรู้เรื่องของ **อนัตตา** หรือความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ยังเป็นการส่งเสริมให้จิตของสังคมมีพลังแห่งความเข้มแข็งหนักแน่นมั่นคง เพราะเกิดสติปัญญาที่เป็นแสงสว่างส่องใจให้สังคมได้มีจิตสำนึกที่ถูกต้องว่า การมีร่างกายนี้ก็ติดอยู่แล้ว ไม่ต้องคิดเอามันไปทิ้ง หรือคิดทำลายมันเสีย แต่รู้จักรักษามันให้ถูกต้อง ให้มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง เพื่อที่จะสามารถใช้นั้นเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของสังคม ทั้งในเรื่องของการเล่าเรียนการทำงาน และการบำเพ็ญกิจอื่น ๆ อย่างให้ประโยชน์แก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความทุกข์

การศึกษาเรื่องของ **อนัตตา** จะทำให้จิตที่เคยคับแคบอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัวนั้น ค่อยขยายเป็นจิตที่กว้างใหญ่ขึ้น เป็นความกว้างใหญ่ด้วยความคิด ด้วยสติปัญญาที่ถูกต้องและชัดเจนในเรื่องของการดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหาชีวิตของสังคม

สังคมจะเกิดจิตสำนึกได้เองว่า การแก้ไขปัญหานั้นต้องเริ่มแก้ไขที่ตัวของสังคมเองก่อน อย่ามัววิรือร่เกียกกัน ที่จะให้ "เขา" ทำก่อนสิ ความจริงแล้ว ไม่มีเขา มีแต่ เรา นี่แหละที่จะต้องช่วยกันรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา และต่างก็ต้องลงมือแข่งกันที่จะกระทำก่อน โดยไม่ต้องมีการเกรงกลัวว่าจะเป็นการเสียเปรียบแก่กัน

จิตกว้างใหญ่ที่เกิดจากความเข้าใจและความเข้าถึงในเรื่องของ
อนัตตา เป็นจิตที่เปลี่ยนจากจิตคับแคบเห็นแต่แก่ตัวเอง เป็นจิตที่
เห็นแก่ผู้อื่นมากขึ้น ๆ จนที่สุด เป็นจิตที่ยิ่งใหญ่ด้วยความสำนึกว่า
นี่เป็นหน้าที่ของมนุษย์ เป็นหน้าที่ของสังคมที่ต้องช่วยกันรับผิดชอบ
แก้ไขปัญหา ช่วยกันกระทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสังคม
โดยไม่ต้องเกี่ยงกันในเรื่องความรับผิดชอบ แต่ให้เร่งรีบกระทำให้เต็ม
กำลังแห่งสติปัญญาและมีมือความสามารถแห่งตน ๆ

จิตที่สำนึกได้ถึงความรับผิดชอบ ว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำให้
สำเร็จประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างไม่มีเงื่อนไขเช่นนี้ ท่านผู้รู้ท่านกล่าว
ว่า เป็นจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิสูงสุด อันจะเป็นแสงสว่างส่องทาง
ดำเนินให้แก่สังคม ได้ก้าวไปสู่ความถูกต้องอย่างถูกต้อง ที่ไม่ก่อให้เกิด
ปัญหาหรือความทุกข์

ในสังคมมีการรู้จักถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันด้วยน้ำใจ มีการแบ่งปัน
โอกาส แบ่งปันความดี ความเด่น ความดัง อย่างที่สนับสนุนกันและ
กัน ให้มีความภูมิใจในตัวเอง และเคารพตัวเองได้ เพราะได้มี
โอกาสรับผิดชอบทำหน้าที่อันเกิดประโยชน์แก่สังคมตามสถานะแห่ง
ตน ๆ บรรยากาศในสังคมอบอุ่นไปด้วยลมหายใจแห่งเสรีภาพ
ภราดรภาพ และมิตรภาพ อยู่ทั่วทุกแห่งหน

หากเป็นดังนี้ แล้วปัญหาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ? ไม่ว่าจะมีความ
เปลี่ยนแปลงหรือความเจริญในทางใดเกิดขึ้น ย่อมล้วนแล้วแต่นำ
ความสุขสงบ ความผ่องใสร่มเย็น มาสู่สังคมยิ่งขึ้นทั้งสิ้น

การกระทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ด้วยจิตที่ยิ่งใหญ่เช่นนี้ ฟังดูแล้ว
เป็นเสมือนอุดมคติอันสูงส่งที่เอื้อมไม่ถึง หรือเป็นไปไม่ได้

ยามเมื่อความเห็นแก่ตัวครอบงำจิต ก็ดูจะเป็นสิ่งที่เป็นจริงไป
ไม่ได้ แต่ยามใดที่จิตยิ่งใหญ่ด้วยความไม่เห็นแก่ตัวเข้าแทนที่ ยาม
นั้น สังคมจะสำนึกขึ้นได้เองว่า สิ่งนี้เป็นธรรมดาสามัญจริง ๆ เป็น

ธรรมชาติของมนุษย์ ที่ต้องสามารถทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ ด้วยความ
เต็มใจและพอใจ เพื่อให้ชีวิตปราศจากปัญหาหรือความทุกข์ แต่ให้
ได้มีความสุขร่วมกันถ้วนหน้า นี่จึงจะเป็นความสุขที่ยั่งยืน

จิตที่ยิ่งใหญ่เป็นจิตที่ก่อปรด้วยความรัก ความเมตตาปราณีที่
ปราศจากอคติ มีความกตัญญูต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อธรรมชาติ เห็น
คุณของธรรมชาติที่มีแต่ การให้ อย่างไม่มีเงื่อนไข และประการสำคัญ
ที่สุด ถ้าธรรมชาติไม่ได้ให้ตัวอย่างในการเรียนรู้ชีวิตของการอยู่รวม
กันอย่าง “เพื่อน” สังคมจะต้องร้อนเผาไหม้เกรียมยิ่งกว่านี้สักเพียงใด
ขอสังคมจงได้ลองคิดดู !

เพราะฉะนั้น เมื่อสังคมต้องการให้พุทธศาสนาหรือพระธรรม
ช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม สังคมต้องหยุดสอนและเผยแพร่เรื่อง
อวดตา-ตัวตนอย่างผิด ๆ เพราะได้สอนกันอย่างผิด ๆ มานานเกิน
พอแล้ว จนเกิดโรคความเห็นแก่ตัวแพร่ระบาดไปทั่วสังคม

สังคมต้องสนใจศึกษาและปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจ และเข้าใจ
ถึงในเรื่องของ อนัตตา หรือความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ซึ่งเป็นหัวใจ
ของพระพุทธศาสนาหรือพระธรรม เพื่อนำความรู้นั้นมาใช้ในการ
รักษาอวดตา-ตัวตน ให้เป็นแต่เพียงเครื่องมือในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง
เพื่อเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ และเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมโดยรวม
อย่างปราศจากความยึดมั่นถือมั่น จนเกิดเป็นโรคความเห็นแก่ตัว
อันทำให้สังคมมีจิตที่คับแคบ

นี่คือการแก้ปัญหาหรือความทุกข์ของสังคม ตามแนวทาง
แห่งพระพุทธศาสนาหรือพระธรรม ด้วยการสร้างจิตที่ยิ่งใหญ่ที่มี
แต่ความรักผู้อื่น รักเพื่อนมนุษย์ รักธรรมชาติ รักสังคม จิตที่มี
คุณภาพสูงสุดเช่นนี้ จึงจะสามารถแก้ปัญหาหรือความทุกข์ ที่ต้นเหตุ
ที่รากเหง้าของปัญหา คือความเห็นแก่ตัว ไม่ใช่ด้วยการตามแก้ที่
ปลายเหตุอย่างขอไปที ซึ่งเป็นการแก้ที่ไม่วิวันจบสิ้น

บัดนี้ ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของสังคม พร้อม
แล้วหรือยังที่จะก้าวออกมาอย่างกล้าหาญและอย่างสุจริตใจ เพื่อ
แก้ไขปัญหาหรือความทุกข์ของสังคม ด้วยการจัดการศึกษาที่มี
เป้าหมายสูงสุด คือการกำจัดความเห็นแก่ตัว ก่อนที่อนาคตของ
สังคมจะล่มสลายด้วยโรคระบาดของความเห็นแก่ตัวของสังคม
ในวันนี้

๑๕.

พุทธศาสนาจะช่วยแก้ปัญหาสังคม ได้จริงหรือ? (ต่อ)

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ ท่านได้เคยบอกอยู่ตลอดเวลาว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม เพราะชีวิตของมนุษย์ทุกคนต้องทำงานทั้งสิ้น ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงการทำงานได้ แต่มนุษย์ส่วนใหญ่ มักมีความทุกข์ในการทำงาน แล้วก็ไม่ได้เคยลองศึกษาว่า ความทุกข์นั้นเกิดจากเหตุปัจจัยอันใด เพราะแม้แต่ฟ่งเส็งโงงไปที่ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม ยิ่งคิดไปนี่ก็ไปก็ยังเห็นแต่ว่าสาเหตุแห่งปัญหา หรือความทุกข์นั้น เกิดจากผู้อื่นทั้งสิ้น

---เพราะว่าเขาไม่ร่วมมือ เพราะว่าเขาไม่ชอบเรา เพราะว่าเขา มุ่งร้าย เพราะว่าเขาเอาเปรียบ เพราะเขา ... ฯลฯ... แล้วก็สรุปลงว่า เพราะเขาเห็นแก่ตัว !

---ในส่วนตัวเราเองนั้น มีแต่ความตั้งใจดี เสียสละ อดทนในการทำงาน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่เคยนึกถึงตัวเองเลย ไม่เคยแม้แต่หวัง...ไม่เคยเห็นแก่ตัวเลยสักนิด !

แล้วข้อสรุปก็คือ เขาเห็นแก่ตัว แต่ฉันดีไม่เคยเห็นแก่ตัวเลย !

แต่คนที่เห็นทุกข์ ก็คือ ฉัน ผู้ไม่เห็นแก่ตัวนี้ จึงควรมีคำถาม

ว่า "จริงหรือ ที่ฉันไม่เห็นแก่ตัว?...จริงหรือ ที่ฉันไม่เคยหวัง ว่าฉันควรจะได้อะไรบ้าง?"

แล้วทำไม **ฉัน** จึงยังคิดว่า ฉันก็ควรได้รับความร่วมมือ ได้รับความเห็นใจ ได้รับการสนับสนุน ได้รับความชมเชยความชอบใจบ้าง...**ฉัน** คิดสิ่งเหล่านี้ทำไม ? เพียงเพื่อให้ฉันต้องเป็นทุกข์เช่นนั้นหรือ ?

ฉัน ทำงานก็เหน็ดเหนื่อยมากพอแล้ว ทำไมจึงยังต้องเป็นทุกข์ในการทำงานอีก นี่เป็นความโง่หรือความฉลาดกันแน่หนอ ? มันเป็นการลงทุนลงแรงเพื่อความสูญเปล่าแท้ ๆ ทีเดียว ใช่ไหม ?

นี่ย่อมเป็นการทำงานที่ไม่ใช่การปฏิบัติธรรม แต่เป็นการทำงานที่ปราศจากธรรมะ

ชีวิตคือการทำงาน เพราะการทำงานเป็นหน้าที่ของมนุษย์ และมนุษย์เองก็ต้องการทำงาน เพราะมันทำให้ชีวิตมีความหมาย มีสาระแก่นสาร มันเป็นสิ่งแสดงถึงศักดิ์ศรี หรือการมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถเคารพตัวเองได้ ว่าสามารถกระทำประโยชน์ได้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

เพราะฉะนั้น ในเมื่อชีวิตคืองาน งานคือชีวิต จะเป็นหน้าที่การงานอะไร ตำแหน่งเล็กหรือใหญ่ ใครจะรู้จักหรือไม่ ไม่สำคัญเลย ถ้าแน่ใจว่าได้ทำงานอย่างสุจริต และได้ทำอย่างเต็มกำลังของฝีมือความสามารถอยู่เสมอ ก็ย่อมมีสิทธิที่จะภาคภูมิใจในการทำงานของตนได้ มีใช่หรือ ?

ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่า เมื่อได้ทำงานอย่างเต็มกำลังของสติปัญญาความสามารถแล้ว ทำอย่างไร จึงจะให้ใจมีความสุขและความพอใจในการทำงานนั้นได้ จนมีชีวิตที่เย็นเป็นสุขในการทำงานได้ตลอดเวลา **นี่** จึงควรจะมีแนวทางในการทำงานอย่างไร ?

จดหมายที่ได้นำมาลงพิมพ์ต่อไปนี้เป็นจดหมายของแพทย์หญิง

ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา เป็นผู้ที่เกิดในครอบครัวที่มีความพร้อมเพียง
อยู่ทุกอย่าง ทั้งทรัพย์สินเงินทอง ความรัก ความอบอุ่นที่ได้รับจาก
คุณพ่อ คุณแม่ และญาติผู้ใหญ่ เป็นหญิงสาวที่เติบโตมาอย่างไม่
เคยเผชิญชีวิตที่โหดเดี้ยวตามลำพังมาก่อนเลย แต่ด้วยจิตสำนึกที่
ต้องการกระทำการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เธอจึงสมัครไปทำงานใน
กิ่งอำเภอแห่งหนึ่งที่ไกลอย่างลิบลิบ ต้องจากบ้านที่อบอุ่นด้วยความ
รักและความอุดมพร้อมทุกประการไปสู่ความกันดาร ความขาดแคลน
ต้องต่อสู้กับปัญหาของความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ปัญหาของ
ความเป็นผู้ “ใหม่” ในการทำงาน ตำแหน่งของเธอเป็นถึงผู้อำนวยการ
 แต่ก็เป็นผู้ว่าการที่มีลูกน้องอยู่คนเดียว คือตัวเธอเอง

แพทย์หญิงสาวน้อยผู้นี้ตระหนักดีถึงปัญหาที่จะต้องเผชิญ
ฉะนั้น เธอจึงได้พยายามเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อให้เกิดความพร้อม
ในการทำงานเท่าที่สามารถจะทำได้ หลังจากห้าเดือนของการทำงาน
เธอได้เขียนเล่ามาให้ฟังอย่างซื่อ ๆ ตรงไปตรงมา จึงเชื่อว่าคำบอก
เล่าของเธอ คงจะให้ข้อคิดและกำลังใจในการดำรงชีวิตและในการทำ
งานที่มีให้ชีวิตต้องเป็นทุกข์ หรือให้มีความทุกข์น้อยที่สุด จึงขอนำ
มาลงพิมพ์ไว้ โดยมีได้มีเจตนาเป็นอย่างอื่นนอกจากนี้เลย

๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๖

กราบท่านอาจารย์รัญจวน ที่เคารพ

ก่อนมาทำงานที่นี่ หนูได้มีโอกาสเข้ารับการอบรม “อานาปาน
สติภาวนา” ที่เสถียรธรรมสถานเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมาค่ะ

การอบรมครั้งนั้นมีคุณค่าต่อชีวิตอย่างสูงสุด เหมือนกับได้เจอ
สิ่งที่นึกอยากได้มานานแล้ว แต่ไม่ทราบว่ามันคืออะไร...เป็นโชคดีที่
ได้รับการอบรมก่อนที่จะเริ่มต้นทำงาน ซึ่งก็เป็นการทำงานที่
เปลี่ยนแปลงชีวิตไปอย่างมาก จากชีวิตที่มีครอบครัวที่คอยดูแลเรา

ตลอด ชีวิตที่มีผู้ใหญ่คอยเป็นที่พึ่ง ทั้งจากที่บ้านและการศึกษา
ในโรงเรียนแพทย์ เปลี่ยนมาเป็นการใช้ชีวิตอยู่คนเดียว ไม่มีผู้ใหญ่
ให้เป็นที่พึ่ง หรือปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ต้องมาเป็นผู้บริหาร เป็นผู้
มาเป็นที่พึ่งและที่ปรึกษาของคนอื่น ๆ และการต้องปรับตัวปรับใจ
ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัวในสถานที่ใหม่ ต้องใช้ธรรมะอย่าง
ชีวิต ๕ เดือนที่ผ่านมา ทราบดีว่า ถ้าไม่มีธรรมะ อยู่ไม่ได้แน่นอน
หรือถ้าอยู่ได้ ก็อยู่แบบฝืนใจและไม่สบายใจ

หนูได้ใช้เทปธรรมะของท่านอาจารย์รัฐจวนเป็นเพื่อนเมื่อต้อง
อยู่คนเดียว หรือว่างจากงานในหน้าที่ต่าง ๆ ฟังไปฟังมาหลาย ๆ สิบ
เที่ยว ทุกครั้งที่ฟังก็จะได้สติ ได้ความเข้าใจที่ทำให้ใจผ่อนคลายและ
สบายมากขึ้น ชีวิต ๕ เดือนนี้ ก็อยู่ได้อย่างมีความสุขในระดับหนึ่ง
เมื่อมีความทุกข์ใจกังวลใจเข้ามา ก็ได้ใช้ความไม่สบายใจเหล่านี้มา
ศึกษา เพื่อให้ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น เข้าใจสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น โดยไม่
ให้ใจเป็นทุกข์

มีบางช่วงที่ไม่สบายใจมาก การฟังเทปธรรมะต่าง ๆ ไม่สามารถ
ช่วยให้ใจสบายขึ้นได้ การอยู่คนเดียวแบบนี้ก็ยังกังวลและหมกมุ่น
ในความคิดมากขึ้นก็จะกลับไปหาบุคคลที่เป็นที่พึ่งที่เราศรัทธา เช่น
หมอคคนหนึ่งที่อยู่จังหวัดตาก หนูเคารพศรัทธาท่านมาก ท่านใช้ธรรมะ
ในความเป็นแพทย์และมีชีวิตที่สงบเย็น ได้ไปคุยกับท่าน ฟังคำ
แนะนำต่าง ๆ ทำให้หนูกลับมามีกำลังใจในชีวิตอีกครั้ง การกลับบ้าน
ได้ไปเจอคุณย่า คุณพ่อ คุณแม่ ได้รับความรักและความอบอุ่นใน
ชีวิตอีก เป็นการเติมพลังใจให้กับตัวเอง

เวลาเจอความลำบาก ความทุกข์ใจ ก็จะบอกตัวเองเสมอว่า เรา
จะอดทน เพราะชีวิตขณะนี้เป็ชีวิตที่มีประโยชน์มีคุณค่า เราได้รับ
สิ่งดี ๆ ในชีวิตมามากพอแล้ว สมควรที่จะได้เป็นผู้ให้กับผู้ที่มีโอกาส
ในชีวิตน้อยกว่าเราบ้าง ความคิดเหล่านี้ทำให้ใจสบายมากขึ้น เป็น

สัมมาทิฐิที่ได้รับจากการอบรมจากท่านอาจารย์คะ

การเป็นแพทย์และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในโรงพยาบาลในอำเภอเล็กๆ แบบนี้ จะทำอะไรก็ได้มาก เป็นที่รู้จัก สามารถประสานประโยชน์ต่าง ๆ ก็ง่าย จะช่วยเหลือใคร จะทำอะไรก็สะดวก ได้เห็นโรงเรียนและเด็ก ๆ ในแถบนี้ การศึกษาที่ด้อยคุณภาพ ก็พยายามมองเหตุปัจจัยต่าง ๆ และระวังใจของเรา ไม่ให้ทุกซิกใจไปกับสิ่งที่ได้พบเห็น

เวลาอยู่ในอำเภอ อยู่ในโรงพยาบาล ก็จะมีเวลาสบายใจในระดับหนึ่ง แต่เวลาออกมาข้างนอกกลับกรุงเทพฯ หรือเข้าจังหวัดได้เจอเพื่อน ๆ ความก้าวหน้าของเพื่อน ๆ ที่กำลังไปเรียนต่อบ้าง สร้างอนาคตให้ตัวเองบ้าง ก็ทราบดีว่า ใจเราส่วนหนึ่งก็ต้องการสิ่งเหล่านี้เช่นเดียวกัน ไม่ใช่เงินทอง แต่รู้สึกอยากเรียนหนังสืออีก อยากมีความรู้มาก ๆ ที่ลึก ๆ สามารถคุณนุ้ใช้ได้รู้เรื่องได้เข้าใจมากขึ้น

แต่วิชาการเหล่านี้มันสูงและลึกเกินไป การนำมาใช้ประโยชน์กับคนโดยส่วนรวมมีน้อย เมื่อเรียนมาแล้ว จะมาใช้ในงานชุมชนแบบนี้ก็ไม่ได้ เพราะสภาพไม่เหมาะสม และนี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่แพทย์เมื่อเรียนต่อแล้วก็มักจะมาอยู่ในอำเภอไม่ได้ ต้องอยู่ในโรงพยาบาลใหญ่ในเมือง ชนบทจึงขาดแคลนแพทย์มาตลอด หนูก็กลัวว่าการเรียนต่อจะทำให้ตัวเองเปลี่ยนไป เพราะชีวิตตอนนี้เป็นชีวิตที่มีความสุขดีอยู่แล้ว จากการศึกษาที่ได้มีชีวิตที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ และได้ฝึกฝนอบรมให้เข้าใจตัวเองมากขึ้น

หนูไม่ได้นั่งสมาธิเลยคะ รู้สึกว่านั่งไม่ได้ แต่ก็ตื่นเช้าทุกวัน ติ ๓ ติ ๔ (นอนเร็วคะ ๓ ทุ่ม) ตื่นมาสงบใจ อ่านหนังสือธรรมะบ้าง อ่านหนังสือเรียนทบทวนบ้าง ออกกำลังกายด้วยการวิ่งทุกวัน อาหารที่นี่ก็เป็นอาหารธรรมชาติ ผักเป็นส่วนใหญ่นะคะ

ชีวิตยังมีความขัดแย้งและมีอะไรที่สงสัยอีกมากเลยคะ การใช้

ธรรมะก็ต้องนำมาประยุกต์ แต่มีศรัทธาที่เชื่อในทางสายนี้มากค่ะ
ได้ทำอาจารย์เป็นหลักทางความคิดและการกระทำ หนูหวังจะได้มี
โอกาสกลับไปกราบและได้สนทนากับท่านอาจารย์อีกสักครั้ง เป็น
ความหวังของชีวิต ท่านอาจารย์ก็อายุมากแล้ว หนูกลัวจะไม่ได้เจอ
กับอาจารย์อีก หนูอยากไปฟังธรรมะจากอาจารย์อีกค่ะ ถ้าอาจารย์
จะไปอบรมที่ใดอีก ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์กับหนูได้บ้าง อาจารย์
ช่วยกรุณาเขียนจดหมายมาบอกหนูได้ไหมคะ หนูจะลงงานไปอบรม
อีกค่ะ จะดีใจมากที่สุดจริง ๆ ถ้าได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมจาก
ท่านอาจารย์อีกครั้ง ได้เจอความทุกข์มากขึ้น ก็จะเข้าใจอะไรได้มาก
ขึ้น

หนูเขียนจดหมายฉบับนี้ เพราะหนูมีท่านอาจารย์รัญจวนเป็น
ที่พึ่ง และเป็นกำลังใจให้กับชีวิต รู้สึกอยากได้จดหมายตอบจากท่าน
อาจารย์สักฉบับ มันจะเป็นสิ่งที่มีค่ากับตัวหนูมากค่ะ ที่ครั้งหนึ่งจะ
ได้มีโอกาสรับจดหมายจากบุคคลที่หนูเคารพศรัทธา เขียนจดหมาย
มาหาหนู เมื่อต่อไปไม่มีอาจารย์รัญจวนอยู่แล้ว จดหมายจากท่าน
อาจารย์จะเป็นกำลังใจให้กับชีวิตในอนาคตของหนูต่อไป

ด้วยความเคารพและศรัทธาอย่างยิ่ง

สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา ๘๔๑๑๐

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๖

.....

ได้รับจดหมายลงวันที่ ๖ พ.ย. ของหนูเมื่อวานนี้เอง เพราะ
ระยะทางไกลสุดเห็นอ-สุดใต้ จึงใช้เวลาเกือบสิบวัน

ต้องขอขอบคุณตามตรงว่า รู้สึกยินดีและพอใจมากที่ได้รับ
จดหมายจากหนูที่ต้องขอเรียกว่า "หญิงสาวผู้กล้าหาญ" ซึ่งหาได้ยาก
อย่างยิ่งเหมือนงมหาเข็มในมหาสมุทร ในท่ามกลางสังคมที่ซุลมุน

๑๕๔ สวนโมกข์ทำไม?

กันอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัว อย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

ได้พูดธรรมะและสอนธรรมะมาเป็นเวลานานพอควร แต่เพิ่งจะรู้สึกชื่นใจในผลงาน ก็เมื่อได้ฟังหนูเล่าให้ฟังว่า หนูได้ดำรงชีวิตอยู่ในที่ห่างไกลผู้คนจนอาจเรียกได้ว่า “อย่างโดดเดี่ยว” ได้อย่างไร โดยที่ไม่ต้องฝืนใจและไม่ต้องเป็นทุกข์ให้มากนัก

หนูได้เป็นลูกศิษย์ของพระธรรมอย่างแท้จริงแล้วยังได้เป็นผู้ประกาศพระศาสนา และรักษาเทิดทูนพระธรรมอย่างหาได้ยาก โดยที่หนูจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แต่หนูก็ได้ทำสิ่งนี้แล้ว

การที่หนูได้ใช้ธรรมะเป็นสิ่งที่นำชีวิตและปริกษาธรรมะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น แล้วก็ใช้ปัญญาที่เกิดจากธรรมะมาคลี่คลายปัญหานั้น ๆ นี้แหละคือความมีพระธรรมเป็นที่พึ่ง มีพระธรรมเป็นกัลยาณมิตร เป็นมิตรอันประเสริฐยิ่งกว่ามิตรใด ๆ ทั้งสิ้น

แต่ในบางครั้ง เมื่อต้องการเปลี่ยนบรรยากาศบ้าง หรือต้องการลองฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นบ้าง โดยรู้จักเลือกคบบัณฑิต เป็นมิตร อย่างที่หนูกระทำอยู่นี้เป็นการกระทำที่ถูกต้องอันควรแก่บุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยสติ สมาธิ และปัญญา

แม้หนูยังมีอายุน้อย แต่หนูสามารถดำรงชีวิตอย่างผู้ใหญ่ และก็พูดได้เต็มปากว่า หนูเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว เพราะหนูสามารถสอนตัวเอง เตือนตัวเอง และบังคับตัวเองได้ ขอให้หนูได้มีความเจริญงอกงามในหนทางแห่งธรรมยิ่งขึ้น ด้วยการหมั่นฝึกหัดขัดเกลาสนิมกิเลสในใจของตนเองให้ได้อยู่ทุกขณะ ความประจักษ์แจ้งในธรรมจะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

ถ้าหากการนั่งสมาธิยังไม่อาจทำได้อย่างจริงจัง ก็ขอหนูจงอย่าลืมนั่งกับลมหายใจให้ได้ทุกขณะ ไม่ว่าจะกำลังทำกิจกรรมอะไรอยู่ก็ตาม ขอจงให้มีลมหายใจเป็นเพื่อนให้ตลอดเวลา ถ้าทำได้อย่างนี้ให้ติดต่อกันให้มากที่สุดอย่างต่อเนื่อง จิตนั้นก็จะเป็นสมาธิอยู่แล้วโดย

อัตโนมติ

พอหนูลืมตาตื่นขึ้น อย่าเพิ่งรีบลุก ทำความรู้อีกอยู่กับลมหายใจเข้า-ออกให้คล่องแคล่วเสียก่อน จนรู้อีกว่า ใจแจ่มใส สงบ เย็นแล้วหนูจึงค่อย ๆ ลุกขึ้นล้างหน้าด้วยน้ำอุ่น ๆ จะทำให้สดชื่นกระปรี้กระเปร่า และคงรู้อีกอยู่กับลมหายใจต่อไปให้ติดต่อกัน

เมื่อเสร็จกิจส่วนตัวแล้ว ลองนั่งสงบในท่าสำรวม โดยไม่ต้องคิดว่า “ฉันจะนั่งสมาธิ” แต่นั่งอย่างสบาย ๆ ด้วยความสำรวม โดยที่ใจยังคงสัมผัสกับความเคลื่อนไหวของลมหายใจไปเรื่อย ๆ อย่างไม่เคร่งเครียดหรือตั้งใจอย่างเอาจริงเอาจังจนเกินไป แต่ให้จิตคงย้อนเข้าดูข้างในอยู่เสมอ ด้วยการสัมผัสอยู่กับการหายใจเข้าและหายใจออก โดยไม่รู้ตัว จิตของหนูจะสงบไปเอง

แล้วหนูก็ปล่อยให้ใจให้อยู่ในความสงบนั้น และคงกำหนดรู้อลมหายใจอยู่อย่างเดียว ไม่ต้องปรารถนาที่จะพิจารณาอะไรทั้งสิ้นในขณะนั้น ให้จิตสงบอยู่ในความเป็นสมาธินั้น จะนานเท่าใดก็แล้วแต่ หนูจะพอใจ

ถ้าหนูทำได้เช่นนี้บ่อย ๆ ไม่ช้า หนูจะรู้อีกว่าการทำสมาธิก็เหมือนการนั่งเล่น เพียงแต่ต้องนั่งเล่นด้วยความสงบและมีความมีสติ โดยมีลมหายใจเป็นเครื่องกำหนด

หากมีสิ่งใดมารบกวนใจในระหว่างนั้น หนูก็ดูความไม่เที่ยงหรือความเป็นเช่นนั้นเองอย่างใจสบาย ๆ ไม่ต้องหงุดหงิดรำคาญตัวเอง แล้วก็ดึงจิตให้กลับมาอยู่กับลมหายใจอีก เชื่อว่าไม่ช้า หนูจะรู้อีกสนุกกับการนั่งสมาธิ เพราะเท่าที่ฟังหนูเล่า บรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่นี้ส่งเสริมการเจริญภาวนาได้ดีมาก หากปฏิบัติให้สม่ำเสมอ แม้มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นในระหว่างวัน ก็จะได้กำลังของสมาธิต้านทานต่ออารมณ์ที่เกิดจากการกระทบนั้นได้ด้วยสติและปัญญา

แต่ก็อยากจะบอกหนูว่า จากที่ฟังหนูเล่าถึงวิธีแก้ไขปัญหาที่ หนูได้ประสบ ก็เป็นสิ่งแสดงว่าจิตของหนูมิได้ขาดความเป็นสมาธิ เพราะหนูแก้ไขปัญหาที่มารบกวนด้วยความสงบที่พร้อมด้วยสติและ ปัญญา ตอนนั้นหนูก็เพียงแค่เพิ่มกำลังด้วยการนั่งสมาธิให้ได้สมาธิ เสมออีกเท่านั้น

ชีวิตนี้ย่อมประสบกับความขัดแย้งบ้าง ประสบกับความสงสัย บ้าง อันเป็นธรรมดา เพราะเรายังเป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างการเดินทาง เพื่อแสวงหาความประจักษ์ชัดในสัจธรรม ซึ่งถ้าหากหนูยังคงเปี่ยม อยู่ด้วยศรัทธาเช่นนี้ วันหนึ่ง หนูย่อมถึงที่สุดแห่งการเดินทางอย่าง ลื่นสงสยเป็นแน่นอน

เมื่อได้อ่านจดหมายของหนูแล้ว เห็นเป็นจดหมายที่มีสาระ และจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจธรรมะ แต่ยังมีปัญหาและอาจ ขาดกำลังใจในการปฏิบัติ จดหมายของหนูจะเป็นกำลังใจแก่ผู้อื่นที่ จะได้รับข้อคิดไปใช้ในการดำรงชีวิตในแนวทางแห่งพระธรรม ให้ เกิดประโยชน์ทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงาน หนูจะรังเกียจไหมคะ ถ้าหาก จะขออนุญาตนำจดหมายหนูลงพิมพ์ในบทความที่กำลัง เขียนอยู่ในโอกาสที่เหมาะสม ถ้าหากหนูอนุญาต นี่ก็คือหนูได้ให้สิ่ง ที่เรียกได้ว่าเป็นธรรมทานแก่เพื่อนมนุษย์ ขอให้หนูตอบไปด้วยค่ะ

การที่จะคิดศึกษาต่อก็เป็นการดี แต่การหาประสบการณ์จาก การทำงานในขณะนี้ไปก่อนก็ย่อมได้ประโยชน์ต่อการศึกษาในกาลต่อไป

ขอให้หนูได้มีความเจริญในธรรมยิ่งขึ้น ๆ โดยมีพระธรรม เป็นหลักชัยนำชีวิตอยู่ทุกขณะ

ด้วยความปรารถนาดีและระลึกถึงเสมอ
รัญจวน อินทรกำแหง

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๖

กราบท่านอาจารย์รัฐฉวน ที่เคารพ

หนูดีใจมากที่สุดค่ะ ที่ได้รับจดหมายตอบจากท่านอาจารย์ มันเป็นเรื่องที่มีค่ามาก มีค่ามากจริง ๆ เป็นความปลื้มปิติ และเป็นกำลังใจอย่างยิ่ง คิดขึ้นมาครั้งใดก็มีความอึ้งใจ อยากฝึกฝนปฏิบัติ และอยากกระทำความดีเพื่อผู้อื่นต่อไปมากยิ่งขึ้น

จดหมายของท่านอาจารย์ให้ข้อเตือนใจหนูอีกหลายอย่าง โดยเฉพาะเรื่องลมหายใจ ซึ่งหนูก็ลืม ๆ นึกถึงมันไปบ้าง และเรื่องการนั่งสมาธิอย่างผ่อนคลาย การทำงานทุกวันนี้ มีกำลังใจและมีความสุขกับชีวิตมากค่ะ เป็นเพราะเราก็พยายามกระทำไปตามหน้าที่ของเรา ซึ่งก็เป็นโชคดีที่งานในหน้าที่เป็นงานที่ได้ช่วยเหลือคนอยู่ตลอดเวลา ทำให้สบายใจได้ง่าย แต่ก็ต้องระวัง **不要去ยึดมันติดมันกับมัน**ค่ะ เพราะก็มีหลายครั้งที่เราไม่สามารถช่วยเหลือคนไข้ได้ ก็นำธรรมะเข้ามาพิจารณาเพื่อมีหัวใจของเราต้องทุกข์ไปกับสิ่งที่เกิดขึ้น

เรื่องงานบริหาร เมื่อได้ศึกษาธรรมะมากขึ้นก็ได้มองเห็นเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ลูกน้องแต่ละคนกระทำตามหน้าที่บ้าง ไม่ทำบ้าง มองถึงครอบครัวของเขา ก็ทำให้เข้าใจอะไรมากขึ้น จึงไม่เกิดความขัดแย้งในการบริหาร แต่ก็ได้แนะนำบอกกล่าวในสิ่งที่สมควรแก่เจ้าหน้าที่ สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยเวลาในการปรับตัวของเจ้าหน้าที่ค่ะ และก็ได้พบว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันจะค่อย ๆ ดีขึ้นเอง เมื่อค่อย ๆ เห็นผลจากการปฏิบัติเหล่านี้แล้ว จึงเป็นกำลังใจอย่างยิ่งในการที่จะกระทำสิ่งที่ดีงามต่อไป โดยที่ใจของเราก็เป็นสุขด้วย

หนังสือที่ท่านอาจารย์ส่งมาให้ เป็นสิ่งที่มีค่ามากค่ะ อยู่ที่นี้คงเป็นโชคดีในทุกอย่าง เพราะบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติล้วน ๆ น้ำใจของผู้คนทั้งดงาม ไม่มีการติดต่อสื่อสารที่มากเกินไปมารบกวนเรา (ไม่มีโทรศัพท์ค่ะ TV รับได้ช่องเดียว ไม่มีโรงหนัง มีตลาดเล็ก ๆ และ

๑๕๘ สอนโมกข์ทำไม?

ไปรษณีย์) เวลาที่ว่างได้อ่านหนังสือธรรมะท่ามกลางธรรมชาติ จึงเป็นความสงบสุขใจอย่างมากค่ะ เมื่อใดที่ใจสงบเย็น มองไปเห็นเจ้าหน้าทีคนอื่น ๆ และผู้ป่วยก็มีความรู้สึกอยากจะทำให้เขาได้มีความสุขด้วย

จดหมายของหนูแล้วแต่ท่านอาจารย์เห็นสมควรค่ะ หนูได้มีโอกาสศึกษาธรรมะ ทำให้มีความสุขสบายใจกับชีวิตมากขึ้น ถ้าสิ่งใดจะเป็นประโยชน์กับผู้อื่น หนูก็ยินดีค่ะ

จากคำบอกเล่านี้ ได้ทำให้ได้สำนึกในคุณค่าของสิ่งที่แวดล้อมหลายอย่าง ครอบครัวยุติธรรม มีคุณธรรม ให้พื้นฐานที่มั่นคงแก่จิตใจของสมาชิกในครอบครัว ที่จะมีสติปัญญารู้จักเลือกคิดหาหนทางดำเนินที่ถูกต้องแก่ชีวิตของตน

คุณค่าของธรรมชาติที่งดงามบริสุทธิ์ หล่อหลอมให้จิตใจได้มีโอกาสพักผ่อนอยู่กับความผ่องใส เย็นสบาย เมื่อศึกษาธรรมชาติที่แวดล้อมให้ลึก ก็มองเห็นตัวอย่างของความมีน้ำใจที่ธรรมชาติให้แก่กันแล้วย้อนมากระตุ้นเร้าใจมนุษย์ให้ปรารถนาที่จะมีน้ำใจที่เห็นแก่กันและกันอย่าง "เพื่อน" เช่นนั้นบ้าง

ธรรมะคือธรรมชาติ การทำลายธรรมชาติก็คือการทำลายธรรมะ ยิ่งอยู่ใกล้ธรรมชาติ ได้ศึกษาธรรมชาติมากเท่าใด ก็จะมีเห็นธรรมะในธรรมชาติได้ยิ่งขึ้น ๆ คือความปราศจากความเห็นแก่ตัว

และ...ท้ายที่สุด ก็จะได้คำตอบขึ้นมาเองว่า พระพุทธศาสนาหรือพระธรรมสอนให้มนุษย์หลีกเลี่ยงหนีปัญหาเพื่อเอาตัวรอดแต่ผู้เดียวหรือสอนให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างองอาจด้วยสติและปัญญาที่พร้อมจะแก้ปัญหาให้ลุล่วงเรียบร้อย ทั้งเพื่อตัวเองและสังคม เพื่อให้ได้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ?

นี่จึงย่อมเป็นคำตอบอยู่ในตัวว่า พระพุทธศาสนาหรือพระธรรมจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของสังคมได้จริงหรือไม่ ?

๒๐.

อัตตา-ตัวตน

ความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตนแห่งตน จนเกิดเป็นความเห็นแก่ตัวอย่างเหนียวแน่นนั้น มีอยู่ในมนุษย์ตามสัญชาตญาณมากบ้างน้อยบ้าง หากไม่มีการขัดเกลากำจัดมัน ก็จะมีแต่เพิ่มพูน และมีโอกาสที่ชีวิตจะต้องพบกับความมีเดบอดอย่างน่าสลดสังเวช เป็นความมีเดบอดที่จมอยู่ท่ามกลางท้องทะเลที่บ้าคลั่งอยู่ด้วยตัณหา ความอยากที่ร้อนทุรนทุราย อันก่อให้เกิดปัญหาหรือความทุกข์ที่ห่อหุ้มมีเดบอดอย่างมองไม่เห็นฝั่ง เพราะความคับแคบของจิตใจที่เห็นแก่ตัว

ในหนังสือธรรมโมฆชน์อรรถาณุกรม เจ้าประคุณท่านอาจารย์ ได้กล่าวถึง “อัตตา” ว่า “อัตตาโดยพยัญชนะ คือ ตน : โดยอรรถะ (ความหมาย) คือความรู้สึกโดยสัญชาตญาณว่าเป็นตัวกู “ผู้” ที่จะกระทำกิริยาอาการทุกอย่างที่จะพึงกระทำได้ เช่น การกิน การนอน การไป การมา การอยู่ การตาย เป็นต้น”

องค์ประกอบของสิ่งที่เรียกว่า “อัตตา” ที่เห็นกันโดยง่ายและยึดถือกันอยู่ทั่วไป ก็คือรูปร่างหน้าตาที่เป็นเนื้อเป็นตัวที่จับต้องได้

ว่านี่คืออัตตา-ตัวตนแห่งตน โดยคนส่วนมากไม่ได้มองลึกเข้าไปถึง
ว่า แท้จริงแล้ว ความรู้สึกที่ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวตนนั้นเกิดจาก
ความยึดมั่นถือมั่นที่ติดอยู่ในความคิดความเห็นที่ถูกอวิชชาครอบงำ
จึงทำให้เห็นไปว่า ร่างกายนี่คืออัตตา-ตัวตนที่เป็นของตน ไม่ยอมรับ
ความจริงอันเป็นสัจธรรมที่ว่า ร่างกายนี้เป็นเพียงสิ่งที่ธรรมชาติให้มา
เพื่อเป็นเครื่องมือแห่งการดำรงชีวิตเท่านั้น และมันจะตั้งอยู่ได้เพียง
ชั่วระยะเวลาหนึ่ง หาสามารถตั้งอยู่อย่างถาวรได้ไม่

ถ้าไปหลงยึดถือมั่นเข้า ก็คือการถูกหลอกให้หลงตะครุบเงา
คิดว่าจับมันได้ แต่มันก็ว่างเปล่าทุกที แต่ก็ยังตามตะครุบมันอยู่เรื่อย
ไป จนใจที่ถูกหลอกนั้นถลอกปอกเปิกไปหมดด้วยความทุกข์ เพราะ
ความผิดหวัง แต่ก็ยังไม่ยอมเชื่อ ไม่ยอมหยุด เพราะจิตใจยังถูก
อวิชชา คือความไม่รู้ในสัจธรรมเข้าครอบงำอยู่ จึงไม่ยอมปล่อย มี
แต่เพิ่มความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนนั้นอย่างเหนียวแน่นยิ่งขึ้น แล้ว
จิตใจก็ยิ่งมืดมัวพัลวันอยู่กับเรื่อง ตัวฉัน และสิ่งที่เป็น ของฉัน จน
ไม่มีเวลาพักหยุดนิ่ง แล้วก็ยังไม่คิดว่า การกระทำอย่างนี้แหละ
คือการกระทำด้วยความเห็นแก่ตัวอย่างยิ่ง จนหาเวลาเห็นแก่ผู้อื่น
ได้ยากเต็มที

การที่ความรู้สึกเป็นอัตตา-ตัวตน เกิดขึ้นได้เช่นนี้ มันเป็นไป
ตามความรู้สึกของสัญชาตญาณตามธรรมชาติ อย่างหนึ่ง : เป็นไป
ตามต้นเหตุ ตามมัจฉาทิฐิ (ความเห็นที่ผิด) ตามอุปาทาน (ความ
ยึดมั่นถือมั่น) อย่างหนึ่ง : และเป็นไปตามการอบรมสั่งสอนที่ได้
รับทั้งจากที่บ้าน ที่โรงเรียน และจากสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อว่า
มีอัตตา-ตัวตน อีกอย่างหนึ่ง

การสั่งสอนอบรมเช่นนี้ เป็นการกระทำที่ส่งเสริมและระบายนิติ
ให้ความรู้สึกเป็นตัวเป็นตนนั้นเข้มข้นยิ่งขึ้น เป็นการกระทำให้เกิด
ทิฐิและความเชื่อที่เป็นอันตรายร้ายกาจแก่ชีวิตและแก่ความเป็นมนุษย์

เพราะเมื่อความเห็นแก่ตัวยังมีมากขึ้นเท่าใด ความเป็นมนุษย์ก็ยิ่งลดน้อยลงเท่านั้น

เมื่อความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในอัตตา-ตัวตน ยิ่งเหนียวแน่น และรุนแรง ก็ยิ่งกระตุ้นเร่งเร้าความต้องการที่จะกระทำทุกอย่าง เพื่อความได้ ความมี ความเป็นของ **ตัวฉัน** ตามความบงการของกิเลสตัณหา โดยไม่เลือกวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่น่าละอาย น่ารังเกียจ น่าชยะเขียงซิงซัง หรือจะทารุณโหดเหี้ยมสักปานใด ก็จะทำ อย่างไม่ยอมเห็นแก่พระธรรมหรือเห็นแก่ความเป็นมนุษย์ของตนเอง **เพราะความเห็นแก่ตัวมันสั่งว่า ฉันต้องได้ ฉันต้องเอา ฉันต้องชนะ ฉันยอมไม่ได้ !!**

ความเห็นแก่ตัวนี้ มันจึงเป็นต้นตอรากเหง้าของปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์ในทุกเรื่อง ไม่มีเว้นเลยสักเรื่องเดียว

นวนิยายเรื่อง "อำนาจ" ของ ประภัสสร เสวิกุล ได้ฉายให้เห็นภาพของฤทธิ์เดชของ **อัตตา** ซึ่งเป็นต้นตอรากเหง้าแห่งปัญหาและความทุกข์ของมนุษย์ได้อย่างแจ่มและชัด เป็นภาพที่กระทำให้เกิดความสยองขวัญ หวาดหวั่น พรั่นพรึง ในการที่จะต้องมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความถูกกระหน่ำจาก **อัตตา** ของมนุษย์ด้วยกัน จนชอกช้ำ เจ็บแสบ ขมขื่นทรมาน และหวาดผวายุ่งด้วยความระแวงภัยทุกขณะ เหมือนหนึ่งมีชีวิตที่ต้องล่าถอยจนเจียนขาดใจอยู่กลางคว้นไฟที่มืดครึ้ม

ประภัสสร เสวิกุล เขียนนวนิยายเรื่องนี้ด้วยฝีมือที่มีคุณภาพสูง ประกอบด้วยความรู้ ประสบการณ์ ชั้นเชิงทางการทูต การเมือง และเศรษฐกิจ มีความประณีตและแหลมคมของถ้อยคำภาษาในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรัก ความเกลียด ความละโมภวิพกระหายด้วยตัณหา ทั้งหยาบและละเอียดอย่างเข้าถึง ทั้งด้านเปิดเผยและด้านลึกลับในจิตใจมนุษย์

เพราะฉะนั้น “อำนาจ” จึงเป็นนวนิยายชีวิตจริงที่แสดงถึงสังคมโลกที่กำลังตกเป็นทาสของวัตถุนิยมอย่างบ้าคลั่ง อย่างยึดมั่นถือมั่นในความต้องมี ต้องได้ ต้องเป็นของ **อิตตา ตัวฉัน** แต่ผู้เดียวด้วยจิตใจที่คับแคบอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัว จึงต้องแสวงหา **อำนาจ และเงิน** หรือ **เงินและอำนาจ** เพื่อเป็นฐานให้สามารถรวบรวมครอบครองสังคมไว้ในกำมือและอุ้งเท้า ด้วยวิธีการที่เบียดเบียนทำร้ายกัน อย่างเหี้ยมเกรียมและทารุณอำมหิต แม้จะมีเป้าหมายของการกระทำที่ต่างกัน แต่การปฏิบัตินั้นก็คงยืนอยู่บนพื้นฐานของอิตตาแห่งตนอยู่นั่นเอง

ความรู้สึกลักษณะมนุษย์ก็ยังมีอยู่ในผู้คนเหล่านี้มากบ้าง น้อยบ้าง ตามจังหวะและโอกาส แต่มันมักถูกกดขี่ให้จมอยู่เบื้องล่างด้วยอิทธิพลของต้นเหตุที่มีต่อ **อำนาจและเงิน** จนเห็นคนด้วยกันเป็นเพียง “เหยื่อ” สำหรับล่อเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและเงินนั้น

บุคคลในเรื่อง “อำนาจ” ต่างได้เอา **อิตตา** ของตนออกมาชนกัน มาสู้กันอย่างสุดฤทธิ์ ด้วยความมุ่งมั่นว่า **ฉันต้องได้** เป็นเป้าหมายสำคัญ

พันโทโคลัมโบ โกลเมซ นายทหารหนุ่มใหญ่ปฏิวัติชิงอำนาจจากพลเอกรามอน ด้วยปณิธานที่มุ่งมั่นอย่างเด็ดเดี่ยวว่า ต้องช่วยให้ประชาชนได้รอดพ้นจากความอดอยากขาดแคลน ได้มีอยู่มีกินกันถ้วนหน้า ด้วยการฟื้นฟูเกษตรกรรมของประเทศให้เป็นอาชีพหลักอย่างถูกวิธีและให้ทั่วถึง โคลัมโบเชื่อว่า ด้วยการจัดระบบการศึกษาที่ถูกต้องและกระจายการศึกษาให้ถึงประชาชนในชนบท ชาวเอล เควญญา จะค่อย ๆ ฉลาดขึ้น สามารถเป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพ ช่วยกันพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้ามั่นคงต่อไป จนยืนได้ด้วยตัวเองในที่สุด

โคลัมโบมีเจตนาดีต่อประชาชน ต่อเพื่อนร่วมชาติ และต่อ

ประเทศเอล เควญญา แต่ในงานสำคัญของประเทศชาติเช่นนั้น **ฉัน ต้องเป็นคนทำ ฉัน** ต้องมีอำนาจแต่ผู้เดียวในการสั่งการ การควบคุม เพราะ **ฉัน** รู้ **ฉัน** สามารถ **ฉัน** เข้าใจปัญหา เหตุของปัญหา และ วิธีแก้ไขปัญหา เพราะฉะนั้น **ฉัน** ต้องเป็นคนทำ คนอื่นทำไม่ได้

ผู้พันซีโร ชายหนุ่มผู้มีอุดมการณ์ว่าความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศ คือ ต้องให้ประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพในระบบ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ให้ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง มีสันติสุขและสันติภาพเกิดขึ้นในสังคม ซีโรต่อต้านการรวมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ เพราะเขามีความเชื่อว่า “อำนาจเป็นพลังรุนแรงที่จะก่อให้เกิดความวิบัติล่มจมเท่า ๆ กับสร้างสรรค์” ฉะนั้น จึงต้องเลือกคนที่จะมอบอำนาจให้

ซีโรได้พยายามต่อสู้เพื่ออุดมการณ์นี้มาตลอดชีวิต เมื่อไม่สามารถต่อสู้ได้อย่างอยู่ในระบบได้ เขาก็ออกไปต่อสู้อยู่นอกระบบ

ซีโรเป็นคนเรียบง่าย เมื่อประชาชนยังมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น เขาก็ขออยู่อย่างง่าย ๆ ไม่ต้องมีอะไรเหมือนอย่างประชาชน เพราะฉะนั้น ซีโรจึงมีอิทธิพลอยู่ในระดับหนึ่ง เพียงพอที่จะทำให้ผู้ใดก็ตามที่นั่งเก้าอี้ผู้นำของประเทศจะต้องเงี่ยหูฟังเสียงของเขาบ้าง เพราะซีโรมีอิทธิพลพอที่จะกระทำให้การบริหารประเทศของผู้นำคนนั้นดำเนินไปได้อย่างปราศจากอุปสรรค หรือด้วยความอึดอัดลำบากใจ

ซีโรมีอุดมคติว่า ชอบ **ทำให้** ไม่ชอบ **ทำเอา** เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่แสดงตนว่าเขาต้องการอำนาจหรือต้องการเป็นผู้ปกครองประเทศเสียเอง เขาเพียงแต่ต้องการเห็นประเทศ เอล เควญญา มีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพตามสิทธิของมนุษยชนที่พึงมี มีความพอมือพอกินกันทั่วถึง เพราะฉะนั้น ใครก็ได้ที่สามารถทำหน้าที่บริหารประเทศให้ล้มเหลวตามเป้าหมายนี้ ซีโรก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุน แต่เงื่อนไขสำคัญก็คือ ต้องทำตามที่

ฉันเห็นว่าถูกต้อง หรือต้องให้ถูกต้องตามที่ ฉัน ต้องการ

รอสซีโนโซฟีนา เป็นบุคคลที่โคลัมโบกล่าวว่า ในเอล เควณญา นี้ เศรษฐกิจ คือ รอสซีโน รอสซีโนผูกขาดและกระจายอำนาจ เศรษฐกิจของตัวเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สินค้าที่ทำรายได้ให้แก่เขา มากที่สุด คือ อ้อย น้ำตาล เพราะฉะนั้น เมื่อโคลัมโบปฏิวัติสำเร็จ ต้องการฟื้นฟูประเทศ ด้วยวิธีการที่จะก่อให้เกิดการกระทบให้น้อย ที่สุด โดยเฉพาะการกระทบที่จะทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อน เขา จึงเลือกเอาวิธีขอร้องให้รอสซีโนลดราคาผลิตผลต่าง ๆ ลงสัก ๑๐ หรือ ๒๐ เปอร์เซนต์

แต่รอสซีโน ผู้คุ้นเคยแต่กับการที่จะยอมเสียเพื่อจะให้ได้มากกว่าที่จะเสียไป จึงยอมไม่ได้ ฉะนั้น การต่อสู้ระหว่างผู้รักษาความ มั่นคงของประเทศกับผู้กุมเศรษฐกิจของชาติ แต่เพื่อตัวเอง จึงเริ่ม ขึ้นและดำเนินไปอย่างดุเดือดแหลมคมอย่างน่ากลัว นอกล้นขวัญบิน และอย่างน่าสลดสังเวช เพราะรอสซีโนมีอุดมคติในชีวิตว่า "โซฟีนา จะล้มไม่ได้" ใครจะวิบัติ ชาติประเทศจะพินาศ ช่างหัวมัน แต่ รอส ซีโนต้องอยู่ ฉัน ต้องอยู่

รอสซีโนเป็นคนฉลาดลึกและรอบด้าน พร้อมทั้งจะใช้ความ ฉลาดด้วยเล่ห์เหลี่ยมไหวพริบทุกแง่มุมเพื่อรักษาสถานภาพของ อิตตาแห่งตน ไว้ ความฉลาดที่ขาดการควบคุมด้วยคุณธรรม จึง เป็นความฉลาดที่เป็นอันตรายอย่างมหันต์ เพราะมีพลังของการ ทำลายที่มีประสิทธิภาพสูงอย่างน่ากลัวยิ่งกว่าไฟป่าในหน้าแล้ง

ร้อยเอกซานโตซ ทหารคนสนิทที่โคลัมโบได้เคยเอ่ยปากบอก ว่า คนที่เขาไว้ใจรองจากตัวเขาก็คือซานโตซ เมื่อผู้ใดได้เห็นซานโตซ ครั้งแรกจะรู้สึกว่ ทหารรูปร่างอ้วนใหญ่คนนี้ ดูท่าทางเป็นคนซื่อ สัตย์จงรักภักดีต่อนายเหมือนสุนัขที่ซื่อสัตย์ภักดีต่อเจ้าของ มีความ พร้อมทั้งจะพิทักษ์รักษานายด้วยชีวิตและด้วยมันสมองที่มีอยู่ไม่มากนัก

ซานโตซเดินตามหลังโคลัมโบอย่างเชื่อฟังด้วยความนอบน้อม และศรัทธามาโดยตลอด จนกระทั่งเมื่อเขาได้ยินเสียงของรอสซิโน ก้องกังวานใส่หูเขาว่า :-

“เมื่อไหร่คุณจึงจะเป็นสิ่งโตที่รู้จักตะบปเหยื่อเพื่อตัวเองเสียทีละ หรือว่าชีวิตของคุณไม่สามารถอยู่ได้ ถ้าไม่มีไซ่และแส้ของโคลัมโบ กระหนาบอยู่เบื้องหลัง...ทำไมคุณไม่คิดบ้างว่า คุณไม่ได้เกิดมาเพียง เพื่อจะเป็นส่วนหนึ่งของโคลัมโบ.....แต่คุณเกิดมาเพื่อเป็นซานโตซ เป็นผู้ชายเต็มตัวที่ยืนหยัดอยู่บนฝ่าเท้าของตนเองได้....โคลัมโบไม่เคยมีความจริงใจที่จะให้แก่ใคร นอกจากฉวยโอกาสหักหลังและ ลอบทำร้ายอย่างเลือดเย็น...แม้แต่ตัวคุณเองก็เถอะ...คุณก็คงไม่แน่ใจเหมือนกันว่า เมื่อไหร่จะถึงวันที่คุณจะต้องตกเป็นเหยื่อคนต่อไป ของเขา...คุณไม่ได้เกิดมาเพื่อเขา และไม่มี ความจำเป็นอะไรที่คุณจะต้องตายเพื่อเขา....เรากำลังรอคอยวันพรุ่งนี้พร้อมกับคุณ เราจะให้ทุกอย่างที่คุณต้องการ...อำนาจ”

เมื่อ **อิตาลี** แห่งตัวตนที่มีอยู่แล้วตามสัญญาชาติญาณได้ถูกปลุกเร้ากระหน้าซำ ก็ตื่นฟองลุกขึ้นทันที เป็นจุดเปลี่ยนที่มีพลังพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อสนองความปรารถนาของ **อิตาลี** ที่ซ่อนเร้นคอยที่อยู่นานนักหนาแล้วนั้นให้ได้รับความสมปรารถนา

นับแต่นั้น โดยอัตโนมัติ ซานโตซได้มีรอสซิโนเป็นที่ปรึกษา หรือเสนาธิการผู้กำหนดการปฏิบัติงานให้แก่เขาทุกครั้ง โดยที่มันสมองเล็ก ๆ ของเขาคิดว่า **ฉันเป็นผู้กำหนด ฉัน คือผู้ทำ**

ความยึดมั่นถือมั่นในอิตาลีแห่งตน ได้มีพลังบีบบังคับจิตใจมนุษย์ให้กระทำทุกอย่างโดยต้องมี **ตน** เป็นจุดศูนย์กลาง นี่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ โดยจิตที่มีวิชาเป็นนาย ไม่สามารถจะรู้เท่าทันได้

เมื่อเป็นการกระทำที่มี **ตน** เป็นศูนย์กลาง การกระทำนั้นย่อมคับแคบเพราะเกิดจากจิตที่คับแคบ เป็นการกระทำที่สุดโต่งเพื่อ

อัตตาแห่งตน มิใช่หนทางสายกลางอันเป็นหนทางที่เปิดกว้างให้ผู้อื่น
เข้าร่วมด้วย... ด้วยน้ำใจ

หนทางสายกลางเป็นหนทางอันพอดี พอเหมาะ พองาม ที่
มีธรรมะเป็นจุดศูนย์กลาง ที่มีกำหนดของความถูกต้องเพื่อ
ประโยชน์โดยรวม เป็นหนทางอันประเสริฐที่มนุษย์จะประสบ
พบได้ก็ต่อเมื่อสามารถขจัดเกลาคความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาแห่งตน
จนเหลือแต่จิตที่กว้างอันยิ่งใหญ่ด้วยน้ำใจ เพื่อเพื่อนมนุษย์ เมื่อ
ใดเราจะได้พบแสงสว่างแห่งวันนั้นร่วมกัน ?

๒๑.

การสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ

การจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อการกำจัดความเห็นแก่ตัวเท่านั้น จึงจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของสังคมให้เบาบางผ่อนคลายเป็นอันถึงที่สุด

การกำจัดความเห็นแก่ตัวสามารถจะเป็นไปได้ ต้องด้วยการสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในจิตใจของยุวชน โดยให้เรื่องนี้เป็นหัวใจของการสอนในการให้การศึกษาทุกระดับ เพื่อให้ยุวชนได้มีสัมมาทิฐิเป็นรากฐานของชีวิต

ยิ่งในโครงการฝึกผู้นำในทุกระดับ ทั้งการฝึกแก่เด็กและผู้ใหญ่ ยิ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีการปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เป็นเป้าหมายของการฝึก เพราะผู้นำที่มีจิตใจเป็นมิถิยาทิฐินั้น มีแต่จะนำสังคมและชาติบ้านเมืองไปสู่ความเอวระตเอาเปรียบ ก่อให้เกิดปัญหายุ่งเหยิง จนถึงสับสนวุ่นวาย และล้มละลายในที่สุด เหมือนดังรอสซิโน โซฟีนนา ผู้นำทางเศรษฐกิจ ของ เอล เควณญา ได้นำความพินาศมาสู่ประเทศของเขา (จากเรื่อง “อำนาจ” ของ ประภัสสร เสวิกุล)

จิตใจของผู้ที่เป็นมิจฉาทิฐิ จะขาดความรับผิดชอบ เพราะขาดสติปัญญาที่ถูกต้อง จิตใจจึงถูกรอบงำอยู่ด้วยความละโมภ กระจายหิวอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัว เมื่อเกิดปัญหา ความกลัวก็เข้าครอบงำจิตใจด้วยความหวั่นเกรงว่าจะต้องสูญเสีย แล้วในที่สุดก็จะกระทำทุกสิ่งเพื่อความเอาตัวรอดของตัวเองแต่อย่างเดียว ความหายนะจะเกิดขึ้นแก่ผู้ใดหรือสังคม หรือแม้แต่ชาติบ้านเมือง ก็ไม่มีความกล้าหาญพอที่จะออกมารับผิดชอบต่อแก้ไขความผิดพลาดให้เป็นความถูกต้อง เหมือนดังพลเอกรามอนในเรื่องที่กล่าวชื่อแล้วข้างต้น

สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม เป็นความเห็นที่เห็นแก่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่งาน แก่ส่วนรวม แก่สังคม และแก่ชาติบ้านเมือง อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว หรือความยึดมั่นถือมั่นในประโยชน์ส่วนตัวยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนรวม ด้วยจิตใจที่คับแคบ แต่เป็นความเห็นถูกต้องที่เห็นแก่ผู้อื่นและเพื่อนมนุษย์ ด้วยจิตใจที่เปิดกว้าง มีความพร้อมที่จะให้มากกว่าที่จะเอา เป็นจิตที่ไม่สามารถแย่งชิงเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ และจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งแก่ตนเองและสังคม

จิตใจที่เป็นสัมมาทิฐิ ย่อมสร้างสรรค์ค่านิยมที่มีคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อสังคม ช่วยป้องกันและยับยั้งสังคมมิให้ต้องหลงทางจนพาทันตกเป็นทาสของวัตถุนิยมอย่างปณิ จิตใจที่เป็นสัมมาทิฐิ จึงเป็นประหนึ่งแสงสว่างที่นำความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยมาสู่สังคมและเพื่อนมนุษย์

สัมมาทิฐิจะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ ในขณะที่มิจฉาทิฐิจะกระตุ้นให้คนมีความคิดและการกระทำเยี่ยงสัตว์ หากสังคมใดมีสมาชิกของสังคมที่มีจิตใจเป็นมิจฉาทิฐิเป็นส่วนใหญ่ จิตใจมิจฉาทิฐิ นั้นก็จะรวมกำลังกันสร้างค่านิยมมิจฉาทิฐิขึ้นเพื่อทำลายสังคมนั่นเอง

จิตสัมมาทิฐิ เป็นจิตที่สร้างสรรค้ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อนมนุษย์

แต่จิตมีจลาทิสฐิเป็นจิตที่ทำลาย ทำลายทุกอย่าง จนในที่สุดก็ทำลายตัวเอง จึงเป็นจิตที่เป็นอันตรายยิ่งนัก

การสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิสฐิ เป็นสิ่งที่ต้องร่วมมือช่วยกัน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน และสามารถทำได้ทุกระดับ ไม่ต้องรอให้เด็กโตเป็นผู้ใหญ่เสียก่อน เพราะถ้ามารอให้เป็นผู้ใหญ่แล้วจึงจะสอนจะอบรม ก็เป็นการช้าเกินไปเสียแล้ว จึงต้องเริ่มสอนและอบรมตั้งแต่เด็กรู้ความ

เครื่องมือการอบรมที่สำคัญคือความรักของพ่อแม่ที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว ต้องเริ่มต้นที่ตรงนี้ ความรักที่เห็นแก่ตัวของพ่อแม่ ก็จะมีแต่ความปรารถนาให้ลูกได้สุขสบาย ได้มี ได้เป็นอะไร ๆ มากกว่าคนอื่น นี่คือการสอนอบรมให้ลูกมีจิตสำนึกที่เป็นมิจฉาทิสฐิไปแล้วโดยอัตโนมัติ โดยพ่อแม่เองก็ไม่ได้ตั้งใจ แต่ด้วยความรัก “ลูกของฉัน” ก็ต้องให้ ลูกของฉัน ได้มีความสุขสบายกว่าคนอื่น แล้วลูกก็เติบโตด้วยจิตสำนึกที่เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว มีจิตที่คับแคบ ยากแก่การที่จะแบ่งปันสิ่งใดให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และความรักที่เห็นแก่ตัวของพ่อแม่เช่นนี้ คือการผลักดันให้ชีวิตของลูกเติบโตขึ้นพร้อมด้วยปัญหา ที่ถูกรุมล้อมด้วยความโลภ ความจะเอาแต่อย่างเดียว เมื่อไม่ได้อย่างใจก็เบียดเบียนยื้อแย่งทำลายล้างกันด้วยความโกรธและความหลง แล้วตลอดชีวิตของลูก ก็คือ อยู่ในนรกที่ร้อนเผาไหม้เกรียมอยู่ทุกขณะ ไม่คุ้มค่าแก่การที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์เลย

นี่ไม่ใช่ความปรารถนาของพ่อแม่เลยสักนิด !

ความรักของพ่อแม่ที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว ต้องเป็นความรักที่เสียสละ คือการเสียสละการให้ความสุขสบายตามใจของลูกในวันนี้ ซึ่งความจริงก็เป็นความปรารถนาของพ่อแม่ด้วย-แต่พ่อแม่ต้องข่มบังคับใจ ฝึกลูกรู้จักหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ คือการให้ การ

แบ่งปัน ทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาความรู้ เพื่อช่วยกัน
ให้เพื่อนมนุษย์ ให้สังคม ได้อยู่เป็นสุขด้วยกัน

ให้ลูกได้ประจักษ์ว่า ความสุขของเพื่อนมนุษย์ในสังคม ก็คือ
ความสุขของเราเองด้วยนั่นเอง

ลูกต้องเหนื่อยมากหน่อย เสียสละมากหน่อย ชมที่บังคับใจ
มากหน่อย ก็เพื่อความสุกที่แท้จริงและถาวรของลูกในวันหน้า ซึ่ง
มันจะเกิดตามมาเองตามกฎธรรมชาติที่ชื่อว่าอิทัปปัจจยตา

ความสุขที่แท้จริงและยืนยาวของลูกนี้มีใช้หรือที่เป็นยอด
ปรารถนาของพ่อแม่ทุกคน ?

การสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิให้แก่เยาวชนในสถาบันการศึกษา
คือตั้งแต่โรงเรียนอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย ก็ต้องอาศัยเครื่องมือ
ที่สำคัญ คือความรักที่ปราศจากความเห็นแก่ตัวของผู้ที่ทำหน้าที่เป็น
ครูอาจารย์

ครูอาจารย์ต้องรักศิษย์ให้มากกว่าความรักตัวเอง จึงจะสามารถ
สละเวลาเพื่ออุทิศกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาความรู้ เพื่อ
ปลูกฝังจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในศิษย์

งานพัฒนาคนเพื่อสร้างคนให้เป็นมนุษย์เป็นงานที่แสนยากยิ่ง
กว่าเข็นครกขึ้นภูเขา ฉะนั้น จึงต้องการความรักที่ยิ่งใหญ่อย่างไม่มี
ขีดจำกัด จึงจะสามารถทุ่มเทพลังลงไปเพื่อคิดค้นหาความรู้ ภาววิ
การที่จะสร้างคนให้เป็นมนุษย์ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

ด้วยความรักที่ยิ่งใหญ่ที่ครูอาจารย์มีต่อศิษย์จะกระทำให้ครู
อาจารย์สามารถทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นมนุษย์ได้อย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย
ภายในจิตใจจะมีแต่ความอึดใจ และเบิกบานใจที่ได้ทำหน้าที่นี้ และ
สามารถทำได้สำเร็จ และด้วยความมั่นใจว่า การสร้างจิตสำนึกที่
เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดในจิตของศิษย์ซึ่งยังเป็นเยาวชนในวันนี้ นั่นคือ
การสร้างสันติสุขให้แก่สังคม และสร้างสันติภาพให้แก่ประเทศชาติ

ในอนาคต

แล้วลูก หลาน เหลน ของครูอาจารย์ก็จะได้มีชีวิตอันสุขสงบ
เย็นและเป็นประโยชน์อยู่ในสังคมแห่งสันติสุขและสันติภาพนั้นด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม สังคมก็ไม่ควรที่จะผลักภาระการสร้างจิต
สำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนให้อยู่ในความรับผิดชอบ
ชอบของที่บ้าน และที่โรงเรียนเท่านั้น เพราะในวันหนึ่ง ๆ เยาวชนทั้ง
หลายต้องมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกอยู่เป็นอันมาก
ฉะนั้น บรรดาผู้ใหญ่ในสังคมที่มีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละอย่าง ๆ
โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่สามารถแพร่กระจายภาพและเรื่องราวออกสู่ผู้
คนได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว จึงควรต้องให้ความร่วมมือในการ
สร้างจิตสำนึกสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในสังคม แล้วช่วยป้องกันและกำจัด
ความคิด การกระทำอันเป็นมิถิญาทิฐิที่ทำลายความเป็นมนุษย์ของ
คนให้สลายไปสิ้น

ถ้าปราศจากความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยความเสียสละและ
สุจริตใจ ค่านิยมมิถิญาทิฐิก็จะยังคงมีอิทธิพลครอบงำสังคมให้ดำ
ดินอยู่ในนรกแห่งความเครียด จนร้อนเผาไหม้เกรียมอย่างหาทาง
หลุดพ้นออกไปไม่ได้

การสอนและอบรมให้เกิดจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐินั้น เป็นสิ่ง
ที่ต้องกระทำกันทุกขณะหรือทุกลมหายใจเข้าออกในทุกกิจกรรมของชีวิต
แต่ด้วยวิธีการที่เป็นไปอย่างธรรมชาติและอย่างอ่อนโยน ด้วยศิลปะ
ของการพูดแนะนำที่เต็มไปด้วยความจริงใจ ความเห็นใจ และด้วย
การให้ทำกิจที่ส่งเสริมคำสอนโดยไม่จำเป็นต้องให้รู้ตัว และที่สำคัญที่สุด
พ่อแม่หรือครูอาจารย์หรือผู้ใหญ่ทั้งหลายต้องสามารถปฏิบัติให้เห็นเป็น
ตัวอย่างได้ จนเด็กและเยาวชนเกิดความชื่นชม และซึมซับความคิด
คำพูด การกระทำนั้นเข้าไปในจิตใจของตนทีละน้อย ๆ โดยอัตโนมัติ
การเคี่ยวเข็ญหรือพร่ำพูดซ้ำซากย่อมก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย

รำคาญ เกิดความรู้สึกต่อต้านไม่อยากทำตาม โดยเฉพาะเมื่อได้เห็น การกระทำของผู้สอนแนะนำที่เป็นการตรงข้ามกับคำพูดอย่างสิ้นเชิง

จิตสำนึกอันเป็นสัมมาทิฐิที่สมควรปลูกฝัง เพื่อให้เป็นพื้นฐาน แห่งจิต และจะสามารถรองรับคุณธรรมอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นภายในได้ โดยไม่ยาก ก็คือการสอนและอบรมให้มีจิตสำนึกแห่งความสามารถที่จะกระทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ได้อย่างเต็มใจ และอย่างเต็มฝีมือความสามารถ โดยไม่ต้องมุ่งหวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แต่ตั้งใจกระทำเพียงเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดแก่เพื่อนมนุษย์ และส่วนรวม

การปลูกฝังจิตสำนึกข้อนี้ ก็คือการวางรากฐานของธรรมะลงในจิตใจของยุวชนนั่นเอง เพราะความหมายโดยสรุปของ ธรรมะ คือ หน้าที่

เมื่อทุกคนสามารถทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ คือเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น การแก่งแย่งแข่งดี การอิจฉาริษยา การเบียดเบียนกันย่อมไม่เกิดขึ้น ต่างก็จะมีแต่ความชื่นใจ ความพอใจในผลงานอันนำประโยชน์สูงมาสู่เพื่อนมนุษย์และตนเองก็มีส่วนได้รับด้วยโดยอัตโนมัติ

การทำหน้าที่การงานในลักษณะนี้ จึงเป็นเสมือนการปฏิบัติ ธรรมไปในตัว ธรรมะจึงได้เกิดขึ้นแล้วภายในใจ และ ณ สถานที่เช่นนั้นย่อมอบอวลอยู่ด้วยร่วมเงาแห่งพระธรรมอันยังความสุขสงบเย็นให้เกิดขึ้นแก่ทุกชีวิต ณ สถานที่นั้น

จิตสำนึกเช่นนี้ จึงเป็นจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิอย่างยิ่ง อันจะนำไปสู่สัมมาทิฐิที่สูงสุดต่อไป

นิทาน “ยายกะตา” ที่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ได้เล่าให้ลูกหลานฟัง มาแต่โบราณกาล เป็นนิทานแห่งธรรมะโดยแท้ ความสำคัญในความสำเร็จของความสามารถในการทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ ได้มีอยู่ในใจของบรรพบุรุษไทยมาอย่างเนิ่นนาน ท่านจึงได้ทำหน้าที่ของปู่ย่า ตายาย

ทำหน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูกหลานของท่านอย่างถูกต้อง ด้วยความรักที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว สังคมไทยจึงอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุขด้วย "น้ำใจ" ที่ต่างก็มีให้แก่กันอย่างที่จะตักตวงกันสักเท่าใดก็ไม่มัววนเหือดแห้ง

ยายกะตา ปลุกถั่วปลุกงาให้หลานเฝ้า หลานไม่เฝ้า เพราะมัวแต่เล่นสนุกกันเสีย กาจจึงมากินถั่วกินงา

ตายายกลับมา ไม่เห็นถั่วเห็นงา ยายก็ดำ ตาก็ดี และบังคับให้ไปหาถั่วงามาคืน

จุดเริ่มต้นของเรื่องอยู่ตรงนี้ ตายายต้องการสอนให้หลานรู้จักทำหน้าที่ หน้าที่ในฐานะหลาน หน้าที่ในฐานะเป็นคนจะต้องเรียนรู้การรับผิดชอบ แต่หลานทั้งสองคนยังไม่มึนจิตสำนึกเช่นนี้เกิดขึ้น หลานยังมีแต่ความรู้สึกเห็นแก่ตัวที่อยากจะเล่นสนุกตามใจ จึงไม่มีน้ำใจกตัญญูคิดช่วยเหลือผ่อนแรงให้ยายกะตาบ้าง น้ำใจของหลานยังคับแคบ

ปัญหาจึงเกิดตามมา เพราะความละเลยไม่ทำหน้าที่ของหลาน ยายมา ยายดำ ตามา ตาดี ทั้งยายและตายายไม่อยากดำ ไม่อยากดีหลานรัก แต่ด้วยความรักหลานอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว ตายายจึงจำใจต้องทำ ด้วยความรู้สึกที่เจ็บปวดไปกับหลานด้วย ตายายเห็นใจหลานที่ยังเด็กย่อมอยากชุกชวนเล่นสนุกเป็นธรรมดา แต่การเล่นสนุกก็ควรมีขอบเขตให้เหมาะแก่กาลเทศะ และ **เกิดมาเป็นคนจะต้องเรียนรู้การทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ส่วนรวมของหลานขณะนั้นก็คือครอบครัวของหลานที่มีตายายอยู่ด้วยกัน ฉะนั้นจึงจะต้องมีน้ำใจต่อกัน รับผิดชอบในงานร่วมกัน เพื่อให้ส่วนรวมได้อยู่ร่วมกันอย่างไม่ต้องมีปัญหา**

ตายายจึงบังคับให้หลานไปหาถั่วหางามาคืน ตายายรู้ว่าเมื่องานที่หนักและยากลำบากสำหรับหลาน แต่หลานต้องเรียนรู้การทำหน้าที่

หลานต้องเรียนรู้ผลของการไม่ปฏิบัติหน้าที่ มันจะต้องเกิดปัญหาที่ ยากลำบากอย่างนี้

แล้วปัญหาก็เกิดตามมาเป็นลูกโซ่ ต้องไปเกี่ยวพันถึงนาย พรานให้มายิงกา เกี่ยวพันถึงหนูให้มากัดสายธนูของนายพรานที่ไม่ ยอมช่วยยิงกา เกี่ยวพันถึงแมวให้มากัดหนูที่ไม่ยอมกัดสายธนูของ นายพราน แล้วเกี่ยวพันต่อไปถึงหมาให้มากัดแมว...ถึงไม้ค้อนให้ มายอนหนูหมา...ถึงไฟให้มาไหม้ไม้ค้อน...ถึงน้ำให้มาดับไฟ...ถึงตลิ่ง ให้มาพังทับน้ำที่ไม่ยอมดับไฟ...ถึงช้างให้มาพังตลิ่ง....

ซึ่งตั้งแต่ นายพราน หนู แมว หมา ไม้ค้อน ไฟ น้ำ ตลิ่ง ช้าง ล้วนแล้วแต่ปฏิเสธการช่วยเหลือเด็กทั้งสองด้วยคำพูดว่า “ไม่ใช่ กงการอะไรของข้า !!”

นี่คือการแสดงสภาพชีวิตแบบตัวใครตัวมัน จึงไม่มีน้ำใจที่จะ ให้แก่กัน นอกจากแก่ตัวเอง

ปัญหาจึงเกิดซับซ้อนขึ้น เพราะต่างคนต่างปฏิเสธในหน้าที่ ความรับผิดชอบที่สมาชิกในสังคมพึงมีต่อกัน ด้วยจิตใจที่คับแคบ ด้วยความเห็นแก่ตัว

ในที่สุด หลานสองคนก็ไปหาตัวริน ซึ่งเป็นตัวแมลงที่เล็กกระจิริด เล็กกว่าแมลงหิว ขอให้ไปช่วยตอมตาช้าง

ด้วยความสำนึกในหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน และ ด้วยจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ อันเป็นจิตสำนึกแห่งธรรม ตัวรินจึง รับที่จะช่วยไปตอมตาช้างให้ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่พัลวันซับซ้อนนี้ ให้คลี่คลายเสียที

นี่คือการเริ่มต้นของการกระทำที่ถูกต้อง ด้วยจิตสำนึกที่เป็น สัมมาทิฐิ ด้วยจิตใจที่กว้างใหญ่อย่างพร้อมที่จะช่วยเพื่อนมีชีวิตด้วยกัน โดยมีได้หวังสิ่งใดเป็นการตอบแทน

เมื่อสมาชิกอื่นที่มาเกี่ยวข้องถูกกระตุ้นด้วยกำลังแห่งธรรมของ

ผู้ที่มีจิตสัมมาทิลี ช่างก็เริ่มรับปากที่จะช่วยไปพังตลิ่ง เพราะรู้ว่าการที่จะปล่อยให้ตัวรีนที่แม่จะเป็นแมลงเล็ก ๆ นิดเดียวมาตอมตาอยู่ตลอดเวลาตลอดคืน มันทำให้ทรมานไม่เป็นสุข เพราะแม่ช่างจะใหญ่โตมหาศาล เมื่อเทียบกับตัวรีน แต่มันก็ไม่สามารถกำจัดตัวรีนให้พ้นไปจากลูกนัยน์ตาได้

พอตลิ่งรู้ว่าจะถูกช่างมากะเทียบให้ตลิ่งพังก็รีบรับปากว่าจะทับน้ำคือทำให้ลำน้ำแห้งขอด น้ำก็รีบรับปากที่จะไปดับไฟ ไฟก็รับจะเผาไหม้ไม้ค้อน ไม้ค้อนก็จะไปยอนหนูมาให้แตกไปเลย หมากลั่วหูแตกก็รีบจะไปกัดแมว แมวกลัวถูกกัดก็รีบจะไปกัดหนู หนูไม่ยอมถูกกัดกินก็รีบจะไปกัดสายธนูของนายพราน นายพรานไม่ยอมเสียเครื่องมือที่เป็นอาชีพรากินจึงรับปากที่จะไปช่วยยิงกา กากลั่วตายก็รีบปากจะไปเอาถั่วเอางามาคืนให้

หลานสองคนก็รีนเริงเบิกบานใจที่ปัญหาได้ผ่านพ้นไปได้เรียบร้อย ตายายก็พอใจที่หลานรู้จักหาวิธีแก้ปัญหาคือตนได้ก่อก้อนให้ลู่วิ่งไปได้ด้วยสติปัญญาตามฐานะของเขา

นิทาน “ยายกะตา” ได้ชี้ให้เห็นชัดถึงความสำคัญของคำว่า “หน้าที่” ถ้าผู้ใดสามารถกระทำหน้าที่อย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม สันติสุขก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย และสันติภาพย่อมดำรงอยู่ในสังคมนั้น

แต่ถ้าเมื่อใดไม่มีการกระทำหน้าที่อย่างถูกต้อง จนกระทั่งละลายหรือปฏิเสธการทำหน้าที่ ปัญหา ความทุกข์ย่อมครอบครองจิตใจคนและสังคมนั้น

การฝึกอบรมเยาวชนให้มีจิตสัมมาทิลีที่เห็นว่าการทำหน้าที่อย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมนั้นเป็นหน้าที่ของคนที่เป็มนมนุษย์ จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญของจิตเพื่อให้อสามารถรองรับคุณธรรมอื่น ๆ ให้บังเกิดขึ้นในจิตได้โดยง่าย

การที่พ่อแม่ผู้ปกครองได้มีโอกาสคุยกับลูกหลาน ครูอาจารย์ ได้มีโอกาสคุยกับลูกศิษย์อย่างอ่อนโยนและเป็นกันเองด้วยธรรมะ ย่อมเป็นความจรรโลงใจให้ลูกหลานและลูกศิษย์ได้บังเกิดศรัทธาที่จะซึมซับจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิทีละน้อย ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ จนค่อย ๆ ยอมรับด้วยใจเองว่า การทำหน้าที่อย่างถูกต้อง เพื่อประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์ คือหน้าที่ของคนที่เป็นมนุษย์

นิทานยายกะตา ที่คุณนิทานยายแก่ตาแก่ธรรมดาเนื่อ เมื่อศึกษาใคร่ครวญให้ลึกซึ้งก็จะเห็นความเป็นนิทานธรรมะที่ชี้ชัดถึงกฎธรรมชาติคือกฎที่ปฏิเสธไม่ได้ เมื่อกระทำเหตุปัจจัย (หน้าที่) อย่างถูกต้อง ผลก็ถูกต้อง คือไม่มีปัญหาหรือความทุกข์ เมื่อกระทำเหตุปัจจัย (หน้าที่) ไม่ถูกต้อง ผลก็ต้องเผชิญกับปัญหาและความทุกข์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นนั่นเอง

๒๒.

อัตตา-อนัตตา

อัตตา-อนัตตา เป็นสิ่งที่ควรต้องนำมาสอนเพื่อให้เป็นที่เข้าใจให้ชัดเจน

ความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาแห่งตนอย่างเหนียวแน่นจนเกิดความเห็นแก่ตัวนี้ ได้ฝังรากลึกอยู่ในใจของคนตั้งแต่รู้ความก็ว่าได้ แล้วกำลังของความเห็นแก่ตัวก็ค่อย ๆ เพิ่มพูนทวีคูณขึ้นโดยลำดับตามกาลเวลาของชีวิตที่ผ่านมาไป

ทั้งนี้ ก็เพราะได้รับการสอนการอบรมให้มีความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตนของตนมาแต่เล็กแต่น้อย ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างไม่ทันได้รู้สึกตัว

ส่วนเรื่องของอนัตตา หรือความไม่ใช่ตัวตนนั้น น้อยคนนักที่จะสนใจพูดถึง หรือนำมาใคร่ครวญให้ลึกซึ้ง

อาจเป็นด้วยความรู้สึกที่ปฏิเสธอยู่ในใจว่า เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ อย่างหนึ่ง เพราะมีตัวตนให้เห็นเป็นพยานอยู่ แล้วจะว่าไม่ใช่ตัวตนได้อย่างไร

หรืออาจเป็นด้วยความรู้สึกที่ยอมรับไม่ได้ อย่างหนึ่ง เพราะ

ถ้ายอมรับความจริงของเรื่องอนัตตาหรือความไม่ใช่ตัวตน ชีวิตก็จะ
ดูว่างเปล่า จะไม่มีอะไรให้ยึดถือ จนทำให้เกิดความรู้สึกเศร้าหมอง
สลดหดหู่ จนถึงท้อแท้สิ้นหวัง และเกิดความรู้สึกว่าเช่นนี้แล้วจะ
อยู่ไปทำไม ?

นี่ก็เพราะไม่ยอมศึกษาและไม่ยอมรับรู้หรือทำความเข้าใจในเรื่อง
กฎธรรมชาติ คือ กฎไตรลักษณ์ กฎอิทัปปัจจยตา จึงไม่สามารถ
เข้าใจในหน้าที่ของการที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

หรือบางทีสำหรับบางคน ก็ไม่ถึงกับปฏิเสธ แต่เห็นไปว่าเป็น
สิ่งยากที่จะเข้าใจ เป็นสิ่งสุดเอื้อมจึงเก็บไว้ก่อน ยังไม่จำเป็นจะต้อง
ศึกษาทำความเข้าใจในตอนนี้อย่างไรแล้วก็ปล่อยเวลาให้ผ่านไปอย่างเปลือง
เพลินพร้อม ๆ กับการมีชีวิตที่ระหกระเหินอยู่กับปัญหาและความ
ทุกข์อย่างมิได้สำนึก

ความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาแห่งตนจนก่อให้เกิดความเห็นแก่
ตัวอย่างปราศจากความละเอียดหรืออย่างปราศจากความรู้เท่าทันกับ
อาการของมันนี้ กระทำให้ชีวิตมีแต่ความเสียหาย เสื่อมทรามและ
สูญเสียดูแลแต่ต่อตราของความเห็นแก่ตัวนั้นว่าเหนียวแน่นมากน้อย
เพียงใด

ความเห็นแก่ตัวทำให้ใจหมกมุ่นครุ่นคิดอยู่แต่เรื่องของความได้
และความเสีย ถ้าได้ ก็ดี ชอบใจ และพยายามที่จะให้ได้มากยิ่งขึ้น

ถ้าเสีย ก็ไม่ชอบ โกรธ ขัดเคือง เสียใจ แค้นใจ จนถึงเจ็บ
ปวดขมขื่น

ความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาแห่งตนจนเห็นแก่ตัว ทำให้ใฝ่มี
ความกลัวว่าจะต้องเสียเป็นที่สุด กลัวเสียความรัก กลัวเสียความดี
กลัวเสียศักดิ์ศรี กลัวเสียความเด่น ความดัง ความมีหน้าตา เกียรติ
ยศชื่อเสียงของตัวเอง

กลัวเสียตำแหน่ง กลัวเสียสิ่งที่เคยได้ เคยมี เคยเป็น กลัว

เสียทรัพย์สินเงินทอง สมบัติ วัตถุ สิ่งของ ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่าง
ที่เคยเป็น "ของฉัน" จึงพยายามใช้มารยาเสสรังนาหา จนเป็นที่
นำหัวเราะเยาะหยัน

เพราะความที่กลัวจะต้องเสียนี้เอง โดยเฉพาะความกลัวเสีย
ศักดิ์ศรีหรือตำแหน่งฐานะในสังคมก็ต้องยอมหลอกกลวงตัวเองอย่าง
โง่เขลา พร้อม ๆ กับยอมถูกหลอกจากคนอื่นด้วย เลยกลายเป็น
เหยื่อให้คนอื่นเอาไปหากิน เป็นเหยื่อของการโฆษณา... "แพง
ที่สุด...ดีที่สุด...ใหม่ที่สุด...พิเศษสุดเฉพาะคุณ ฯลฯ" แล้วที่สุดก็
เป็นเหยื่อของสังคมอย่างน่าสงสาร

เพราะความกลัวจะต้องเสีย ก็ทำให้กลายเป็นคนเอาตัวรอด
อย่างน่าละอาย หรือมีฉะนั้น ก็คอยกีดกัน หวงกันคนอื่น เบียดบัง
ความดีความสามารถของคนอื่นด้วยความอิจฉาริษยา

เพราะความกลัวจะต้องเสีย ทำให้เป็นคนขี้เสียตาย เสียตายเงิน
เสียตายของ เสียตายแรง เสียตายสติปัญญาความรู้ เสียตายไปหมด
แบ่งปันไม่ได้ ด้วยความหวงแหนไว้เพื่อตัวเอง หรือเพื่อเฉพาะลูก
หลานเพื่อนพ้องพี่น้องของตัวเอง

มีแต่ใจที่จะ "เอา" ส่วนที่จะ ให้ อย่างจริงใจนั้นยากนักหนา
ถ้าจำจะต้องให้ ก็จะเป็นการให้แบบผักชีโรยหน้า มากกว่าที่จะให้
ออกมาจาก ใจ

ความเห็นแก่ตัว ทำให้นึกถึงแต่ตัวเองและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัว
เอง จะมีแต่เรื่องของตัวเอง ของพ่อแม่พี่น้อง ลูกหลานบริวารของตัวเอง
เรื่องทรัพย์สินสมบัติบ้านช่องข้าวของของตัวเอง เรื่องการงาน ความดี
ความงาม ความเก่ง ความสำเร็จ ความเสียสละของตัวเอง จนใคร ๆ
ต้องวิ่งหนี เพราะคร้านที่จะฟัง

หรือในทางตรงกันข้าม ก็จะมีรำพันถึงแต่ความล้มเหลว ความ
ไร้ญาติขาดมิตร ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความสิ้นหวัง ฯลฯ ของตัว

จนเป็นที่น่าระอาเอือม

รวมความว่า มีแต่ **ตัวเอง** เป็นจุดศูนย์กลางของความสำคัญ
ที่น่าเอาใจใส่แต่ผู้เดียว

ความเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดความสำคัญผิดในตัวเอง เป็นต้นว่า
คิดว่าตัวเองสวย หล่อ กว่าที่เป็นจริง คิดว่าตัวเองเก่งกว่าที่เก่งจริง
ฉลาดกว่าที่ฉลาดจริง เสียสละมากกว่าที่ได้เสียสละจริง ๆ ดีกว่าที่
ดีจริง ๆ จนกระทั่งรู้่น้อยกว่ามากู้เรใจ อันเป็นที่น่าแย้โยไฟแก่
คนอื่น

หรือในทางลบ ก็คิดว่าตัวเองจนกว่าที่จนจริง ๆ โง่กว่าที่โง่
จริง ๆ ซี้โรคเจ็บไข้ได้ป่วยมากกว่าที่เป็นจริง ๆ และอื่น ๆ จนอาจ
เห็นไปว่าตัวเองไม่มีคุณค่าอะไรเลยก็ได้

ความเห็นแก่ตัว ทำให้เป็นคนขี้เกียจ จึงมีชีวิตอยู่ด้วยความ
ประมาทหมกมาย คิดแต่จะเอาเปรียบคนอื่น คอยกินแรง กินสติ
ปัญญาความรู้ของคนอื่น จะมีน้ำใจยินดีทำสิ่งใดเพื่อผู้อื่น ก็ต่อเมื่อ
มีความรู้สึกว่าจะได้อย่างใดอย่างหนึ่งกลับมา เช่น ได้วัตถุดิบทอง
หรือได้ความดีมีหน้า ค่ายกย่องชมเชย เป็นต้น ก่อให้เกิดความ
รู้สึกรังเกียจเหยียดหยันแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ความเห็นแก่ตัว ทำให้เป็นผู้ไม่รู้จักกาลเทศะบุคคล ด้วยความ
ที่นึกถึงแต่ตนเองเป็นใหญ่ เป็นสำคัญ ขาดการพิเคราะห์พิจารณาที่
ถูกต้อง ทำให้ไม่ได้รับมิตรอันพึงได้รับ

ความเห็นแก่ตัว ทำให้ขาดน้ำใจที่จริงใจอย่างแท้จริงต่อเพื่อน
มนุษย์ เพราะตกเป็นทาสของความโลภ ความโกรธ ความหลง และ
ความอยากกระหายหิวอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งในทางบวกและทางลบ

ความเห็นแก่ตัว นำโทษทุกข์ให้เกิดแก่ตัวเอง แก่การงาน
และแก่ส่วนรวมอย่างคาดไม่ถึง

ความเห็นแก่ตัว จึงเป็นรากเหง้าของปัญหาและความทุกข์ทั้ง

ปวงของมนุษย์

เหมือนดังกรณีตัวอย่างที่ก่อให้เกิดความสะเทือนใจอย่างน่าสลดสังเวชทั่วสังคมไทยเมื่อราวสองปีที่ผ่านมา นี้ เชื่อว่ายังไม่เป็นที่ลืมเลือน

เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ หญิงสาวอายุ ๒๐ ปี มาจากต่างจังหวัดได้มาทำงานในโรงงานแห่งหนึ่ง พบเพื่อนหนุ่มที่เป็นคนงานด้วยกัน เกิดความถูกใจกัน จึงตกลงอยู่ด้วยกัน พอคลอดลูก สามี่หนุ่มก็ทิ้งไปอย่างไม่ยอมรับผิดชอบอะไรทั้งสิ้น

หญิงสาวคลอดลูกที่โรงพยาบาล จิตใจเต็มไปด้วยความขมขื่นเจ็บปวดทรมาน รู้สึกว่าเหว่เดียวดาย หนทางข้างหน้าอ้างว้างนักขาดทั้งเงิน ที่อยู่อาศัย และที่พึ่งพิง จึงตัดสินใจคิดช่วยลูก เพื่อให้ไม่ต้องมีชีวิตที่ตกระกำลำบากต่อไป

วิธีช่วยของหญิงมารดา ก็คือขอรับลูกจากพยาบาล พอออกไปจากโรงพยาบาล แล้วยำลูกไปฆ่าให้ตายเพื่อเป็นการตัดปัญหา

แต่ทารกที่ถูกฆ่าตายนั้น หาใช่ลูกของหญิงสาวผู้นี้ไม่ พยาบาลผู้อุ้มทารกส่งให้คิดว่าเป็นลูกของหญิงสาวผู้นี้ตามป้ายชื่อที่ผูกข้อมือทารกนั้น แต่เผอิญป้ายชื่อนั้นได้สับกันกับป้ายชื่อทารกคนอื่นด้วยเหตุใดไม่แจ้งชัด ทารกคนนั้นมีพ่อ-แม่อยู่พร้อมหน้า แต่ได้นำทารกของตนมาฝากให้ทางโรงพยาบาลช่วยดูแล เนื่องจากอ่อนแอมาก

พ่อแม่ของทารกน้อยที่อ่อนแอนี้ กำลังเตรียมตัวจะมารับลูกเพราะได้ทราบข่าวแข็งแรงขึ้นแล้ว แต่ก็ปรากฏว่าทารกของตนได้ถูกฆ่าตายเสียแล้ว ด้วยความเข้าใจผิดอันเนื่องมาจากป้ายชื่อที่สับกันนั้น

ส่วนทารกที่มารดาสาวผู้ขมขื่นใจตั้งใจจะนำไปฆ่าให้ตาย เพื่อตัดปัญหา กลับยังมีชีวิตอยู่

ใครคือผู้ผิด ? ใครจะต้องรับผิดชอบในกรณีที่น่าสลดสังเวชนี้ ?

นี่คือคำถามที่ต่างก็ถามกันและกัน อย่างที่สรุปคำตอบยังไม่ได้ ผู้รับผิดชอบ ควรจะเป็นแม่ ? หรือพยาบาลที่สับปายชื่อ ? หรือพยาบาลผู้ส่งทารกผิดตัว ? หรือโรงพยาบาล ? หรือ....?....?

ข่าวจากหนังสือพิมพ์ และจากความรู้สึกของคนในสังคมขณะนั้นต่างพุ่งเป้าไปที่มารดาสาวว่าช่างร้ายกาจ ใจร้ายผิดมนุษย์

แต่บ้างก็ว่า พยาบาลคนนั้นประมาทสะเพร่าอย่างใช้ไม่ได้ เพราะความมั่งง่ายแท้ ๆ จึงทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ชวนสลดอย่างนี้

แพทย์และพยาบาลที่เกี่ยวข้องก็ช่างไร้หัวใจ ไม่สนใจภาวะจิตที่สับสนของมารดาสาวที่ระทมทุกข์ หากหญิงสาวได้รับคำลอบใจ คำแนะนำที่ทำให้เกิดกำลังใจ คงจะไม่ตัดสินใจตัดปัญหาของตนอย่างน่าสังเวชเช่นนั้น

มีผู้ออกความเห็นกันหลายกระแส ซึ่งสรุปลงได้ว่า เป็นเพราะสังคมวิปริต ไร้หัวใจ ตัวใครตัวมัน เป็นสังคมที่ผู้ชายยังเห็นผู้หญิงเป็นเพียงสิ่งสนองความใคร่ สังคมที่ขาดความรับผิดชอบ สังคมที่เห็นแก่ตัว !

ทุกคนที่เกี่ยวข้องในกรณีนี้ ล้วนตกเป็นเหยื่อด้วยกันทั้งนั้น แม่พ่อ-แม่ที่ต้องสูญเสียลูกน้อยไปอย่างน่าอนาถใจก็ตกเป็นเหยื่อของสังคมอีกด้วยเหมือนกัน

ก็ต้องยอมรับว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องล้วนตกเป็นเหยื่อทั้งสิ้น แม้สังคมเองก็ตกเป็นเหยื่อเหมือนกัน แต่เป็นเหยื่อของอะไรแน่ ?

เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง เจ้าของเบ็ดก็คือกิเลสแห่งความเห็นแก่ตัวนั่นเอง! จึงได้ขาดสติอันเป็นสมบัติที่จำเป็นและมีค่าอย่างยิ่งต่อมนุษย์

สามีหนุ่มนั้นเห็นแก่ตัวอย่างน่ารังเกียจ ขาดสติที่จะนึกถึงความรับผิดชอบต่อฐานะสามี ฐานะพ่อ จึงหลบหน้าหนีไปอย่างปราศจากคุณธรรมของมนุษย์

มารดาสาวก็ขาดสติด้วยความเห็นแก่ตัว นึกถึงแต่ความยาก

ลำบากที่ตนจะต้องเผชิญ เพราะมีลูกน้อยเป็นภาระ ในขณะที่ขาดสติ
จิตใจก็ซุนมัว สมองตีบตัน จึงคิดตัดปัญหาเหมือนตัดช่องน้อยแต่
พอตัว

ถ้าหากมีสติกำกับใจ หญิงสาวคงมีความคิดที่จะไต่ถามแพทย์
พยาบาลเพื่อหาผู้อุปการะลูกน้อย โดยไม่จำเป็นต้องทำลายชีวิตของทารก
เพราะในปัจจุบันมีองค์กรเอกชน และมูลนิธิที่พร้อมจะอุปการะเด็ก
ที่ขาดพ่อแม่รับผิดชอบ

พยาบาลสาวแห่งโรงพยาบาลนั้น ทำหน้าที่ด้วยความเห็นแก่ตัว
จึงประมาทหมกมุ่น ขาดความละเอียดรอบคอบ ทำงานให้เสร็จเพียง
เฉพาะหน้า จึงมีการส่งทารกผิดตัวให้เกิดกรณีที่สะเทือนใจกันทั่ว
สังคมไทย

แพทย์และพยาบาลที่เกี่ยวข้อง ไม่มีเวลาสนใจไปถึงภาวะจิตใจ
ของคนไข้ นอกไปจากการรักษาทางร่างกายอันเป็นหน้าที่เฉพาะหน้า
ก็ด้วยความนึกถึงแต่ความไม่มีเวลาของตน จึงปราศจากน้ำใจที่จะ
ใส่ใจโยติ

ส่วนพ่อ-แม่ของทารกที่ต้องตายไป ต้องเผชิญกับความสูญเสีย
เสียลูกอย่างคาดไม่ถึง ก็เพราะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมวิปริตที่
เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว จึงหลีกหนีความเป็น **เหยื่อ** ไปไม่พ้น

นี่ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การละเลยต่อการให้การศึกษาด
อบรมในเรื่องของจริยธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของ **อัตตาและอนัตตา**
จึงเป็นเหตุให้จิตใจของคนมีแต่ความยึดมั่นถือมั่นน้อยอยู่แต่ในเรื่องของ
อัตตาแห่งตน เกิดความเห็นแก่ตัวอย่างเหนียวแน่น จนขาดสติกำกับใจ

การจัดการศึกษาที่ถูกต้อง จึงต้องมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การ
กำจัดความเห็นแก่ตัว เพื่อให้คนได้มีน้ำใจเอื้ออารีต่อเพื่อนมนุษย์มาก
ขึ้น แล้วเยาวชนผู้เป็นผลผลิตของการศึกษา จะไปมีภาระรับผิดชอบใน
หน้าที่ใด เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น ย่อมสามารถทำหน้าที่นั้นอย่างถูกต้อง

สมบูรณด้วยจิตใจที่พร้อมอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา

แล้วสังคมนั้นก็จะพ้นจากความวิปริตที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวจนสร้างค่านิยมมิฉฉาที่ลึให้เกิดแก่คนในสังคม

แต่จะเป็นสังคมที่ทุกคนอยู่กันด้วยน้ำใจที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น ก็จะไม่เหลือปากว่าแรงที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงด้วยความเรียบร้อย

ได้มีการพูดกันถึงสังคมวิปริตกันมานาน และพูดกันมานานเมื่อใดจึงจะถึงวันที่จะปรับปรุงแก้ไขความวิปริตให้คืนสู่ความเป็นปกติ ?

ถึงเวลาที่ควรต้องมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายของการจัดการศึกษาจากวัตถุประสงค์เป็นธรรมเนียมได้หรือยัง ?

เมื่อใดผู้บริหารการศึกษาจึงจะจัดการศึกษาเพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัว อันเป็นศัตรูที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ ?

บัดนี้ ถึงเวลาที่เราควรต้องสนใจศึกษาในเรื่องของอนาคตากันหรือยัง ?

๒๓.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน

: ความมุ่งหมาย

การจัดการศึกษาเพื่อให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐานของการศึกษานั้น ควรต้องกำหนดโครงการให้รัดกุม ให้มีเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาอย่างชัดเจนว่า เพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัว

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาธรรมะในสถานศึกษา ไว้ในหนังสือชุดธรรมโฆษณที่ชื่อ “ธรรมะบรรยายระดับมหาวิทยาลัย เล่ม ๒” หน้า ๒๔๘-๓๒๖ ซึ่งอาจนำมาประยุกต์เป็นแนวทางการสอนวิชาธรรมะในสถานศึกษาทุกระดับได้ โดยการปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมแก่ระดับการศึกษานั้น ๆ

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า ควรกำหนดโครงการว่า จะต้องมีความมุ่งหมาย สิ่งที่จะสอน สอนอย่างไร-วิธีสอน สถานที่สอน และครูผู้ทำการสอน

ความมุ่งหมาย แยกออกได้เป็นสองอย่าง คือ : เพื่อแก้ปัญหา

เฉพาะหน้าอย่างหนึ่ง และเพื่อแก้ปัญหาตลอดกาลอีกอย่างหนึ่ง

เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าก็คือ เพื่อแก้ความมืดมัวและความตกต่ำของจริยธรรมแห่งยุคปัจจุบัน

คำว่า “มืดมัวและตกต่ำ” หมายความว่า “ในปัจจุบันนี้ จริยธรรมที่จะคุ้มครองหรือปกป้องมนุษย์โลกนี้ตกต่ำจนคล้าย ๆ กับว่ามนุษยชาติเราชาติสิ่งที่เป็นที่พึ่งอันถาวร อันแท้จริง อันมั่นคง”

เพราะฉะนั้น จึงเป็นความสำคัญมาก ที่จะต้องรีบแก้ไขความมืดมัวและความตกต่ำของจริยธรรมแห่งยุคปัจจุบัน

ส่วน เพื่อแก้ปัญหาตลอดกาลนั้น เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้แยกออกเป็นข้อ ๆ ว่า :

ข้อที่ ๑ : เพื่อหวังจะให้วิชาที่เยาวชนศึกษาอยู่ทุกแขนง พาผู้ศึกษาไปถึงอุดมคติที่เป็นจุดหมายปลายทางได้

ข้อนี้หมายความว่า ถ้าชาติวิชาธรรมะนี้แล้ว วิชาทุกแขนงไม่สามารถพาผู้ศึกษาไปถึงจุดหมายปลายทางที่เป็นการปลดปล่อยและได้รับผลอันสมบูรณ์ แม้ที่สุดแต่จะเรียน ถ้าไม่ประกอบด้วยความตั้งใจที่เป็นธรรมแล้ว ก็เรียนไม่ได้ดี นี่เป็นเรื่องยาว ควรจะศึกษาค้นคว้าหรือพูดกันในคราวอื่นว่า ถ้ารู้จักทำจิตใจให้เป็นธรรม คือว่างจากกิเลสและสิ่งรบกวนนั้น แม้แต่กำลังเรียน เป็นนักเรียนอยู่ก็เรียนได้ดี และเรียนแล้วก็สามารถจะเอาวิชานั้นไปทำประโยชน์ได้เต็มที่ เพราะว่าจะไม่ถูกดึง หรือไม่ถูกรบกวนจากสิ่งที่เป็นข้าศึกทางจิตใจ

ข้อที่ ๒ : เพื่อแก้ปัญหา “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด”

โรคความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดนี้ ขอให้ถือว่าเป็นโรคตลอดกาล ในยุคปัจจุบันก็รู้จักกันดีอยู่แล้ว การที่คนบังคับตัวเองไม่ได้ มีจิตใจที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์แล้ว วิชาจะท่วมหัวเสมอไป หมายความว่า เต็มไปด้วยความพินเพื่อน เต็มไปด้วยความงมงาย ไม่แจ่มกระจ่าง แล้วก็เอาตัวรอดไม่ได้

ในข้อที่บังคับตัวเองให้อยู่ในร่องในรอยของวิชาหรือของความรู้หม่ายนั้น ๆ ไม่ได้นี้ ถ้าพูดสั้น ๆ แต่เพียงว่า พวกที่มีปริญญาสูงก็ยิ่งทำความผิด จนทำความเสียหายร้ายแรงขึ้นมา นี่เป็นคำอธิบายที่ชัดเจนแล้วว่าวิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

ผู้ที่มีจิตใจประกอบด้วยธรรมนั้น จะรู้จักจริง ปฏิบัติจริง ปฏิบัติหน้าที่จริง ๆ จึงได้ผลจริง เมื่อเรียนก็เรียนจริง รู้ก็รู้จักจริง ทำก็ทำจริง จึงได้ผลจริง เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นโรควิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

ข้อที่ ๓ : เพื่อป้องกันไม่ให้ความรู้เกิดเป็นพิษขึ้น

ขอให้ทำในใจถึงว่า ความรู้นี้เป็นพิษได้ เมื่อคนมีจิตใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสมากเกินไปแล้ว ความรู้นั้นจะกลายเป็นพิษ

ถ้าพูดตรงอย่างในสมัยนี้ ก็ว่า เพราะความรู้เป็นพิษนั้นแหละ โลกสมัยนี้จึงมีปัญหาเรื่องระเบิดปรมาณู หรือนิวเคลียร์เกิดขึ้น ถ้าความรู้ไม่เป็นพิษ (เพราะอำนาจของกิเลสที่เข้าครอบงำ) สิ่งเหล่านี้จะเกิดไม่ได้ การศึกษาธรรมจะป้องกันความรู้ไม่ให้เป็นพิษได้ จะเห็นได้เองเมื่อศึกษาธรรมแล้ว

ข้อที่ ๔ : เพื่อป้องกันไม่ให้วัตถุเกิดเป็นพิษขึ้น

สมัยนี้เป็นสมัยที่มัวเมาในวัตถุอย่างยิ่ง เมื่อจิตใจไม่ประกอบด้วยธรรมะ วัตถุก็เกิดเป็นพิษขึ้นมา (เพราะจิตใจตกเป็นทาสของวัตถุนิยม)

เพราะฉะนั้น ความรู้ธรรมะที่ถูกต้องจึงป้องกันไม่ให้วัตถุเกิดเป็นพิษขึ้นมาในโลก แม้จะมีความก้าวหน้าทางวัตถุดำเนินยิ่งไปกว่านี้ให้หลายเท่า หลายสิบเท่า ก็ไม่อาจเกิดเป็นพิษขึ้นมาได้ เพราะอำนาจของธรรมะนั้น

ข้อที่ ๕ : เพื่อให้เยาวชนของเรา เป็นนักคิดที่สามารถมองชีวิตในด้านลึก หรือแท้จริงได้

การศึกษาแขนงอื่นนั้น ไม่สามารถทำให้เด็ก ๆ ของเราสามารถ

เป็นนักคิดที่มองชีวิตในด้านลึกได้ แต่ความฉลาดที่เกิดจากการศึกษาธรรมะอย่างถูกต้อง ทำให้สามารถมองชีวิตในด้านลึก และความสามารถในด้านนี้เป็นประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะเป็นบุคคลผู้รับผิดชอบในหน้าที่ใดก็ตาม แม้เป็นเจ้าหน้าที่ทางศาสนาก็ดี ถ้าไม่สามารถมองชีวิตในด้านลึกแล้ว จะล้มเหลวหมด จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับอีกหลายอย่างนั้นไม่ได้ เพราะว่าสิ่งต่าง ๆ มันเนื่องอยู่กับชีวิตในด้านลึกเสมอไป

ข้อที่ ๖ : เพื่อให้เยาวชนของเราสามารถชนะอารมณ์ หรือเป็นผู้ควบคุมอารมณ์ได้

อารมณ์ ในที่นี้เป็นคำทางศาสนา ซึ่งหมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส รวมความก็คือ สิ่งยั่วยวนนั่นเอง

ถ้าเยาวชนของเราเอาชนะอารมณ์ไม่ได้ การเรียนนั้นจะมีผลอย่างไม่น่าพอใจ และจะไม่สนุก ไม่รู้สึกเพลิดเพลินในการเรียนด้วย และจะไม่ประสบความสำเร็จเต็มตามความมุ่งหมาย

นักเรียนที่เรียนด้วยความเป็นทาสของอารมณ์นั้นย่อมเป็นไปอย่างหนึ่ง นักเรียนที่เรียนไปด้วยความรู้สึกที่เป็นนาย หรืออยู่เหนืออารมณ์นั้นย่อมเป็นอีกอย่างหนึ่ง

ถ้าตกอยู่ในฐานะเป็นทาสของอารมณ์แล้ว ก็จะทำหัด ๆ ไปพอให้แล้ว ๆ เมื่อสอบได้ มีปริญญาแล้ว ก็ไปแสวงหาอารมณ์ที่ยั่วยวนต่อไปให้ยิ่งขึ้นอีก อย่างนี้เรียกว่าเป็นทาสของอารมณ์ ฉะนั้นจึงไม่เป็นผู้ที่มีความรู้ดีและสมบูรณ์ และไม่มีจิตใจที่เหมาะสม แม้แต่จะเป็นพลเมืองที่ดี ก็ยังเป็นไม่ได้

ดังนั้น การที่อบรมเด็ก ๆ ตั้งแต่เล็ก ๆ มาที่เดียวให้มีความรู้ความสามารถที่จะควบคุมอารมณ์ เอาชนะอารมณ์ได้ นับว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

ธรรมะในพระพุทธศาสนาชั้นสุดยอดก็คือ ชั้นพื้นฐานก็ดี จะมี

ความเป็นไปได้ตามความมุ่งหมายย่อมอยู่ที่การเอาชนะอารมณ์ หรือ
อย่างน้อยก็ควบคุมอารมณ์ได้ ฉะนั้น จึงขอให้เน้นความมุ่งหมายข้อ
นี้เป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เป็นมาตรฐานหรือพื้นฐานของข้ออื่น ๆ ด้วย

ข้อที่ ๗ : เพื่อสร้างยุวชนให้เป็นมนุษย์ที่สามารถทำหน้าที่ที่
รับผิดชอบได้อย่างถูกต้อง ในทุกหน้าที่ โดยเฉพาะหน้าที่ครูบาอาจารย์
และหัวหน้างานที่ดี มีทั้งคุณธรรมและคุณภาพในกาลข้างหน้า

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าเราไม่มีครูบาอาจารย์หรือหัวหน้างาน
ที่ดี แต่เรายังต้องการครูบาอาจารย์ และหัวหน้างานที่ต้องเตรียมไว้
สำหรับกาลข้างหน้าให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

ทุกคนย่อมจะเห็นได้เองว่า ถ้าครูทรุดต่ำลงไปแล้ว นักเรียนก็
จะทรุดต่ำลงไปด้วย และเมื่อนักเรียนนั้นมาเป็นครูอีกชั้นหนึ่ง ก็จะ
เป็นครูที่ต่ำไปกว่าระดับเดิมอีก นักเรียนก็จะต่ำลงไปอีก มีแต่เดินไป
ในทางต่ำ

เพราะฉะนั้น ความหวังที่จะสร้างยุวชนให้เป็นมนุษย์ที่
สามารถทำหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างถูกต้องนี้ ขอให้ผู้รับผิดชอบใน
การจัดการศึกษาเห็นเป็นเรื่องใหญ่ และเป็นเรื่องสำคัญ

ข้อที่ ๘ : เพื่อเป็นการขึ้นศักราชใหม่ในทางจริยธรรม

ที่ผ่านมาแล้ว หรือที่กำลังเป็นอยู่นั้น อย่าไปสะสางเลย ว่ามัน
เป็นความผิดของใคร หรือใครบกพร่อง เพราะจะทำให้เกิดการ
ทะเลาะวิวาทผิดใจกันเปล่า ๆ ให้เราสมัครขึ้นศักราชใหม่กันดีกว่า
โดยไม่ต้องสะสางหาความผิดกับของเก่า เพราะรู้แน่อยู่แล้วว่ามัน
อยู่ในฐานะที่ต้องเปลี่ยนรูปใหม่ทั้งหมด ทั้งในหลักวิชาและการปฏิบัติ

สำหรับการขึ้นศักราชใหม่ในทางจริยธรรมนี้ ขอให้นึกถึง
ความจริงว่า ศักราชเก่าที่เป็นการทำผิดนั้น ได้ใช้เวลาอย่างน้อย ๑๐
ปี ๑๕ ปี ๒๐ ปี การตกต่ำหรือความมิดมัวทางศีลธรรมที่กำลัง
เป็นผลอยู่ในบัดนี้นั้น ไม่ใช่ผลของการกระทำผิดในเดี๋ยวนั้น แต่เป็น

ผลของการกระทำที่ผิดมาแล้วอย่างน้อย ๑๕ ปี ๒๐ ปี คือก่อนโน้น
ฉะนั้น เมื่อจะขึ้นศักราชใหม่ ก็ต้องใช้เวลากายหลังเท่า ๆ กัน
ถ้าเราได้ทำพลาดมา ๒๐ ปี มีผลอย่างนี้ การแก้ไขก็ต้องใช้เวลา
ราว ๆ ๒๐ ปี อีกเหมือนกัน เพื่อผลของการขึ้นศักราชใหม่ ๒๐ ปี
ข้างหน้าที่จะถึง ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนกันปุบปับให้ได้ผลทันใจใน
เดี๋ยวนี้ การเร่งมือ การเสียดสี เอาจริงเอาจังในขณะนี้ คือการขึ้น
ศักราชใหม่เพื่อผลใน ๒๐ ปีข้างหน้า

**ข้อที่ ๕ : เพื่อความเสมอกันในความรู้ ความคิดเห็น การปฏิบัติ
และความเป็นอยู่**

เมื่อยุวชนได้เรียนรู้ธรรมะในหลักวิชาเดียวกัน มีการปฏิบัติที่
เหมือนกัน ช่วยกันแก้ปัญหาและร่วมปรึกษาหารือกันอยู่ทุกวัน ก็
เหมือนกับการหลอมให้เป็นคน ๆ เดียวกัน เป็นการง่ายแก่การที่จะ
เกิดสิ่งที่เรียกว่าความสามัคคี โดยที่มีความเสมอกันในทางความคิด
เห็นและการกระทำ

นี่จะเป็นพลังให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อพัฒนาสังคม
และชาติบ้านเมืองให้เข้าสู่ความเจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง เพราะ
ความวิวาทกันทางความคิด ทางวาจา และทางกาย อันเป็นการบ่อน
ทำลายพลังของความสามัคคีจะมีขึ้นไม่ได้

เป้าหมายของความมุ่งหมายทั้ง ๕ ข้อนี้ ย่อมพุ่งไปสู่การ
กำจัดความเห็นแก่ตัวให้ลดน้อยลงตามลำดับ จนในที่สุด ยุวชน
จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถทำหน้าที่ของมนุษย์ได้อย่างถูกต้อง
เพื่อประโยชน์สุขแห่งตน และเพื่อนมนุษย์

๒๔.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : สิ่งที่จะสอน

เมื่อได้กำหนด ความมุ่งหมายของการสอน เป็นสิ่งแรกของโครงการแล้ว สิ่งต่อไปที่ต้องคิดก็คือ สิ่งที่จะสอน ว่าควรจะกำหนดให้ยุวชนได้เรียนรู้อะไรบ้าง จึงจะให้ได้ผลอย่างสอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้น และเป็นการส่งเสริมให้ได้รับผลอย่างสมบูรณ์ตามเป้าหมาย คือสามารถกำจัดความเห็นแก่ตัวให้ลดน้อยลง ๆ จนถึงที่สุด คือสามารถมีจิตใจที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว จนสามารถกระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อเพื่อนมนุษย์

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ในหนังสือชุดธรรมโฆษณ เรื่อง ธรรมบรรยายระดับมหาวิทยาลัย เล่ม ๒ ว่า :

สิ่งที่จะสอนก็คือสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ เพราะว่าคำนี้เป็นคำที่เก่าแก่ที่สุดตั้งแต่ก่อนพุทธกาล กระทั่งมาถึงพุทธกาล และกระทั่งเวลานี้ก็ยังใช้อยู่ เพราะฉะนั้น ก็จะถือเอาคำว่า “ธรรมะ” นี้ในฐานะเป็นชื่อ

ของสิ่งที่จะสอน และจำกัดให้ชัดเจนไปว่า มุ่งหมายถึงธรรมะที่เป็น
ตัวศาสนา ตามอุดมคติของพุทธศาสนา

ธรรมะในฐานะที่เป็นศาสนานี้ หมายถึงความรู้และการปฏิบัติ
ตามความรู้ จนได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น รวมกันจึงเป็นศาสนา
ซึ่งเรียกเป็นบาลีว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

ถ้าการสอน การเรียน การปฏิบัติ เป็นไปอย่างถูกต้องตาม
หลักของพระพุทธศาสนาได้จริงแล้ว จะไม่ขัดกับหลักของศาสนาอื่น
โดยประการทั้งปวง

เพราะฉะนั้น รูปของวิธีการที่จะสอนสิ่งนี้ควรให้เป็นไปในรูป
ของจริยศึกษา ไม่สอนแต่เพียงในรูปของพุทธิศึกษา เพราะพุทธิ
ศึกษานั้นกว้างไป จนถึงกับว่า เพียงแต่ให้เรียน ให้ท่องจำ ให้ตอบ
คำถามได้ก็พอแล้ว อย่างนี้ไม่พอสำหรับจริยศึกษา เพราะฉะนั้น
จึงต้องสอนพุทธิศึกษาในฐานะที่เป็นประโยชน์แก่กุลแก่จริยศึกษา
โดยตรง

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่า จะสอนเรื่องหิริโอตตปปะ คือ
ความละอายบาป กลัวบาป ถ้าสอนในฐานะพุทธิศึกษาก็ง่าย บอ
กันพักเดียว จดกันพักเดียวก็เหลือเฟือ

แต่ถ้าจะสอนในรูปของจริยศึกษาแล้ว ไม่ใช่ของง่ายเลย คือจะ
ต้องทำทุกอย่างทุกทาง จะเป็นการพูดอธิบาย หรือแสดงด้วยตัวอย่าง
หรืออะไรก็ตามแต่ จนผู้ศึกษานั้นเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็น
จริงเห็นแจ้ง ถึงขนาดที่จะเกิดความสลดสังเวชขึ้นในใจ มีผลคือ
สามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจของเขาได้ จึงจะเรียกว่าเป็นเรื่องของจริย
ศึกษา

คำที่นำมาพูดมาสอนนั้น ต้องมีอำนาจพอที่จะเปลี่ยนแปลงจิต
ใจของเขาได้จริง ไม่เพียงแต่ให้จำได้หรือให้ตอบคำถามได้เท่านั้น

นี่เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบกับให้เห็นว่าการสอนในรูปของพุทธิศึกษา

กับการสอนในรูปของจริยศึกษานั้นต่างกันอย่างไร

ส่วนรายละเอียดของสิ่งที่จะสอนนั้น ย่อมต้องให้ส่งเสริมเป้าหมายให้สัมฤทธิ์ผล และสอดคล้องกับความมุ่งหมายที่กำหนดแล้วนั้น

ในที่นี้ขอเสนอหัวข้อของสิ่งที่จะสอนเพื่อเป็นแนวทางการสอน และการฝึกอบรมใจเยาวชนให้มีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ จนสามารถลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน อันก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวที่เป็นรากเหง้าแห่งปัญหาทั้งปวง

หัวข้อของสิ่งที่จะสอนที่ได้นำเสนอนี้ มุ่งหมายเพื่อให้เป็นการสอนที่นำเข้าสู่หัวใจหรือแก่นแท้ของธรรมะ เพราะบัดนี้ เราไม่มีเวลาจะวิ่งเล่นและชอบวิ่งกันอีกแล้ว ความวิกฤตของชีวิตที่เห็นได้จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกวงการ เป็นสัญญาณภัยแห่งความวิบัติที่จะเกิดขึ้นแก่ชีวิตและสังคม ถ้าเราไม่ยอมลงมือขุดรากถอนโคนต้นตอของปัญหา คือความเห็นแก่ตัว ที่มีอำนาจผลักดันให้คนเรากลับทำร้ายเบียดเบียนกันอย่างผิดธรรมชาติของความเป็นมนุษย์อย่างที่เราเห็นกันอยู่ในทุกวันนี้

หัวข้อของสิ่งที่จะสอน คือ :-

๑. ธรรมะคืออะไร ? มีธรรมะเพื่ออะไร ?
๒. ชีวิตคืออะไร ? มีชีวิตอยู่เพื่ออะไร ?
๓. ความสำคัญของการต้องได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง เพราะช่วงชีวิตของการศึกษาเป็นช่วงของการวางรากฐานของชีวิต
๔. ชีวิตประกอบด้วย กาย-จิต ฉะนั้น ชีวิตที่สมดุลจึงต้องได้รับการศึกษาและการอบรมทั้งกายและจิตให้ได้มีความรู้พร้อมทั้งวิชาและวิชา

๕. อุปสรรคของการพัฒนาชีวิต : คือ :

๕.๑ การตกเป็นทาสของวัตถุนิยมอย่างลุ่มหลง

๕.๒ การตกเป็นเหยื่อของค่านิยมมิถุนาธิฐิอย่างขาดสติ

ปัญญา

๕.๓ ความไม่รู้จักสิ่งๆที่เรียกว่าปัญหาหรือความทุกข์

๖. หนทางชนะสิ่งที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาชีวิต : คือ :

๖.๑ ต้องรู้จักและรู้แจ้งในสิ่งที่เรียกว่ากฎธรรมชาติ คือ กฎไตรลักษณ์ และกฎอิทัปปัจจยตา

๖.๒ ต้องรู้จักหน้าที่ของมนุษย์ต่อกฎธรรมชาติ

๖.๓ ต้องรู้จักและเข้าใจการดำเนินชีวิตตามหนทางอันประเสริฐ

๘ ประการ

๖.๔ ต้องรู้จักสิ่งๆที่เรียกว่านิรวณ อันเป็นสิ่งขวางกั้นจิตใจไม่ให้บรรลุความดีงาม และไม่ให้อำนาจในคุณธรรม

๗. ศิลปะของการฝึกรบมตน เพื่อให้อยู่เหนือสิ่งที่เป็นอุปสรรค : คือ :

๗.๑ ให้มีสติและปัญญาทันต่อขณะที่ผัสสะเกิด

๗.๒ ระวังรักษาใจ ไม่ให้ตกเป็นทาสของสิ่งคู่

๗.๓ ฝึกปฏิบัติจิตตภาวนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

๗.๔ ฝึกกระทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกหน้าที่ เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่งานนั้น โดยไม่ต้องหวังผล

๗.๕ ฝึกปฏิบัติอภัยทานสูงสุดที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ

๘. สิ่งที่ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในการฝึกพัฒนาปัญญาในทางธรรม : คือเรื่องของกรรม บุญ บาป นรก สวรรค์ สันโดษ สมาทาน-อุपाทาน สมมตีสัจจะ-ปรมัตถสัจจะ พุทธศาสตร์-ไสยศาสตร์ ศิลธรรม-ปรมัตถธรรม นิพพาน เป็นต้น

๙. กาลามสูตร : แนวทางปฏิบัติเพื่อจรรโลงเสรีภาพของมนุษย์ในการเลือกตัดสินใจในสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง

หัวข้อของสิ่งที่จะสอนที่ได้เสนอมานี้ทั้งหมดนี้ ผู้รับผิดชอบในการจัดหลักสูตรการศึกษาธรรมะ สามารถจัดแบ่งให้เหมาะสมแก่

ระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และมหาวิทยาลัย โดยอาศัยท่านผู้รู้ธรรมะและมีธรรมะเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้คำแนะนำที่ถูกต้อง และละเอียดรอบคอบ ทั้งในด้านความกว้างและความลึก โดยมีเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาเป็นจุดยืนที่แน่นอนมั่นคง และไม่พยายามเบี่ยงเบนให้เป็นไปอย่างอื่น อันจะเป็นการทำลายการสอนวิชาธรรมะให้ล้มละลาย แล้ววิญญาณของเยาวชนไทยก็จะตกอยู่ในความมืดมัวสูญสลายไปตลอดกาล

นี่คือการทำลายความมั่นคงสภาพของสังคมและชาติบ้านเมือง!

เมื่อได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการสอน, สิ่งที่จะสอน แล้ว สิ่งต้องกล่าวต่อไปก็คือ **ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอน หรือ จะสอนกันอย่างไร นั่นเอง**

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้ให้ข้อคิดแนะนำไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ โดยแยกออกเป็นข้อ ๆ ว่า :

ข้อที่ ๑ : สอนในลักษณะที่เป็นการอบรมมากกว่าที่จะเป็นลักษณะของวิชาการ

การอบรมเป็นจริยศึกษา วิชาการเป็นพุทธิศึกษา การสอนที่เป็นไปในลักษณะอบรม จะมีผลทางจิตใจเกิดขึ้นอย่างรุนแรงจนเปลี่ยนนิสัยใจคอของเขาได้ นี่เป็นหลักของพระพุทธเจ้าอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าท่านทรงทำสำเร็จในการประกาศศาสนาของพระองค์ ก็คือใช้หลักอย่างนี้ คือ พระองค์จะต้องทรงเลือกเรื่องที่จะพูด เลือกคำพูด เลือกเวลาพูด เลือกสิ่งแวดล้อมในขณะที่พูด เหล่านี้เป็นต้น เพื่อให้คำพูดนั้นเกิดผลสะท้อนใจ ถึงขนาดที่ว่าดุษฎีเขย นิสัยสันดานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

นี่เราเรียกว่าการอบรมจริยศึกษาตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่พูดอย่างนกแก้วนกขุนทอง แล้วก็ฟังอย่างเครื่องบันทึกเสียงบันทึกไว้ นี่ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายในการสอนธรรมะทาง

พระพุทธรักษาเลย

ข้อที่ ๒ : ให้เป็นการสอนที่ทำให้เกิดการเห็นแจ้งแทงตลอด

ข้อนี้เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้แบ่งผลที่เกิดจากการฟังเป็นสามอย่าง คือ ความรู้อย่างหนึ่ง ความเข้าใจอย่างหนึ่ง ความเห็นแจ้งแทงตลอดอย่างหนึ่ง

ถ้ายูชนเพียงแต่ได้ฟัง ก็ ได้ความรู้ แต่ที่เขยิบสูงขึ้นไป ที่เรียกว่า ความเข้าใจ นั้น ต้องได้มาจากการใคร่ครวญคิด คือเอาสิ่งที่ได้ฟังนั้นมาใคร่ครวญ คิดไปตามเหตุผล จึงจะได้ความเข้าใจ

ฉะนั้น ความเข้าใจจึงสูงกว่าความรู้ และมาทีหลังความรู้ แต่กียังไม่สูงถึงความเห็นแจ้งแทงตลอด

ความเห็นแจ้งแทงตลอดนั้น คือ เมื่อคิดใคร่ครวญจนเข้าใจแล้วจะต้องลงไปทำดู จนเห็นผลที่เกิดอย่างชัดใจ ซึ่งย่อมเกิดจากประสบการณ์ที่ได้ประสบจริง ๆ

เหมือนอย่างว่าเราไปจับไฟ ก็รู้ว่าร้อน อย่างนี้มันไม่ต้องอาศัยเหตุผล หรืออาศัยคิดตามเหตุผล แต่หากว่าเป็นการได้ประสบเข้าจริง ๆ การที่ได้ฟังใครบอกว่าไฟร้อนนั้น ก็เป็นแต่เพียงความรู้ว่าไฟร้อน แล้วถ้าคิดใคร่ครวญตามเหตุผล ก็ว่าไฟคงจะร้อน เพราะมันเผาไฟได้ แล้วก็มีความเข้าใจได้ว่าไฟมันร้อน ต่อเมื่อไปจับไฟเข้าจริง ๆ จึงเป็นความเห็นแจ้งแทงตลอดจริง ๆ ว่าไฟนี้ร้อน

ดังนั้น การที่จะสอนวิชาธรรมะ จึงต้องสอนชนิดที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่สามารถเปลี่ยนแปลงนิสัยสันดานของเขาได้จริง จึงต้องสอนหรือทำให้ถึงขนาดที่เห็นแจ้งแทงตลอด

เพราะฉะนั้น อย่าได้สอนแต่เพียงว่า ให้เกิดความรู้ หรือเกิดความเข้าใจเท่านั้น นี่ยังเป็นการไม่เพียงพอ

การสอนให้เกิดความรู้แจ้งแทงตลอดนั้น ครูผู้มีธรรมะอันเกิดจากการฝึกฝนอบรมใจตนด้วยธรรมะอยู่เสมอ ย่อมมีความสามารถ

ที่จะสอนศิษย์ให้เกิดความเห็นแจ้งได้ตามกำลังแห่งวัยและสติปัญญา
ของเยาวชนในแต่ละระดับชั้น

ข้อที่ ๓ : การสอนในชั่วโมงเรียน

การสอนธรรมะในชั้นเรียนนี้ ควรจัดเวลาไว้สอน อย่างน้อย
สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง และต้องให้เป็นเวลาสำหรับสอนวิชาธรรมะโดย
ตรง โดยไม่ต้องแอบแฝงรวมอยู่กับการสอนวิชาอื่น

จำนวนเวลา ๒ ชั่วโมงนี้ไม่มากเลย แต่อาศัยการสอนอย่าง
ถูกวิธี ให้เป็นประโยชน์แก่อกุลแก่จริยศึกษาโดยตรง ตามที่ได้กล่าว
ไว้แล้วในข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ ข้างต้น ก็เชื่อว่าเยาวชนจะได้รับประ
โยชน์จากการเรียนในชั้นเรียนได้ตามความมุ่งหมาย

ข้อที่ ๔ : การสอนโดยอ้อมแต่มีผลมาก

ข้อนี้หมายถึงการสอนที่แทรกเข้าไปในการสอนวิชาอย่างอื่น
โดยผู้เรียนไม่รู้สึกรู้สีกว่ากำลังถูกสอนวิชาธรรมะหรือพระพุทธศาสนา
เพราะทุกวิชาย่อมมีแง่ใดแง่หนึ่งที่ครูผู้ฉลาดสามารถถือเอาเป็นช่อง
ทางให้ทำเช่นนั้นได้

ดังนั้น การสอนวิชาธรรมะจึงต้องมีการแทรกอยู่ในการสอน
อย่างไม่ให้รู้สึกตัวในทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นวิชาวิทยาศาสตร์
วรรณคดี สังคมศาสตร์ แพทยศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปศาสตร์
และศาสตร์อื่น ๆ ทุกแขนง

วิชาธรรมะเป็นการสอนให้รู้จักและเข้าใจในเรื่องของชีวิต และ
เรื่องของชีวิตมีอยู่ในทุกศาสตร์ตลอดจนในหนังสือทุกเล่ม และ
วรรณกรรมทุกชนิด ครูผู้ฉลาดซึ่งเข้าใจในหลักธรรม จะสามารถ
ผสมผสานธรรมะเข้าในวิชาที่สอนได้โดยไม่ยาก ด้วยการแทรกคำ
พูดหรือคำอธิบายลงไปเพียงไม่กี่คำให้แจ่มแจ้งตรงจุด ก็เป็นการ
สอนธรรมะอย่างยิ่งแล้ว

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวว่า "พุทธศาสนานั้นพูดกันอีก

ปรียายหนึ่ง ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าการสอนให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร
เท่านั้นเอง นี่หมายความว่า ให้รู้ว่ามันเป็นอยู่อย่างไร เราไปบังคับมัน
ไม่ได้ แต่เราเกี่ยวข้องกับมันให้ถูกวิธีก็แล้วกัน”

เพราะฉะนั้น เราอย่าไปยึดมันเอามาเป็นตัวเราหรือของเรา
แล้วบังคับเอาอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ว่าให้เราสติปัญญาไปจัดการกับ
มันให้ถูกวิธีก็แล้วกัน อย่างนี้เป็นธรรมะอย่างยิ่ง

ฉะนั้น ครูอาจารย์ที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์
ประวัติศาสตร์ หรือวรรณคดี เป็นต้น ก็ดี ย่อมมีโอกาสสอนธรรมะ
ได้อย่างวิเศษทีเดียว

การสอนธรรมะโดยอ้อมเช่นนี้ ให้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ผู้
เรียนเป็นอันมาก และยังสามารถโน้มนำใจของผู้เรียน ให้ได้สัมผัส
กับแก่นแท้ของธรรมะจนเกิดความประทับใจได้อย่างเกินคาด

โครงการจัดการศึกษาที่ให้มิธรรมะเป็นรากฐานของการศึกษา
ยังไม่จบ จะได้กล่าวในหัวข้อของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนต่อไป
อีกในคราวหน้า

๒๕.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน

: ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอน
และสถานที่สอน

ข้อที่ ๕ : ขอให้สอนให้เหมาะแก่วัยแก่ระดับจริง ๆ

วัย หมายถึงอายุ

ระดับ หมายถึงระดับของความรู้สึนึกคิด ซึ่งอาจไม่เกี่ยวกับวัยก็ได้ เช่น เด็กอายุน้อยบางคนอาจมีปัญญามากกว่าอายุ และผู้ที่มีอายุมากแล้วบางคนอาจมีปัญ्यान้อยกว่าอายุก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะยุวชนจะมีวัยและระดับของความรู้สึนึกคิดมากน้อยเพียงใด เป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่จะต้องให้ยุวชนได้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐานของชีวิตให้จงได้ เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตรอด

ดีรอดจากการสร้างปัญหาให้แก่ตนเอง นั่นคือสามารถเป็นบัณฑิตได้แท้จริง

บัณฑิต คือผู้มีปัญญาเป็นเครื่องเอาตัวรอด ซึ่งมีได้หมายถึง

การเอาตัวรอดเฉพาะตัวด้วยความเห็นแก่ตัว แต่หมายถึงความสามารถในการเอาตัวรอดให้พ้นจากความทุกข์ด้วยการใช้สติปัญญาและความรู้ในหนทางที่ถูกต้องอันเกิดประโยชน์แก่งาน แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยส่วนรวมและแก่สังคมเพื่อนมนุษย์

ผู้ใดสามารถดำรงชีวิตหรือดำเนินชีวิตได้ในลักษณะนี้ ผู้นั้นย่อมสมควรแก่การได้รับคำยกย่องว่าเป็นบัณฑิตอย่างแท้จริง

การจะเป็นบัณฑิตที่แท้จริงได้ ย่อมต้องอาศัยการมีวิชาธรรมะเป็นรากฐานของชีวิตแต่อย่างเดียวนั้น

มิฉะนั้นแล้ว ย่อมไม่รอดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นอยู่ในความเห็นแก่ตัว และนี่ย่อมไม่มีทางที่จะมีชีวิตรอดจากความทุกข์ได้

ความสามารถที่จะสอนวิชาธรรมะให้เหมาะแก่วัยแก่ระดับได้จริง ๆ นั้น แน่นนอนที่สุด ที่ครูผู้สอนจะต้องมีธรรมะเป็นรากฐานของชีวิตจิตใจ และมีความสนใจใคร่รู้ในเรื่องของชีวิต สิ่งแวดล้อมรอบตัว ตลอดถึงความเป็นไปของสังคมทั้งในวงกว้างและวงแคบ เพื่อจะได้สามารถหยิบยกสิ่งที่ได้พบประสบจริงมาเป็นตัวอย่างในการสอนให้เหมาะแก่วัยและระดับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของศิษย์ได้ถูกต้อง จนเกิดความเข้าใจและแจ่มแจ้งในข้อธรรมนั้น ๆ

ข้อที่ ๖ : สอนโดยไม่รู้สึกตัวในลักษณะของการแนะนำเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะตัว

การสอนในลักษณะของการแนะนำเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะตัว เป็นโอกาสพิเศษที่สุดที่จะสอนธรรมะแก่ยุวชน เพราะเป็นขณะที่ยุวชนกำลังต้องการและเต็มใจรับฟัง การนำธรรมะมาสอดแทรกในคำสอนหรือคำแนะนำในขณะนั้น ย่อมมีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้ฟังอย่างยิ่ง

ครูผู้ฉลาดในการสอนในลักษณะการแนะนำเช่นนี้ ย่อมสามารถเลือกเอาข้อธรรมะและคำพูดที่เหมาะสมเจาะใจผู้ฟัง ให้สะดุ้ง

ให้ตื่นพื้นจากความเข้าใจผิดและความหลงผิดได้ และอาศัยความมีเมตตากรุณาและความเห็นอกเห็นใจของครู การสอนธรรมะในลักษณะเช่นนี้ ย่อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของยูวชนให้อยู่ในหนทางอันเป็นสัมมาทิฐิได้ง่ายขึ้นด้วย

ข้อที่ ๗ : การสอนนอกสถานที่

การสอนนอกสถานที่นั้นเป็นการศึกษาจากสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ตาม ให้อัจฉริยะมองดูสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นจนเกิดความรู้สึกในทางจิตใจ

ถ้าดูธรรมชาติก็ต้องดูให้รู้ความจริงตามธรรมชาติ ซึ่งในที่สุดก็จะวกไปหาเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ที่ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรรยึดมั่นถือมั่นโดยความเป็นเรา หรือเป็นของเรา แต่ว่าต้องรู้จักเกี่ยวข้องกับมันให้ถูกวิธี

ในส่วนสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น ไม่ว่าจะเป็นบ้าน เป็นสวน เป็นสนาม เป็นรีสอร์ท หรืออะไรก็แล้วแต่ ต้องดูให้ออกกว่า "นี่มันเป็นอะไร ?" มันเป็นผลของกิเลสตัณหา หรือผลของสติปัญญา มันจะก่อให้เกิดปัญหาความทุกข์ยากลำบากขึ้นในสังคม หรือจะนำไปเกิดสันติสุขในหมู่มนุษย์

ข้อที่ ๘ : การสอนจิตตภาวนา หรือการพัฒนาจิต

ชีวิตประกอบด้วย กาย-จิต จิตเป็นสิ่งที่นำชีวิตดังที่ท่านผู้รู้กล่าวว่า ชีวิตจะดีมีสุขก็เพราะจิต ชีวิตจะชั่วมีทุกข์ก็เพราะจิต แต่จิตก็เป็นสิ่งที่ฝึกได้ พัฒนาได้

ถ้าหากมนุษย์ไม่รู้จักพัฒนาจิต หรือฝึกฝนอบรมจิต ก็เท่ากับยังใช้จิตไม่เต็มตามคุณค่าของจิตที่ธรรมชาติได้ให้มา เป็นการทำให้ชีวิตขาดทุนเป็นอันมาก

ถ้าจิตได้รับการฝึกฝนอบรมอย่างดีแล้ว จะสามารถนำชีวิตให้รอดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ จะมีแต่ความเบิกบานอิมเอิบผ่อง

ใส เป็นชีวิตมนุษย์ที่คุ้มค่าแก่การมีชีวิตอยู่

การฝึกฝนอบรมจิตก็ต้องอาศัยการปฏิบัติจิตตภาวนา หรือสมาธิภาวนานั่นเอง

ภาวนา คือ ทำให้เจริญ

จิตตภาวนา ก็คือ การพัฒนาจิตให้เจริญ

จิตที่ไม่เจริญ คือจิตที่วุ่นวาย สับสน ระส่ำระสายอยู่ด้วยความนึกคิดที่ฟุ้งซ่าน วนเวียนพัวพันอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกที่รักชัง ถูกใจ ไม่ถูกใจ ตัณรอนอยู่ด้วยความอยากที่จะเอาให้ได้ตามที่ใจต้องการ ท่วงท้อล้อยอกกับอดีตที่ผ่านมาแล้ว วิตกกังวลในอนาคตที่ยังไม่มาถึง กระเสือกกระสนกอดรัดอยู่กับความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ถือว่าเป็นตนและของตนอย่างไม่ยอมละวาง

จิตในลักษณะเช่นนี้ เป็นจิตที่เรียกได้ว่ายังป่าเถื่อนอยู่ เป็นจิตที่ชอบอาละวาดแผลงฤทธิ์เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และตนเองมิให้มีความสุขสงบได้ จึงเป็นจิตที่ต้องได้รับการพัฒนาและฝึกฝนอบรมให้เป็นจิตที่เจริญ เพื่อที่จะสามารถหยุดการเบียดเบียนตนเองและเพื่อนมนุษย์

จิตที่เจริญ ก็คือจิตที่ไม่มีความวุ่นวายระส่ำระสาย มีความสงบนิ่ง ตั้งมั่น สะอาด ว่องไวเฉียบคม พร้อมอยู่ด้วย สติ สมาธิ และปัญญา เป็นจิตที่พร้อมจะทำการงาน ตั้งแต่ระดับธรรมดาจนถึงสูงสุด

ยุวชนคือทรัพยากรอันมีค่ายิ่งของประชาชาติ จึงควรต้องให้ได้รับการฝึกอบรมจิต ให้เป็นจิตที่มีความสะอาด สว่าง สงบ เพื่อให้เป็นจิตที่มีฐานอันมั่นคง เป็นจิตที่มีพลัง ที่สามารถศึกษาวิชาการมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเกิดความเข้าใจและประจักษ์แจ้งในธรรมะนั้น

การสอนจิตตภาวนาแก่ยุวชน ควรสอนชี้แจงด้วยเหตุผล ให้มีความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่า :

- ผีกอบรมจิตตภาวนาทำไม
- เพราะเหตุใด
- เพื่อประโยชน์อะไร และ
- จะมีการฝึกปฏิบัติด้วยวิธีใด

ถ้าหากยุวชนได้รับฟังคำสอนคำชี้แจงอย่างถูกต้องและชัดเจน จะกระตุ้นให้เขาเกิดศรัทธาและความเต็มใจที่จะรับการฝึกกอบรมจิต เพราะเป็นประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชีวิต ทั้งในส่วนตัวและการเรียน และตลอดไปถึงประโยชน์แก่ชีวิตในกาลข้างหน้า

ครูผู้สอนควรได้เน้นให้ยุวชนได้มองเห็นว่า การฝึกกอบรมจิตก็คือการบริหารจิตให้แข็งแรงเหมือนกับที่ต้องมีการบริหารกายให้แข็งแรง เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุลทั้งกาย-ใจ หรือทั้งภายนอกและภายใน

เพราะฉะนั้น การบริหารจิตหรือการฝึกกอบรมจิตจึงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกขณะตราบเท่าที่ยังหายใจอยู่ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรักษาสติ สมาธิ และปัญญา ให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างไม่ขาดตอน จิตจึงจะเป็นจิตที่เจริญได้อย่างถาวร

นี่จึงจะเป็นจิตที่สามารถอำนวยประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิต

ข้อที่ ๕ : การสอนให้ควบคุมชีวิตประจำวัน ให้อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า มีความเป็นอยู่ถูกต้องทุกลมหายใจเข้าออก หรือทุกอิริยาบถ

ความเป็นอยู่ที่ถูกต้องคือหัวใจของพระพุทธศาสนา

ความหมายของคำว่า เป็นอยู่ถูกต้อง คือ หมายถึงความคิดเห็น หรือความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่เรียกว่าสัมมาทิฐิ และมีความตั้งใจหรือความปรารถนาที่ถูกต้องตามสัมมาทิฐินั้น แล้วก็มีวาจาถูกต้อง การกระทำถูกต้อง การดำรงชีวิตถูกต้อง ความพากเพียรถูกต้อง สติ หรือความระลึกที่ถูกต้อง และความตั้งใจมั่นถูกต้อง

นี่คือมรรคมงคล ๘ ที่เมื่อปฏิบัติรวมกันตามนี้ได้ ทั้งหมดแล้ว ก็คือการมีชีวิตอยู่อย่างถูกต้องนั่นเอง

ถ้าเยาวชนได้รับการฝึกอบรมจิตตภาวนาอย่างถูกต้อง จะมีความสามารถควบคุมชีวิตประจำวันของตนให้อยู่ในความถูกต้องได้ เพราะจิตมีกำลังแห่งสติ สมาธิ ปัญญา เป็นฐาน ที่ทำให้เกิดพลังจนสามารถควบคุมชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ถูกต้องได้

ด้วยความเอาใจใส่ของครูผู้มีน้ำใจที่เปี่ยมอยู่ด้วยความเมตตา และกรุณา คอยกระตุ้นให้กำลังใจและประคับประคองให้เยาวชนได้มีการดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งความถูกต้องทั้ง ๘ ประการนี้ นั่นคือการที่ครูได้ช่วยตั้งตัวตั้งตนให้เยาวชนได้อยู่ในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ข้อที่ ๑๐ : การสอนอย่างมีการบังคับตามสมควรที่จะต้องบังคับ

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านไม่เห็นด้วยกับระเบียบหรือระบบการศึกษาที่ปล่อยฟรี ท่านมีความคิดเห็นส่วนตัวไว้ที่หน้า ๓๑๔ ว่า :

“การปล่อยฟรีนั้น มองไม่เห็นลู่ทางที่จะใช้ได้กับการอบรมคน เพราะฉะนั้น จะต้องบังคับในเมื่อควรจะบังคับ และปล่อยในเมื่อควรจะปล่อย”

ความคิดเห็นนี้น่าจะได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนด้วยความจริงใจ จากครูอาจารย์และผู้บริหารการศึกษา ประเด็นที่ควรนำมาเป็นคำถามเพื่อประกอบการพิจารณา ก็คือ

การสอนและการอบรมศิษย์ ที่เป็นปัญหาหนักอกของครูอาจารย์ในทุกวันนี้ จนบางครั้งดูเหลือที่จะแก้ไข จนกลายมาเป็นปัญหาของสังคมไปด้วยนั้น อาจเนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลายประการ แต่เหตุปัจจัยสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม ก็คือ การขาดระเบียบของการควบคุมบังคับ ในเมื่อควรจะบังคับนี้เอง

ในหลักพระพุทธศาสนา เมื่อพูดถึงการกระทำที่เกี่ยวข้องกับจิตแล้ว ก็ต้องมีว่า บังคับหรือข่มขี่ในคราวที่ควรบังคับข่มขี่ แล้วก็ยก

ย่องหรือตามใจในคราวที่ควรจะทำตามใจหรือยกย่อง ต้องโน้มไปใน
คราวที่ควรจะทำตามใจ เป็นต้น เรียกว่า ควรจะทำอย่างไรก็ทำ ถึง
คราวบังคับก็ควรบังคับ

การจะสอนวิชาธรรมะเพื่อให้เป็นรากฐานของชีวิต จำเป็นต้อง
มีการฝึกอบรมควบคู่กันไปด้วย จึงจะปรากฏผลเป็นที่ประจักษ์ได้
ตามจุดประสงค์ เพราะฉะนั้น จะสอนและอบรมอย่างปล่อยปละละ
เลย ตามเรื่องตามราว โดยขาดระเบียบของการควบคุมบังคับ และ
ติดตามผลอย่างใกล้ชิด การสอนวิชาธรรมะเช่นนี้ ย่อมประสบ
ความล้มเหลวอย่างแน่นอน

การติดตามผลแห่งพฤติกรรมของยุวชนอย่างมีประสิทธิภาพ
เป็นเครื่องมือช่วยการควบคุมได้อย่างดียิ่งวิธีหนึ่ง แต่ต้องอาศัย
ความร่วมมือจากเพื่อน ความเอาใจใส่ใกล้ชิดของครูอาจารย์ บิดา
มารดา ตลอดจนเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง และต้องมีแบบแผนของการติดตาม
ผลอย่างละเอียดชัดเจน จนเป็นสิ่งวัตหรือประเมินการประพฤติ
ปฏิบัติตนของยุวชนได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่ที่ถูกต้องหรือไม่

**จิตเป็นผู้นำชีวิต จึงสมควรที่จะต้องได้รับการควบคุมดูแลอย่าง
เข้มงวด ให้ถูกต้องเหมาะสมแก่การที่จะต้องเป็นไป คือถึงคราวบังคับ
ก็ต้องบังคับ**

การสร้างบรรยากาศแห่งธรรมะในสถานที่สอนวิชาธรรมะ

การจัดสถานที่สอนและสภาพแวดล้อมของสถานที่ให้มี
บรรยากาศที่ร่มรื่น โปร่งใส เย็นสบาย และมีความเรียบง่ายอย่าง
ธรรมชาติ ย่อมหล่อหลอมจิตใจของผู้ที่อยู่ในสถานที่แวดล้อมเช่นนั้น
ให้มีความสุขสะอาดผ่องใสและสงบเย็นภายใน อันเป็นการเปิดทาง
ให้ธรรมะได้ไหลล้นเข้าสู่ภายในจิตใจได้ง่ายขึ้นและรวดเร็ว

เป็นบรรยากาศที่ชวนให้เกิดความชื่นชาบในความเป็นจริงของ
ธรรมชาติได้อย่างไม่รู้ตัว จะเรียกว่าเป็นเสมือนหนึ่งการสอนโดยไม่

ต้องสอนทางหนึ่งก็ได้

นอกจากนี้ จิตใจของครูผู้สอนเองก็จะเปี่ยมอยู่ด้วยความเย็นและความผ่อนคลาย มีจิตที่ปรารถนาจะแบ่งปันความรู้ธรรมและความมีธรรมให้แก่ศิษย์ด้วยความเห็นอกเห็นใจ และเกิดความตั้งใจที่จะช่วยให้ศิษย์สามารถตั้งตัวตั้งตนได้ ด้วยความเมตตาและกรุณาอย่างจริงใจ

สถานที่และสภาพแวดล้อมที่ตกแต่งด้วยความต้องการที่จะให้เด่นสะดุดตาหรือให้แปลกตาแก่ผู้ที่พบเห็น ด้วย สี แสง เสียง และเครื่องประดับประดาที่ต้องลงทุนอย่างปราศจากความจำเป็น นี่ย่อมเป็นการกระตุ้นเร้าช่วยยុจิตใจของผู้ที่อยู่ในสถานที่แวดล้อมเช่นนั้นให้เกิดความฮึกเหิมด้วยกิเลสตัณหา เพิ่มทวีความรุนแรงของความอยากได้ ความแข่งดี ความแย่งชิงเบียดเบียนกันด้วยความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น

สถานที่และสภาพแวดล้อมเช่นนั้น ย่อมปิดตาปิดใจของยุวชนมิให้ธรรมะได้มีโอกาสแทรกซึมเข้าสู่จิตใจได้เลย

เพราะฉะนั้น การสร้างสถานที่และสภาพแวดล้อมที่สามารถรักษาความเรียบร้อยตามสภาพธรรมชาติไว้ได้ นอกจากจะไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเป็นเครื่องมือในการสอนวิชาธรรมะได้อย่างวิเศษที่สุดอีกด้วย

๒๖.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน

: ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน

เมื่อได้กล่าวถึง ความมุ่งหมาย สิ่งที่จะสอนความคิดเห็น
เกี่ยวกับการสอน สถานที่สอน แล้ว

สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะส่งผลให้การจัดการศึกษาที่ให้
มิวิชาธรรมะเป็นรากฐานของการศึกษา บรรลุเป้าหมายได้ตาม
เจตนารมณ์ก็คือ ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน

ครูอาจารย์ผู้ทำการสอนวิชาธรรมะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
มีความเข้าใจและความเลื่อมใสศรัทธาในอุดมคติของการสอนวิชา
ธรรมะอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว

มีฉะนั้นแล้ว การสอนวิชาธรรมะจะกลายเป็นพุทธศึกษาไป
หมด ไม่เป็นจริยศึกษา

แล้วผลที่เกิดตามมาก็คือ ผู้เรียนจะได้แต่วิชาธรรมะ คือมี
ความรู้ในเรื่องธรรมะหรือพุทธศาสนา เพียงให้สามารถผ่านการสอบ
ไปได้เท่านั้น

แต่จะไม่มีใครประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงอย่างผู้มีธรรมะ

ทั้งนี้ เพราะผู้เขียนได้รับแต่ วิชา ที่เป็นเพียงความรู้ในภายนอก แต่ขาด วิชา ที่เป็นความรู้ความเข้าใจอย่างซึมซาบในภายใน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดมีได้ก็ต้องจากการที่ได้นำธรรมะที่เรียนรู้แล้วนั้น มาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งภายในจิตใจมีความสะอาด สว่าง สงบ อยู่ด้วยความมีธรรมะเป็นรากฐาน ซึ่งจะมั่นคงหนักแน่นเพียงใด ก็ย่อมมียอมเป็นตามระดับของการฝึกปฏิบัติของผู้นั้น ๆ

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านได้เคยกล่าวว่า ถ้าครูอาจารย์ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในอุดมคติที่กล่าวแล้วจริง ๆ จะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษ เสียสละเป็นพิเศษ และมีอะไรเป็นพิเศษอยู่มาก ในการที่จะพากเพียรกระทำให้สมตามอุดมคติหรือตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้น

เพราะฉะนั้น เจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้กล่าวย่ำว่า

ครูผู้สอนธรรมะจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะ มีความรู้ มีคุณธรรม มีการประพฤติปฏิบัติที่ทำให้เด็กเคารพรักและเชื่อฟัง

ถ้าสิ่งนั้นไม่มีแล้ว ก็จะเป็นอันล้มเหลวหมด

ดังนั้น หน้าที่ที่ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต้องกระทำอย่างรีบด่วน คือการสร้างครูอาจารย์ผู้ทำการสอนวิชาธรรมะ

สิ่งนี้คือจุดยอดของความยากของการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน เพราะครูอาจารย์ผู้ทำการสอนและอบรมวิชาธรรมะ จนศิษย์สามารถเป็นผู้ตั้งตัวได้นั้น ครูจะต้องฝึกฝนอบรมตนเอง ให้สามารถเป็นได้ทั้งพ่อและแม่ของศิษย์ไปพร้อม ๆ กับการทำหน้าที่ครู จะเป็นแต่เฉพาะครูอย่างเดียวไม่ได้

ถ้าครูได้ใส่ความรู้สึกของความเป็นพ่อและแม่ของศิษย์ลงไป ในหัวใจของครูด้วยแล้ว ครูจะมีความรู้สึกทั้งรักทั้งห่วงใย ในการที่จะ

ต้องสอนศิษย์ให้เขามีวิชาความรู้ และจะต้องตั้งใจอบรมให้เขาเป็น
คนดีมีคุณธรรมเป็นรากฐานของชีวิต

เพื่อให้ยุวชนทั้งหลายได้เติบโตใหญ่ เป็นกำลังสร้างสรรค์สังคม
ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเย็นและเป็นประโยชน์ โดยไม่กลายเป็นปัญ
หาหรือภาระของสังคม

ในชีวิตความเป็นจริงของครูส่วนใหญ่ ครูต้องทำหน้าที่เป็นครู
ของศิษย์ที่โรงเรียน และต้องทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ของลูกที่บ้านอีกด้วย
ซึ่งหน้าที่ทั้งสองอย่างนี้เป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญอย่างเป็นความเป็น
ความตายแก่ชีวิตของยุวชนและของสังคมทีเดียว เป็นหน้าที่ที่จะ
ต้องปฏิบัติด้วยความซื่อตรง จริงใจ และเสียสละ เพราะเป็นหน้าที่
ที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างคนให้มีชีวิตรอด ให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่
งดงามและมีความสดชื่นเบิกบานสมควรแก่ความมีชีวิต

เพราะฉะนั้น ครูจึงมีภาระหน้าที่ที่หนักอึ้ง เป็นภาระที่ไม่
สามารถจะเหวี่ยงทิ้ง หรือโยนไปให้ใครรับแทนได้ แต่ก็เป็นที่ยอม
รับกันด้วยใจจริงว่า เป็นภาระหน้าที่ที่มีเกียรติ และเป็นงานกุศลที่สูง
ค่าอย่างหาที่เปรียบได้ยาก

ประเด็นที่น่าคิดก็คือ แล้วจะทำอย่างไร หรือจะมีวิธีการปฏิบัติ
อย่างไร ที่จะช่วยให้บุคคลคนหนึ่งสามารถทำหน้าที่ของครู และ
หน้าที่ของพ่อหรือของแม่ไปพร้อม ๆ กันได้อย่างมีความสุขในทั้งสอง
หน้าที่ เพื่อที่จะได้มีกำลังใจที่จะอุทิศชีวิตเพื่อการทำหน้าที่นั้น ๆ ให้
ประเสริฐให้ยิ่งขึ้น ๆ

หนังสือเรื่อง “สมุดพกของแม่” ซึ่งเขียนโดย มียาควะ อิโร
นักเขียนชาวญี่ปุ่น ได้กล่าวถึงชีวิตของครูที่ต้องทำหน้าที่ของแม่ไป
พร้อม ๆ กันด้วย อย่างชวนให้ลองคิดใคร่ครวญตาม

ยูโกะ เด็กหญิงนักเรียนชั้นประถมสาม มีแม่เป็นครู แต่สอน
อยู่ที่โรงเรียนอื่น แม่ของยูโกะชื่อ คาสึโกะ เป็นครูประจำชั้นประถม

ปีที่ห้า เป็นครูที่อุทิศชีวิตเพื่องานในหน้าที่ครูอย่างหาผู้อื่นเทียบได้ยาก
ครูคาสิโกะหายใจเป็นงานอยู่ตลอดเวลา แต่ก่อนข้างจะ
เคร่งครัดและมุ่งมั่น จนก่อนข้างมีความเครียดและอารมณ์เสีย
บ่อย ๆ เมื่ออยู่ที่บ้าน

ครูคาสิโกะออกจากบ้านแต่เช้า กว่าจะกลับถึงบ้านก็ราวหกโมง
เย็นเป็นประจำ พอถึงบ้านก็หมดเรี่ยวแรงที่จะทำอะไรอื่น ต้องนั่ง
ซบกับโต๊ะเพื่อเรียกแรงคืนมา

ซึ่งทำให้ยูโกะมีความกังวลห่วงใยว่าแม่จะไม่สบายอยู่บ่อย ๆ

**ยูโกะอยากให้แม่มีเวลาพูดคุยซักถามยูโกะเรื่องโรงเรียนบ้าง
หรือมีเวลารับฟังปัญหาของยูโกะบ้าง**

แต่ยูโกะก็เห็นใจว่าแม่ตั้งใจจะเป็นครูที่ดี แม้กระทั่งวันใดที่
ยูโกะทำท่าจะไม่สบาย แม่ก็จะบอกว่า “แม่หยุดงานไม่ได้นะจ๊ะ”
และมักจะฝากยูโกะไว้กับเพื่อนบ้าน

ยูโกะก็พยายามทำใจให้ยอมรับ

แต่อย่างไรก็ตาม ยูโกะก็ยังอดหวังไม่ได้ที่จะให้แม่มีเวลาทำ
กับข้าวหรือขนมอร่อย ๆ ให้ยูโกะกินเหมือนแม่ของเพื่อนบ้าง และ
อยากให้แม่ใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใสเมื่ออยู่ที่บ้านกับยูโกะ

เพราะฉะนั้น ยูโกะจึงอดไม่ได้ที่จะนำแม่มาเปรียบกับครู
อะรินามิ ซึ่งเป็นครูประจำชั้นของยูโกะ

ครูอะรินามิ มีลูกสองคน คนโตเป็นผู้หญิง กำลังเข้าเรียนชั้น
ประถมปีที่หนึ่ง คนที่สองเป็นผู้ชาย เพิ่งจะคลอด สามียของครูอะริ
นามิก็เป็นครูด้วยเหมือนกัน

ครูอะรินามิเองก็มีปัญหาอยู่ใใจเหมือนกันคือ ครูก็ต้องการ
จะเป็นครูที่ดี อุทิศเวลาให้แก่ลูกศิษย์ให้เต็มที่

แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องการจะเป็นแม่ที่ดีด้วย

เพราะรู้ว่า ถ้าแม่ไม่สามารถจัดเวลาให้ลูกได้เพียงพอ ลูกจะ

กลายเป็นปัญหาทั้งแก่พ่อ-แม่ คนแวดล้อม และสังคม

เหมือนماجจั่ง ลูกสาวคนโตของครู กำลังจะขึ้นชั้นประถมปีที่หนึ่ง ทั้งที่เป็นเด็กน่ารัก แต่ก็ยังแอบไปหยิบตุ๊กตาแมวตัวเล็ก ๆ มาจากร้านขายของเล่น ซึ่งทำให้ครูอะรินามีรู้สึกอวยากร้องไห้ด้วยความเสียใจ และต้องใคร่ครวญคิดอยู่ในใจว่า “ถ้าเราเป็นแม่ที่ดีไม่ได้ แล้วเราจะเป็นครูที่ดีได้อย่างไร”

เพราะฉะนั้น ในวันเปิดเทอมวันแรก ซึ่งครูประจำชั้นทุกคนควรต้องไปโรงเรียนเพื่อต้อนรับศิษย์ใหม่ของตนนั้น ครูอะรินามีจึงต้องต่อสู้กับความคิดที่แตกออกเป็น ๒ อย่างว่า

จะไปโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่ของครูที่ดี เพราะวันเปิดเรียนเป็นวันสำคัญที่ครูควรจะได้รู้จักลูกศิษย์ใหม่ของตน สร้างสายสัมพันธ์อันดีต่อกัน และให้ความอบอุ่นมั่นใจแก่ศิษย์ ไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าเหวเหมือนลูกขาดแม่

หรือว่าควรต้องไปโรงเรียนกับลูก เพราะเป็นวันแรกที่ลูกสาวน้อยจะเข้าเรียน เป็นวันที่มีความหมายสำคัญต่อใจของเด็กเป็นอย่างยิ่ง ถ้าไม่ไป ลูกจะต้องรู้สึกว้าเหวที่ไม่มีแม่อยู่เคียงข้างเหมือนเด็กคนอื่น ๆ โดยเฉพาะลูกสาวน้อยของครูที่กำลังมีปัญหา

ภายในใจของครูอะรินามีจึงถูกชักเย่ออยู่ระหว่างความคิดของการเป็นแม่ที่ดีหรือเป็นครูที่ดี ซึ่งเป็นความคิดที่มีน้ำหนักและความรุนแรงพอ ๆ กัน

แต่ก็เป็นโชคดียังไง ที่ภายในโรงเรียนแห่งนี้ ครู ๆ มีน้ำใจไม่ตรีต่อกันเหมือนพี่เหมือนน้อง รับรู้ปัญหาของเพื่อน ๆ ครูด้วยกัน และต่างก็พยายามช่วยเหลือแบ่งเบาภาระแก่กันและกันอย่างเต็มที่กำลัง

ฉะนั้น ในขณะที่ยูโกะและเพื่อน ๆ ในห้องกำลังสงสัยกันว่าในวันเปิดเรียนใหม่ ที่นักเรียนกำลังกระตือรือร้น ต้องการรับฟังสิ่งทีใหม่ ๆ และเริ่มอะไร ๆ ใหม่ ๆ ในวันนี้ แล้วครูของเขาก็ไม่มา เขา

ควรจะทำอะไรกัน

ครูนาగాโนะ ครูสอนดนตรีของโรงเรียนก็ก้าวเข้ามาในห้องอธิบายเหตุผลว่า ทำไมครูอะรินามิไม่ได้มาโรงเรียนเพื่อต้อนรับลูกศิษย์ใหม่ในวันแรกเปิดเรียนเช่นนี้ แล้วยังบอกอีกด้วยว่า ครูเองเป็นผู้แนะนำให้ครูอะรินามิไปส่งลูกสาวเข้าโรงเรียน เพราะครูมีความเห็นว่าถ้าครูอะรินามิได้ไปทำหน้าที่ของแม่ด้วยความสบายใจในวันนี้แล้ว ครูอะรินามิก็จะกลับมาสอนลูกศิษย์ด้วยความสบายใจด้วยอีกเหมือนกัน เพราะไม่มีอะไรติดค้างอยู่ในใจ

แล้วครูนาగాโนะก็อาสาทำหน้าที่แทน พร้อมกับชี้แจงให้เด็ก ๆ ได้รับทราบว่า บางที่ครูก็มีปัญหาเหมือนกัน แต่เราก็จะช่วยกันดูแล ให้นักเรียนยังคงได้รับประโยชน์จากการเรียนให้เต็มที่ แล้วครูนาగాโนะก็ขอความเห็นจากเด็ก ๆ ว่า การที่ครูได้สนับสนุนให้ครูอะรินามิไปส่งลูกสาวเข้าเรียนในวันแรกอย่างนี้ นักเรียนเห็นว่าครูทำถูกต้องหรือเปล่า

แล้วครูก็ยังบอกต่อไปอีกว่า วันใดที่ครูอะรินามิมีความจำเป็นเกี่ยวกับการต้องดูแลลูก ครูอื่น ๆ ที่ยังไม่มีครอบครัว หรือครูที่มีลูกโตแล้วอย่างครูนาగాโนะ ก็จะผลัดเปลี่ยนกันมาช่วยสอนด้วยความเอาใจใส่เท่า ๆ กัน

เมื่อนักเรียนได้ฟังคำอธิบายอย่างอ่อนโยนและอย่างเป็นกันเอง ต่างก็รับรองว่า เป็นการถูกต้องแล้วที่ครูอะรินามิได้ไปทำหน้าที่ของแม่ เพื่อพรั่งนี้จะได้กลับมาทำหน้าที่ของครูผู้น่ารัก ใจดี และเอาใจใส่ในลูกศิษย์อย่างเต็มที่ต่อไป

ยกเว้นยูโกะ ซึ่งกำลังรู้สึกสับสน เพราะเกิดความไม่แน่ใจว่า แล้วครูคาซึโกะ แม่ของยูโกะเองเล่าเป็นแม่ที่ดีหรือเปล่า

เพราะแม่ไม่เคยมีเวลาให้ยูโกะ มีแต่เวลาให้ลูกศิษย์ในฐานะครู แม้แต่วันที่ยูโกะไปเข้าโรงเรียนวันแรก แม่ก็ยังไม่เคยมีเวลาไปส่งยูโกะ

เหมือนแม่คนอื่น ๆ ได้แต่ฝากเพื่อนบ้านให้ช่วยพา ยูโกะไปด้วย เพราะสำหรับแม่แล้ว การไปโรงเรียนทำหน้าที่ของครูที่ดีนั้น ต้องมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเสมอ

แล้ว ยูโกะ ก็เขียนเรียงความเกี่ยวกับความรู้สึกในใจของตนส่งให้ **ครูอะรินามิ** อ่าน ด้วยความรู้สึกไว้วางใจในความเป็นมิตรของครู

เมื่อครูอะรินามิมาโรงเรียนทำหน้าที่ครู ก็ได้ให้ความสนใจในความเป็นไปของลูกศิษย์อย่างรอบคอบละเอียดถี่ถ้วนไปทุกด้าน เหมือนกับที่ครูได้ให้ความเอาใจใส่แก่ลูกที่บ้านในฐานะของแม่

เพราะฉะนั้น เมื่อได้อ่านเรียงความของ ยูโกะ ครูอะรินามิ ก็รู้ได้ทันทีว่า ยูโกะ กำลังน้อยใจแม่ที่ให้ความสำคัญแก่ลูกศิษย์มากกว่าลูกแท้ ๆ ของตน แต่ครูอะรินามิ ก็เข้าใจถึงความตั้งใจมุ่งมั่นของครูคาสึโกะที่ต้องการเป็นครูที่ดีของศิษย์ แต่ครูก็เห็นเป็นความจำเป็นที่จะต้องเล่าปัญหานี้ให้ครูคาสึโกะได้ทราบในฐานะผู้ปกครอง ก่อนที่ ยูโกะ จะแสดงการประท้วงด้วยความน้อยใจแม่มากไปกว่า การขีดกระดาษรายงานต่อชั้นเรียนของแม่ที่แม่ได้ทำไว้อย่างเรียบร้อย

เมื่อแม่ของ ยูโกะ ได้รับทราบ ก็รีบกลับบ้านแต่วันในวันนั้น เพื่อทำหน้าที่แม่ต่อลูก ซึ่ง ยูโกะ ก็รู้สึกสบายใจขึ้น ที่รู้สึก ว่า แท้ที่จริงแล้ว แม่ของ ยูโกะ ก็สามารเป็นแม่ที่ดีได้ เท่ากับการเป็นครูที่ดีเหมือนกัน

ในหนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่ชื่อ **“สมุดพกของแม่”** เล่มนี้ ยังได้ให้ข้อคิดที่เป็นเสมือนเส้นผมบังภูเขากว่าผู้ที่ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งครูและแม่ในขณะเดียวกันในอีกหลายแง่มุม

และยังเป็นเสมือนการรับรองไปในตัวอีกด้วยว่า การที่บุคคลคนหนึ่งต้องทำหน้าที่ ทั้งในฐานะของครูและในฐานะของความเป็นพ่อหรือเป็นแม่นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้และเป็นได้ แต่ก็ต้องอาศัยเหตุปัจจัยสำคัญหลายประการประกอบด้วย

ปัจจัยประการแรก : ความเข้าใจและความเห็นใจในปัญหาของกันและกันระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียนเดียวกัน และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่กันอย่างเต็มกำลัง ด้วยน้ำใจไมตรีฉันพี่น้องน้องแทนที่จะคอยเพ่งโทษซึ่งกันและกัน

ปัจจัยประการที่สอง : การทำความเข้าใจกับลูกศิษย์ในปัญหาบางประการที่ควรทำความเข้าใจกันได้ ด้วยความจริงใจ อ่อนโยนอย่างเป็นกันเอง และอย่างยอมรับนับถือความคิดเห็นของลูกศิษย์ด้วย

ปัจจัยข้อนี้ จะสร้างความรักสนิทแน่นแฟ้นด้วยความเห็นใจและความเข้าใจกันระหว่างครูกับศิษย์ให้เกิดขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายช่องว่างระหว่างครูกับศิษย์ และเป็นการขจัดปัญหาในการปกครองระหว่างครูกับศิษย์ได้อีกด้วย

ปัจจัยประการที่สาม : ความสัมพันธ์ที่จริงใจระหว่างครูกับผู้ปกครองเป็นสิ่งที่ไม่ขาดไม่ได้ ครูอะรินามิทราบว่า ครูคาสึโกะนั้นเป็นครูที่เคร่งครัด และเป็นแม่ที่เคร่งเครียดต่อลูกด้วย เป็นบุคคลที่มีความยึดมั่นในความคิดเห็นและการกระทำของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องมากกว่าที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

เพราะฉะนั้น วันแรกที่ครูอะรินามิไปเยี่ยมบ้านของครูคาสึโกะในฐานะครูกับผู้ปกครองนั้น ครูอะรินามิได้ไปอย่างผู้อ่อนน้อมต่อมตน ไม่ปิดบังว่าบางครั้งครูก็อาจบกพร่องในหน้าที่ได้ เช่น ไม่ได้ดูกระดุมเสื้อให้เรียบร้อยก่อนออกจากบ้าน จนกระดุมเสื้อไปหลุดที่บ้านของครูคาสึโกะ แล้วครูคาสึโกะก็ได้ช่วยเย็บกระดุมเสื้อให้ครูอะรินามิอย่างเรียบร้อย

ความอ่อนน้อม อ่อนโยนและความเป็นธรรมชาติของครูอะรินามิได้พังทลายความแข็งที่ค่อนข้างกระด้างของครูคาสึโกะ ให้กลายเป็นผู้อ่อนโยน คลายความเคร่งเครียดและมีอารมณ์ขันไปด้วยพร้อม ๆ กับการรู้สึกที่ดีต่อกันฉันมิตรก็เกิดตามมา

ปัจจัยประการที่สี่ : การพยายามกระทำหน้าที่ทุกหน้าที่ให้อยู่
ในหนทางของมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางนั้น เป็นหลักสำคัญ
ในการดำเนินชีวิต

ครุคาสีโกะ เป็นครูที่เสียสละ อุทิศชีวิตและเวลาเพื่อความเป็นครู
แต่ก็เต็มไปด้วยความเหนื่อยล้าทางกาย และเครื่องเรียดทางใจ

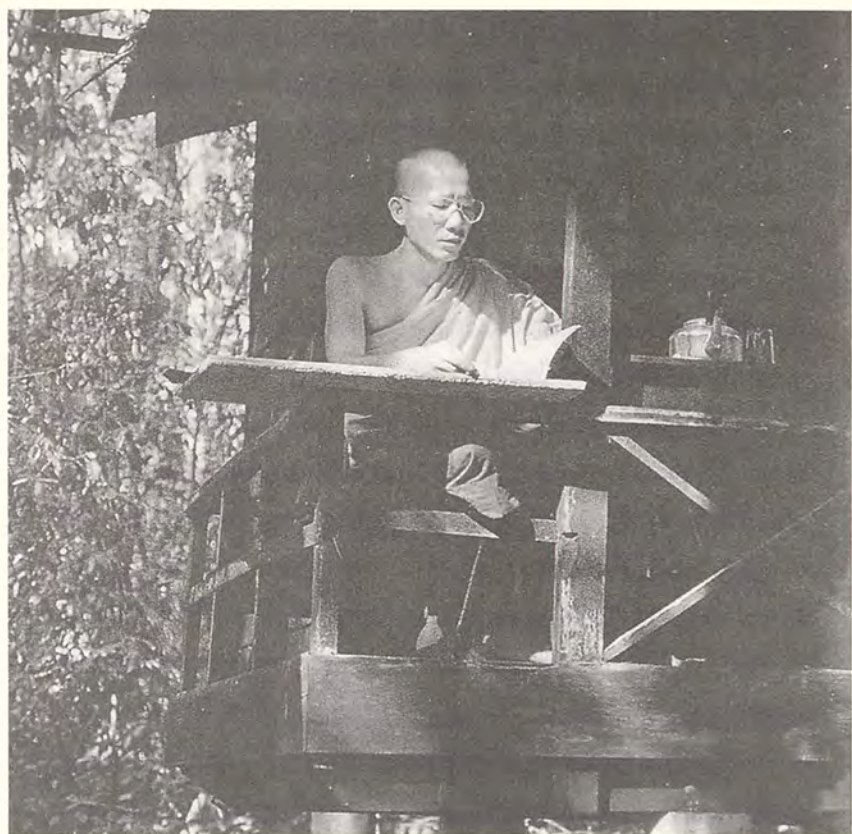
และในขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกผิดอยู่ลึก ๆ ที่ไม่สามารถทำ
หน้าที่ของแม่ที่ดีอย่างเต็มที่ได้นี้ ก็เพราะความสุดโต่งในการทำงาน
ที่ยึดมาตรฐานแห่งความถูกต้องของการทำงานเป็นใหญ่แต่ฝ่ายเดียว

ส่วนครูอะรินามิสามารถทำหน้าที่ทั้งสองอย่างด้วยความไม่เป็นที่
ทุกข์ เพราะได้พยายามเดินอยู่ในหนทางสายกลาง ไม่ให้เสียประ
โยชน์จนเกิดปัญหาในทางใดทางหนึ่ง

ซึ่งทั้งนี้ ก็ด้วยเหตุปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญคือ ความมีน้ำใจ
รักใคร่กลมเกลียวกันระหว่างเพื่อนครูอย่างพี่อย่างน้อง ที่พร้อมจะ
ช่วยกันแก้ปัญหาในทุกปัญหา

สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และเกิดขึ้นได้ ถ้าหัวหน้าของโรงเรียน
คือครูใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน มีหัวใจทองของความเป็นครู
ประจักษ์ชัดว่า ความสามัคคีกลมเกลียวของครูในโรงเรียนเป็นเคล็ด
ลับของความสำเร็จของการให้การศึกษแก่ยุวชน ก็ย่อมจะทุ่มเท
ความอุตสาหะพากเพียรทุกประการ สร้างสรรค์สิ่งนี้ให้เกิดขึ้นในโรง
เรียนให้จงได้ โดยประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างด้วยหัวใจที่ปราศจาก
ความเห็นแก่ตัว

ความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบในหน้าที่ของความเป็นครู
และความเป็นแม่ อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่
ความรอดที่แท้จริงทั้งแก่ลูกและลูกศิษย์ บุคคลคนหนึ่ง ย่อม
สามารถทำหน้าที่ของความเป็นครูและความเป็นแม่ได้ด้วยความ
สุขและความเบิกบานใจ

๒๓.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน (ต่อ)

ครูอาจารย์ผู้ทำการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะคุณภาพของครู คือปัจจัยที่ก่อให้เกิดคุณภาพของการศึกษา

ครูคือผู้เป็นที่พึ่ง เป็นผู้นำทางสติปัญญาที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตแก่เยาวชน ดึงเยาวชนให้ออกจากความมืดของความหลงผิด ความคิดผิด ให้เข้าสู่หนทางของความสว่างอย่างถูกต้อง

ครู คือ ผู้สร้าง “คน” ให้เป็น “มนุษย์”

ครู คือ ผู้ที่ช่วยสร้างสรรค์ครอบครัวให้เป็นบ้าน

ครอบครัวที่เป็น “บ้าน” คือรากฐานของสังคมที่อบอุ่นเป็นสุข

ความสัมพันธ์ที่สนิทแน่นด้วยความเข้าใจและเห็นใจซึ่งกันและกันระหว่างบ้านกับโรงเรียน คือการร่วมมือและจับมือกันอย่างเข้มแข็งมั่นคง เพื่อช่วยกันสร้างสังคม และชาติประเทศให้เป็นแผ่นดินประชาธิปไตยที่แท้จริงที่เป็นสวรรค์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกันตาม

สถานะแห่งตน

เพราะฉะนั้น หน้าที่ของครูเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่ทั้งในความหมายและความเป็นจริง เป็นความยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นในตัวเอง ในความเป็นครูนั่นเอง

ความเป็นครูเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

เชื่อว่าหลายท่านได้เคยอ่านเรื่อง “โตะโตะจ้ง เด็กหญิงข้างหน้าต่าง” แล้ว เป็นหนังสือที่ทำลายสถิติการจำหน่ายหนังสือเล่มในประเทศญี่ปุ่น คือ เพียงระยะเวลาไม่ถึง ๔ ปี หนังสือเล่มนี้พิมพ์จำหน่ายถึง ๖ ล้าน ๕ แสนเล่ม เฉพาะภาษาญี่ปุ่น

แล้วยังได้แปลเป็นภาษาอื่น ๆ อีกหลายครั้ง เช่น ภาษาอังกฤษ เกาหลี จีน ไบแลนด์ ฟินแลนด์ ไทย เป็นต้น

ความชวนอ่านของหนังสือเล่มนี้ มิใช่เพียงการเล่าที่ชวนสนุกของผู้เขียน คือ โตะโตะจ้ง หรือ **คุโรยานางิ เท็ตสึโกะ**

แต่สิ่งที่ประทับใจที่สุด คือความอึ้งใจที่ได้อ่าน และได้รู้จักความเป็นครูทั้งชีวิตจิตใจและวิญญาณของครูคนหนึ่ง คือ **ครูโคบายาชิ** เจ้าของและครูใหญ่โรงเรียนโทโมเอ ที่ผู้เขียนบอกว่า “เป็นครูที่แสนวิเศษ” สิ่งนี้กระตุ้นให้เกิดความเสียตายอาลัยในวิญญาณของความเป็นครู ที่ได้ตกหล่นสูญหายไปเสียมากในปัจจุบัน

ถ้าไม่ใช่เพราะครูโคบายาชิ อาจไม่มีโตะโตะจ้ง หรือคุโรยานางิ เท็ตสึโกะ ที่คนญี่ปุ่นรู้จักทั่วประเทศและแม้ในต่างประเทศ ผู้เป็นเจ้าของรายการโทรทัศน์ยอดเยี่ยม เป็นดารายอดคนนิยมที่จัดรายการที่สร้างสรรค์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นทูตพิเศษขององค์การยูนิเซฟให้ไปเยี่ยมเยียนเด็ก ๆ ในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

และยังได้เป็นอะไร ๆ อีกมากที่ล้วนแล้วมีคุณประโยชน์อย่างคุ่มค่าแก่การที่เกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์

ถ้าไม่ใช่เพราะครูโคบายาชิ โต๊ะโต๊ะ เด็กหญิงช่างพูด ชุกชนช่างจินตนาการ ที่ครูในโรงเรียนใหญ่แห่งหนึ่งขอให้ออกจากโรงเรียน เพราะเป็นตัวปัญหาที่ครูในโรงเรียนใหญ่นั้นนั้นไม่มีความสามารถ และไม่มี ความอดทนพอที่จะสอน ซึ่งการสอนอย่างเอาแต่ใจของครูเป็นที่ตั้งอย่างนี้ ย่อมเป็นการทำลายความสามารถและความถนัดตามธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวของเด็ก

โต๊ะโต๊ะจึงอาจกลายเป็นคนที่ไร้ค่า เป็นตัวปัญหาแก๊งตัวเอง และแก่สังคมก็เป็นได้

แต่ครูโคบายาชิยอมสละเวลาให้ความเอาใจใส่แก่เด็กหญิงตัวเล็ก ๆ ที่ชุกชนไม่เคยหยุดนิ่ง ด้วยความเข้าใจ ด้วยความเมตตา กรุณา และพร้อมที่จะหยิบส่วนดีของเด็กหญิงมาขัดเกลาและส่งเสริมให้เกิดคุณประโยชน์อย่างงดงาม ซึ่งความเอาใจใส่เช่นนี้ เด็ก ๆ ทุกคนในโรงเรียนต่างได้รับจากคุณครูใหญ่ของเขาอย่างเสมอหน้ากัน ไม่ว่าจะ เป็นเด็กฉลาดน้อยหรือฉลาดมาก เด็กแข็งแรงหรือพิการ รวมไปถึงเด็กที่มีความแตกต่างจากเพื่อน ๆ ในทางลบอีกด้วย

คำพูดธรรมดา ๆ ที่ครูโคบายาชิหมั่นพูดกับเด็กหญิงโต๊ะโต๊ะเสมอ ๆ ด้วยท่าทางและความรู้สึกที่จริงใจก็คือ “ความจริงหนูเป็นเด็กดี หนูไหม?”

เพียงเท่านั้น ก็ได้กระตุ้นให้จิตสำนึกของโต๊ะโต๊ะให้อยากทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ให้มากขึ้น และพยายามระมัดระวังการกระทำที่จะ ทำให้ความ “เป็นเด็กดี” ต้องลดน้อยไป

ครูโคบายาชิสละเงินส่วนตัวสร้างโรงเรียนที่ตั้งใจให้เหมาะสม แก้ว แก้วความคิดความรู้สึกและสติปัญญาของเด็ก ๆ โดยวัดความเหมาะสมจากใจของเด็ก ไม่ใช่จากใจของผู้ใหญ่

อาคารเรียนของโรงเรียนโทโมเอจึงมีลักษณะเป็นตึกรูปไฟ ที่กระตุ้นความตื่นเต้นเร้าใจที่จะเรียนให้เกิดขึ้นในใจของเด็กในทันที

ที่ได้เห็น

ครูโคบายาชิเชื่อว่า พัฒนาการของเด็กจะเจริญสมบูรณ์ ต้องให้การพัฒนาให้พร้อมทั้งทางกาย ทางใจ และทางสติปัญญา

การดูแลให้เด็ก ๆ ยอมกินอาหารที่ถูกส่วนไม่ใช่ของง่าย

ฉะนั้น ครูโคบายาชิจึงกระตุ้นความสนใจใคร่กินของเด็กด้วยการแนะนำให้กินอาหารจากทะเลและอาหารจากภูเขาอย่างชวนให้ออกรส

อาหารจากภูเขา ก็หมายถึงอาหารประเภทผักและเนื้อสัตว์

อาหารจากทะเลก็คือปลาและของแห้งต่าง ๆ เช่น กุ้ง หอย ปลาตัวเล็ก ๆ

แค่เพียงลูกชิ้นต้มก็ได้ชื่อว่าอาหารจากภูเขาแล้ว หรือมันต้มซีอิ้ว ก็คืออาหารจากทะเล

ฉะนั้น อาหารจากทะเลและอาหารจากภูเขาจึงมิได้หมายถึงอาหารที่จะต้องจ่ายซื้ออย่างสิ้นเปลืองเงิน

นอกจากนี้ คุณครูใหญ่ยังแต่งเพลงง่าย ๆ ให้เด็กร้องก่อนกินอาหาร เพื่อให้อยากกินและกินอย่างถูกวิธี ด้วยเพลง “เคี้ยว เคี้ยว เคี้ยว ให้ละเอียด”

ครูโคบายาชิกระตุ้นให้เด็ก ๆ เรียนหนังสือด้วยฉันทะ คือความพอใจในวิชาที่เรียน และส่งเสริมการฝึกฝนความถนัดที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้แหลมคมยิ่งขึ้น

เด็ก ๆ ของโรงเรียนโทโมเอจึงเรียนหนังสือด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ร่าเริงแจ่มใส มีความต้องการอยากจะอยู่ที่โรงเรียนให้นานที่สุดเท่าที่ครูอนุญาต

และเมื่อลืมหูลืมตาตื่นตอนเช้า ก็มีอาการอยากจะไปให้ถึงโรงเรียนให้เร็วที่สุด

โรงเรียน บ้าน สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ต้องสัมพันธ์กัน และควรต้องสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนด้วย

ครูโรงเรียนนี้จึงถือการพาเด็ก ๆ ไปทำความรู้จักกับสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติรอบตัว เป็นวิชาที่ต้องเรียนรู้

การมีครูพิเศษจากหมู่บ้าน เช่น ครูชวานามาสอนเรื่องการทำนา ให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นสิ่งจำเป็น และยังสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียนให้เกิดขึ้นอีกด้วย

ในวันกีฬาประจำปีของโรงเรียน ครูโคบายาชิ จะคิดกีฬาให้เด็กเล่นอย่างไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็น คือพยายามใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วในโรงเรียนเป็นอุปกรณ์ในการแข่งขัน และให้เป็นการแข่งขันกีฬาที่สร้าง "น้ำใจนักกีฬา" ให้เป็นการสร้างมิตร มิใช่การสร้างศัตรู

ฉะนั้น กีฬาประจำของโรงเรียนโทโมเอจึงเป็นการสอนธรรมะ ไปในตัวโดยไม่ต้องออกชื่อคำ

สิ่งที่น่าสนใจของงานกีฬาก็คือ รางวัลแก่ผู้ชนะ ล้วนแต่เป็น "ผักชนิดต่าง ๆ" เช่น รางวัลที่ ๑ ได้หัวผักกาดขาว ๑ ต้น รางวัลที่ ๒ หัวโกลบ ๒ หัว รางวัลที่ ๓ ผักหวาน ๑ กำ เป็นต้น

เมื่อเด็ก ๆ แสดงความผิดหวังหรือออกรู้สึกอวยที่จะต้องถือผักต่าง ๆ กลับบ้าน ครูโคบายาชิก็จะเข้ามาแนะนำว่า

"คืนนี้ ลองให้แม่เอาผักพวกนี้ไปทำกับข้าวสิ ผักที่พวกเธอหามาได้เองเชียวนะ ทำกับข้าวให้คนที่บ้านกินได้ ไม่ดีเหรอ อร่อยนะ !"

เด็ก ๆ ก็เริ่มคล้อยตามที่คุณครูใหญ่บอกและต่างช่วยกันคิดสูตรอาหารผักว่า จะแนะนำแม่ให้ทำอาหารอะไรดี แม่โตะโตะจังก็รู้สึกสนุกและภูมิใจที่สามารถหาอาหารเย็นได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตัวเองเป็นครั้งแรก

จึงกล่าวได้ว่า วันกีฬาของโรงเรียนโทโมเอ เป็นวันที่สอนให้เด็ก ๆ อยู่กับธรรมชาติ รู้จักสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ คือการกระทำที่ถูกต้องอย่างเกิดประโยชน์ และได้พยายามตั้งใจเด็กออกมาจากการเป็น

“เหยื่อ” หรือเป็น “ทาส” ของวัตถุนิยม

ครูโคบายาชิได้ใช้ทุกกิจกรรมในทุกโอกาสเพื่อพัฒนาจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในใจของลูกศิษย์ตัวน้อย ๆ จนได้เป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องต่อไปในภายภาคหน้า

เหมือนอย่างไต่เตาะ เมื่อเติบโตใหญ่ได้มีโอกาสทำงานในวงการโทรทัศน์ ซึ่งมีการแข่งขันชิงดีกันค่อนข้างสูง

วันหนึ่ง ไต่เตาะได้รับฟังคำสอนจากครูที่มาอบรมการแสดงกล่าวว่า “คนที่ไม่เขี่ยคนอื่นออกนอกทาง จะต้องถูกเขี่ย”

เมื่อไต่เตาะได้ฟังแล้ว ก็บอกตัวเองว่า “ทำไม่ได้” เพราะคำสอนของครูโคบายาชิที่ตั้งก้องอยู่ในใจว่า

“ทุกคนต้องร่วมมือกัน ไม่ว่าจะทำอะไรจะต้องช่วยเหลือกันเสมอ”

คำสอนคำอบรมที่เกิดจากน้ำใสใจจริงของครูด้วยความเอาใจใส่เอ็นดูเหมือนหนึ่งความรักความเมตตาของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ย่อมมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อจิตใจของเด็กได้อย่างมั่นคงถึงเพียงนี้

เพราะฉะนั้น เพลงที่เด็กโรงเรียนโทโมเอชอบร้องอย่างติดอกติดใจที่สุด เพราะเป็นเพลงที่เขาคิดแต่งขึ้นเอง ก็คือเพลง

“โรงเรียนโทโมเอเป็นโรงเรียนดี เข้าไปแล้วก็ยังเป็นโรงเรียนดี”

เมื่อเด็ก ๆ ร้องเพลงนี้ เขาจะจับมือกันบ้าง โอบไหล่กันบ้าง เดินร้องเพลงไปรอบ ๆ เป็นเวลานาน ๆ ด้วยความชื่นใจและความภูมิใจที่เกิดขึ้นในใจของเขาอันเนื่องมาจากความซาบซึ้งในความเสียสละในความรักความเมตตาความกรุณาของครูที่อุทิศเวลาเพื่อให้ความรู้และความสุขแก่พวกเขา

เด็ก ๆ อยากจะแสดงความขอบคุณคุณครูใหญ่ของเขาด้วยหัวใจเล็ก ๆ ของเขา ในความกรุณาของคุณครูที่ได้สร้างโรงเรียนให้เป็นที่สวรรค์สำหรับพวกเขา

โรงเรียนโทโมเอ เป็นสถานศึกษาที่ประทับอยู่ในความทรงจำใน

หัวใจของพวกเขาไม่มีวันลืมนั่น เพราะเป็นโรงเรียนที่สร้างพวกเขา
ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม

เพราะฉะนั้น โรงเรียนโทโมเอจึงเป็นโรงเรียนดี เข้าไปเรียนแล้ว
ก็ยังประทับใจในความเป็นโรงเรียนดีที่มีคุณภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ไม่ต้องสงสัยว่า เสียงร้องเพลงของลูกศิษย์ตัวน้อย ๆ ด้วย
ความรื่นเริงใจนี้ คือรางวัลอันสูงสุดของความเป็นครูแก่ครูโคบายาชิ
เป็นรางวัลที่มีคุณค่าหาประมาณมิได้

ศักดิ์ศรีของความเป็นครู เกียรติยศและคุณค่าของความเป็น
ครูอยู่ตรงนี้มีใช้หรือ

ความเป็นครูเกิดจากอะไร ? ถ้ากล่าวโดยสรุปก็คือ เกิดจาก :

ข้อแรก : ความเป็นผู้พร้อมที่จะ "ให้" ไม่เป็น "ผู้เอา" จากศิษย์
ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

ข้อที่สอง : เป็นผู้ที่กล้าสอนกล้าอบรมในสิ่งที่ถูกต้องจนสามารถ
เป็นตัวช่วยให้แก่ศิษย์เกิดกำลังใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามได้อย่าง
สนิทใจ

ข้อที่สาม : เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ พร้อมทั้งจะปกป้องศิษย์
ในทุกทาง

ข้อที่สี่ : มีความรู้สึกที่เป็นพ่อและเป็นแม่ของเด็ก สร้างโรงเรียนให้
เป็นบ้านที่อบอุ่นพักพิงแก่ศิษย์

ข้อที่ห้า : มีความอดทน อดกลั้น พร้อมอยู่ด้วยอิทธิบาท ๔
พรหมวิหาร ๔ และหิริโอตตปปะ เพื่อรักษาความเป็นครูไว้ให้จงได้

ข้อที่หก : มีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบในความเลื่อมและความ
เจริญของสังคม ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผู้เป็นครูจะปฏิเสธมิได้เลย

จะได้กล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องนี้ต่อไป

การสอนและอบรมยุวชน ย่อมมีใช้เพียงเพื่อเฉพาะหน้าเท่านั้น
แต่ต้องเป็นการสอนและอบรมเพื่อความเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นหลักและเป็น

บุคคลที่มีคุณภาพแก่สังคมและชาติบ้านเมือง
แหละนี่คือหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่เป็นครูอย่างหนัก
เลียงไม่ได้เลย

๒๘.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน : ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน (ต่อ)

ครูอาจารย์ผู้ทำการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะครูเป็นผู้ที่จะหยิบตัวหนังสือในหลักสูตรและประมวลการสอน ที่ได้จัดและเขียนไว้ในแผ่นกระดาษอย่างถูกต้องตามเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาคือ *เพื่อการกำจัดความเห็นแก่ตัว* ให้เป็นการกระทำ การปฏิบัติและการฝึกอบรมตามแนวของหลักสูตรและประมวลการสอนที่ได้เขียนไว้อย่างถูกต้องแล้วนั้น

ถ้าปราศจากเสียซึ่งครูอาจารย์ที่เสียสละอุทิศชีวิตจิตใจเพื่อทำงานการศึกษาอย่างแท้จริงอย่างออกมาจากหัวใจ อย่างพร้อมที่จะให้แก่ลูกศิษย์ที่กำลังรอรับ *วิชา* และ *วิชา* จากครูอาจารย์ผู้สอนด้วยความหิวกระหาย

หลักสูตรนั้นก็เป็นที่ได้เพียงแก่ตัวหนังสือที่ไร้ความหมาย มีไว้เพียงเพื่ออวดเพื่อโชว์ในรายงานที่ปราศจากคุณค่า

แล้วลูกศิษย์ยุวชนน้อย ๆ เหล่านั้น ก็จะพากันเป็นเสมือนต้นไม้ที่แคระแกร็น เพราะขาดการทำนุบำรุงที่ถูกต้อง ได้รับแต่ความแห้งแล้งน้ำใจ ความที่จ้องแต่จะคอยเก็บดอกเก็บผลจากต้นไม้เล็ก ๆ ที่แคระแกร็นนั้น

จึงมีแต่วันที่จะเหี่ยวแห้ง อับเฉาโรยรา และค่อย ๆ ตายไปในที่สุด ช่างน่าอนาถนัก !

ครูอาจารย์ผู้ทำการสอนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ตัวหนังสือในกระดาษหลักสูตรเกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการศึกษาที่มีชีวิต ช่วยสร้างสรรค์คนให้เป็นมนุษย์ สร้างสังคมคนให้เป็นสังคมมนุษย์ ที่อยู่ร่วมกันด้วยความมีน้ำใจที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว

ครูโคบายาชิ ครูใหญ่โรงเรียนโทโมเอเชื่อว่า เด็กทุกคนเกิดพร้อมกับพื้นฐานนิสัยที่ดี แต่มาถูกทำลายเพราะสิ่งแวดล้อม

นี่ก็ตรงกับความเข้าใจในทางธรรม ว่าจิตของเด็กทารกแรกเกิดนั้นมีความบริสุทธิ์อยู่ในระดับหนึ่ง ปราศจากอคติ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และซึมซับจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายรวมถึงคนที่แวดล้อม และภาวะที่แวดล้อม

ภาวะแวดล้อมจะเป็นฉันทไฉน ก็ย่อมเกิดจากคนนั่นเอง คนที่มีจิตสัมมาหิริ มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว ย่อมพยายามสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่งดงาม ส่งเสริมความชื่นตาชื่นใจให้เกิดแก่ชีวิต รักษาชีวิตให้มีความอึดเอิบเบิกบานอย่างถาวร เพื่อให้คนในสังคมได้มีความปีติยินดีในการที่ได้มีชีวิตดำรงอยู่ในภาวะแวดล้อมเช่นนั้น

คนที่มิมีจิตมิจฉาหิริผู้ด้วยความเห็นแก่ตัวย่อมมีจิตที่คิดทำลายทำลายความงามงดงามชุ่มชื่นที่ธรรมชาติได้ให้มา ทำลายความสดชื่นเบิกบานของเพื่อนมนุษย์ ทำลายความมีชีวิตให้เหลือแต่ซาก ทำลายสังคมให้ลดระดับของความเป็นมนุษย์สู่ความเป็นเพียงสัตว์โลกชนิด

หนึ่งเท่านั้นเอง !

เพราะฉะนั้น ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน จึงมีหน้าที่สอนและอบรม เพื่อพัฒนาจิตของยุวชนให้มีความเข้มแข็งหนักแน่นมั่นคง พร้อมอยู่ด้วยสติ สมาธิ และปัญญา ที่สามารถรักษาตนให้อยู่เหนือพิษร้ายของสังคมนิยมฉันทิฐิ ให้รอดพ้นจากความสกปรกโสโครกที่เกิดจากการทำลายล้างกันด้วยความเห็นแก่ตัว ให้เป็นสังคมที่สะอาดสะอาดปลอดจากพิษร้ายของการทำลายล้าง แต่อยู่ร่วมกันด้วยน้ำใสใจจริงที่พร้อมจะเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

ดังนั้น หน้าที่ความรับผิดชอบของครูอาจารย์จึงใหญ่หลวงนัก เป็นภาระที่หนัก เพราะต้องสร้าง “คน” ให้เป็น “มนุษย์” เพื่อออกไปช่วยกันสร้าง “สังคมมนุษย์” และรักษาภาวะของความเป็นสังคมมนุษย์ให้อยู่ยั่งยืนนาน เพื่อความสุขสงบเย็นของลูกหลานคนไทยในวันนี้และในอนาคตกาล

ภาระของครูอาจารย์ผู้ทำการสอน จึงไม่ใช่เป็นภาระเพียงเฉพาะหน้าหรือเฉพาะวัน แต่เป็นภาระของการสอนการอบรมเพื่ออนาคตของยุวชน อนาคตของสังคม และอนาคตของชาติบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องกัน

ดังนั้น ครูผู้ทำการสอนจะทำไม่รู้ไม่ชี้และเมินเฉยต่อความเสื่อมและความเจริญของสังคมหาได้ไม่ ความเสื่อมและความเจริญของสังคมคือดัชนีชี้ถึงผลของการจัดการศึกษา

ตามความเป็นจริงนั้น ผู้ร่วมรับผิดชอบเริ่มมาตั้งแต่ผู้บริหารการศึกษาในระดับสูงสุดจนถึงระดับรอง ๆ ลงมา ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบตั้งแต่การกำหนดนโยบายหลักสูตรการศึกษาตลอดถึงการจัดประมวลการสอน ตำราเรียนของแต่ละระดับ รวมไปถึงการอบรมครู การผลิตครูอาจารย์ที่มีคุณภาพอย่างเหมาะสมแก่ความเป็นครูอาจารย์ของยุวชน

แต่ครูอาจารย์ผู้ทำการสอนต้องตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับยุวชน หรือจะว่าอยู่ติดกับยุวชนเลยก็ได้ เป็นผู้ที่จะทำให้การเรียนการสอนมีชีวิตหรือไร้ชีวิต

เป็นผู้ที่จะสร้างสรรค์สถานศึกษาให้เป็นบ้านอันอบอุ่นแก่ศิษย์ หรือจะทำให้มีลักษณะเป็นบ้านร้างที่ว่างเปล่าที่สุดแต่ความรู้สึกเสียสละ อุทิศชีวิตเพื่องานการศึกษานั้นมีอยู่ในจิตสำนึกมากน้อยเพียงใด

แต่ในกรณีนี้ ผู้นำของสถานศึกษาทุกระดับมีบทบาทความรับผิดชอบอย่างสำคัญ ตั้งแต่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ อธิการ อธิการบดี เพราะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสถานศึกษานั้น ทั้งในการสร้างสรรค์และในการทำลาย ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับความเป็นสัมมาทิสฺสู หรือมีจฉนาทิสฺสูแห่งจิตใจของผู้นำสถานศึกษานั้น ๆ

ความเจริญและความเสื่อมของสังคม เป็นกระจกส่องสะท้อน ให้ผู้บริหารการศึกษาและครูอาจารย์ได้เห็นตัวเอง ได้สำเหนียกสำนึกในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบได้ชัดยิ่งขึ้นว่า

ภาระหน้าที่อันสำคัญสูงสุด คือการผลิตยุวชนเพื่อออกไปทำหน้าที่ของมนุษย์ที่เป็นกำลังของสังคม ในฐานะเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นผู้รับผิดชอบในการงานทุกระดับที่เกี่ยวข้อง ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนในสังคม

เมื่อยุวชนเติบโตใหญ่ สามารถทำหน้าที่พ่อแม่ได้อย่างถูกต้อง นั้นย่อมหมายถึงความสามารถในการสร้างครอบครัวให้เป็นบ้านที่แท้จริง ที่อบอุ่นและอบอุ่นอยู่ด้วยความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันของสมาชิกในครอบครัว

ครอบครัวที่เป็น “บ้าน” ในลักษณะเช่นนี้ คือรากฐานของสังคมที่เจริญอย่างแท้จริง

ถ้ายุวชนสามารถทำหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างถูกต้องได้ในทุกหน้าที่ ปัญหาที่เกิดจากความแก่งแย่งแข่งดีกันตามอำนาจของกิเลส ตัณหา

อุปาทาน ย่อมจางคลายหายไป จะมีแต่ความรู้สึกที่พร้อมจะให้โอกาสแก่กันและกัน ให้ได้มีความภูมิใจในการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ตามสถานะแห่งตน

แล้วความเครียดความแข็งในจิตใจย่อมไม่มี จะมีแต่ความรื่นเริงบันเทิงใจกันอย่างถ้วนหน้า

มีเด็กหญิงจากสถานพินิจเยาวชนแห่งหนึ่งในญี่ปุ่น หลังจากที่ได้อ่านหนังสือเรื่อง “โต๊ะโต๊ะจัง : เด็กหญิงช่างหน้าต่าง” แล้ว ก็ได้เขียนจดหมายถึงโต๊ะโต๊ะจัง หรือ คุโรยานางิ เท็ตสึโกะ ว่า :-

“ถ้าหนูมีแม่อย่างแม่ของโต๊ะโต๊ะจัง และมีครูอย่างครูโคบายาชิ หนูคงไม่ต้องมาอยู่ที่นี่”

ช่างน่าสลดสังเวช !

เชื่อได้ว่า ยังมีเด็กอีกหลายล้านคนที่เกิดมาอย่างบริสุทธิ์ แต่ได้ถูกทำลายเพราะสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่บ้านและสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม นี่เป็นสิ่งยืนยันให้เห็นชัดว่า พ่อ-แม่และครูอาจารย์มีความหมายและความสำคัญในฐานะเป็น ผู้สร้าง เพียงใด สร้างความสว่าง ความอบอุ่น ความมั่นคงทางใจให้เกิดแก่เยาวชนจนเขาไม่ปรารถนาจะกระทำสิ่งผิด ๆ เพื่อเป็นการชดเชย หรือเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งก็เลยเป็นการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นอย่างรู้ไม่เท่าทัน และโดยมิได้เจตนา

แหละนี่คือการทำลายตนเอง อันเป็นทรัพย์ากรที่มีคุณค่าหาประมาณมิได้ของสังคมและของชาติ และมีใช่เพียงเท่านั้น ตัวเองที่ถูกทำลายแล้วนั้น ก็ได้กลายเป็นปัญหาและเป็นภาระของสังคมที่ต้องแบกรับ ต้องตามแก้อย่างไม่รู้จบ เป็นการสิ้นเปลืองทั้งทรัพย์ สิ้นเงินทอง สติปัญญา และโดยเฉพาะเวลาที่มีค่าและหาได้ยากอย่างยิ่งในทุกวันนี้

หากผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ดำเนินการด้วยความสุจริตใจ มุ่งเป้าหมายสูงสุดที่การกำจัดความเห็นแก่ตัว ครูอาจารย์รับหลักการนั้นมาทำหน้าที่สอนและอบรมอย่างเต็มความภาคภูมิของความเป็นปราชญ์นิยบุคคล ยุวชนก็ย่อมมีหลักใจเป็นสติให้สำนึกได้ทุกขณะว่า :

“คุณค่าของความเป็นมนุษย์คือความสามารถในการทำหน้าที่ทุกหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม”

โดยเฉพาะหน้าที่ของความเป็นพ่อและเป็นแม่ที่ต้องร่วมกันจรรโลงสร้างสรรค์ครอบครัว ให้เป็น บ้าน ของความรักความเมตตา กรุณาต่อกัน มีความเข้าใจกัน จนสามารถให้อภัยกันได้ และที่สุดคือความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ระหว่างพ่อ แม่ ลูก และสมาชิกในครอบครัวทุกคน

บ้านที่มีลักษณะเช่นนี้ คือรากฐานอันมั่นคงของสังคม ที่จะรักษาสังคมให้อยู่ในความถูกต้อง

ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่อันหนักของครูอาจารย์ ให้ได้มีความสะดวกสบายใจในการสอนและการอบรม ยุวชน เพราะยุวชนได้มีพื้นฐานที่เรียบร้อยงดงามจากทางบ้านมาแล้วในระดับหนึ่ง ครูอาจารย์ก็ช่วยเสริมเติมแต่งให้ประณีตงดงามอย่างถึงที่สุดแห่งความสามารถแห่งตน

ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับสถานศึกษาจึงต้องมีความใกล้ชิดกัน เกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างสอดประสานกันด้วยจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน คือการสอนอบรมลูกและศิษย์ให้เป็นมนุษย์อย่างค้ำค่าแก่การที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่ชื่อ “ค่าของครู” ว่า :

“ค่าของครูนั้นสูงสุด เพราะเป็นผู้ที่ช่วยให้โลกเดินถูกทาง

ตามที่มันควรจะเป็นไป...ครูกับโลกมันต้องต่อเนื่องกัน เพราะว่าครูเป็นผู้จุดคบเพลิงถือให้เป็นเครื่องส่องสว่างแก่โลก ให้โลกเดินไปอย่างถูกต้อง”

เชื่อว่าผู้ที่ได้บวชนั้นอาสาทำหน้าที่ของครูอาจารย์ย่อมมีอุดมคติหรือปณิธานอยู่ในใจว่า จะต้องเป็นครูที่น่ายศีย่ออกจากความมืดของความเขลาเบาปัญญา จะต้องช่วยให้ศิษย์ได้พบแสงสว่างของความรอด ให้ยืนขึ้นได้ด้วยตัวเอง และสามารถช่วยผู้อื่นให้ยืนขึ้นได้อีกด้วยตามกำลังแห่งตน จะทำหน้าที่อย่างอุทิศชีวิตจิตใจด้วยวิญญาณของความเป็นครู

แต่แล้ว วิญญาณของความเป็นครูที่เคยมีอยู่อย่างเต็มหัวใจนั้น ได้ล้มละลายหายไปไหน ? มันสูญสลายไปได้อย่างไร ?

นี่เป็นสิ่งที่ควรต้องพิจารณาหาสาเหตุของมัน

แต่ไหนแต่ไรมา ครูเป็นผู้นำของชาวบ้านทั้งโดยความรู้และคุณธรรม เป็นผู้สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้เกิดในสังคม ครูจึงมีลักษณะเป็นเสมือนประกาศกร้าวหรือดวงประทีปของสังคม เป็นตัวอย่างของความถูกต้องให้ชาวบ้านได้ประพฤติตาม

ชาวบ้านในที่นี้ หมายถึงผู้ที่ไม่ใช่ครู ผู้ที่ยังอ่อนอยู่ด้วยความรู้และความคิดที่ถูกต้อง มิได้หมายถึงชาวบ้านที่ได้อบรมจิตจนเป็นสัมมาทิฐิแล้ว

นี่เป็นสิ่งที่แสดงว่า ครูได้มีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบฉบับของความเป็นครู แตกต่างไปจากชาวบ้านทั่วไปในสังคม

ครูไม่เป็นที่เสียดายของสิ่งเสียดาย ครูไม่เป็นที่เสียดายของการพนัน ครูไม่หลงติดเหยื่อของกามารมณ์ ครูไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ครูไม่เป็นคนชนิดถูกพวกมากลากไป ครูจะเป็นผู้ที่ยืนอยู่เป็นหลักของความถูกต้องอยู่เสมอ ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง เพราะมีหิริโอตตัมปะเป็นคุณธรรมประจำใจ

ด้วยความสำนึกตนอยู่เสมอว่า ครูเป็นหนึ่งในแสงสว่างของ
ชาวบ้าน เป็นประกาศกรของสังคม ครูจึงไม่ยอมหลงติดอยู่ในความ
มืด

นี่คือจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิโดยแท้

แต่บัดนี้ ครูอาจารย์จำนวนไม่น้อย ที่ได้เปลี่ยนการประพฤติ
ปฏิบัติในแบบฉบับของความเป็นครู ไปเป็นการประพฤติปฏิบัติ
อย่างชาวบ้านที่อ่อนความคิดและสติปัญญา ดำเนินชีวิตตามค่านิยม
มิชฉาทิฐิ เรียกว่าถอดตัวเองจากความเป็นครูที่เป็นผู้นำชาวบ้านไป
เป็นชาวบ้านเสียเอง

นี่นอกจากจะทำให้ความเป็นครูลี้มละลายแล้ว ยังทำให้ชาว
บ้านและสังคมลี้มละลายไปด้วยเพราะขาดหลักยึด ขาดแบบฉบับ
ของความถูกต้องที่จะดำเนินตาม

ได้มีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ที่ชวนให้สยงใจอยู่บ่อย ๆ เกี่ยว
กับครูอาจารย์ (บางคนบางกลุ่ม) เช่น ทำอณาจารลูกศิษย์เพราะ
อิทธิฤทธิ์กามารมณณ์ ปล้นธนาคาร โรงรับจำนำ เพราะความอยาก
รวยทางลัด ขโมยเสื้อผ้าของใช้ในศูนย์การค้า เพียงเพราะอยากแต่ง
ตัวสวยให้ทันสมัยนิยม

ครูอาจารย์บางคนเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว เพราะเป็นทาสของการ
พนัน หรือเพราะเป็นหนี้ผ่อนส่งเครื่องอุปกรณ์อำนวยความสะดวก
สะดวกต่าง ๆ มากมาย จนรวบรวมเงินผ่อนส่งไม่ทันตามกำหนด

ครูอาจารย์บางคนเบียดบังเวลาที่ควรให้การสอนการอบรมแก่ศิษย์
ไปทำมาหาเงินอย่างปราศจากความละเอียดต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ
ในฐานะของครู

ครูอาจารย์บางคนไม่สามารถห้ามยุวชนลูกศิษย์ให้หยุดการสูบ
บุหรี่ กินเหล้า เล่นการพนัน มั่วสุมกามารมณณ์ เพราะครูอาจารย์
บางคนนั่นเองได้กระทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผู้อยู่เป็นนิตย์ ทำอย่างแอบ

ลับ ๆ ล่อ ๆ ก็มี ทำอย่างโจ่งแจ้งไม่สะทกสะท้านก็มี อีกทั้งกระทำ
อย่างไม่เลือกสถานที่และกาลเวลาก็มี

ชาวบ้านและสังคมกำลังเริ่มหนักใจ เพราะคบเพลิงที่เคยส่อง
สว่างให้ทางนั้น กำลังเริ่มริบหรี่ที่แสงลงจนบางที่เหมือนเกือบจะดับ
ชาวบ้านและสังคมจึงกำลังตกอยู่ในความสงสัยลังเลว่า อะไรคือ
ค่านิยมของชีวิต อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือสิ่งที่ควรประพฤติ
ปฏิบัติ ที่จะเป็นหนทางนำความสุขสงบเย็นและความเจริญรุ่งเรืองที่
แท้จริงมาสู่ชีวิต

แล้วก็เลยเกิดความสงสัยไปถึงว่า การส่งลูกไปรับการศึกษา
อบรมจากครุ นั้น จะแน่ใจได้ไหมหนอว่า ลูกของเราจะได้รับคำสอน
และการอบรมที่ถูกต้อง ที่จะทำให้ลูกได้รู้ว่า **ชีวิตคืออะไร ? และจะ
ดำเนินชีวิตอย่างไร** จึงจะงอกงามเป็นคุณประโยชน์ทั้งแก่ตัวเอง
ครอบครัว และสังคม ?

นี่นอกจากชาวบ้านและสังคมจะเริ่มหนักใจ ครูอาจารย์ด้วย
กันที่ยังไม่หลงทาง ยังทำงานในหน้าที่การสอนการอบรมด้วยวิญญาน
ของความเป็นครูก็พลอยเสียกำลังใจและพลอยถูกกาหน่าฆ่าชื่อไปด้วย

ฉะนั้น จึงไม่เป็นเพียงการทำคามล้มละลายให้แก่ชีวิตครูของ
ตนเองเท่านั้น แต่ได้กระทำให้เกิดความกระเทบกระเทือนอย่างใหญ่
หลวงต่อเกียรติศักดิ์ของความเป็นครูของเพื่อนครู ที่ได้พยายาม
อย่างยิ่งที่จะรักษาสถาบันของครูไว้ให้มั่นคงและยืนยง

สถาบันครูไม่ใช่สถาบันธรรมดา เป็นสถาบันที่ต้องเป็นผู้นำใน
การต่อต้านพายุร้ายที่จะพัดพาเอา “ความถูกต้อง” ให้หายไปจากสังคม

ขณะนี้พายุที่กำลังโหมแรงอย่างยิ่ง ที่สามารถพัดพาความรู้สึก
ที่ติงามที่อยู่ในความถูกต้องให้จางหายไปจากจิตใจของคนจำนวนไม่
น้อยในสังคม ก็คือพายุวัตถุนิยม ที่มีแรงกระตุ้นอย่างน่ากลัวให้
ความเห็นแก่ตัวทวีอัตราที่แรงกล้ายิ่งขึ้น เพื่อแย่งชิงกัน เอาให้ได้ มี

ให้ได้มากกว่า หรือเป็นให้ได้ดีกว่า

การแข่งขันชิงดีรุนแรง จนกระทั่งกลายเป็นการเบียดเบียน
ทำลายล้างกันอย่างน่ากลัวและน่าสลดใจ

แล้ววัตถุนิยมนี้ยังได้กลายเป็นค่านิยมของสังคมที่คนพากัน
หลงใหลบูชาอย่างบ้าคลั่งว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

ในท่ามกลางกระแสของการต่อสู้ที่รุนแรงระหว่างค่านิยมมิชฉา
ทิลลีและค่านิยมสัมมาทิลลี ครูอาจารย์ต้องแข่งแกร่งเด็ดเดี่ยว เช่น
ทหารกล้าในสมรภูมิ พร้อมทั้งจะประจัญบาน เพื่อเอาชนะต่อข้าศึกให้
จงได้

ข้าศึกที่ร้ายกาจของสังคมขณะนี้คือการตกเป็นทาสของวัตถุนิยม
การจัดการศึกษาที่มีวัชชาธรรมะเป็นรากฐาน จะสามารถสร้างความ
แข็งแกร่งเด็ดเดี่ยวให้เกิดในจิตใจของครูอาจารย์แล้วถ่ายทอดสู่ยุวชน
ลูกศิษย์ จนตั้งใจให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากการเป็นทาสที่ทรمانนั้น

ผู้บริหารการศึกษาที่ปราศจากความเห็นแก่ตัวเท่านั้นจึงจะ
มีความกล้าหาญนำอิสรภาพมาให้แก่ยุวชนและสังคมได้รอดพ้น
จากการเป็นทาส

๒๘.

โครงการจัดการศึกษา ที่ให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน

: ครูอาจารย์ผู้ทำการสอน (ต่อ)

ครูอาจารย์ที่จะสามารถต่อต้านกระแสพายุของวัตถุนิยมที่กำลังโหมแรง ต้องมีคุณลักษณะพิเศษ คือ แข็งแกร่งเด็ดเดี่ยว เพราะความมีธรรมะเป็นรากฐานของจิตใจที่แกร่งกล้านั้น จะมีความอาจหาญทางจริยธรรมที่จะกล้าสอนกล้าอบรมยุวชนแต่ในสิ่งที่ถูกต้อง และสามารถประพฤติปฏิบัติให้คุณเป็นตัวอย่างได้เหมือนดังที่สอน

เพราะฉะนั้น ครูอาจารย์ผู้สอนวิชาธรรมะจึงมีใช่เป็นเพียงครูอาจารย์คนใดคนหนึ่งก็ได้ แต่ต้องเป็นบุคคลที่ :-

๑. มีพร้อมทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ครูอาจารย์
๒. มีคุณธรรมประจำใจและใฝ่ใจที่จะพัฒนาคุณธรรมให้ยิ่งขึ้น จนกระทั่งมีธรรมะเป็นรากฐานของใจ
๓. มีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ
๔. มีอุดมคติในการที่จะทำหน้าที่ครูด้วยชีวิตและวิญญาณ

ของความ เป็นครู

๕. มีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบในความเลื่อมหรือความทุกข์ยากของสังคม

นี่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นอย่างที่จะขาดข้อใดข้อหนึ่งเสียไม่ได้เลย

การที่จะได้ครูอาจารย์ผู้สอนวิชาธรรมะที่มีคุณสมบัติพิเศษเช่นนี้ จำต้องมีการคัดเลือกอย่างถี่ถ้วนจริงจังแล้วจัดให้ได้รับการฝึกอบรมเพื่อทำให้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของธรรมะ ตลอดจนวิธีการสื่อธรรมะแก่ยุวชนลูกศิษย์อย่างเป็นทางการและเป็นธรรมชาติ ให้ยุวชนเกิดความเข้าใจที่ซึมซาบ จนสามารถสัมผัสได้ด้วยความรู้สึกรั้งถึงความกลมกลืนของธรรมชาติกับชีวิต หรือชีวิตกับธรรมชาติ ยุวชนจึงจะเกิดความจรรโลงใจ บรรลุนาจะฝึกปฏิบัติให้ได้ประจักษ์ผลให้ชัดแก่ใจตน

นี่จึงเป็นการสอนอย่างจริยศึกษา เพราะมีการฝึกอบรมให้ประพฤติปฏิบัติเป็นหัวใจของการสอน

การสอนอบรมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติจนยุวชนเห็นจริงซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมะที่ใจ ย่อมเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดผลที่สำคัญต่อชีวิตของยุวชน คือ :-

สามารถเปลี่ยนทิวทัศน์ที่เป็นมิจอให้เป็นสัมมาทิวทัศน์ ซึ่งเมื่อทิวทัศน์เปลี่ยน พฤติกรรมก็เปลี่ยนตาม คือ :-

- สามารถถอนใจออกเสียได้จากการตกเป็นทาสของวัตถุนิยม
- ความเห็นแก่ตัวลดลง แต่เห็นแก่ผู้อื่นมากขึ้น
- ความรู้สึกแก่งแย่งแข่งดี หรืออยากเบียดเบียนทำร้ายก็ลดลง
- มีสติปัญญาในการกระทำหรือการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง อัน

ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้น

แล้วระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงก็มีขึ้นเองโดยอัตโนมัติ

เพราะมีพลเมืองที่รับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ที่ถูกต้อง มากกว่าที่จะ
เรียกร้องแต่สิทธิแต่อย่างเดียว

คนเครียด คนแข็ง จนทำให้เป็นสังคมเครียดสังคมแข็งก็จะ
ค่อย ๆ เปลี่ยนไป เป็นสังคมที่เบิกบานชุ่มชื้น มีแต่ความเยิ้มยิ้ม
เป็นกำลังใจแก่กันและกัน และจับมือกันทำหน้าที่ที่ถูกต้องเพื่อป้อง
กันปัญหาทำให้เกิดขึ้น เพราะความประมาท มั่งง่าย หรือเพราะ
ความเปลือยผล ขาดสติ

เมื่อจิตใจของคนหนึ่งเบิกบานแจ่มใส ความผ่อนคลายเยิ้มยิ้มนั้น
ก็ย่อมไหลล้นไปสู่ผู้แวดล้อมด้วย นี่เป็นการแก้ปัญหาความเครียด
ให้แก่ผู้แวดล้อมและสะท้อนไปถึงสังคมด้วยโดยอัตโนมัติ

การเลือกสรรและจัดสรรให้ได้ครูอาจารย์สอนวิชาธรรมะที่ต้อง
ให้มีคุณลักษณะอย่างพิเศษดังกล่าวแล้วย่อมต้องอยู่ในความรับผิดชอบ
ชอบของผู้บริหารการศึกษาในระดับสูง ซึ่งย่อมต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจ
ใฝ่ธรรมอยู่เป็นพื้นฐาน และได้เคยประจักษ์ในคุณค่าของธรรมะที่
มีต่อชีวิต จึงจะมีความกล้าหาญทางจริยธรรมจนกล้าจัดการผ่าตัด
ระบบการศึกษาที่ไม่ส่งเสริมการสร้าง “คน” ให้เป็น “มนุษย์”

ทั้งนี้ เพราะมัวมุ่งเน้นแต่ในเรื่องการให้มีความสำเร็จในวิชาชีพ
สอนให้เป็นคนฉลาดรอบรู้ แต่ไม่มีการสอนให้รู้จักควบคุมความฉลาด
จึงทำให้ยุชนตกอยู่ในความมืดมิดสีขาวที่นำกลัวและเป็นอันตรายอย่างยิ่ง

ความมืดมิดสีขาว คือความหลงอยู่ในความรู้ ความฉลาด ความ
สามารถ ความเก่ง และความพิเศษอื่น ๆ ของตัวเอง จึงเกิดแต่ความ
เห็นแก่ตัวเองอย่างร้ายกาจ นี่เป็นการปิดตัวเองให้อยู่ในที่มืด

มันเป็นความมืดที่ร้ายกาจน่ากลัว เพราะไม่รู้วากำลังอยู่ในที่มืด
มันจึงเป็นความมืดสีขาวเพราะมันปิดบังให้โง่หลายชั้น

สิ่งที่จะควบคุมความเก่ง ความฉลาด เพื่อให้นำมาใช้ให้เกิด
ประโยชน์ได้ คือจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ

ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีธรรมะเป็นรากฐานของจิตใจเท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงการนำวิชาธรรมะมาเป็นรากฐานของการจัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจน้อยมาก อาจเป็นเพราะธรรมะเป็นนามธรรม ทำให้ไม่สามารถโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลงานออกมาเป็นตัวเลขให้เห็นได้ชัด ๆ เหมือนสิ่งที่เป็นวัตถุ

หรือบางที่ผู้บริหารการศึกษาก็มองเห็นคุณค่าของธรรมะอยู่บ้างเหมือนกัน แต่ก็เห็นว่าคงไม่อาจจัดให้สำเร็จได้ภายในระยะสมัยที่ตนดำรงตำแหน่ง ถ้าหากลงมือกระทำเดี๋ยวนี้ นอกจากจะต้องทุ่มเทแรงกายแรงใจอย่างเต็มที่แล้ว ยังจะต้องฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการ แต่ผลงานจะตกเป็นของผู้อื่น ดูไม่คุ้มค่าของความเหน็ดเหนื่อยของตน

หรือบางที่ผู้บริหารการศึกษาไม่เคยได้สัมผัสกับสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมะ” อย่างถูกต้องแท้จริง นอกไปจากการรับศีล ฟังเทศน์ ทำบุญทำทาน สร้างโบสถ์ สร้างศาลา ฯลฯ **จึงไม่รู้และไม่เข้าใจว่าธรรมะนั้นเป็นศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่และลึกซึ้ง เป็นศาสตร์ที่เป็นรากฐานของศาสตร์ทั้งปวง**

บุคคลใดก็ตาม ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์, พาณิชยศาสตร์, แพทยศาสตร์, วิศวกรรมศาสตร์, ยุทธศาสตร์, นิเทศศาสตร์ หรือศาสตร์ใด ๆ ก็ตาม

ถ้าปราศจากเสียซึ่งการมีธรรมศาสตร์เป็นรากฐานแล้ว ก็จะไม่สามารถนำศาสตร์ทั้งหลายที่ได้เรียนรู้ขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง คือจะเกิดประโยชน์ที่เป็นเพียงเฉพาะหรือโดยตรงแก่ตนเองมากกว่าที่จะเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและเพื่อนมนุษย์

การจัดการศึกษาที่ให้มิวิชาธรรมะเป็นรากฐานมีอันส่งผลใหญ่หลวงต่อชีวิตมนุษย์และสังคม ที่กล่าวได้โดยสรุปก็คือ สามารถลดปัญหาที่เป็นสัญญาณอันตรายที่น่ากลัว ดังที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้

เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาแรงงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการก่อวินาศกรรม ปัญหาแล้งเข็ญ ปัญหาอาชญากรรมในกรณีต่าง ๆ เป็นต้น

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความตึงเครียดในจิตใจ เมื่อความเครียดรุนแรงถึงที่สุด ก็เกิดความคิดทำลาย ทำลายตนเองบ้าง หรือทำลายผู้อื่นบ้าง พุดง่าย ๆ ก็คือ เกิดการฆ่าตัวเอง หรือฆ่าผู้อื่นอย่างไม่รู้จบ

การทำลายชีวิต ไม่ว่าจะชีวิตตัวเองหรือชีวิตผู้อื่นก็ดี ล้วนเกิดจากจิตมีฉันทิฐิทั้งสิ้น จึงมีความยึดมั่นที่พฤติกรรมของตัวบุคคล ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่ง แล้วก็ทำลายหรือฆ่าบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ทำให้ขัดเคืองใจนั้นเสีย โดยมีได้คิดไปถึงเหตุปัจจัยแห่งพฤติกรรมนั้นว่าคืออะไร

เหตุนั้นก็คือ “ทิฐิ” หรือความคิดเห็น เพราะมีความคิดเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นถูกต้องหรือสนองความต้องการตามกิเลสของตน จึงได้กระทำพฤติกรรมเช่นนั้น ๆ

ดังนั้น พฤติกรรมจะเป็นอย่างไร ย่อมเนื่องมาจาก “ทิฐิ” เป็นต้นเหตุ ถ้าจิตเป็นมิฉันทิฐิ ย่อมเป็นพฤติกรรมที่เบียดเบียน ช่มเหงเอาเปรียบ ทำให้เกิดความร้ายแแยกแตกฉาน เพราะจิตมีฉันทิฐิเป็นจิตที่คับแคบ มีแต่ความเห็นแก่ตัวเป็นสำคัญ

ถ้าจิตเป็นสัมมาทิฐิ ย่อมมีพฤติกรรมที่เกื้อกูลก่อประโยชน์แก่สังคมและเพื่อนมนุษย์ ส่งเสริมให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน

เพราะฉะนั้น การฆ่าที่ถูกต้อง ไม่ใช่การฆ่าทำลายชีวิตกัน แต่ต้องเป็นการฆ่าทิฐิที่เป็นมิฉันทิฐิ เพื่อเป็นการตัดพฤติกรรมที่ไม่น่าพึงปรารถนาไม่ให้เกิดขึ้นอีก

นั่นคือ ต้องหาหนทางแก้ไขปรับเปลี่ยนทิฐิที่เป็นมิฉันทิฐิ ให้

เป็นสัมมา ก็จะไม่ประกอบพฤติกรรมที่เบียดเบียนจนก่อให้เกิดความเจ็บแค้นพยาบาทกัน

นี่จึงเป็นสิ่งแสดงถึงความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องให้การศึกษาย่างมีธรรมะเป็นรากฐาน เพื่อสร้างจิตสำนึกสัมมาทิวฐิให้เป็นการหยุดปัญหา แล้วการมุ่งทำร้ายหรือทำลายชีวิตกันก็จะไม่เกิดขึ้น เป็นการลดปัญหาอาชญากรรมได้ด้วยสันติวิธี

หรือการทำลายชีวิตตนเอง ก็เกิดจากจิตที่เป็นมิชฌาทิวฐิเช่นเดียวกัน จึงมีความคิดว่าถ้าฆ่าตัวให้ตายไปเสีย คงพ้นจากปัญหาหรือความทุกข์ที่ทำให้เจ็บปวดทรมานใจ โดยขาดความสำนึกที่ถูกต้องว่า แท้ที่จริงร่างกายนี้มีไว้เป็นเพียง “เครื่องมือ” ของจิตเท่านั้น เพื่อทำหน้าที่ตามที่จิตต้องการ

เพราะฉะนั้น หน้าที่ของมนุษย์จึงต้องรู้จักพัฒนาจิตให้มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือเป็นจิตสัมมาทิวฐิ จะได้สามารถใช้ร่างกายให้เกิดประโยชน์ สมตามความรู้ความสามารถและสติปัญญาแห่งตน ให้เป็นความสร้างสรรค์แก่สังคมและเพื่อนมนุษย์ ให้คุ้มค่าของชีวิตที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

ดังนั้น จิตสัมมาทิวฐิจึงเป็นจิตใหญ่ที่มีอิทธิพลให้หยุดการฆ่าและการเบียดเบียนทำลายล้างทั้งตนเองและผู้อื่นด้วยประการทั้งปวง เป็นการหยุดปัญหาที่ก่อให้เกิดภาวะวิกฤตในจิตใจและในสังคมด้วยสันติวิธี

นี่คืออานิสงส์ของการจัดการศึกษาที่มีวิชาธรรมะเป็นรากฐาน ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะของครู อาจารย์ที่แท้จริงนั้น ใหญ่หลวงนัก และต้องเสียสละอย่างยิ่ง เพื่อความรอดของศิษย์ของสังคม

เพราะฉะนั้น เพื่อให้ครูอาจารย์ได้ทำงานบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างตลอดรอดฝั่ง ไม่ต้องสะดุดหยุดชะงักเสียกลางคัน

สังคมจึงต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การสนับสนุนแก่ครู
อาจารย์ในทุกทาง ตลอดจนการช่วยจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคขวางกั้น
มิให้ครูอาจารย์สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่และสมบูรณ์

สังคมในที่นี้ หมายถึงทุกคนในทุกวงการโดยเฉพาะวงการ
ศึกษาและสื่อมวลชน

การที่สังคมจะสนับสนุนให้ครูอาจารย์ได้ทำหน้าที่สอนวิชา
ธรรมะให้ได้เต็มที่และสมบูรณ์นั้น จำเป็นที่จะต้องช่วยกันพิจารณา
ค้นหาสิ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้การสอนและการอบรมธรรมะเป็นสิ่งที่
เป็นไปไม่ได้ หรือเป็นไปได้ก็อย่างกระท่อนกระแท่น

สิ่งแรกที่ควรพิจารณา : คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ ว่าได้มี
หลักการจัดการศึกษา โดยให้มีวิชาธรรมะเป็นรากฐานของการศึกษา
ทั้งปวงหรือไม่

ถ้าหากไม่ปรากฏ นี่เป็นสิ่งที่สังคมต้องเสนอความคิดเห็นทักท้วง
ในทุกวิธีการต่อผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ

สังคมในส่วนของสื่อมวลชน จำต้องให้ความร่วมมืออย่างแข็ง
ขันเต็มที่ เพราะความจำเป็นที่ต้องมีวิชาธรรมะเป็นรากฐานของการ
ศึกษานั้นเป็นความจำเป็นความตายของสังคม

ประการที่สอง : คือหลักสูตร ที่ต้องจัดอย่างไรให้ความสำคัญแก่
วิชาธรรมะนำวิชาอื่น ให้มีชื่อวิชาธรรมะปรากฏในหลักสูตรอย่าง
ชัดเจนและให้มีชั่วโมงการสอนอย่างเพียงพอ

มีระเบียบการวัดผลที่การประพฤติปฏิบัติ หรือที่พฤติกรรม
ของยุวชนเป็นสำคัญ การประเมินผลความรู้ความเข้าใจธรรมะจาก
การตอบข้อเขียนนั้นให้มีความสำคัญรองลงมา

หลักสูตรที่กำหนดการสอนวิชาธรรมะอย่างชัดเจน เป็นการใช้
โอกาส สนับสนุน กระตุ้นเตือนและเร่งเร้าครูอาจารย์ผู้สอนให้ได้
สำนึกว่านี่เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ จะละเลยเมินเฉยไม่ได้

แล้วยังเป็นการให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ผู้ใฝ่ใจในการสอนวิชา
ธรรมะอยู่แล้ว ให้มีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่นี้ยิ่งขึ้น

ประการที่สาม : ประมวลการสอน หนังสือแบบเรียน หนังสือ
อ่าน ต้องสอดคล้องกลมกลืนกับหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอน
ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ประการที่สี่ : คือการให้ความอิสระในการทำงานการสอนการ
อบรมให้เต็มที่สมบูรณ์ ผู้บริหารผู้มีอำนาจควรงดเว้นการเรียกครู
อาจารย์ผู้ทำการสอนไปช่วยทำงานอย่างอื่นที่มีใช้การสอนการอบรมศิษย์
งดเว้นการประชุมสัมมนาที่มีบ่อยเกินความจำเป็น และการจุกจิก
อื่น ๆ ที่ทำให้ครูอาจารย์ต้องเสียเวลาในการสอนการอบรมศิษย์ไป
โดยใช่เหตุ

ประการที่ห้า : คือการช่วยดูแลสวัสดิภาพและสถานภาพของ
ครูอาจารย์ให้มีความมั่นคงปลอดภัย เช่น ในเรื่องความก้าวหน้าใน
การทำงาน ความเป็นธรรมในการทำงานและอื่น ๆ

ทั้งนี้ เพื่อให้ครูอาจารย์ได้มีความอบอุ่นใจว่า มิได้อยู่อย่างโดด
เดี่ยว สังคมพร้อมที่จะประคับประคองสนับสนุนร่วมมือ เพื่อให้ครู
อาจารย์ได้มีกำลังใจและเต็มใจอุทิศชีวิตเพื่อทำหน้าที่อันสำคัญและมี
เกียรตินี้

เพื่อให้เกิดความรอดแก่ยุวชนและแก่สังคมได้อย่างแท้จริง

๓๐.

ที่สุดแห่งที่สุดของสวนโมกข์

สวนโมกข์ทำไม?...ทำไมสวนโมกข์? : ภาคสอง ได้เริ่มเขียนเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๖ หลังจากที่เข้าประชุมท่านอาจารย์ได้มรณภาพแล้วได้หนึ่งเดือนขาดสองวัน

ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ได้รับฟังคำถามจากผู้ที่มีความห่วงใยด้วยความปรารถนาดีต่อสวนโมกข์ว่า เมื่อสิ้นเจ้าประคุณท่านอาจารย์เสียแล้ว สวนโมกข์จะเป็นอย่างไรต่อไป

คำตอบต่อคำถามนี้ คงยากที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะสามารถให้คำตอบที่เป็นการรับรองได้อย่างแน่นอน

เพราะทุกสิ่งย่อมเป็นไปตามหลักของกฎอิทัปปัจจยตา ก็อกฏแห่งเหตุและผล

กิจกรรมที่สวนโมกข์ที่เคยมีเคยเป็นอย่างไรเมื่อเจ้าประคุณท่านอาจารย์ยังดำรงชีวิตอยู่ ขณะนี้ก็ยังคงดำเนินอยู่อย่างเดิม

กิจกรรมเผยแผ่ธรรมะยังคงเป็นกิจกรรมหลักที่จัดเป็นประจำทุกเดือน เป็นหลักสูตร ๑๐ วัน สำหรับชาวต่างประเทศและคนไทย ซึ่งจัดที่สวนโมกข์นานาชาติ ก็ยังคงมีผู้เข้ารับการอบรมเดือน

ละเกือบร้อยคนหรือกว่าร้อยทุกเดือน

การจัดการอบรมระยะสั้นกว่านั้น คือ ๕ หรือ ๗ วัน แก่กลุ่มบุคคลที่สนใจยังคงมีอยู่ตลอดเวลา ที่ฝ่ายสวนโมกขพลาราม เป็นกลุ่มครูอาจารย์บ้าง นักเรียนนักศึกษาบ้าง เจ้าหน้าที่จากองค์การโรงแรม หรือบริษัทต่าง ๆ บ้าง เป็นต้น

กลุ่มคนที่เข้ามาเยี่ยมชมสวนโมกข์ยังมีได้ลดจำนวนลง อาจมากกว่าเดิมด้วยซ้ำไป เพราะพากันมาเพื่อกราบคารวะอัฐิเจ้าประคุณท่านอาจารย์ ซึ่งบรรจุไว้ที่ศาลาธรรมโฆษณ โกล์ลานหินโค้ง

ผู้ที่เข้าเยี่ยมชมสวนโมกข์นั้น ส่วนใหญ่จะแวะศึกษาธรรมะที่โรงมหรสพทางวิญญาณบ้าง หรือที่โรงปั้นบ้าง นอกไปจากการเที่ยวเดินหรือนั่งเพื่อให้ได้สัมผัสกับความสงบความเย็นของป่าธรรมชาติในบริเวณสวนโมกข์

สิ่งที่ได้นำมากล่าวไว้ในบทความ “สวนโมกข์ทำไม?...ทำไมสวนโมกข์?” คือสิ่งที่เกิดจากความรู้สึกว่า ตลอดชีวิตของเจ้าประคุณท่านอาจารย์ ท่านได้พยายามจะบอกกล่าวให้เป็นที่ประจักษ์แก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายว่า :-

ความเห็นแก่ตัว คือ รากเหง้าของปัญหาทั้งปวง

ความเห็นแก่ตัว คือ ความทุกข์ของมนุษย์ หรือ

ความเห็นแก่ตัว คือ ต้นเหตุของความทุกข์

แต่มนุษย์ส่วนมากก็ไม่ได้ใส่ใจฟัง เพราะต่างก็มัวแต่กังวลอยู่กับความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาแห่งตน จึงได้ละเลยความสำคัญและความจำเป็นของการที่จะต้องศึกษาและเรียนรู้เรื่องของ อนัตตา อันจะสามารถช่วยแก้ไขผ่อนปรนความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตนให้เจือจางลง จนกระทั่งสลายไปได้ในที่สุด

ด้วยการเรียนรู้และฝึกฝนอบรมในเรื่องของ อนัตตา อย่างซื่อซาบประจักษ์ชัดด้วยการสัมผัสที่ใจเท่านั้น จึงจะสามารถเลิกละการยึด

มันถึมันในอิตตาแห่งตนได้ แล้วมนุษย์ก็จะมีกำลังใจที่สามารถทำ
หน้าที่เพื่อหน้าที่ให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

นี้ มนุษย์จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความรักความเมตตา
ต่อกันอย่างปราศจากขอบเขตและปราศจากพรมแดนอย่างแท้จริง

วิถีทางที่จะกำจัดรากเหง้าของความเห็นแก่ตัว จะต้องเริ่มต้นที่
การศึกษาและผ่านทางการจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสิ่งนี้
เท่านั้น ไม่มีหนทางอื่น เพราะช่วงชีวิตตอนต้นของทุกชีวิตต้องเริ่ม
ต้นด้วยการศึกษาด้วยกันทั้งนั้น การศึกษาที่จัดอย่างถูกต้องคือมุ่ง
หมายที่การกำจัดความเห็นแก่ตัว ย่อมเป็นรากฐานของการดำเนิน
ชีวิตในช่วงต่อ ๆ ไป ให้เป็นไปได้อย่างถูกต้อง

ถ้าการจัดการศึกษาได้ละเอียดเป้าหมายสูงสุดที่สำคัญต่อชีวิตอย่าง
มหาศาลนี้เสียแล้ว ช่วงของการเผชิญชีวิตจะต้องเหมือนอยู่ในกองไฟ
นรก เพราะจะมีแต่การต่อสู้แย่งชิงเบียดเบียนกันอยู่ตลอดเวลา
ด้วยความเห็นแก่ตัวที่ถูกกระตุ้นให้สั่งสมเพิ่มพูนยิ่งขึ้น แล้วจะหา
ความสุขสงบเย็นได้แต่ไหน

เมื่อถึงคราวที่ควรจะได้บริโภคผลของชีวิตอย่างอิมมอกอิมใจจาก
ผลงานที่ผ่านมา ความอิมมอกอิมใจที่ควรมี ก็จะกลายเป็นความ
เร่าร้อนด้วยความหิวกระหายที่ถมเท่าใดก็ไม่เคยเต็ม ทั้งนี้ ไม่ต้อง
พูดถึงการเป็นตัวอย่างชีวิตของความสุขสงบเย็นและเป็นประโยชน์
แก่ลูกหลานตลอดจนอนุชนรุ่นหลัง

เจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้กล่าวตะโกนเตือนด้วยถ้อยคำที่
ท่านต้องการกระตุ้นกระซอกใจของเพื่อนมนุษย์และผู้บริหารที่รับผิดชอบ
ชอบในการจัดการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ว่า นี่เป็นการจัดการ
ศึกษาที่เหมือนกับเจดีย์ยอดดวันหรือเหมือนกับสุนัขไม่มีหาง

เพราะอิทธิพลของการจัดการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ ได้ทำลาย
ความสงบเย็นของชีวิต และคุณค่าที่งดงามของความเป็นมนุษย์

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้กล่าวไว้ใน “ฟ้าสว่างทางมรดกที่ขอฝากไว้ : ข้อ ๔๐” ว่า :

“การเห็นแก่ตัว คือจุดศูนย์กลางของความไม่มีศีลธรรมและปรมาัตถธรรม จึงทำบาปอกุศลได้อย่างมั่นใจว่าถูกต้องและเป็นธรรมทุกประการ ดังนั้น ศาสนาทุกศาสนาจึงมุ่งหมายสอนการทำลายความเห็นแก่ตัว ถ้ามีเจตานั้น ก็มีชีศาสนา”

เพราะเมื่อความเห็นแก่ตัวรุนแรงขึ้น ศีลธรรมก็อ่อนแรงลงแล้วคนก็ค่อย ๆ ซึมซับเอาภาวะของการขาดศีลธรรมว่าเป็นสิ่งธรรมดา ด้วยข้ออ้างเพียงว่า “ใคร ๆ เขาก็เป็นกัน ! ใคร ๆ เขาก็ทำกัน !”

แล้วความเห็นแก่ตัว ก็เลยกลายเป็นความถูกต้อง

นี่คือจุดของความมืดบอดที่ตกอยู่ในเวลลืออย่างชนิดมองไม่เห็นขอบปากเหวเอาเลยทีเดียว

สิ่งที่บ้านทอนกำลังใจของคนอย่างยิ่ง ก็คือสิ่งที่เรียกกันว่า “ความหวัง” นี่เอง ยิ่งนึกถึงแต่ตัวเองมากเท่าใดก็ยิ่งหวังมากเท่านั้น

จะมีความจริงมากน้อยเพียงใด ขอลองโปรดได้คิดดู

เมื่อตั้งความหวัง ก็ต้องพบกับความสมหวังบ้าง ความผิดหวังบ้างเป็นธรรมดา

ส่วนมากมักจะเป็นความผิดหวังมากกว่าความสมหวัง

เพราะความโลภมักจะซ่อนอยู่เบื้องหลังความหวังโดยไม่รู้ตัว

แม้บางที ผลที่เกิดก็เป็นไปตามที่หวัง แต่เพราะโลกที่ซ่อนอยู่

ทำให้รู้สึกไปเองว่า มันไม่ได้อย่างที่ตั้งความหวังเอาไว้

ฉะนั้น คนส่วนมาก จึงมักจะรู้สึกผิดหวังมากกว่าสมหวัง

แล้วเมื่อได้สะสมความรู้สึกผิดหวังไว้ในใจทีละเล็กละน้อย

จนพอกพูนมากขึ้น ๆ

วันหนึ่ง จิตใจก็กลัดหนองด้วยผีร้ายของความผิดหวัง

เมื่อหาทางรักษาไม่ได้ ผีร้ายนั้นก็กลายเป็นมะเร็งร้าย เกาะกัด

กินจิตใจจนพรุน หมดเรี่ยวแรง หมดสมรรถภาพที่จะกระทำการใด ๆ ที่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

จากนี้ ชีวิตก็ค่อยคืบคลานเข้าสู่ความตาย คือตายทั้งเป็น ตายทั้ง ๆ ที่ยังหายใจอยู่

ในโรงมหรสพทางวิญญาณที่สวนโมกข์ มีภาพถ่ายภาพหนึ่ง เป็นรูปเจ้าประคุณท่านอาจารย์ยืนหันหน้าเข้าหากัน และมีคำพูดเขียนด้วยลายมือของท่านอยู่ที่ด้านล่างของภาพนั้น ว่า :-

- **ทั้งวันเราไม่ได้ทำอะไร**

คำพูดธรรมดา ๆ ประโยคนี้ ได้ให้ข้อคิดสะกิดใจอะไรแก่ผู้ที่ได้พบเห็นบ้าง ?

ตลอดชีวิตในเพศบรรพชิตกว่า ๖๐ พรรษา ทุกคนที่รู้จักสวนโมกข์ รู้จักเจ้าประคุณท่านอาจารย์ ย่อมทราบอยู่แก่ใจดีว่า ตลอดเวลาอันยาวนานนี้ เจ้าประคุณท่านอาจารย์มิได้อยู่นิ่งเลย

ในยามที่สุขภาพของท่านยังแข็งแรงอยู่ ท่านได้ทำงานถึงวันละ ๑๘ ชั่วโมง

ท่านทำทั้งงานจัดบริเวณสถานที่ งานก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับใช้ในกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะ งานแสดงธรรมอบรมสั่งสอนทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ งานเขียนหนังสือ งานสนทนารับรองผู้ที่มาเยี่ยมเยือนสวนโมกข์ งานบริหารสวนโมกข์ เพื่อให้ดำเนินไปตามปณิธานของท่าน และงานอื่น ๆ อีกรอบด้าน

แม้ในยามชรา เจ้าประคุณท่านอาจารย์ก็ได้หยุดนิ่ง ยังคงทำงานอย่างเต็มกำลังอยู่เป็นนิตย์เท่าที่สุขภาพของท่านจะอำนวย

กระนั้น ท่านก็ยังกล่าวว่า **“ทั้งวันเราไม่ได้ทำอะไร”**

แหละนี่คือเหตุปัจจัยที่เป็นพลังให้เจ้าประคุณท่านอาจารย์สามารถทำงานได้อย่างมหาศาสตร์...หรือไม่ ? เป็นสิ่งที่น่าลองคิดดู

เจ้าประคุณท่านอาจารย์ได้จัดให้มีสวนโมกขพลาราม เนื้อที่ร่วม

สี่ร้อยไร่ ไร่เป็นสถานที่พักของทั้งจิตและกาย แก่ผู้ที่เหน็ดเหนื่อย
อ่อนล้าเพราะปัญหาและความทุกข์ที่รุมล้อมจิต เป็นสถานที่ศึกษา
ธรรมและปฏิบัติธรรมแก่ผู้ที่สนใจใคร่หาทางหลุดพ้นจากปัญหา
และความทุกข์ เป็นที่ชุมนุมของผู้แสวงธรรม

มีส่วนโมกข์นานาชาติ เนื้อที่เกือบสามร้อยไร่ เป็นสถานที่ฝึก
อบรมสมาธิภาวนาด้วยวิธีอานาปานสติภาวนาแก่ทั้งคนต่างประเทศ
และคนไทยเป็นประจำทุกเดือน

แล้วท่านยังได้จัดสถานที่ส่วนหนึ่งให้เป็นที่ฝึกปฏิบัติเข้มสำหรับ
พระภิกษุ และอีกส่วนหนึ่งเตรียมไว้เป็นที่ปฏิบัติธรรมอย่างเข้ม
สำหรับผู้หญิง ซึ่งสถานที่ฝ่ายนี้เรียกว่าธรรมมาตา

แต่กระนั้น ท่านก็ยังได้เขียนจารึกไว้ว่า :

ทั้งวันเราไม่ได้ทำอะไร

จุดสำคัญแห่งเหตุปัจจัยนี้ เห็นจะอยู่ตรงที่คำว่า **เรา** นี้เอง !

นั่นคือ **ไม่มีเรา เป็นผู้ทำ**

หากมีแต่ การกระทำที่ถูกต้อง อย่างเต็มสติปัญญาและกำลัง
ความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์ดังประสงค์ แก่ส่วนรวมและแก่
ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

เมื่อไม่มี **เรา** หรือ **ฉัน** เข้ามาเกี่ยวข้องในการกระทำ จึงไม่มี
การเสียพลังไปกับความวิตกกังวลว่าจะไม่ได้สมหวัง และไม่มี
ความรู้สึกจะเอาให้ได้ **อย่างใจของเราหรือใจของฉัน**

พลังทั้งหมดที่มีอยู่ จึงทุ่มเทลงไปในการทำงานนั้นอย่างเต็มที่
อย่างสุดฝีมือ

ผลงานจึงเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่ได้กระทำอย่างถูกต้องแล้วนั้น
เจ้าประคุณท่านอาจารย์จึงได้เขียนไว้เป็นมรดกข้อที่ ๑๓๗ ใน
หนังสือ **อภินิหารจิตวิทยาตามพุทธธรรม** ว่า :-

“อย่าทำอะไรด้วยความหวังหรือด้วยความยึดมั่นถือมั่น แต่ทำ

ด้วยสติปัญญาหรือสมาทานด้วยสติปัญญา มิใช่ด้วยอุปาทาน อันมีความหมายแห่งการกระทำเพื่อตัวกู การทำด้วยสติปัญญานั้น เป็นการทำเพื่อธรรม อย่างที่เรียกว่า ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ มิใช่ทำเพื่อตน แต่ทำเพื่อคนทั้งโลก"

ดังนั้น ย่อมเป็นที่เห็นกันได้ว่า สิ่งที่สร้างสรรค์พลังและกำลังใจ ให้แก่นมนุษย์ ให้สามารถกระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่โลก และให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุขสงบเย็นและเป็นประโยชน์ ก็คือ

ความสามารถในการทำหน้าที่ให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์นั่นเอง

นี่คือเคล็ดลับของความสุขสงบเย็นของชีวิต :

- ทำโดยไม่ต้องหวัง -

สวนโมกข์จะเป็นอย่างไรต่อไป ย่อมเป็นไปตามหลักแห่งกฎอิทัปปัจจยตา

ถ้าหากผู้ที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบบริหารงานสวนโมกข์ ยังสามารถรักษาศาสนาและหลักการในการดำเนินงานบริหารสวนโมกข์ตามดำริและนโยบายของท่านอาจารย์อย่างเที่ยงตรง อย่างปราศจากอคติที่เกิดจากทิฐิเฉพาะตนที่แฝงอยู่

สวนโมกข์ก็จะยังสามารถรักษาความเป็น "สวนโมกข์" เพื่อชำระไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และแก่นแห่งพระธรรม เพื่อประโยชน์สุขที่ถาวรของเพื่อนมนุษย์

ถ้าหากผู้สนใจใคร่ในธรรมทั้งหลายที่ได้ประจักษ์ในคุณค่าแห่งคำสอนจาก "สวนโมกข์" ยังคงประพฤติปฏิบัติการลดละความเห็นแก่ตัวอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อความสุขสงบเย็นแห่งตน และเผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ตามกำลังของตน

สวนโมกข์ก็จะยังเป็น "สวนโมกข์" ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการกระตุ้นเตือนและเร่งเร้าใจเพื่อนมนุษย์ให้รีบเร่งประพฤติปฏิบัติ เพื่อ

ความหลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ ให้ทันตาเห็นในปัจจุบันกาลนี้
แต่จะอย่างไรก็ตาม ที่สุดของที่สุด สอนโมกข์ก็จะยังคงดำรง
ความเป็นอารามแห่งมหรสพทางวิญญาณ (สติปัญญา) แก่เพื่อน
มนุษย์อยู่เสมอสืบไป

สวณโมกข์ทำไม? ทำไมสวณโมกข์?

สวณโมกข์ถือกำเนิดขึ้นมา
เพราะท่านพุทธทาสมีความมั่นใจว่า
การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา
ให้สะอาดบริสุทธิ์
และมีคุณค่าต่อสังคมอีกครั้งหนึ่งนั้น
เป็นสิ่งที่เป็นไปได้
ท่านจึงได้สร้างสวณโมกข์ขึ้นมาเพื่อการนี้
แต่สวณโมกข์คืออะไร?
คือสถานที่ หรือคือคำสอน?
ทำไมต้องเป็นสวณโมกข์?
และเมื่อสิ้นท่านพุทธทาสแล้ว
สวณโมกข์จะเป็นฉันใด?...

